# TOGLiATTi

# FAŞiZM ÜZERiNE DERSLER

ser

PALMIRO TOGLIATTİ

# FAŞİZM ÜZERİNE DERSLER

SER YAYINEVİ : 22
Birinci Basım : Ocak. 1978
GENEL DAĞITIM : Ankara SER Dağıtım
Bayındır Sok. No. 38/3
Yenişehir-ANKARA
Tel : 17 53 39
Dizgi-Baskı-Cilt : ÇAĞLAR MATBAASI-ANKARA

# PALMİRO TOGLİATTİ

o

# FAŞİZM ÜZERİNE DERSLER

o

Türkçesi :
Hüseyin AYKOL

ser
yayınevi

**FAŞIZM ÜZERİNE DERSLER.**, ilk basımı, ABD'de (1976) «International Publishers Co., Inc.» tarafından yapılan **«Palmiaro TOGLIATTİ «Lectures on Fascism»** adlı eserin İngilizce metninden Türkçeye çevrilmiştir.

# İÇİNDEKİLER


ÖNSÖZ ..... 7

GİRİŞ ..... 9

BÖLÜM I — 1. DERS
Faşist Diktatörlüğün Özellikleri ..... 21

BÖLÜM II — 2. DERS
Burjuvazinin «Yeni Parti Tipi» ..... 41

BÖLÜM III — 3. DERS
Nasyonal Faşist Parti ..... 64

BÖLÜM IV — 4. DERS
Faşizmin Askeri ve Propaganda Örgütleri ..... 83

BÖLÜM V — 5. DERS
Faşist Sendikalar ..... 101

BÖLÜM VI — 6. DERS
«Dopolavoro» ..... 118

BÖLÜM VII — 7. DERS
Korporasyonculuk I ..... 134

BÖLÜM VIII — 7. DERS (Devam)
Korporasyonlara Karşı Politikamız ..... 156

BÖLÜM IX — 8. DERS
Faşizmin Kır Siyaseti ..... 171

BÖLÜM X — EK
İtalya Faşizminin Gücü Neresidir? ..... 190

Sizlere sunduğumuz dersler, Palmiro Togliatti'nin 1935'de Moskova'da Lenin Okulu'nun İtalyan bölümünde «Düşmanlar» üzerine verdiği onbeş derslik kursun büyük bir bölümünü oluşturmaktadır. Derslerin orijinallerinin fotokopilerinin sekiz tanesi Moskova Marksizm-Leninizm Enstitüsü tarafından, Palmiro Togliatti'nin *Toplu Eserleri*'nin yayımını yöneten Ernesto Ragioneri'ye Editori Riuniti yayınevi adına teslim edilmiş olup, ilk kez 1970 yılında İtalya'da kitap halinde yayınlanmıştır. O zamandan bu yana, biri faşizm üzerine, diğer ikisi ise İtalyan Komünistlerinin diğer «düşmanları» (sosyalistler, cumhuriyetçiler ve anarşistler) üzerine olmak üzere üç değişik ders daha İtalya'ya gönderilmiş ve burada yayınlanmıştır. Elinizdeki kitap söz konusu derslerin yalmzca faşizm ve faşist düzenin çe şitli biçimlerine ilişkin olanlarını içermektedir. 1934 yılında Togliatti'nin, Komünist Enternasyonal'in teorik gazetesi için yazdığı bir makale de ek olarak kitabın sonuna konulmuştur.

Kitabın sonundaki notlar, dersleri bizzat izlemiş öğrencilerden biri olan Guiseppe Gaddi tarafından tutulmuştur. Gaddi ilk ders hakkındaki notlarını, onayını almak üzere, daha sonra Togliatti'ye sunmuştu. Togliatti'nin dersleri, okulda büyük bir ilgi uyandırmış, dersleri izlemiş başka bir İtalyan komünist olan Stefano Schiapparelli'nin söylediklerine göre; «okulun diğer bölümlerindeki öğretmen ve öğrenciler» tarafından da izlenmiştir.De rslerin açıkça didaktik olan üslubu, İtalyan öğrencilerin bilgi düzeylerinin zorunlu bir sonucuydu. Guiseppe Gaddi; «Öğrencilerin hemen hemen hepsinin işçi sınıfı kökenli, faşist zindanlarından gelen, pek az öğrenim görmüş kişiler olduklarını» hatırlatmaktadır. «Togliatti'nin, mümkün olduğunca basit ve öz bir anlatımı korumaya çaba göstermesi açık ve yavaş konuşması; işte benim not tutmamı kolaylaştıran nedenler bunlardı» diyor.

Metinin İtalyanca yayını, yazı hatalarının düzeltilmesi, noktalama işaretlerinin gözden geçirilmesi ve dilbilgisine göre rastlanan birkaç yanlışın düzeltilmesinden ibaret bir çalışma gerektirmiştir. Derslerin başlıkları da İtalyanca basımının editörü olan Ernesto Ragioneri'nin ürünüdür. Numaralandırılmış notlar ise çevirmene aittir.

DANİEL DICHTER

Togliatti'nin, Ocak-Nisan 1935 tarihleri arasında Moskova Lenin Okulu'nda, vermiş olduğu dersler, gerçek ve tarihsel olarak büyük önem taşımaktadır.

Tarihsel bakımdan, uluslararası işçi sınıfı hareketinin, dar anlamda Komünist Enternasyonal'in 1919 da kuruluşundan bu yana geçirmekte olduğu süreçte faşizmin doğası üzerine tartışmaların önemli bir aşamasını yansıtmaktadır. Ernesto Ragioneri'nin Togliatti'nin Dersler'inin İtalyanca basımının önsözünü yazan İtalyan marksist tarihçinin deyişiyle, bu dersler; «Komünist hareketin, Avrupa ve dünya tarihinin bu karar verme anında karşı karşıya kaldığı analiz ve incelemenin, siyasal yönelişin değiştiğinin somut bir işaretidir.»

Ama bu dersler aynı zamanda güncel niteliktedir. Çıkarılacak dersler, kapitalist bunalımın, otoriter düzen ve faşizmin çok tehdit edici bir görünüm aldığı dönemlerinde güncelliğini korumaktadır. Hiç kimse Palmiro Togliatti (Komünist Enternasyonalde 1930 yıllarında tanındığı isimiyle Ercoli) kadar ısrarla, gericiliğin ve faşizmin somut ve özgün olarak her ülkenin her döneminde incelenmesi gerektiğini savunmamıştır. Fakat, otuz yıllarındaki faşizme karşı mücadelenin (yanlışları ve doğrularıyla) ortaya koyduğu derslerin gözardı edilmesine izin verildiği takdirde sonuç hiç de iyi olmayacaktır.

Togliatti'nin 1934 Ekiminde *Communist International* dergisinde yayınlanan «İtalyan Faşizminin Gücü Nerededir?» başlıklı yazısının bu kitaba eklenmesi yararlı olmuştur. çünkü bu makale, Dersler'in üzerine dayandırıldığı faşizm yorumunun açık bir sergilemesini yapmaktadır.

Uluslararası işçi sınıfı hareketinin içinde, faşizmin doğası üzerine çeşitli anlayışlar konusundaki mücadelenin ve özellikle Komünist Enternasyonal içindeki sürekli polemik tartışmalarının ayrıntılı bir tarihçesini vermek gerekmektedir.

Komünist Enternasyonal'in 13 - Kasım 1922 tarihli Dördüncü Kongresine verdiği raporda Lenin, acı bir uyarıda bulunmaktadır:» (1) İtalya'daki faşistler, örneğin İtalyanlara henüz yeterince bilinçli olmadıklarını ve ülkelerinin Kara Yüzler (2) çetelerine karşı yeterince güvence altında olmadığını göstererek bize yararlı olabilirler» Lenin'in bu sözleri tehdidin bilincinde olduğunu belirtirken, aynı zamanda Komünist Enternasyonal'i ve özellikle İtalyan komünistlerini faşist tehlikeye karşı uygun mücadele biçimlerini bulmaya davet niteliğini de taşıyordu. Togliatti bu mücadele çağrısına uyulması konusunda öz-eleştiri yaparak Partimiz bu sözlere, Lenin yoldaşın son sözlerine, gerekli dikkati göstermemişti...» (3) demektedir. Bununla birlikte, özellikle İtalyan Komünist Partisi üyeleri pek çok şey yaptılar.

---

(1) V.I. Lenin—«Rus Devriminin Beş Yılı ve Dünya Devriminin Ufukları»: Komünist Enternasyonal'in Dördüncü Kongresine sunduğu Rapor, 13 Kasım 1922 Bütün Eserleri, Cilt 33 Sf. 431

(2) Kara Yüzler, Rusya'da devrimci hareketi ezmek için Çar polisinin kurduğu monarşist çetelerdi.

(3) Palmiro Togliatti — «Faşizmin Gücü Nerededir?» Ekim 1934, bu bölümün içerisindekilere bakınız.

Faşist diktatörlüğü ilk kez İtalyan Komünistleri yaşa dılar; en çok acıyı onlar çektiler; onun zülmünden de, ona karşı mücadelenin deneyiminden de pek çok şey öğrendiler. Bu nedenle, onların faşizm üzerine incelemelerinin en ayrıntılı ve en süreklisi olması şaşırtıcı değildir. Onlar tek ve en doğru olanıdır, diyemeyiz. Profesör Ragineri, bir başka İtalyan Komünisti Pietro Secchia'dan alıntı yaparak «Komünist Partilerinin Komünist Enternasyonal'in bölümleri olduğu doğrudur, ama hepsi kendi ülkelerinde ortaya çıkan koşulları ve olayları ilk planda incelemek zorundadır lar; bu açıdan, faşizmin incelenmesi üzerine birinci dereceden katkının İtalyan Komünist Partisinden, özellikle Gramsci ve Togliatti'den gelmiş olması da şaşırtıcı görünmemelidir. Ancak onlar bu çalışmada yalnız değildiler, ulusal ve parti şovenliği yaparak diğerlerini geçiştirmeme liyiz: Buharin'den Thalheimer'e, Clara Zetkin'den Radek ve Dimitrov'a kadar çeşitli ülkelerden birçok Komünist uzman ve lider katkıda bulundular.» (4) dediğini hatırlatmaktadır.

Secchia, Komünist Enternasyonal *Programının* ve programın hazırlanmasına katkıda bulunan tüm hazırlık tasarılarının ve tartışmaların yerini de unutmamamız gerektiğ ini eklemektedir.

İngiltere'de Harry Pollitt faşizmin yapısı ve ona karşı mücadele yolları üzerine birçok şey yazdı; R. Palme Dutt'un 1934 te yayımlanan *Faşizm ve Toplumsal Devrim* adlı kitabı, daha önceki incelemelerin ürünü olarak uluslararası Komünist harekette çok ünlü bir eser oldu.

Kişisel deneyim sayesinde hem faşizmin zulmünü hem de onunla mücadelenin sorunlarını bilen Togliatti de, 1922 den itibaren faşizmin yapısı üzerine yazmaya başlamıştı.

---

(4) Pietro Secchia — «L'azione svolta del partito communista in İtalia durante il fascismo, 1926-32, «Fondazione Giangi camo Feltrinelli, Annali XI (1969) Sf. 16.

İncelemelerinin ilk dönemi, Komünist Enternasyonal'in Dördüncü Kongresi için hazırladığı (Berdıga tarafından kullanılmayan) rapor ve 1923 de Komünist Enternasyonal'e gönderdiği İtalya,da durum değerlendirmeleri ile doruğuna ulaştı. (5)

Bir sonraki dönemde, özellikle 1928—32 yılları arasındaki çalışmaları değerli olmakla birlikte o dönem Komünist Enternasyonal'inin bu konuya yanlış yaklaşımının eleştirilmesi ile sınırlı kalıp, faşizmin kitlelerle ilişkisi ve anti-faşist kitle mücadelesinin zorunlu özü hakkındaki incelemelerini aksatmış oldu.

Ekim 1934 tarihli makalesi ve 1935'deki *Dersleri* ile birlikte bütün bu sekterliklerine son veriyordu.

Faşizmin tüm olaylar gibi; ancak durağan ve tamamlanmış bir şey gibi değil, kendi gelişim süreci içerisinde ve aşamasında ele alınması gerektiği sonucuna varmıştı. Faşizmin, her ülkede, her dönemde, somut ve özgün olarak, o andaki sınıf güçlerinin dünya ölçüsündeki dengesi açısından incelenmesi gerektiğini önerdi. Faşizmin kökenleri, kitlesel etkisi ülkeden ülkeye büyük ölçüde farklı olabiliyordu.

Togliatti, («Faşizmin Gücü Nerededir?» adlı makalesinde,) «kalıplaşmış ve anlamsız sözlere takılmanın» «yanlış karşılaştırmalardan kaçınmanın» tehlikelerini vurgulamaktaydı. «Faşizmi incelerken, İtalyan faşizminin gelişimini, deneyimini, mekanik olarak diğer ülkelere uygulamasından kaçınmak gerektiğini» tekrarlamayı da gerekli görüyordu. *Dersler* sırasında, köken, biçim ve sınıfsal bileşim açısından İtalyan ve Alman faşist hareketleri arasındaki önemli farklılıkları tartışmaktadır. İlk dersinde şöyle der: İtalya için gecerli olan tüm ülkeler için ge çerli olmalıdır diye düşünmeyin. Faşizm çeşitli ülkelerde farklı biçimler alabilir.»

(5) Bordiga — 1. Ders'in birinci not'una bakınız.

Faşizme karşı etkili bir biçimde mücadele edebilmek için, onun olduğu gibi kavranması gerektiğini anlamıştır. Kapitalist yönetimin diğer biçimleriyle, özellikle sınırları ne olursa olsun burjuva demokrasisi ile karıştırılmaması gerektiği gibi, kitlelerde taban bulamamış açık şiddetli kapitalist sistemle de karıştırılmaması gerektiğini belirtiyordu. «Faşistleşme» sürecinin, ya da faşizme doğru gelişmelerin çok farklı biçimlerini tanımak, faşizme yönelik hertürlü eğilimi doğar doğmaz boğmak gerekir.

Togliatti'nin, *Dersler*'inde, İtalya'da faşizmin izlediği özgül yol, ve kitleleri sürükleyen faşist örgütler: Örneğin, çocuklar, gençler, öğrenci örgütleri, sendikalar ve en geniş kapsamlısı da Dapolavoro (tam anlamı «iş sonrası»); eğlence örgütü, klüpler, kültür, spor örgütleri; ekonomik ve toplumsal örgütlerin oluşturduğu korporasyon sistemi ve korporasyonlar konusunda ortaya koyduğu somut tahlil, bu anlamda son derece önem taşımaktadır.

1934 tarihli makale ve 1935 *Dersler*'i sırasında, Komünist Enternasyonal Yürütme Komitesi Onüçüncü oturumu tarafından Dimitrov'un 1933 Kasım—Aralığında Moskova'da kabul edilen ve daha sonra da Komünist Enternasyonal'in Yedinci Kongresine parlak bir biçimde sunduğu faşizm raporundaki faşizm tanımını yani Faşizm, finans kapitalin en gerici en şövenist ve en emperyalist unsurlarının açık, terörist diktasıdır, tanımını Togliatti faşizme yaklaşımına bir temel kabul etti. Faşizm, tekelci sermaye için bir kitle tabanı aşılamaya çalışır. (6)

Bu tanımın saptanması, daha önceleri ortaya atılan türlü çeşitli, teorilere; faşizmi küçük burjuvazinin bir teori ve pratiği olarak kabul eden reformist yaklaşıma Troçkinin Bonapartçı yaklaşımına, burjuva demokrasisi ile faşizmi eşitleyen, Bordiga'nınki gibi antik Komünist sekter görüşe; sosyal demokrasiyi sosyal faşizm olarak tanımlayarak

(6) Komünist Enternasyonal Yürütme Komitesi'nin Onüçüncü Oturumunun Öneri ve Kararları, Modern Kitaplar (1934) Sf. 5

her iki kavramı bulanıklaştıran yaklaşımlara göre, daha ileri ve doğru bir adım oluşturmaktaydı.

Onüçüncü oturum aynı zamanda faşizmin kitlesel taban kazanma girişimlerini de vurgulayarak, şöyle demektedir: «Faşizm, tekelci sermaye adına küçük-burjuvazi içinde bir kitle tabanı sağlayabilmek için normal yaşam koşullarından koparılmış olan köylülere, zanaatkârlara, memurlara ve kamu görevlilerine özellikle büyük kentlerin, sınıflarından kopmuş unsurlarına başvurur ve aynı zamanda işçi sınıfı arasına sızmaya çalışır.» (7)

Faşizmin bu *kitlesel* karakteri üzerindeki ısrarı (1934 makalesinde ve 1935 derslerinde) bu soruna Togliatti'nin özel katkılarından biri olmuştur. Faşizmin *sınıfsal* karakterini anlamak zorundasınız, diyordu; çünkü emperyalizmi, tekelci kapitalizmi anlamadan faşizmi anlayamazsınız; ama aynı zamanda faşizmin *kitlesel* karakterini de kavramak zorundasınız. Tekelci kapitalist diktatörlüğün faşist biçimi; kitle desteği sağlamak, ve başarılı olduğu yerlerde kitlesel örgütlerini en ileri ölçüde genişletmek ve derinleştirmek yönündeki sürekli çabalarıyla belirlenir. Faşizmin en güçlü yönü de, onu çökerten zayıf noktası da buradadır.

Faşizmin demagojiye, kitlesel demagojik propagandanın (ırkçılık, liberal milliyetçilik, seks, anti-siyonizm, anti- komünizm gibi) çeşitli biçimlerine ihtiyacı vardır. Halka karşı kullandığı kaba kuvvet, onları kendinden yana çekmek ve mümkün olursa ikna ederek, mümkün değilse zorlayarak faşist örgütlere katılmaya yöneltmekle biraradadır. Togliatti'nin 1934 Ekim tarihli makalesinde belirttiği gibi: «Emekçi kitlelerle faşist diktatörlük arasındaki ilişkide önemli olan nokta, açık şiddet ve terör yöntemleriyle, kitlelerin Faşistler tarafından kuıulmuş örgütlere şöyle ya da böyle, zorlanarak kaydedilmeleri yöntemlerinin birlikte gelmesinde yatmaktadır.»

Dersler'in ilkinde, bu kavramın temel önemini vurgu-

(7) Age

layarak, şöyle demektedir: «Faşizm terimi, sık sık yanlışlıkla gericilik, terör, v.b. karşılığı olarak kullanılmaktadır. Bu hatalıdır. Faşizm yalnızca burjuva demokrasisine karşı mücadeleyi içermez; salt bu mücadeleyle karşı karşıya bulunduğumuzda bu sözcüğü kullanamayız.»

Togliatti'nin 1934-35 lerde faşizm anlayışına göre faşizmin, sadece işçi sınıfının değil, aynı zamanda tüm emekçi halkın, toplumun tüm orta kesimlerinin çıkarlarına saldıran bir egemenlik biçimi olduğu açıkça ortadadır. Faşizm, bir yandan onların öz çıkarlarına saldırırken, aynı zamanda onları kendi yanına kazanmaya çalışmaktadır. Faşizm, işçi sınıfının, doğal müttefiklerine karşı hertürlü yanlış yaklaşımından, başta, sekterlikten faydalanarak gelişir. Devrimcilerin, gençliği, köylülüğü küçümsedikleri. ya da enternasyonalizmi, yurtseverliğe karşı olmakla karıştırdıkları, yani halkçılığı ve emekçi halkın, halkların geçmişinde ileriye yönelik olan herşeyden duyduğu gururu reddettikleri yerde faşizm bundan hemen yararlanacaktır.

Belirli bir ülkede faşizmin, küçük-burjuva kitlesinin hatta işçi sınıfının bir bölümünün desteğini sağlaması bile, geçici bir süre için faşizm saflarına geçmiş olanların öz çıkarları için savaşmak ve faşist düzene karşı çıkmak üzere kazanılmayacakları, anlamına gelmez.

Lenin daha. I. Dünya Savaşı sırasında, kapitalizmin tekelci biçimi olan emperyalizmin, galeyana gelerek, kapitalizmin önceki aşamalarında kurulmuş demokratik kurumlarına dahi saldırabileceğini görmüştü: Lenin, 1916 yılında yazdığı «Marksizmin bir karikatürü» adlı makalesinde; «Bu yeni ekonomik düzenin, tekelci kapitalizmin yani emperyalizmin siyasî üstyapısı demokrasiden siyasî siyasî gericiliğe dönüşümdür. Demokrasi serbest rekabet demektir. Siyasî gericilik ise tekelcilik anlamındadır» (8) diyordu.

---

(8) V.I. Lenin — «Marksizm'in Bir Karikatürü» Ağustos - Ekim 1916, Bütün Eserleri, Cilt 23, Sf. 43

Açık diktatörlüğe doğru yönelmek, demokrasiye saldırmak, tekelci kapitalizmin kaçınılmaz bir eğilimi, bir akımı idi. Sürekli olarak ve katı bir biçimde burjuva demokrasisinin *kısıtlılığını* eleştiren ve sosyalist demokrasinin imkânlarıyla karşılaştıran Lenin, aynı zamanda demokrasi mücadelesinin kapitalist düzende savunulması ve ilerletilmesinin—sosyalizm mücadelesinin temel bir parçası olduğunu birçok kereler yinelemişti.

Lenin'in ölümünden sonra son derece temel ve canalıcı yaklaşımlarından bir bölümü özellikle 1927-1931 arasındaki dönemde, ya reddedildi ya da tahrif edildi; Togliatti ise Dimitrov, Fransız komünist partisinin liderleri ve daha başkaları ile birlikte, bu konuda Leninist çizginin yeniden hakim kılınması için mücadele verenlerden biriydi. Faşizmin kuramsal tahlili üzerindeki çalışmaları ve faşizme karşı mücadeledeki yeri, ona faşizmin, tekelci kapitalist düzenin en gerici biçimi olarak demokrasiyi nasıl tehdit ettiğini ve faşizmle mücadele edebilmek için en geniş demokratik birliğin nasıl oluşturulabileceği ve kitlelerin kapitalist düzende elde ettikleri her demokratik *özgürlüğün* nekadar değerli olduğunu ve nasıl can pahasına savunulması gerektiğini gösterdi.

Birinci dersinin ilk bölümünde «Burjuvazinin tüm siyasî kurumlarında, gerici bir dönüşüm geçirmeye ilişkin bir eğilim vardı...» diyordu Togliatti; «... Burjuvazi kendi yarattığı kurumlara karşı çıkmak zorundadır. Çünkü, bir zamanlar onun gelişebilmesi için bir unsur olan bu kurumlar, kapitalist toplumun sürdürülebilmesi için bir engel oluşturmaktadırlar... İşte burjuvazinin gericileşmesinin ve faşizme başvurmasının nedeni budur.»

Bu yaklaşımda, ilk bakışta bir kadercilik, bir pasiflik sezilebilir. Faşizme yöneliş kaçınılmaz ise, onu beklemeli miyiz? Sosyalizm, ancak faşist diktatörlüğü izleyen bir sosyalist devrimle mi gerçekleşebilir? İkinci Enternasyonal içerisinde uzun süre kaderci akımlar varlıklarını

sürdürdüler, Komünist Enternasyonal döneminde de kaderci akımlar vardı.

Oysa Togliatti hertürlü kaderci akımlara her zaman kesin olarak karşı çıkmış olup, örneğin Komünist Enternasyonal'in Yedinci Kongresine sunduğu savaş üzerine raporunda, savaşın kaçınılmazlığı kavramına karşı çıktığında da bunu parlak bir biçimde ortaya koymuştu.

Otoriter, ya da faşist bir yönetim biçimine doğru kaçınılmaz bir yöneliş *hiç bir şekilde bu akımın kaçınılmaz zaferi anlamına gelmez,* hatta faşizm herhangi bir ülkede zafere ulaşsa dahi, bunun, faşizmin *geçici* zaferinden başka bir şey olduğu söylenemez.

1935 yılında verdiği derslerin en başında Togliatti, «Burjuva demokrasisinden faşizme geçişi mukadder ve kaçınılmaz kabul etmemeye dikkat etmelisiniz» diye açıklıyordu, «Neden? Çünkü emperyalizmin kaçınılmaz olarak faşist diktatörlüğe yol açması *gerekli* değildir. Faşist hükümet biçimine doğru bu eğilim heryerde vardır ama bu bile faşizmin çaresiz, heryerde ortaya çıkacağı anlamına gelmez.»

Eğer, faşizm Togliatti'nin Lenin Okulundaki öğrencilerine söylediği gibi apansızın kurulmadıysa; bir tarihçesi, salt teröre değil kitle örgütlerinin kurulması ve kitlesel etkilenmeye da bağlı bir evrimi varsa; eğer, açık gerici ya da faşist düzene yönelik gidiş, ne denli derinden olursa olsun bu akımın zafere ulaşması *kaçınılmaz* değilse, o zaman faşizmin bilinmesinin, incelenmesinin temel bölümlerinden birinin de, onun gelişiminin yapılmasının nasıl engellenebileceğinin ve egemenlik kurmakta nasıl başarılı olabileceğinin bilinerek faşizmin yenilgiye uğratılmasının incelenmesi olduğu ortaya çıkmaktadır.

Belli bir ülkenin belirli bir döneminde tekelci kapitalizmin yöneleceği tepkinin biçimi sınıf mücadelesinin duru-

muna, anti-kapitalist birliğin karakterine ittifaklara ve diğer unsurların durumuna bağlıdır. Bu, her zaman faşizm olmaz.

Togliatti'nin uzun anti-faşist mücadele deneyimi faşizmin yapısı üzerindeki yaklaşımını derinleştirdi, ve faşizmin yapısı üzerindeki çalışması mücadele anlayışını geliştirdi.

*Dersler*'inde faşist örgütlerin *içinde* ve *dışında* kitlesel mücadelenin (mümkün olduğunda) legal olarak ya da illegal olarak nasıl geliştirilmesi gerektiğini açıklar. Faşist sendikalarda ve Depolovaro örgütleri içindeki mücadelenin nasıl geliştirilmesi gerektiği üzerine büyüleyici bir biçimde malzeme sağlar.

1934 Ekiminde yazdığı makalesinde kendiliğindencilik akımları ile, *hazırlıksız*, lidersiz kitlelerin bir gün faşizmi yıkmak üzere ayaklanacaklarını, «günün birinde kendiliklerinden faşizmden kopacaklarını ve gayet doğal olarak bizim saflarımıza, proleter devrimi saflarına geleceklerini» düşünen kolaycılara karşı çıkarak, şöyle demektedir: «Biz onların saflarımıza kazanılmasını sağlamak ve *örgütlemek* zorundayız.»

Faşizme doğru gidişin hangi temeller üzerinde durdurulması gerektiğini araştırmak, işçilerin başladığı yerden başlamayı öğrenmek, mücadelenin şu ya da bu ileri biçimine faşizmden etkilenmiş olanları bile katabilmek, herzaman sosyalist devrime geçiş biçimlerini kollamak gereklidir.

Faşizme karşı mücadele akademik bir araştırma değildir.

Togliatti, 1927-28 lerde her şeyin çok kolay olduğunu hatırlatıyor. Parti toplantılarında, faşist diktatörlüğün totaliter biçimi içinde, proletarya dikatörlüğünden başka hiçbir rejimin faşizmi yenemeyeceğini ortaya koyup koy-

mayacağını tartışıyorlardı. «Bunlar ilginç tartışmalardı.» diyor Togliatti, ama «bu tartışmalara girişirken, faşizm kitle örgütlerinin temellerini oluşturmaktaydı, bizim Parti örgütlerimizse gericiliğin baskısı altında kurumaktaydı, kendi kendilerine yönelmekte, salt içe dönük ve sekter bir tutumla kısıtlanmakta, kendilerini kitlelerden tecrit etmekteydiler... Biz, proleter devriminin *tarihsel* kaçınılmazlığını önerirken, asıl yapılması gerekenin işçi sınıfının devrimci mücadelesini muzaffer bir biçimde geliştirebileceği *siyasî* ve organik koşulları yaratmak olduğunu unutmuştuk»

1934 - 35 lerde Togliatti, geçmişteki siyaset ve örgütlenme alanlarındaki hataların tümünü kilit noktasının, «çalışmamızın tüm yöntemlerini hızlı ve kökten bir biçimde dönüştürerek faşizmin etkilemeye çalıştığı ve binbir yolla kendine çektiği hiç bir halk kesimini ihmal etmemeyi başaramamamız olgusunda aranılması gerektiği» sonucuna varmaktadır.

1935 ten bu yana dünyada, emperyalizmin, özellikle derin ve genel bir bunalım içinde bulunan emperyalizmin baskısı altında emekçi halk tarafından yüzyıllardır sürdürülen mücadeleyle kazanılmış hertürlü demokrasi biçimine saldırıda bulunmak yönünde sürekli bir eğilimin varlığını gördük. Açık militarist ve ctoriter düzen eğilimini ve birçok olayda faşist örgütlerin ve açıkça faşist eğilimlerin türlü çeşitli biçimlerini hâlâ da görmekteyiz.

Ama deneyimler bize, aynı zamanda işçi sınıfının ve müttefiklerinin yaygın kitlesel militan hareketinin demokrasiyi savunabilecek ve genişletebilecek bir halk gücünü nasıl geliştirebileceğini, ve geniş demokratik ittifakın, halkı sosyalizm doğrultusunda ileriye doğru ilerletebileceğini de gösterdi. Kökleri oldukça eski olan faşist rejimlerin bile nasıl altedilebileceğini gördük.

Dünya sınıf güçleri arasındaki ilişki bugün 1935 te olduğundan çok değişiktir. Sosyalizm daha güçlüdür; ka-

pitalizmin bunalımı daha derindir. Sosyalizme doğru ilerlemek için yeni olanaklar vardır. Ancak, her kapitalist ülkede güçlü anti-demokratik eğilimler, açık otoriter düzene, genellikle faşizme yönelik eğilimler bulunduğunu hiç kimse inkâr edemez.

Hiç kimse Togliatti kadar *Dersler*'inin bir klişeye dönüştürülmesine karşı çıkmamıştır; gericiliğin hertürünü her ülkede ve çeşitli zamanlarda *somut* ve *özgül* bir biçimde incelenmesi gereğini demokrasi için, gericiliğe karşı, faşizme karşı mücadelenin sosyalizme giden yollar gibi pek çok çeşitli biçimler alabileceğini onun kadar kimse berraklıkla görememiştir.

Bu kitapta yer alan Togliatti'nin derslerinin ve makalesinin incelenmesinden uluslararası işçi sınıfı hareketi ve özellikle Komünist Enternasyonal tarihinin bir parçası olarak yararlanmayan bir kimsenin olmayacağına inanıyorum. Bununla da kalmayıp, bu dersler dünyada ve İngiltere'de gericiliğe ve faşizme karşı mücadelenin merkezlerinde aldığı bilimler ne olursa olsun, faşist eğilimlerin tanınması sorunlarına, demokrasiyi savunmak ve genişletmek ve buna bağlı olarak sosyalizm mücadelesi emekçi halkın geniş birliğini geliştirme görevine açıklık getirmektedir.

*JAMES KLUGMANN*
*LONDRA - EKİM - 1975*

## I. DERS

### FAŞİST DİKTATÖRLÜĞÜN BAŞLICA ÖZELLİKLERİ

Dersimize başlamadan önce, bazılarınızın yanlış anlamasına neden olmamak, böylelikle siyasal yanlışlara yol açmamak için «düşmanlar» sözcüğü üzerine birkaç söz söylemek istiyorum.

«Düşmanlar» dediğimiz zaman, faşist, sosyal-demokrat ve Katolik örgütlere üye *kitleleri* kasdetmekteyiz. Bizim düşmanlarımız faşist, sosyal-demokrat ve Katolik *örgütlerdir*. Oysa bu örgütlere üye olan kitleler bizim düşmanımız değildirler; aksine onlar, saflarımıza kazanmak için hertürlü çabayı göstermemiz gereken kitlelerdir.

Şimdi, konumuz olan faşizme dönelim. Faşizm nedir? Faşizmin en eksiksiz tanımı hangisidir?

Faşizmin en eksiksiz tanımı Komünist Enternasyonal Genişletilmiş Yürütme Komitesinin 13. toplantısında verilmiştir: «Faşizm, finans kapitalin en gerici, en şovenist en emperyalist unsurlarının açık terörist diktatörlüğüdür»

Faşizm eskiden beri bu biçimde tanımlanmamaktaydı. Çeşitli görüşlere göre genellikle hatalı tanımlar değişik evrelerde, farklı zamanlarda ortaya konulmuştu. Faşizmin çeşitli evrelerde ortaya atılmış farklı tanımlarının incelenmesi, size de önereceğim ilginç bir çalışma olacaktır.

Örneğin Dördüncü Dünya Kongresinde Clara Zetkin, hemen tümüyle faşizmin küçük-burjuva niteliğinin vurgulanmasına ayrılmış bir söylev vermişti. Bordiga (1) ise, burjuva demokrasisi ile faşist diktatörlük arasında bir ayrım yapmamakta ve onları neredeyse aynı şey olarak göstermekte ısrar ederek, burjuva hükümetinin bu iki biçimi arasında sadece bir rota, bir öncelik farkı olduğunu öne sürüyordu.

Bu söylevler, burjuvazinin diktatörlüğü ile küçük burjuva kitlelerin eylemi gibi iki unsuru birleştirmek ve bağdaştırmak yönünde bir çabadan yoksundular.

Teorik açıdan güç olan, bu iki unsur arasındaki bağı kavrayabilmektir. Oysa bu bağı iyi anlamak zorunludur. Kişi eğer birinci unsurda takılırsa faşizmin tarihsel gelişiminin ve sınıfsal içeriğinin ana çizgilerini gözden kaçırır ya da göremez; eğer ikinci unsurda takılırsa, geleceğini gözden kaçırır.

Bu, sosyal demokrasinin düşmüş olduğu hatalardan biridir. Kısa bir süre öncesine değin, sosyal-demokrasi faşizm hakkında söylediğimiz herşeyi reddederek onu ortaçağa ilişkin biçimlere geri dönüş, burjuva toplumunun bir yozlaşması olarak değerlendiriyordu. Sosyal demokrasi

(1) **Amadeo Bordiga** (1889—1971) Parlamentarizme engelleyici muhalefeti ve tüm seçimlerin boykot edilmesini savunması, Lenin tarafından «Sol Komünizm, Bir Çocukluk Hastalığı»nda sert bir biçimde eleştirilmişti. İtalyan Sosyalist Partisinin Komünist fraksiyonunun örgütlenmesinde öncülük etti ve sonunda 1921 Ocak ayında İSP'sinden ayrılarak İtalyan Komünist Partisinin kurulmasına önderlik etti. Bordiga zamanında İKP İtalyan sosyalizminin gelenekleri-

bu tanımları faşizmin o zamanlar bürünmüş olduğu küçük - burjuva karakterine dayandırıyordu.

Ancak, kitle hareketleri her ülkede aynı değildir. Diktatörlük bile her ülkede aynı değildir. Bu yüzden, sizleri kolaylıkla düşülebilecek bir hataya karşı uyarıyorum. İtalya için geçerli olan herşeyin diğer tüm ülkeler için doğru ve geçerli olduğunu sanmamalısınız. Faşizm farklı ülkelerde

---

ne haklı bir tepki göstererek Leninist sağlam parti disiplini ve örgütlenme anlayışını vurguladı. Fakat İtalyan komünistlerinin bu konulara ilgisi o kadar fazlaydı ki, somut siyasi eylemleri bundan zararlı çıktı. Üstelik Bordiga'nın sekterliği ve şematik basitleştirme huyu, Parti'nin faşizmin ve Roma Yürüyüşü'nün getirdiği öze ilişkin değişikliğin derin bir tahlilini yapmasını engelledi. 1922 Kasımında yapılan Komintern 4. Kongresinde Roma Yürüyüşü'nden henüz birkaç hafta sonra, Bordiga, faşizmin burjuva gericiliğinin nitel bakımdan yeni bir gelişimini temsil etmediğini ve faşizmin iktidarı ele geçirmesinin, eğer gerçekleşirse, proletaryanın işini kolaylaştıracağını öne sürdü. Bordiga 1923 Şubatında İtalya'da tutuklanırken, Enternasyonal onun siyasetinden daha da huzursuzlandı, ve beş kişilik yeni bir Parti Merkez Komitesi atadı. Aynı yıl içinde beraat ederek hapisten çıktığında Bordiga, Enternasyonalin İKP'nin yeni «merkez» liderliğine getirilme tasarısına karşı çıktı. Bu sırada, o zamana kadar geri planda kalmış olan ve Bordiga'nın siyasetini az çok destekleyen Antonio Gramsci, giderek 1924 ortalarında İKP'nin iç merkez liderliğini oluşturacak çekirdeği teşkil etti. Bordiga nihayet 1930 da partiden atıldı. İKP'nin doğuşu nun, Bordiga'dan Gramsci'ye geçişin, Bordiga, Gramsci, Togliatti ve diğerlerinin Birinci Dünya Savaşını izleyen önemli yıllardaki tutumlarının ayrıntılı bir tarihçesi **Antonio Gramsci'nin Hapishane Defterlerinden Seçmelerin** Quintin Hoare ve Geoffrey Nowell Smith tarafından çevrilip yayınlanan basımının (Lawrence ve Wishart, Londra, 1971) önsözünde bulunabilir.

farklı biçimleri alabilir. Farklı ülkeler kitlelerininde farklı örgüt biçimleri vardır. Ayrıca hangi dönemden sözettigimizi de akıldan çıkarmamak zorundayız. Faşizm aynı ülkede farklı zamanlarda farklı biçimlere bürünür. Demek ki iki unsuru gözönüne almalıyız. Faşizmin en eksiksiz tanımını daha önce gördük: «Faşizm, finans kapitalin en gerici, en şovenist, en emperyalist unsurlarının açık terörist diktatörlüğüdür.»

Bu ne anlam taşımaktadır? Ve neden, tam içinde bulunduğumuz anda; tarihsel gelişimin bu evresinde, bu biçimiyle, yani burjuvazinin en gerici ve en şoven katmanlarının gizlenmeyen diktatörlüğü ile karşı karşıyayız?

Bunu ortaya koymak gerekiyor, çünkü bu sorun karşısında herkesin düşüncesi berrak değildir. Gramsci'nin makalelerinden birinde, her devletin bir diktatörlük olduğunu okuyunca hayrete düşecek kadar kafası bu tanımla dolu bir yoldaşa rastlamıştım.

Açıkcası, burjuva demokrasisi ve diktatörlük karşıt konuma yerleştirilemez. Her demokrasi bir diktatörlüktür.

Gelin Alman Sosyal Demokratlarının faşizmi tanımlarken aldıkları tavrı görelim. Onlar, faşizmin iktidarı büyük burjuvaziden aldığını ve ona karşı kullanmak üzere küçük burjuvaziye devrettiğini öne sürüyorlardı. Turati, Treves, v.b. (2) gibi İtalyan Sosyal Demokrat yazarlarında da aynı

(2) **Filippo Turati** (1857—1932) 1892 de kuruluşundan itibaren İtalyan Sosyalist Partisine önderlik etti. Teorik ve politik tavrı, ikinci Enternasyonalin reformist yozlaşmasına tipik bir örnekti. Onun yönetiminde, İSP'i Kuzey'in sanayi burjuvazisiyle yakın bir işbirliğine girdi. Birinci Dünya Savaşından sonra Turati partisinin kendini izleyecek sağmaksimalist kanadının boş devrimci demagojisiyle mücadele etti. Fakat, Komünistlerin maksimalistlerle tartışmaları ikincilerin devrimci olarak etkisizlikleri üzerinde odaklaşırken, Turati sosyalist devrimin bir seçeneğine karşı ilgi duyuyordu; bu yüzden maksimalistleri burjuvazinin ve

tutumu gözlemleyebilirsiniz. Stratejilerini bu açıdan türeterek, faşizme karşı mücadelenin tüm toplumsal katmanlar tarafından yürütüleceğini v.b. çıkaramadılar. Faşizme karşı mücadelede proletaryanın işlevi sorunundan işte böylece kaçmış oldular.

Gelin tarih sırasını izleyelim. 1932'de Almanya'da Komünist partisinden ayrılan bazı grupların da bulunduğu birçok muhalif akım; faşizmin küçük—burjuvazinin büyük burjuvazi üzerinde diktatörlüğünü tesis ettiğini öne sürdüler. Bu, kaçınılmaz olarak yanlış bir siyasi yönelime neden olacak, yanlış bir varsayımdı.

Bu varsayım «Sağ kanatçıların» tüm yazılarında görülebilir. Bu arada, sizi başka bir tanımdan daha sakınmaya davet etmek istiyorum. Faşizmden «Bonapartizm» şeklinde sözedenlere bakın. Troçkizmin truva atı olan bu sözcük, Marx'ın (18 Brümer v.b.) ve Engels'in bazı sözlerinden alınmıştır; fakat, kapitalizmin gelişiminin o evresi için geçerli olan Marx ve Engels'in tahlilleri bugüne, emperyalizm çağına mekanik bir biçimde uygulandığında yanlış olmaktadır.

Faşizmin «Bonapartizm» şeklinde tanımlanması ne sonuç vermektedir? Bundan ortaya çıkan sonuç, kuman-

---

küçük burjuvazinin en aydın katmanları ile ileri bir reformist koalisyon için büyük bir engel olarak görüyordu. 1922 de İSP'den ihraç edilen Turati reformist İtalyan Birleşik Sosyalist Partisinin (İBSP) kurulmasına katkıda bulundu. 1926 da Fransaya kaçtığında «olağanüstü yasalar» dalgası İtalya'daki faşizm—öncesi demokrasinin son izlerini de silmekteydi.

Claudio Treves (1858—1933) Turati'nin İSP'deki en yakın çalışma arkadaşıydı.

O da Ekim 1922 de ihraç edildi, Treves, Turati'yi yeni girdiği reformist partide de izledi ve onun gibi 1926 da sürgüne gitmek zorunda bırakıldı.

dayı elinde bulunduranın burjuvazi değil, iktidarı burjuvaziden ele geçirenler-Mussolini ve generaller-olduğudur.

Troçki'nin Brüning hükümetini nasıl tanımladığını anımsayalım: «Bonapartist bir hükümet». (3) Troçkistler her zaman faşizme bu anlayışla yaklaştılar. Bunun kökenleri nelerdir? Bunun kökeni, faşizmin burjuvazinin diktatörlüğü olduğu şeklindeki tanımın inkâr edilmesidir.

Burjuvazinin açık diktatörlüğü olan faşizm, neden bugün, tam bu dönemde ortaya çıkmıştır? Bu sorunun cevabını Lenin'de bulabilirsiniz; Lenin'in emperyalizm üzerine eserlerine bakmak yeterlidir. *Emperyalizmi bilmeksizin faşizmin ne olduğunu bilemezsiniz.*

Emperyalizmin ekonomik özelliklerini biliyorsunuz. Lenin'in verdiği tanımı biliyorsunuz. Emperyalizm, 1) üretim ve sermayenin merkezileşmesi, ekonomik yaşamda tayin edici bir rol oynayan tekellerin oluşması, 2) sınai sermayenin, banka sermayesi ile birleşmesi ve finans kapital tabanı üzerinde bir finans oligarşisinin yaratılması,3) sermaye ihracının kazandığı büyük önem 4) uluslararası kapitalist tekellerin ortaya çıkışı ve nihayet, dünyanın büyük kapitalist güçler arasında-bugün tamamiyle diyebileceğimiz biçimde parsellenmesi, ile nitelendirilir.

Emperyalizmin özellikleri bunlardır. Bu özellikler nedeniyle tüm burjuva siyasî kurumlarının gerici bir dönüşüm geçirme eğilimi vardır. Bunu da Lenin söylemektedir. Bu kurumları gericileştirme yönündeki bu eğilim, en uygun biçimlerini faşizmde bulur.

Niçin? Çünkü, sınıfsal ilişkiler ve kapitalistlerin kazançlarını koruma gereksinimleri düşünülünce, burjuvazi, işçiler üzerinde ağır baskı uygulayabileceği yöntemler bulmak zorundadır. Ayrıca tekeller, yani burjuvazinin yöne-

(3) Bkz. Ercoli «Contro la false analogie tra situazione italiana» –La Stato Operaio, VI, 9 (Eylül 1932) Sf. 516—529, ve Palmiro Togliatti Sul Movimento operaio internasyonale Franco Ferri Yayınevi (Editori Riuniti, Roma 1964) Sf. 63—82.

tici güçleri, merkezileşmelerinin en üst düzeyine ulaşacaklar ve eski düzen biçimleri yayılmalarına engel teşkil etmeye başlayacaktır. Burjuvazi kendi yarattıklarına karşı çıkmak zorundadır; çünkü bir zamanlar gelişmesi için unsur olan şey şimdi, kapitalist toplumun sürdürülmesine bir engel durumundadır.

İşte burjuvazi bu nedenle gericileşmek ve faşizme başvurmak zorundadır.

Bu noktada, sizi bir başka hataya karşı uyarmakla yükümlüyüm: Bu şematizmdir. Burjuva demokrasisinden faşizme geçişi mukadder ve kaçınılmaz kabul etmekten kaçınmalısınız. Neden? Çünkü emperyalizm *zorunlu olarak* faşist diktatörlüğe neden olmak durumunda değildir. Bazı pratik örneklere bakalım. Örneğin İngiltere (orada bile gerici özelliklerin bulunmadığı söylenmezse de) demokratik parlamenter rejimin olduğu büyük bir emperyalist devlettir. Fransa'yı alın, ABD yi v.b. ni ele alın. Bu ülkelerde, faşist toplum biçimine doğru eğilimler bulabilirsiniz, ama parlamenter biçimler hâlâ sürmektedir. Faşist hükümet biçimine doğru eğilim heryerde vardır, ama bu, faşizmin heryerde galip geleceği anlamına gelmez.

Faşizm üzerine (mukadder ve kaçınılmaz olduğu Ç.) böyle bir yargıya sahip olsaydık, gerçekte varolmayanı varmış gibi göstererek şematik bir hataya düşmüş, aynı zamanda da bir yerde faşist diktatörlük kurulabilme olasılıklarının işçi sınıfının mücadele ruhuna ve demokratik kurumları koruma yeteneğine bağlı olduğunu göremeyerek çok büyük bir siyasi hata yapmış olurduk. Proletarya desteklediği zaman bu kurumları devirmek çok güçtür. Demokratik kurumları savunmak yolundaki bu mücadele yaygınlaşır ve iktidar mücadelesine dönüşür.

Faşizmin tanımlanmasında ayrıntılarıyla açıklanacak ilk unsur budur.

İkinci unsur ise, faşizmin kitlesel örgütlerinin niteliğinden oluşur. Faşizm terimi, yanlışlıkla çoğu zaman gericilik, terör, v.b. ile eş anlamlı olarak kullanılmıştır. Bu ha-

talıdır. Faşizm yalnızca burjuva demokrasisine karşı mücadeleyi vurgulamaz; yalnızca bu mücadeleyle karşı karşıya kaldığımızda bu deyimi kullanamayız. Bu sözcüğü, sadece işçi sınıfına karşı mücadele-Almanya'da, İtalya'da, Fransa'da, İngiltere'de olduğu gibi, tipik olarak faşizmin var olduğu herhangi bir yerde-küçük-burjuva karakterli yeni bir kitlesel tabanda gelişmeye başladığında kullanabiliriz.

Bu nedenle, faşist diktatörlük burjuvaziyi ve küçük-burjuvaziyi örgütleyerek bir kitle hareketine sahip olmaya çalışmaktadır.

Bu iki hareketi bağdaştırmak ve bunları, birbirlerinin kalıntısı olarak vurgulamamak çok güçtür. Örneğin, İtalyan faşizminin gelişmekte olduğu zamanlar, Roma'ya Yürüyüş'ten önce, Parti şu önemli sorunu gözden kaçırmaktaydı: Büyük burjuvaziyi, gayrimemnun küçük—burjuva kitleleri saflarına çekmekten alıkoymak... O zamanlar bu kitleler, emekli askerler, zenginleşme yolunda yoksul köylüler ve savaşın yarattığı bir uyumsuzlar kitlesinden oluşmaktaydı.

Biz, bu olayların altında yatan İtalyan toplumsal olgusunun varlığını kavramadık; bunu belirleyen derindeki toplumsal nedenleri görmedik; emekli askerlerin, uyumsuzların, soyutlanmış insanlar değil bir *kitle* oluşturduklarını ve sınıfsal yönleri bulunan bir olgu ortaya koyduklarını anlamadık; onlara «kahrolun» demekle yetinmememiz gerektiğini anlamadık! Böylelikle, örneğin savaş sırasında emir vermeye alışmış bulunan uyumsuzlar, evlerine döndüklerinde emir vermeye devam etmek istediler ve varolan düzeni eleştirerek gözönüne alınması gereken bir dizi sorun ortaya koydular.

Bizim görevimiz bu kitlenin bir bölümünü saflarımıza kazanmak ve gerisini tarafsızlaştırmak, böylelikle onları burjuvazi tarafından kullanılan bir kitle olmaktan alıkoymaktı. Bu görevleri gözardı ettik.

Hatalarımızın biri buydu. Orta katmanın eğilmini kü-

çümsemek ve küçük-burjuvazi arasında, burjuvazinin işçi sınıfına karşı kullanabileceği akımlar yaratmak başka yerlerde de tekrarlanan bir hataydı.

Bizim hatalarımızdan biri de, faşist diktatörlüğün sınıfsal niteliğini herzaman yeterince vurgulamamak olmuştur. Faşist diktatörlüğün varlık nedeni olarak kapitalizmin zayıflığını işaret ediyorduk. Bordiga'nın söylevlerinden biri, kapitalizmin en zayıf unsurlarının-kır burjuvazisininfaşizmin ortaya çıkışındaki rolünü iyice vurgulamaktaydı. Bu ölçüden hareket ederek, faşizmin, zayıf kapitalist ekonomileri olan ülkelerin karakteristik bir rejimi olduğu sonucuna vardık. Bu hata, bir ölçüde, faşizmle ilk karşılaşanlar olmamız olgusuyla açıklanabilir. İleride, faşizmin Almanya v.b. ülkelerde nasıl geliştiğini göreceğiz.

Fakat bu sırada bir hata daha yaptık. İtalyan ekonomisinin yapısını incelerken, kırsal alanlarda ne kadar, kentlerde ne kadar ürün elde edildiğini saptamakla kendimizi sınırladık.

İtalyanın sanayi ve finansın en üst düzeyde merkezileştiği ülkelerden biri olduğu olgusunu göremedik; tarımın rolünü değerlendirmenin yeterli olmadığı olgusunu göremedik, oysa bunların yanısıra İtalyan sermayesinin çok ileri organik bileşimini de görmek zorundaydık. İtalyan kapitalizminin ne de olsa zayıf bir kapitalizm olmadığı sonucunu çıkarmak için merkezileşmeyi, tekelleri, v.b.ni görmek yeterli olmalıydı.

Bu hatayı yapan, yalnızca biz değildik. Bu hata için, genel bir hataydı diyebiliriz.

Örneğin, 1931 de Almanya'da faşist hareketin gelişiminin değerlendirilmesi sırasında da benzer bir hata yapılmıştır. Bazı yoldaşlar, faşizmin geri dönmemek üzere kovulduğunu, faşist diktatörlük diye bir tehdit bulunmadığını, Almanya gibi gelişmiş, işçi sınıfı güçlerinin böylesine gelişkin olduğu bir ülkede faşizm tehlikesinden sözedile-

meyeceğini öne sürüyorlardı. Faşizme giden yolu tıkadık, diyorlardı. Bu yöndeki benzetmeler, Genişletilmiş Yürütme Komitesinin 11. Toplantısında verilen söylevlerde de bulunabilir. Biz de aynı hataya düştük: Faşist kitlesel hareketin yayılma potansiyelini küçümsedik. 1932 yılında aynı yoldaşlar, Brüning hükümeti altında faşist diktatörlüğün çoktan kurulmuş olduğuna ve faşist hareketle bundan böyle mücadele etmeye gerek kalmadığına kanaat getirdiler.

Bu da bir hataydı. Onlar faşizmi, sadece burjuva kurumlarının gerici bir dönüşümü olarak değerlendirdiler. Oysa Brüning hükümeti henüz faşist bir diktatörlük değildi. Bileşkenlerden biri eksikti: İşçi sınıfına karşı sonuna kadar başarıyla savaşacak ve açık faşist diktatörlük için yolu temizleyecek gerici bir kitle tabanı yoktu.

Gördüğünüz gibi, siyasi tahlil yanlış olduğu zaman, siyasal yönelim de yanlış olmaktadır.

Bu arada başka bir sorun daha ortaya çıkmaktadır: Faşist bir diktatörlüğün kurulması burjuvazinin güçlendiğini mi, yoksa zayıfladığını mı göstermektedir?

Bu, özellikle Almanya'da epeyce tartışılmıştır. Bazı yoldaşlar, yanılarak faşist diktatörlüğün sadece burjuvazinin güçsüzleştiğinin bir belirtisi olduğunu ileri sürdüler. Burjuvazi faşizme başvurur, çünkü eski düzenle eğemenliğini sürdürememektedir, bu işe zayıflığının işaretidir, diyorlardı

Doğrudur, faşizm burjuvazinin, iç çelişkilerinin demokratik biçimleri tasfiye etmeye zorlayan bir noktaya ulaşmasından ötürü gelişir. Bu açıdan bakılırsa, derin bir bunalımla karşı karşıyayız; burjuvazinin karşı koymaya hazırlandığı bir devrimci bunalım mayalanmaktadır. Oysa işin sadece bu yönünü görmek bizi şu yanlış sonuca götürür: Öyleyse, faşist hareket yaygınlaştıkça en keskin devrimci bunalım ortaya çıkar.

Böyle düşünen yoldaşlar ikinci unsuru yani, küçük burjuvazinin seferber edilişini gözden kaçırdılar. Ve bu unsurun, seferberliğin demokratik olmayan yöntemlerle yönetilmesine olanak tanıdığı ölçüde burjuvazinin güçlenmesini getiren koşullar içerdiğini de gözden kaçırdılar.

Bir diğer hata, kaderciliğe kapılmaktı. Bu düşünce, yoldaşların Marx'ın, kapitalizmle sosyalizm arasında bir geçiş dönemi bulunduğu, bu dönemin de proletarya diktatörlüğü olduğu şeklindeki önermesine karşı, kapitalizmle sosyalizm arasında bir faşist diktatörlük dönemi bulunması gerektiği önerisinin eklenmesi biçiminde bir görüş getiren Radek tarafından açıklanmıştı.

Bu hata, faşizm bir kez iktidarı ele geçirdi mi herşeyin bittiği inancını ve geleceğe ilişkin umutların yitirilmesini getirmektedir. Oysa, Fransa'da olanlara bakalım. Burjuvazinin güçlerini derlemesi, proletaryanın da güçlerini toplamasıyla cevaplanmıştı. Komünist Partisi faşizmin ilerlemesine karşı usta bir barikat oluşturdu. Bugün Fransa'da faşizm sorunu 6 Şubat'ta olduğu kadar (4) büyük değildir, güçler dengesi değişmiştir. Faşizm tehlikesi geçmemiştir, ama o yenilgiye uğratılmıştır, bu ise burjuvazinin bunalımını derinleştirmiştir. Faşizm karşı saldırıya, yeni bir saldırıya geçmeye hazırlanmaktadır; onu bozguna uğratmak için güçlerimizi toplamalıyız. Sorunu burjuvazinin proletarya ile sınıf kavgasında en açık biçimiyle bir burjuva diktasını, proletaryanın ise kendi diktatörlüğünü kurmayı amaçladığını ve tüm demokratik hakları için mücadele vererek başardığı bir kavga olarak görmezsek iyice anlayamayız.

İşte Bordiga da, demokratik haklar için neden müca-

(4) Fransa'da 6 Şubat 1934 sağ—kanat isyanı, Fransız solunun ve Enternasyonal'in faşist rejimlerin yayılması tehdine karşı uyarılmasını sağladı. Bu nedenle Halk Cephesi siyasetinin temel taşını oluşturacak olay sayılır.

dele edecek misiz? diye alaylı bir biçimde sorduğunda böyle bir yanılgı içindeydi. «içinde bulunduğumuz dönemde böyle şeylerin cehenneme kadar yolu var» diyordu Bordiga. Lenin, daha 1919'da Buharin ve Piatakov'un Parti programı üzerindeki polemikleri sırasında bu soruya gerekli cevabı vermişti. Buharin ve Piatakov, emperyalizm aşamasına geçildiğine göre, programın, önceki aşamalarının gözönüne alınmasına gerek olmadığını savunuyorlardı. Ama Lenin, hayır diyordu; biz bu aşamalardan geçtik, ama bu, işçi sınıfının o aşamalarda elde ettiği kazanımların değersiz olduğu anlamına gelmez. Proletarya bu kazanımları savunmak için de mücadele etmelidir. Proletaryanın zaferi için savaş cephesi bu mücadelede kaynaşmıştır.

Şimdi de bir başka soruna, faşist ideoloji sorununa bakalım. Bu mücadele sırasında bunun önemi nedir?

Bu ideolojiyi tahlil ettiğimizde ne buluruz? Pek çok şey. Bu eklektik bir ideolojidir. Her yerde tüm faşist hareketlerin ortak unsuru, ateşli bir nasyonalist (milliyetçi) ideolojidir. İtalya'daki durum için de uzun söze gerek yoktur. Bu unsur Almanya'da daha da güçlüdür; çünkü Almanlar savaşta yenilgiye uğramış bir ulus olduğundan nasyonalist unsur çok daha kolay bir biçimde kitlelere ulaşmıştır.

Bu unsurların yanısıra, başka kaynaklardan, örneğin sosyal - demokrasiden türetilmiş sayısız kopuk kopuk unsurlar vardır. Önde gelen ilkesi sınıf işbirliği olan korporasyon ideolojisi faşizmin değil, sosyal demokrasinin bir buluşudur. Fakat sosyal—demokrasiden kaynaklanmayan başka unsurlar da vardır: Örneğin, (tüm faşizmlerde ortak olmayan, ama İtalyan Alman ve Fransız türlerinde rastlayabileceğiniz) emperyalizmin ortadan kaldırılması gereken bir yozlaşma olduğu, gerçek kapitalist ekonominin başlangıçtaki gibi olması ve bu nedenle kökenlere dönülmesi gerektiği şeklindeki kapitalizm anlayışı. Bu anlayışı birçok demokratik akımda bulabilirsiniz; sözgelimi *Gius-*

*tizia e Liberta'da* (5) Bu, sosyal-demokrat değil, küçük-burjuvazinin, sosyalizme doğru ilerleyen dünyayı geriye döndürme çabalarını ortaya koyan *romantik* bir ideolojidir.

İtalya'da ve Almanya'da faşist ideolojide yeni kavramlar ortaya çıkmaktadır. İtalya'da, kapitalizme örgütlenmeye ilişkin unsurlar katarak ileriye gitmekten sözedilmektedir. Burada, sosyal-demokrat unsur tekrar ortaya çıkmakla beraber, Komünizmden de çalınılar görülmektedir. (Planlama v.b.)

Faşist ideoloji bir dizi heterojen bileşkenler içerir. Bunu akıldan çıkarmamalıyız, çünkü bu özellik, bu ideolojinin hangi amaca hizmet ettiğini anlamamıza yardım edecektir. Bu özellik, emekçi kitleler üzerinde diktatörlük kurmak için mücadelede çeşitli fraksiyonları daha sıkı bir biçimde bir araya getirmelerini ve bu amaçla yaygın bir hareket yaratmalarını olanaklı kılmaktadır. *Faşist ideoloji bu unsurları bir araya toplamak için yaratılmış bir araçtır.*

İdeolojinin bir kısmı nasyonalist kısmı burjuvaziye doğrudan hizmet eder, diğer kısmı ise bağlantı görevini görür.

Faşist ideolojiyi, katı bir biçimde şekillendirilmiş, tamamlanmış, homojen bir şeymiş gibi değerlendiren eğilime karşı sizi uyarmalıyım. Faşist ideolojiden daha çok hiçbir şey, bukalemuna benzeyemez. *Faşizmin, belirli bir zamanda, belirli bir ideoloji ile, ulaşmayı amaçladığı hedefleri gözönüne almadan faşist ideoloji incelenmemelidir.*

---

(5) **Giustizia e Liberta.** 1929 sonunda Varlo Reselli, Emillo Lussu, Riccardo Bauer ve diğer orta—sınıf aydınları tarafından kurulan anti—faşist bir hareket; layiklik, iradecilik, cumhuriyetçilik ve radikalizmin eklektik eylemci bir ideoloji içinde birleştirilmesinden oluşuyordu. Programı, cumhuriyetçi hükümet biçimi, bölgesel özerklik, bürokratik reform ve karma ekonomiyi içeriyordu. 1942 de hareketin çekirdeği Eylem Partisini kurdu. Bu parti 1947 de dağılışına kadar, faşizm ve nazizme karşı silahlı direnişte önemli rol oynadı.

Geriye temel çizgisi olan ateşli nasyonalizm (milliyetçilik) ve sosyal demokrasi ile benzerliği kalmaktadır. Bu benzerliğin nedeni nedir? Bunun nedeni, sosyal demokrasinin de bir küçük-burjuva ideolojisi olması, yani, küçük burjuva içeriğin bu iki ideolojide ortak özellik olmasıdır; ama bu benzerlik farklı ülkelerde, değişik zamanlarda, değişik biçimlerde kendini gösterir.

Şimdi de hemen gelecek dersimizin konusunu sergileyelim. İtalya'da, özgül bir anda, faşist diktatörlük sorunu nasıl ortaya çıktı, gerici hareket nasıl örgütlendi? Konumuz bu olacak.

Gelin gerilere gidelim. Bir yanda devrimci bir bunalım vardır. Burjuvazi eski sistemle egemenliğini sürdüremektedir. Genel bir hoşnutsuzluk, işçi sınıfından gelen bir atılım, siyasal grevler; genel grevler v.b. Kısacası, savaş sonrası yani derin bir devrimci bunalım dönemindeyiz.

Bir faktör, İtalyan egemen sınıfı için eski politikayı, 1912 ye kadar uygulanan politikayı, Giolitti'nin, (6) reformistler iktidarda olduğu için değil, belli gruplara tavizler politikası adıyla, burjuva diktatörlüğünü parlamenter kisve altında sürdürmeyi amaçladığı için reformist olan «reformist» politikasını uygulamanın imkansızlığı özellikle önem kazanmaktadır.

Savaş sonrası dönemde bu politika artık yürümemektedir, çünkü işçi ve köylü kitleleri buna karşı ayaklanmaktadırlar.

Savaş sonrası dönemde başlıca iki önemli gelişim kaydedilebilir: İtalyan Sosyalist Partisinin büyük gelişmesi, yüzbinlerce üye ve milyonlarca oya ulaşması ve bölünmüşlükleri nedeniyle birçok partiye dağılmış olan köylü

---

(6) Bkz. not, 3, sf, 47

sınıflarının uyanışı. (Halk Partisi (7) bir köylü partisidir.) Aynı zamanda köylü hareketlerine, Güneyde toprak işgallerine v.b. rastlıyoruz.

İşçiler ve köylüler saldırıya kalkıyorlar ve onların cephesi oluşmaya başlıyor. İşçi sınıfı ve köylü atılımlarının bu bileşimi en ileri biçimiyle savaş sonrası İtalyasında görülebilir. Bu, parlamenter sistemin sonunun işareti sayılmaktadır.

Burjuvazi parlamentarizmi tasfiye etmek zorundadır. Hoşnutsuzluk sadece işçilere yayılmakla kalmayıp, küçük burjuvaziyi de etkisi altına almıştır. Küçük - burjuvaların emekli askerlerin ve diğer kesimlerin hareketleri çıkagelir. Artık burjuvazi ve küçük burjuvazi varolan düzene hoşgörü gösterememektedirler, onu değiştirmek istemektedirler.

Faşizmin ortaya çıktığı ortam işte budur.

Küçük - burjuvazi arasındaki bu hareket ne zaman birleşik bir eyleme dönüştü? Başlangıçta değil, 1920 sonlarında. Yeni bir faktör, burjuvazinin en gerici güçleri örgütleyici olarak işin içine girdiği zaman, gelişme birleşik bir eyleme dönüşür. Faşizm o güne kadar gelişme göstermiştir, ama henüz temel unsur haline gelmemiştir.

(7) Bugünkü Hristiyan Demokrat Partinin selefi olan Halk Partisi 1919 ocağında Vatikan'ın etkin desteğiyle kurulmuştu. 1919 ve 1921 seçimlerinde, özellikle köylülük arasında kitle tabanını geliştirerek İtalya'nın ikinci büyük partisi oldu. Halkçılık biryandan liberalizme, diğer yandan sosyalizme Katolik tepkisi olarak ortaya çıkmıştır. Sosyalistlerin savaş sonrası ilerlemesini durdurarak muhafazakarlığını ortaya koyan Halk Partisi, aslında geleneksel liberal devlete muhalefetiyle yıkıcı idi. Lideri Luigi Sturzo, bir anti—faşist olmasına rağmen Vatikan'ın baskısı partiyi rejim karşısında karmaşık bir konuma getirdi. Halk Partisi diğer muhalefet partileriyle birlikte Matteotti bunalımının ardından kapatıldı.

Faşist gelişme savaş sırasında ortaya çıktı. Daha sonra *fasci di combattimento*'larda devam etti (8) Bazıları sonuna kadar bu hareketin içinde kalmadılar. Örneğin Nenni ile giriştiğimiz polemiklerde, biz ona Faşist diyoruz, oysa o bir noktada faşist hareketten kopmuştu. (9) İlk çıkışında faşizm, sonuna kadar birlikte yürüyemeyeceği homojen olmayan gruplardan oluşmaktaydı. Faşist hareketin kentlerdeki toplantılarını hatırlayın. Bu toplantılarda, 1919-1920 de çeşitli partilere kayıtlı, genel siyasi sorunları tartışan, bir dizi soru yönelten, taleplerini ortaya koyan küçük-burjuva unsurlar bulabilirdiniz. Faşizmin ilk programı işte bu siyasi ortam içinde ortaya çıktı. *Piazza San Sepolcro* programındaki (10) küçük—burjuva karakter egemen olup, kent *fasci* lerinin yönelimini yansıtmaktaydı.

---

(8) Fasci italiani di combattimento. (İtalyan Mücadele Birlikleri) Mussolini hareketinin 23 Mart 1919 daki kuruluş toplantısında aldığı resmi ad.

(9) Mussolini ile Sosyalist lider Pietro Nenni (d. 1891) arasındaki siyasi işbirliği ile karşıtlığın tarihçesi, 1908'e daha sonra cumhuriyetçi olan Nenni Forli çiftlik işçileri sendikasının başkanı, Mussolini ise Sosyalist Parti'nin Forli şubesinin başkanı olduğu zamanlara dayanmaktadır. Her ikisi de, İtalya'nın İtilaf devletleri safında I. Dünya savaşına girmesini desteklediler, Mussolini bu nedenle İSP'den ihraç edildi. Savaştan sonra, Nenni Bolonya'nın demokratik fasci di combattimento sunun kuruluş toplantısına katıldı. Bolonya örgütü, emekli askerlerin ve küçük burjuvazinin sorunlarına radikal, demokratik çözümler bulunmasını önerdi. Bu, Mussolini'nin harekete geçirmeye çalıştığı kitle hareketinin iki yönlülüğünün başlangıçtaki işaretlerinden biriydi. Nenni daha sonra belirli bir sınıfsal tavır alarak 1921 de İSP ye katıldı.

(10) Faşist hareket resmen Milan'ın Piazza San Sepolcro'sunun bir salonunda toplanan birleşimde doğdu. Bu olay, Mussolini'nin İl Popolod İtalia gazetesinin çevresinde top-

Kırsal yörelerdeki, örneğin Emilia vb. deki faşizmi ele alın bir de.. Kenttekinden farklıdır. Daha sonraları, 1920 de ortaya çıkıp, işçi sınıfına karşı savaşmak üzere silahlanmış çetelerden oluşmuştur. Burada faşizm, Squadrismo şeklinde *ortaya çıktı. (11)* Uyumsuzlar, küçük-burjuvalar, ara toplumsal katmanlar bu akıma katıldılar. Ama baştan itibaren işçi sınıfına karşı mücadele organlarıydılar: Toplantılarında bu konu üzerinde hiç bir tartışma çıkmamaktadır. Bu farklılık neden doğdu? Çünkü orada *kırsal burjuvazi ilk andan itibaren örgütleyici bir faktör olarak harekete katılmıştı.*

1921 ortalarından başlayarak kentlerde de çeteler oluşmaya başlamıştır; ilki Trieste'de yani, ulusal sorunun

---

lanmış bulunan fütüristleri, terhis edilmiş askerleri ve anarko—sendikalist azınlığı biraraya getirdi. Ortaya çıkan program, karmaşık bir nasyonalizm demogojisi ve bulanık bir sosyal—reformdu: Hareket kendisini anti—emperyalist olarak tanımlarken, öte yandan açıkca Dünya Savaşını savundu ve Rijeka (Fiume) ve Dalmaçya'da İtalyan toprak taleplerinin tarafını tuttu; hedefinin emeğin davasını ileriye götürmek olduğunu söylerken öte yandan anti—sosyalist ve anti—demokratik olarak kendisini ortaya koydu. «Üretkencilik» kavramının yani sermayenin üstünlüğü,emeğin özel mülkiyetin ve kârın gereklerine uyma zorunluluğu, bu hareket tarafından benimsenmiş ve programlarına alınmıştı. Programın ikilemi, Sosyalist partinin kitle tabanı ile uyuşmasına da, kapitalistleri derhal hareketi desteklemeye de yetmedi. Bu öze ilişkin zayıflık 16 Kasım 1919 genel seçimlerindeki fiyasko ile sonuçlandı, tümü faşist olan tek liste, Milan'da toplam 4.975 oy alabildi.

(11) Squadrismo sözcüğü faşist «eylem grupları» tarafından uygulanan örgütlü ve sistemli şiddeti tanımlamak için kullanılmaktaydı.

en yoğun olduğu kentte, daha sonra güçlerin en yoğun olduğu diğer kentlerde çeteler kuruldu. Çeteler kırsal bir model üzerine kuruluydu. Torino'da fabrikaları işgal etme eylemlerinden sonra ortaya çıkarken, (12) Emilia'da daha o zamanlar güçlü bir örgüt yapısına sahiptiler.

1920'nin sonlarına doğru burjuvazi kentlerde de örgütleyici bir faktör olarak işin içine girince faşist çeteler buralarda da kendini gösterdi. Faşist hareket içinde bir dizi sorun ortaya çıktı; bunlar, ilk iki yılın bunalımı idi.

Faşistler arasında *biz bir parti miyiz?* sorusu tartışılıyordu. Augusteo (13) de yapılan Roma Kongresinin sorunu buydu. Kongre şöyle diyordu: Bir partiye dönüşmek

(12) Torino, Cenevre ve Milan'daki makina ve maden fabrikalarının ve daha küçük sınai merkezlerin 1920 yılı Eylül başlarında kitlesel işgali, sanayi kolunda yapılan genel lokavta bir tepki olarak İtalyan Metal işçileri Federasyonu (FIOM) tarafından düzenlendi; bu işgal genellikle İtalya'da savaş sonrası devrimci gelgitin en ileri örneği olarak belirlenir. Süphesiz, diğer sanayi kollarına da sıçrayan ve demiryolu işçilerince etkin biçimde desteklenen ele geçirme hareketinin devrim için bir atılım olanağı sağlamış olup olmadığı hâlen tartışılmaktadır. Fabrikaları işgal metal işçileri için geçici bir sendikal zaferle sonuçlandı, ama geniş siyasi sonuçları işçi hareketinin bütünü için bir felaket oldu. Sosyalist Partinin hazırlıksızlığı ve «devrim yapmaya» temel isteksizliği sergilendi, İtalyan işçi sınıfının enerjisi büyük çapta tüketildi; sanayicilerin sınıfsal ayrıcalıklarını koruyabilmek için kitle halinde faşizme yönelmesine neden oldu. Bir anarşist, Luigi Fabbri, sanayicilerin bu yönelişini—devrimci kabarma doruğuna ulaştığında ve geri çekilmeye başladığında kapitalist tepkiyi— «engelleyici karşı—devrimin» temeli olarak adlandırdı.

(13) Fasci Italiani di combattimento Roma'da Teatro Augusteolda 1921 yılında 7—10 Kasım tarihleri arasında yapılan

zorundayız. Mussolini şöyle cevaplıyordu: Biz yine bir hareket olarak kalalım. Mussolini mümkün olduğu kadar geniş kitleyi bir araya toplamaya çalışıyordu; her zaman bu denli tutulmasının nedeni de buydu. Kavga, açıkça işçi sınıfının örgütlerini yoketmek isteyenlerle, eski ideolojilerin büyük eksikliklerini, izlerini taşıyanlar arasında idi.

Mussolini tehlikeli bulduğu D'Annunzio hareketine ihanet etti. (14) 1920 de fabrikaların işgaline sempatik bir tavır takındı, ama sonra tümüyle değişti. İlk açık ilişkiler faşist hareketle sanayici örgütleri arasında oluştu. Saldırılar başladı. Bu iki yıl sürecek yani Roma'ya Yürüyüş'e kadar devam edecekti.

---

kongrenin sonunda Nasyonal Faşist Parti'ye dönüştü. Bu adım, Mussolini tarafından hareketin uzlaşmaz kanadına yapılan baskının bir bakıma sonucuydu.

(14) Birinci Dünya Savaşından sonra, İtalyan sanayi ve ticareti ve İtalyan askeri örgütü gözlerini, Dalmaçya kıyılarındaki, Fiume (Dijeka) kentine çevirdiler; bu kenti, Adriyatik denizini bir «İtalyan gölüne» dönüştürmek ve eski Avusturya—Macaristan imparatorluğunun topraklarını ilhaka hazırlanmak için bir atlama noktası oluşturuyordu. Ozan Gabriele D'Annunzio (1863—1938) nun başkanlığında kaybedilen toprakları geri isteyen gruplar 1919 Eylülünde bu kenti işgal ettiler, bu sırada Yugoslavya ile İtalya arasındaki toprak anlaşmazlığı da sallantıdaydı. D'Annunzio'nun kontrolu altında, Fiume Roma'ya karşı bir fesat ve isyan yuvası oldu. Mussolini ozanın hareketini destekledi ve İtalya'nın doğu kıyısındaki bir grupla başlayacak «Roma Yürüyüşünün» amaçlarından da haberdardı. Nihayet 1920 Kasımında Fiume sorunu çözüme ulaştırılarak, Rapallo Antlaşmasına göre İtalyan—Yugoslav sınırında bir bağımsız kent olarak saptandı. Bu oldu—bitti karşısında Mussolini D'Annunzio'ya destek olmaktan vazgeçti ve planladığı darbeyi gazetesinde ele vererek ona ihanet etti. D'Annunzio'nun sağ—kanat yıkıcı hare-

*Örgütlenme faktörü işin içine girdi. Kırsal alan burjuvazisi* Sqadrista *örgütlenme biçimini bulmuştu ve sanayiciler de daha sonra bunu kentlerde uyguladılar.*

Sözkonusu iki unsur küçük-burjuvazinin güçleri ve büyük burjuvazinin oluşturduğu örgütleyici faktör hakkında iddia ettiklerimizin doğruluğu bu tahlilden de çıkarılabilinir.

Bu unsurların birbirlerini nasıl etkilediklerini ilerde göreceğiz.

---

ketin birinci adamı haline gelmesine neden olan hareketi Mussolini'nin geri çevirmesinin nedeni şüphesiz budur. Fiume işgali, 26 Aralık 1920 de İtalyan askeri birliklerinin Başbakan Giovanni Giolitti'nin buyruğuyla D'Annunzio nun «lejyonerlerini» kentten atmasıyla sonuçlandı.

## 2. DERS :

### BURJUVAZİ'NİN «YENİ PARTİ TİPİ»

Anımsayacağınız gibi, dersimizin ilk bölümünde, Enternasyonal belgelerine ve İtalyan deneyimine dayanarak, faşizmi doğru tanımlamaya çalıştık. Sınıfsal karakterini —burjuvazinin en gerici kesimlerinin sözcüsü olduğu gerçeğini—vurgulayarak ve bu diktatörlüğün saflarına çekme yi başardığı küçük - burjuva kitle hareketinin oluşturduğu ikinci unsurda ısrar ederek faşist diktatörlüğün temel unsurlarının tam bir taslağını vermeye çalıştık.

Tüm dersi faşizm konusunda yapılan hataları görmeye çeşitli unsurlar ve aralarındaki ilişkiler gözden kaçırıldığın dan faşizmi gelişimi içinde incelemeyen hataların sergilenmesine ayırmış olduk.

Dersin bir bölümü tanımımıza göre karışık, eklektik ve faşist harekete katılmış küçük-burjuva katmanları birarada tutmaya yarayan faşist ideolojinin işlevine ayrılmıştı.

Şematizmden doğan hatalara karşı uyarıda bulunduk. Bugün İtalyan faşizmi tarihine ilişkin olarak sözkonusu şematizm hatalarına karşı yine sizleri uyarmak istiyorum.

Faşizmin 1920 de, ya da Roma'ya Yürüyüş'le, önceden tasarlanmış, saptanmış bir dikta rejimi planı ile ortaya çıktığını düşünmek büyük bir yanılgı olacaktır; çünkü bu on yıllık bir sürede örgütlenmiş olup, bu gün de karşımızda dır. Böyle düşünmek büyük bir yanılgı olurdu.

Faşizmin gelişiminin tüm tarihsel olguları böyle bir yaklaşıma ters düşmektedir. Üstelik, bu anlayışa yanaşanlar kaçınılmaz olarak faşist ideolojiye kapılırlar. Bu şöyle ya da böyle, kişi baştan faşizmin doğrudan ya da dolaylı etkisi altında demektir. Nitekim yaptıkları her şeyin önceden saptanmış planlara dayalı olduğunu kanıtlamaya çalışanlar faşistlerdir.

Söylediğimiz gibi, bu doğru değildir. Bununla birlikte, bu yanılgıya karşı mücadele edebilmek için yine de üzerinde durmak gerekmektedir; çünkü bu yanılgıyı önlemekle siyasi alanda olabilecek sapmalarla mücadele etmiş oluyoruz.

Bu hatalı faşist diktatörlük kavramına, doğru gerçek kavramla karşı çıkmalıyız. Faşist diktatörlük, girmek durumunda olduğu biçimler, objektif ve reel faktörlerle —ekonomik ortamla ve bu ortamın gerçekleştirdiği kitle hareketleriyle— etkilenerek bunları kapsamına almak zorunda kalmıştır. Biz bununla, örgütlenme faktörünün işin içine girmediğini söylemek istemiyoruz; fakat eğer biz kendimizi bu faktörü değerlendirmekle kısıtlar, objektif şartlara ve belirli bir zamanda ortaya çıkmış reel şartlara bakmazsak vay başımıza geleceklere: Burjuvazi her zaman bir örgütleyici faktör olarak işin içine girmiştir.

Bu açıdan bakmazsak, siyasi ihtimallerin neler olacağını kesinlikle saptayamaz ve girişmemiz gereken hareketin çizgisini, parti'nin eylemine egemen olacak çizgiyi belirleyemeyiz. Şayet belirli bir zamanda, bir kitle hareketi şu ya da bu şekilde ortaya çıkarsa, diktatörlüğün alacağı biçimler de çeşitli olacaktır; bunun önemini böylece açıklayabiliriz.

Matteotti bunalımı sırasında, (1) kitleler şimdikinden farklı olarak işin içine girselerdi, ortam hiç şüphesiz farklı bir durumda olacaktı. Bunu bugün de görebiliriz. Partimiz, etkin bir biçimde tepki gösterdiğinde, faşizmi bazı sorunlarla uğraşmak zorunda bırakmaktadır; bunlar, sendikal yapının bozulması, genel af, genç *fasci*'ler sorunu, Nasyonal Faşist Partinin yeniden örgütlenmesi, sosyal-demokrasi ile uzlaşma çabaları, v.b. dir.

Faşizm bu sorunlar karşısında aldığı tüm tavırları kitle hareketlerine karşı tepkisinde göstermiştir. Bunu görmeyenler kaçınılmaz olarak-eğer henüz düşmemişse- faşizmin ve devrimci karamsarlığın etkisi altına girmiş olurlar. İtalya'da, faşizm bu yolu zorunlu olarak seçtiği, başka bir yol seçemeyeceği ve tuttuğu yolun kaçınılmaz olduğu kanaatini gerçek kabul eden küçük-burjuva katmanları arasında bu devrimci karamsarlık pek yaygındır.

Bu görüşe karşı çıkmalıyız, çünkü ancak bu görüşe karşı çıkarak faşizmin gelişmesinin ve geleceğinin kesinlikle ekonomik ortamın ve sınıf mücadelesinin geleceğine bağlı olduğunu değerlendirebiliriz.

Faşizmin gelişmesinin geleceği, bugün henüz belirlenmiş değildir; önceden tasarlanmış, bir süreç boyunca da ilerlememektedir. Bugün, herzamanki gibi, faşizmin geleceği, ekonomik ortamın ve sınıf mücadelesinin geleceği ne bağlıdır.

Bu fikrimizi belgeleyelim. Bütün derslerimiz boyunca bu görüşümüzde ısrar edeceğız, çünkü faşizmin şimdiki plânlarına, saptanmış kararlaştırılmış, sonsuz, sürekli

---

(1) Giacomo Matteotti (1885 - 1924) reformist Birleşik Sosyalist Parti sekreteri. 30 Mayıs'ta Millet Meclisinde, bir yıl önce yapılan genel seçimlerdeki şiddet ve hilekarlığı kınayan söylevinden ötürü 10 Haziran 1924 te Faşist çeteler tarafından kaçırıldı ve öldürüldü. Matteotti'nin ortadan kaybolduğu haberleri—cesedi ancak Ağustos ortalarında bulu-

gözüyle baksaydık bu sonumuz olurdu. Devlet aygıtının sınıf ilişkilerinden türemiş bir siyasi üstyapıdan başka bir şey olmadığını hiç akıldan çıkarmamalıyız.

---

nabildi— ülke çapında öfke ve isyan dalgalanmasına neden oldu. Muhalefet partileri Parlementoyu terkettiler Aventine'de Muhalifler Komitesi kurdular. Militan İKP girişimciliği elde tutmaya çalıştı, fakat sayıca azınlık olması ve Bordiga'nın sekter Legalciliği nedeniyle engellenerek, Mussolini'nin yalpalayan rejimini devirmek üzere kitle hareketi ve genel grev çağrısı yaptı. Ancak Komünistlerin bu çağrısı, 18 Haziran da reformistlerin yönetimindeki Genel İş Konfederasyonu tarafından ve Komitede temsil edilen Sosyalistlerden Liberal Demokratlara kadar diğer muhalefet partileri tarafından resmen reddedildi. Bunun sonucu olarak İKP Komiteden çekildi. Mussolini zaman kazanmaya çalışıyordu. Matteotti'nin katledilmesine doğrudan katkıda bulunan Faşistleri yanına alarak Nasyonal Faşist Partinin hükümetteki direkt rolünü resmen azaltabilmek için kullandı. Böylece Aventine partilerinin temel güçsüzlüğü ortaya çıktı: Kitleleri seferber etmekten korkmaları, legal yoldan Mussolini'nin yargılanması ya da en azından ihraç edilmesi ümitleri, herhangi bir olumlu tavır almaktaki isteksizlikleri Mussolini'ye fırsat sağladı, squadrismo'nun şiddetli bir saldırısıyla bunalımın sıkıştırdığı dönemde sağlam bir konuma yerleşmesini sağladı. Vatikan tarafından rejime sağlanan sessiz destek, Kral III. Victor Emmanuel'in kapitalist çıkarları sonunda dengenin Duçe'nin lehine dönmesini sağladı. 3 Ocak 1925 te Millet Meclisi yeniden açıldığında Mussolini saldırıya geçti; faşizmin eylemlerinin bütün sorumluluğunu üzerine aldı. Verdiği söylev, Faşistlerin liberal devletin kurumlarıyla yaptıkları sahte antlaşma dönemini, bu geçiş döneminin bitişini ve rejimi totaliter bir temel üzerinde yeniden örgütlemek üzere etkin önlemlerin alınması döneminin başlangıcını işaretledi.

Yukarıdaki fikrimizi kanıtlamak için faşizmin İtalya'daki gelişimini ele alalım.

Ben, bu incelemeyi üç dönemde ele alıyorum: Bir, Roma'ya Yürüyüş'e ve 1922 sonuna dek faşizm; İki, 1922 den 1925 e dek, totaliter olmayan bir faşist rejim kurma denemesiyle belirlenen dönem; Üç, 1925 ten 1930 a, totaliterliğin kurumlaşması ve büyük ekonomik bunalımın başlaması.

Roma'ya Yürüyüş'e kadar süren dönemin en açık özelliği faşizmin herhangi bir belirli programdan yoksun oluşuydu. 1919 la 1922 arasında faşizmin aldığı birbirini izleleyen çeştli tavır ve biçimlerine bakarsanız, sürekli olarak değiştiklerini göreceksiniz. Bu dönemin koşullarını biliyorsunuz, daha önce söz etmiştik. Bir kez daha bazı unsurları saptayalım: Derin devrimci bunalım, ana siyasi kurumların çöküşü, genel hoşnutsuzluk özellikle işçi ve köylü güçleri arasında hoşnutsuzluk, devrimci işçi sınıfının ve köylü güçlerin, genel ortamda bir değişiklik yaratabilmek için cephe oluşturmaları.

Bu dönemde burjuvazinin kurtarıcı programı neydi? Burjuvazi değişik zamanlarda farklı programlar uyguladı.

İlk program Nitti (2) programıydı. Nitti finans kapitalin en tipik temsilcilerinden biriydi. Nitti en büyük İtalyan bankası olan Discount Bankın örgütleyicisi, yani büyük bankaların adamıydı. Ama Nitti aynı zamanda en ileri ci, ileri görüşlü demokrasinin adamıydı da. Nitti'nin programında finans kaptialin üstünlüğü ile demokratik program gibi iki unsurun birleştiğini görüyoruz; ilk bakışta çelişik görünen bu unsurlardan birincisi finans kapitali

---

(2) Franceso Saverio Nitti (1868 - 1953) Lucania'lı iktisatçı ve Radikal politikacı; 1919 Haziranından 1920 Haziranına kadar başbakanlık yaptı.

desteklerken, ikincisi toplumsal demogojinin en ileri unsurlarından birini oluşturuyordu.

Bu program ne ifade ediyordu? Bu program, burjuvazinin bu çıkmazdan kurtulmak için bir yol bulma çabalarını belgeliyordu. Nitti toplumun derin bir biçimde dönüştürülmesini öngörüyordu. Cumhuriyetçi hükümet biçimlerine ve kurucu meclise karşı çıkmadı. Sadece Halk Partisi ile değil, Sosyalistlerle de işbirliğine girişmekten çekinmedi.

Nitti bazı gruplara tavizler vererek onları yumuşatma siyasetini sürdürdü, ama bu siyaseti yaygınlaştırmayı deneyerek daha ilerici güçlere taviz verdi.

Krallık Muhafızlarını kurarak böylelikle burjuvazinin en gerici unsurlarının arzularına boyun eğdi; daha sonra da bunu kendi konumunu güçlendirmek için kullandı; ama aynı zamanda sosyal demokrasi ile flört etti, ilerici ekonomik önlemleri v.b. tartıştı.

Bu programı *fasci di combattimento*'nun ilk programı ile, Piazza San Sepolcro (1919) programıyla karşılaştırın! Hemen tüm noktalarda kelimesi kelimesine aynıdır. *Fasci*lerin programı cumhuriyetçi bir programdı. Nitti'ninkinde de cumhuriyet hakkında epeyce söz vardı: *fasci*'lerin programı bir kurucu meclisten sözediyordu. Nitti de bunu unutup geçememişti; öncekiler sermaye üzerinden kademeli vergi gibi Nitti'nin de sözünü ettiği anti-kapitalist önlemlerden bahsetmekteydiler.

İtalyan burjuvazisinin 1919 da ve 1920 nin ilk aylarında çok ileri siyasi manevralarla, *fasci di combattimento*nun 1919 programında da yansıtılan bir denemeyle bunalımı yenmeye çalıştığını burada görebilirsiniz.

Oysa Nitti'nin planı başarısız oldu, gerçekleştirilemedi. Ortam gerçekleştirilmesini olanaksız kılan bir düzeydeydi. Bir dizi çelişik faktörlerle karşılaştı ve aşılmaz siyasi engeller karşısında bir yerde durmak zorunda kaldı.

Nitti programını gerçekte batıranlar, tabanda, proletarya ve Güney köylüleriydi. Burjuvazinin ileri reformist manevralarının hedefi olan kitleler, daha da ileri sorunlar ortaya atıyorlardı: İktidar sorunu, toprak mülkiyeti sorunu v.b. İşçi derneklerinin yayılmalarının doruğunda bulundukları Emilia bölgesinde çiftlik işçileri kırsal alanda özel mülkiyetin temellerini, toplumun üzerinde kurulu olduğu tabanları sarsan sorunlar ortaya atıyorlarlardı. Nitti'nin programı, mutlak surette iflas etmeye mahkum ütopik bir programdı.

O zaman burjuvazi başka bir denemeye girişti.. Savaş sonrası dönemde burjuvazinin ikinci denemesi, bulunduğu ortamdan Giolitti sayesinde çıkmak oldu. (3) Giolitti yaşlı bir burjuva devlet adamıydı. Savaş sırasında yenilgiyi kabullenmiş bir hain (!) idi. O da, güya, cumhuriyetçi tavır alarak, örneğin Dronero söylevinde, Anayasayı değiştirerek kralı iktidardan indirmek ve savaş ilan etmeyi öneriyordu. Oysa monarşinin en sadık adamıydı. Monarşiyi çağdaş bir çizgide örgütleyenin de o olduğu söylenebilir. Hepsi ve hatta o bile, cumhuriyetçi tavırları takınmaktaydı.

Fakat Giolitti'nin programı Nitti'ninkinden bir bakım-

---

(3) **Giovanni Giolitti** (1842 - 1928) 1892—93, 1906—09, 1911, 14; ve 1920—21 dönemlerinde başbakanlık yaptı. Yüzyılın başlarında İtalyan politikasının egemen kişilerinden biriydi. Tamamlanmamış makalesi **Alcuni temi della quistione meridionale** de Gramsci, Giolitti'nin tırmanışının ve iç politikasının açık ve kapsamlı bir tahlilini yapar. 1890 — 1900 arasındaki kanlı onyıldan sonra burjuvazi son derece dolaysız bir diktatörlük uyguladı; Güneyin köylüleri ve Kuzeyin işçileri, eşgüdümlü olmasa da aynı anda isyana kalkışıyorlardı. Yeni yüzyılla birlikte egemen sınıf yeni bir politika uygulamaya başladı. Sınıfsal uzlaşmalar, sınıfsal politik cepheler, yani burjuva demokrasisiydi bu. Kırsal bir demokrasi, yani Kuzey köylüleri ile uzlaşmak, serbest ticaret, genel oy,. idari sorumluluğun

dan ayrılıyordu. Giolitti iktidara geldiğinde Nitti programı çoktan başarısızlığa uğramıştı,

Giolliti'nin programında iki bileşene rastlayabilirsiniz: Bir yanda faşizmin önemi ve faşizmin proletaryayı dağıtacak bir silahlı hareket olarak anlaşılmasının önemi; diğer yanda ise; devrimcileri safdışı bırakıp reformistleri tecrit ederek onlarla hükümet kurup Sosyalist partiyi dağıtma planı.

Giolitti'nin programı, 1921 de ve 1922 nin başlarına kadar uygulamaya çalıştığı kadarıyla gerici, köhne, egemen sınıflarla savaş sonrası dönemde ortaya çıkmış bulunan iki büyük Parti, yani Sosyalist Parti ve Halk Partisi arasında parlamenter işbirliğini öngören bir siyasî programdı. Fakat gördüğümüz gibi, Giolitti'nin programı aynı zamanda destek aramak için faşist harekete eğilim gösteriyor, proletaryanın kalelerini yıkabilmeye yarayacak bir hareket olarak değerlendiriliyordu.

---

dağıtılması ve sınai ürünler fiyatlarının düşük tutulması ile kapitalist-işçi cephesi yaparak genel oy hakkını vereme diği, gümrük korumacılığı devlet merkeziyetçiliğinin korunması (köylüler, özellikle de Güney ve adalar köylüleri üzerinde burjuva egemenliği) reformist bir ücretler ve işçi hakları politikası arasında seçim yapmak zorundaydı. İkinci seçeneği seçmesi rastlantı değildi. Burjuva egemenliği Giollitti'de kişileşti; Sosyalist parti Giolitti siyasetinin aracı oldu.» Antonio Gramsci, Scritti politici (Editori Riuniti, Rome 1967) Sf. 729.

Giolitti'nin bir kampanya sırasında Dronero'da verdiği söylev (19 Ekim 1919) İtalya'nın savaş sonrası bunalımını çözümlemek için ileri sürülmüş en ileri burjuva önerisini oluşturdu. Bu söylevde, Giolitti İtalya'nın savaşa müdahale etmesini eleştirerek 1914—15 deki tarafsız tavrını almasını istiyordu (Togliatti bu nedenle nasyonalistlerin Giolitti'yi «bozguncu hain» olarak suçlamalarını

Giolitti'nin formülünün Torino'nun *La Stampa'sının* (4) önerilerinden biri olduğu söylenebilir: *La Stampa*'ya göre ihtiyaç duyulan şeyi; Giolitti-Mussolini-Turati hükümetiydi.

O sıralarda neler oluyordu? İtalyan burjuvazisinin tayin edici katmanı, içinde bulundukları durumdan silahlı bir mücadele olmaksızın çıkamayacaklarının farkına varıyorlardı. Fabrikaların işgalinden sonra faşizmi destek lediler. Bundan böyle Giolitti programının siyasî ve toplumsal tabanını; bu tür çarelerle içinde bulundukları zor durumdan çıkmak oluşturacaktı.

Bu dönemde Faşist Parti ne yapıyordu? İyi dikkat edin. Faşist parti içinde de burjuvazi içinde ortaya çıkan aynı eğilimler sözkonusuydu. *Fasci di combattimento*'nun 1919 programı bir kenara bırakılmaya başlandı. Fa-

---

kastediyor); Karl Albert Kararnamesinin 5. Maddesinin, kral ve hükümetin savaş ilan etme hakkını elinden almak üzere reform yapılması gerektiğini, ve bu hakkın Parlamento'ya verilmesini istedi; daha fazla gelir ve veraset vergisi ve şirket hisselerinin zorunlu kaydını önerdi; hidroelektrik üretimine olası devlet müdahalesiyle özel mülkiyeti tehdit etti; devletin dış ticareti denetlemesine bir son verilmesini önerdi. Aslında Dronera söylevi, Giolitti'nin, devletin tabanını genişleterek ve böylelikle devrimci hareketin gelişmesini engelleyerek burjuvazinin ekonomik ve politik iktidarını liberal—demokratik çatı içinde kurtarma programını önermekteydi. Ancak, 1920 de Giolitti yeniden başbakan olduğunda ortam çoktan değişmişti ve daha da yaşlanmış olan devlet adamı, gelişen faşist hareketin yalnızca devrimci harekete değil, aynı zamanda kendi korumak istediği liberal devlete de tehdit anlamına geldiğini göremedi. Giolitti. işçi hareketine karşı squadrismoyu kullanmaya çalıştı ve 1921 seçimlerinde Faşistlerle seçim işbirliğine giderek Faşistlere parlementonun kapılarını açmış oldu.

(4) Ülke çapında etkisi olan liberal görüşü savunan gazete.

şizm siyasî parti niteliğinde parlamentoya girdi, Mussolini ise zerre kadar devrimci görünmeyen bir söyleve Parlamento çalışmalarına katılıyor ve Sosyalistlerle işbirliği hükümeti öneriyordu.

Faşizm kendisini, burjuvazinin tayin edici katmanının saptadığı çizgi doğrultusunda yönlendirir. Burada, kararların tümünün burjuvazinin tayin edici katmanı tarafından alındığını görebilirsiniz. Biçim değişebilir, fakat öz her zaman aynıdır.

Bu ortam barış paktında (5) ifadesini buldu. Mussolini, Faşist Parti içinde Sosyalistlerle barış paktı yapılması için mücadele verdi. Sosyalistler -bu sırada Komünistler partiden ayrılmışlardı- (6) sağ kanatlarından gelen baskı karşısında bu paktı kabullendiler. Paktı Mussolini imzaladı; sosyalist hareketin önde gelen liderlerinin de bu paktta imzalarını görebilirsiniz.

---

(5) Faşistlerle Sosyalistler 3 Ağustos 1921 de bir «barış paktı» imzaladılar. Kendisini izleyenlerin büyük direnişine rağmen Mussolini, birçok taktik nedenle bu paktın imzalanmasını savundu. Pakt, Mussolini başkanlığındaki, sanayicilerin çıkarlarına daha yakın olan kent fascileriyle, geniş kapsamlı çiftlik işçileri ve kırsal korporasyon hareketini bastırmaya yönelik doğrudan eylem taraflısı, diğer örgütlerin arasında kesin bir bölünmeye neden oldu. 15 Ağustos'ta Mussolini, fasci di combattimento, Yürütme Kurulundan istifa etmek zorunda bırakıldı; iki gün sonra Faşist sertlik taraflıları eylemlerini birleştirmek amacıyla Bolonya'da toplandılar. Paktın amacına ulaştığının farkına varan Mussolini ilginç bir biçimde saf değiştirdi. Faşistlerin Kasım ayında toplanan Roma Kongresinde uzlaşmazların kanadında yer alarak paktı geçersiz ilan etti ve 15 Kasımda paktı iptal etti.

(6) Komünist fraksiyon üyeleri 27 inci Kongrede, Livorno'da 15—21 Ocak tarihleri arasında yapılan İSP Kongresinde bu partiden ayrılarak İKP'yi kurmaya karar verdiler.

Herşeye rağmen bu planlar -Giolitti'nin programında başarısızlığa uğradı. Neden? Çünkü Nitti'nin toplumsal planını batıran aynı faktör işin içine girdi: Kitleler. Kitlelerin Giolitti'nin planına tepkisi, karşı saldırıya geçmek, faşizmin saldırısına direniş göstermek oldu; burada *Arditi del Popolo* (7) ortaya çıktı. *Arditi del Popolo*'ların etkili bir siyasi ağırlığı vardı. Giolitti'nin planını çökerten unsurlardan biri de bunlardı.

Barış paktı kısa ömürlü oldu. Kırsal burjuvazi, ve sanayi burjuvazisi onu yıkmak için çalışıyorlardı. Mussolini'den daha uzlaşmaz olan Nasyonalistler, proletaryanın örgütlerini yok etmeye yönelik bir terör kampanyası açtılar.

Böylece bu plan da boşa çıkmış oldu. Sosyalist partinin sağ kanadı hükümete katılamazdı. çünkü bu onların tecrit edilmeleri sonucunu getirdi. Kendilerini Genel İş Kon

(7) İtalyan ordusundaki gönüllü komandolara **arditi** denilmekteydi. 1921 Temmuzunda eski arditiler faşist şiddetle mücadele etmek üzere bir grupta birleştiler. **Arditi del Popolo** adını alan bu grup kısa zamanda birçok komünist, sosyalist, anarşist militanı da saflarına çekti, ilk çekirdeğinden kitlesel bir işçi sınıfı silahlı savunma örgütüne dönüştü. Fakat bu gelişme, tamamen parti sınırlarının dışında oluştu. Yalnızca Faşistlerle barış paktı yapmakla meşgul olan İSP değil, aynı zamanda İKP de bu yeni örgüte resmen muhalefet ettiler. İKP, Komünist işçilerin sadece kendi Kızıl Muhafızlarına katılması gerektiği şeklindeki sekter görüşü savundu. Sosyalistlerle Komünistlerin bu birleşik karşıtlığı, gerçek bir faşizme karşı taşra halkı isyanının ne olduğunu vurguladı, **Arditi** del Popolo'ya katılan Sosyalist ve Komünist tabanı şevkle savunmasız bıraktı ve çoğu geri dönmek zorunda kaldılar. Güçlü bir siyasi önderlikten yoksun olan örgüt kısa zamanda çöktü; yalnızca bazı kentlerde yerel düzeyde varlığını sürdürdü.

federasyonuna üye milyonlarca işçiden bir anda kopmuş bulurlardı. İşçiler onları terkedecek ve katılmış oldukları hükümette kendilerinden başka hiç kimseyi temsil etmiyor olacaklardı. En sonunda Turati, Quirinal Sarayına (8) vardığında gölgeden başka bir şey değildi artık. Hiç bir şeyin temsilcisi değildi; herhangi bir gücü değil, güçsüzlüğü temsil ediyordu.

Bu plan başarısızlığa uğrayınca, tek yol kalmıştı: Roma'ya Yürüyüş... Böylece, Roma'ya Yürüyüşün aynı zamanda burjuvazinin bir kesimine karşı yapıldığını, generallerin ateş açmasına ramak kaldığını v.b. iddia edenlerin saçmalığı ortaya çıkmaktadır. Bu iddialar gerçeklere uymamaktadır.

Burjuvazi içinde büyük bir mücadele olduğu, birçoklarının Giolitti'nin tekrar iktidara gelmesine karşı çıktıkları doğru ve fakat burjuvazinin çeşitli katmanları arasındaki mücadele kitlelerin mücadelesinin sadece bir yansımasıydı.

Burjuvazinin tayin edici katmanının —bankalar, büyük sanayi, generaller— hepsi Roma Yürüyüşünde faşistlerle bilrikteydi. Monarşi bile aynı çizgide birleşiyordu; hanedan daha önceden faşizm sorununu ortaya atmış ve

(8) Başbakan Luigi Facta hükümeti 19 Temmuz 1922 de düştü. Hükümet bunalımının doruk noktasında 28 Temmuzda, Ravenna'da faşist kuvvetlerin yayılmakta olduğu bir sırada, kısa zaman sonra partiden ihraç edilecek olan reformistlerden kurulu Sosyalist Parti parlemento grubu İSP'nin asayişi sağlayacak ve temel demokratik özgürlükleri güvence altına alacak bir hükümetin desteklenmesi kararı aldı. Ertesi gün Filippo Turati, Quirinal Sarayına giderek bu uygunsuz sınıf uzlaşmacılığı önerisini Kral III. Victor Emmanuel'e sundu; fakat sorun çözümlenemeden kaldı. Sonunda Facta ikinci bir hükümet kurdu, ama bu hükümetin ömrü Roma Yürüyüşü'nden üç ay sonrasına kadar sürebildi.

karara bağlamıştı. Üstelik Vatikan da faşizmi desteklemekteydi. Demek ki tayin edici katman anlaşma içindeydi: Yolları faşizmdi.

Bu sıralarda Faşist Parti içinde bir dizi önemli değişiklikler oldu. Bunların başlıcası; cumhuriyet sorununun tasfiye edilmesiydi. Bu önyargılı sorun, Roma Yürüyüşünde sadece üç hafta önce Udine söylevi (9) sırasında tasfiye ediliyordu. Böylece, Faşist Parti İtalya'da hükümet ortağı olmuştu.

Aynı dönemde, proleter direnişinin kritik noktalarına karşı saldırıya geçildi ve bu direniş kırıldı. Proletaryanın Emilia ve Toskanya'daki kaleleri yerle bir edildi; Sosyalistlerin etkisindeki kasaba ve kentlerin büyük bir çoğunluğu saldırıya uğradı; Trent bölgesinde ulusal azınlıkların devrimci hareketi tamamen ezildi; en azgın terör ise Trieste'de estirildi. Böylelikle İtalyan proletarya hareketinin en önemli noktaları ortadan kaldırılmış oluyordu. Burjuvazi için başka çıkış yolu yoktu; burjuvazinin başka bir örgütlü gücü, farklı bir plan öneremezdi.

Bundan bl§ka nasıl bir plan olabilirdi? Sadece bir tek plan daha vardı: Proetaryanın devrimci mücadelesi. Tek çözüm buydu. Önümüzde yararlandıklarımızdan çok daha fazla olanaklar mevcuttu. Örneğin *Arditi del Popolo*'yu düşünün yeter. Ama daha sonraları, Roma Yürüyüşünden itibaren iş işten geçmiş kuvvetler dengesi açıkça aleyhimize dönüşmüştü.

Daha iyi, daha doğru bir Komünist Parti siyaset çizgisi bize daha büyük olanaklar yaratabilir, kavgayı keskinleştirebilirdi. Tüm hoşnutsuz kitleleri birleştirebilecek ve onları geniş bir cephede biraraya getirebilecek bir Komünist Parti siyaseti hiç şüphesiz durumu değiştirebilir ve devrimci bunalım olanaklarını yeniden ortaya çıkarabilirdi.

---

(9) 20 Eylül 1922 de Udine'de verdiği bir söylevde Mussolini, faşist hareketin ve partinin cumhuriyetçi ve anti-monarşist son unsurlarının kalıntılarını da resmen sildi.

Ama artık o anda kuvvetler dengesi bizim aleyhimizeydi.

Bunları neden anlattım? Bunları, başta söylediklerime dikkati çekmek ve bunları örneklemek için anlattım: Faşizmle ikili mücadele hiçbir zaman olmuş bitmiş bir şey olarak düşünülmemelidir. 6 Şubat'ta Fransa'da olanları hatırlayın. (10) Bazıları iş işten geçti sanabilirlerdi; Parti o koşullarda gafil avlanmıştı. Buna rağmen, hemen toparlandı ve akıllıca bir birleşik cephe politikası ile halk kitlelerinin başına geçmesini, onları yöneltmesini, onlara faşizme karşı mücadelede önderlik etmesini ve faşizmin saldırısına karşı br barikat oluşturmasını bildi.

Bunu hiçbir zaman unutmamalıyız. Komünist Parti faşizmin üzerinde bir çatlak bir yarık bulduğu ilk anda her zaman bıçağını saplamayı, böylece ortamı yeniden harekete geçirerek mücadele olanağı yaratmayı bilmelidir.

Roma Yürüyüşünden sonra faşizmin programı neydi? Bu dönemde Faşist Parti içinde yeni bir çağ açılmış oldu: Totaliter olmayan bir faşist rejim kurma çabaları çağı...

Mussolini, Roma Yürüyüşünden sonra hükümeti kurmakla görevlendirildiğinde, tamamen faşistlerden oluşan bir kabine kurmayı bir an bile düşünmedi. Bir parlamenter işbirliği hükümeti kurdu, Sosyalistlere bile bu hükümette yer verdi.

Bir gün Buozzi ve Baldesi (11) ile parlamentoda yap-

---

(10) 1. dersin 4. notuna bakınız.

(11) **Bruno Buozzi** (1881 - 1944) reformist milletvekili ve sendikacı. İtalyan Metal İşçileri Konfederasyonunun 1920 Eylülündeki işgallerinin lideriydi. Sürgün yıllarından sonra 1943 Temmuzunda İtalya'ya döndü ve Genel İş Konfederasyonunun yeniden örgütlenmesine başkanlık etti. 6 Haziran 1944 te Alman artçı kuvvetlerinin Roma'dan çekilmeleri sırasında naziler tarafından Roma banliyösünde vurularak öldürüldü.

tığımız konuşmaları hatırlıyorum. Bana, «Mussolini» diyorlardı, «Bize hükümetinde bir yer verdi. Ne yapabilirdik? Düşman silahının tehdidi altındayız. kabul etmek zorundaydık.» Oysa, eğer hükümete girmeselerdi, hiç kimse ısrar etmezdi. Burjuvazi bunu istemiyordu. Giollitinin işbirliği planının üstünden çok sular geçmişti.

Orta—düzeydeki faşist Parti kadroları—*squdristi*'ler—bir yandan, burjuvazinin en gerici unsurlarını temsil eden Nasyonalistler öte yandan, Sosyalistlerin hükümete alınması çabalarına karşı çıktılar.

Yine de bu atılımda bulunuldu. Ve dikkatinizi çekerim bir dizi objektif güçlük ve gerçek sorunlar karşında iflas edip, başarısızlığa uğradı. Bu sonuç faşizmi daha ileri bir safhaya diktatörlüğü örgütlemeye itti.

1922 ye geldik 22—23 yıllarında, izafi denge dönemine yaklaştık. İzafi dengenin tüm sorunları İtalya'da karşımıza çıktı. Faşizm ne yapabilirdi? Ancak efendisinin, burjuvazinin emirlerini yerine getirebilirdi. Bu dönemde hep varolduğunu söyleyebileceğimiz ilk bunalım patlak verdi: Nedeni, faşizmin siyaseti ile, çıkış noktası olan kitlesel taban arasındaki çelişkilerdi. Kadrolar ve üyeler, ya eski programa bağlılıklarını sürdürüyor ya da burjuvazi tarafından paylaşılmayan bir biçimde iktidarın ele geçirilmesine ilişkin düşüncelere sahip bulunuyorlardı.

---

Gino Baldesi (1879 - 1934) Reformist milletvekili Genel İş Konfederasyonu liderlerinin en güçlü simalarından biriydi. Faşistlerin iktidarı ele geçirmesini izleyen ilk yıllarda GİK ile Sosyalist Parti arasında eylem - birliği paktının iptalinde ısrar etti. GİK'nun üst düzeydeki yetkililerinin büyük bir kısmını da kapsayan reformistler 1922 Ekiminde İSP'den atıldığında bu gerçekleşmiş oldu. Faşist yönetimin ilk yıllarında Mussolini Baldesi'yi kabinesine alarak kullandı. Hatta, Baldesi'nin ismi sınıf sendikaları ile faşist çalışma örgütlerinin birleştirme çabalarına da karıştı. 1924 ten sonra Baldesi'nin tavrı biraz daha anti-faşist bir görünüm aldı.

*Arditi*'leri, çete yüzbaşılarını, uygunsuzları, askerleri ele alın. Birer toplumsal grup olarak bir gün iktidarı ele geçirmek için bekliyorlardı. İktidar bir kez ellerine geçti mi artık hep onların olmalıydı. Bu gruplar, küçük—burjuvazinin iktidarı ele geçirip, proletarya üzerinde kanunlarını uygulayabileceğini ve burjuvazinin toplumu kendi planları doğrultusunda örgütleyebileceği gibi ütopik bir görüşten hareket ediyorlardı.

Faşizm iktidara geldiğinde, bu kanı, gerçekler karşısında yıkıldı gitti. İktidara gelir gelmez faşizmin ilk eylemleri, burjuvaziyi destekleyen ekonomik tedbirler getirmek oldu. Burada basite indirgemekten kaçınmalıyız. Üc retlere karşı derhal saldırıya geçmediler. Almanya'da bile ücretlere karşı geniş çaplı bir saldırı birden bire patlak ver memişti. Niçin? Çünkü burjuvazi aynı anda tüm sorunlarla birden uğraşamaz. O zamanlar, burjuvazi devlet aygıtını ye niden örgütlemek sorunu ile, sürekli olarak yeni istemlerde bulunan ve devlet aygıtını etkileyen küçük burjuvazinin memnunsuzluğunu gidermekle ve aynı zamanda, ezilmiş, fakat burjuvazinin saldırısı karşısında kolaylıkla güçlerini toparlayabilecek olan emekçi kitlelerle uğraşmak zorundaydı.

Başlangıçta, burjuvazi sınıf kavgasını kontrol altında tutmaya çalıştı; sınıf kavgasını işin içine sokmaktan ve birinci unsur olmaktan uzak tutmaya çabaladı. İstikrar, burjuvazinin ekonomik sorunlarla uğraşmasını kolaylaştırdı. Sanayiin elini kolunu bağlayan savaş unsuru ortadan kaldırılmıştı; önceki dönemde alınmış tüm kısıtlayıcı önlemler yokedilmişti; sermayeye en geniş özgürlük tanındı ve girişimciliğine v.b. omuz verildi.

Faşizmin, ücretlere karşı saldırıya geçerek sınıf savaşını keskinleştirmeye gerek kalmadan çeşitli sorunlarla uğraşabilmesinin objektif nedeni, iktidarı tamamen ele geçirip istikrarın sağlanması, İtalya'nın ekonomik durumundaki düzelme ve atılım dönemiyle çakışması olmuştur.

Bununla birlikte, yine de faşizmin en çetin dönemi bu dö nem oldu. En çetin oldu çünkü, faşizmin programı ile, ilk programa ilişkin küçük-burjuva kitlelerin arzuları arasın daki çelişkiler bu dönemde yüzeye çıktı. Bu güçlükler, bu çelişkiler ilk yıl kendilerini ne biçimde gösterdiler?

Bunlar, muhalif hareketlerin faşist kampın dışına taşmasıyla kendilerini gösterdiler. Bu hareketler, küçükburjuvazinin güçlerini, hatta faşist kamptaki bazı güçlerini kendilerine çekmeyi başardılar; bunun üzerine küçük-burjuvazi onlara karşı mücadele vermek zorunda kaldı. Faşizm bu hareketlere hoşgörü gösterseydi, kendi kitle tabanı pek derinden sarsılırdı.

Faşizm ilk olarak Halk Partisine karşı saldırıya geçti. Halk Partisi, saldırılarını yöneltmesi gereken ilk düşmandı Halk Partisinin hükümetteki üyeleri açıkça muhalif tavır alıyorlardı. Daha sonra, faşizme karşı tavır almış ve almakta olan diğer grup ve partilere sıra gelecekti. Bu grup ve partilerin, özellikle faşizmin almış olduğu tedbirlerle ekonomik merkezleşmeyi başlatan, küçük mülk sahiplerini ezen, küçük köylülerden alınan vergiyi arttıran tedbirler çarpılmışa dönen küçük ve orta-burjuva katmanları arasında güçlü bir tabanları vardı. Bu dönemde hoşnutsuzluk iyiden iyiye arttı ve Faşist Partinin kapısına, hatta içine kadar sızdı. Bu hoşnutsuzluğun iki nedeni vardı: Tatminsizlik ve başlangıçtan itibaren devlet aygıtı üzerinde kontrol sağlayamamak; eski kadroları değiştirince gerektiği gibi işlemesini sağlayamamak. Matteotti bunalımı bu güçlüklerden kaynaklandı.

Matteoti bunalımının başlangıcında, işçi sınıfı egemen bir faktör olarak ortaya çıkmadı. Birçok olgu bunu kanıtlamaktadır; örneğin, güneyde, Roma'da, Napoli'de, ardından Torino'da büyük bir hareketlenme vardı. İşçi sınıfı daha sonra güçlerini derledi ve egemen faktör oldu. Partimiz ancak 1925—26 da öne fırladı ve gerçekten öncü durumuna geldi.

Neden? Çünkü objektif ortam; İtalyan kapitalizminin istikrarı tümüyle kendisini gösterdi. İşçilere ve ücretlere karşı saldırı başladı, işsizlik büyüdü; hayat pahalılığı arttı ve özellikle ekonominin ve üretimin merkezileşme ve yoğunlaşması bu sıralarda büyük bir yoğunluk kazandı. Ekonomideki bu artan yoğunlaşma karşısında ümitlenen egemen burjuva sınıflar en ileri birleştirme sürecine, işçi sınıfının örgütüne karşı en keskin saldırı tabanında birleşme sürecine girdiler.

Matteotti bunalımının köklerinin, merkezdeki büyük burjuvazinin ve tabandaki küçük—burjuvazinin sallantıdaki unsurlarında aranması gerektiğini söylemiştim. Proletarya bu sorunda ancak en son anda tayin edici bir faktör olarak işin içine girdi. Bir dizi objektif faktör-ekonomik ve sınıfsal faktörler—de aynı zamanda ortaya çıktı. Örneğin, istikrar—sermayenin gelişme özgürlüğü—finans kapitali güçlendirdi ve üretimin merkezileşmesini ve yoğunlaşmasını destekledi, böylelikle finans kapitalin tayin edici katmanını, faşist diktatörlük en üst düzeye yerleştirdi.

1923 le 1926 arasında siyasî yaşamda doğrudan yankıları olan birçok değişiklik ortaya çıktı. Finans kapitalin tayin edici katmanının üstünlüğü ve tüm direnişleri kırmış olmaları olgusu, burjuvazinin en gerici temeller üzerindeki siyasal ittifakı ile politik alanda yansımış oldu.

Totaliterlik doğmuştu. Faşizm totaliter olarak doğmamıştı; ama burjuvazinin tayin edici katmanı en üst düzeyde ekonomik, ve sonra da politik birleşmeye ulaşınca totaliter oldu.

Totaliterlik faşist ideolojiden kaynaklanmayan başka bir kavramdır. Faşizmin yurttaş ile devlet arasındaki ilişkilere başlangıçtaki yaklaşımına bakarsanız, anarşik liberalizmin unsurlarına rastlayabilirsiniz: Özel işlere devlet müdahalesini protesto v.b. gibi... Totaliterlik ise, finans kapitalin değiştirici müdahalesi ve üstünlüğe yaklaşımıdır.

Biz ancak sorunun siyasi özelliklerinden rasgele sözedebileceğiz. Totaliterlik sorununun nasıl ortaya atıldığını incelerken bir önceki dönemde ortaya çıkan sorunları da gözönünde bulundurmak zorundasınız. Burjuvazi, cephesinin biçimini değiştirdi; faşizmin de cephesinin biçimini değiştirmesi gerekiyordu. Bu durum, Faşist Parti içinde tartışmaların, kavgaların ve değişikliklerin başgöstermesini işaretledi. Partide ve faşist sendikalarda ateşli tartışmalar başladı. Partide, mücadele faşist partinin görevleri ve partinin devletle olan ilişkisi sorunu üzerinde odaklaştı.

Orta—düzeydeki aşırı kadroların desteklediği faşist görüş, partinin devlet kuruluşlarına karşı üstünlüğü olması gerektiğini savunuyordu. Parti kumanda etmeliydi; bu görüş, eyalet parti sekreterinin eyalet valisinin üzerinde olması gerektiğini önesüren Farinacci (12) tarafından alınan tavrı temsil ediyordu.

Federzoni ve Rocco (13) gibi Nasyonalistlerinse farklı bir görüşü vardı. Devletin önde gelmesi, partinin ise ardından gelmesi gerektiğini, partinin devletin astı olduğunu söylüyorlardı.

---

(12) **Roberto Farinacci** (1892 - 1945) Cremona Faşist yöneticisi. Uzlaşmaz kırsal kanat hareketinin liderlerinden. Matteotti bunalımının sonlarına doğru Farinacci şiddetin yeniden ortaya çıkmasını örgütledi, ve bu konuda Mussolinin desteğini de aldı. Duçe bu sıralarda iktidarı elinde tutmaya çalışıyordu. Minnettar kalan Mussolini onu 12 Şubat 1925 te Nasyonal Faşist Parti sekreterliğine getirdi. Fakat Farinacci büyük burjuvazinin tutumunu aştığından iki yıl sonra onu istifaya zorunlu bıraktı. Farinacci Cremona'daki kalesine çekildi, İtalya'nın İkinci Dünya Savaşı'na girişine kadar orta düzeyde kaldı. 1945 te İtalyan partizanlar tarafından öldürüldü.

(13) **Luigi Federzoni** (1875 - 1967) Faşizm—öncesi İtalyan Nasyonalist Birliği'nin kurucularından biri. 1923 Faşist — Nasyonalist birleşmesinde Nasyonalist Faşist Parti'ye katıldı. Mussolini'nin ilk kabinesinde Sömürgeler Bakanı

Mussolini her iki görüşü oyuna getirdi. Matteotti döneminde Farinacci'yi kullandı; fakat, totaliterlik sorunu ortaya çıktığında Rocco'nun tarafına geçerek kesin formülünü açıkladı: Herşey devlet için devlete karşı hiç bir şey olamaz.

Yeni tedbirlerin alınmaya başlamasıyla bu süreç de tamamlandı. Faşist Parti devletin nasyonalist propaganda için basit bir aracı, yani küçük ve orta - burjuvaziyi devlete bağlamak; İşçileri etki altında tutmak için bir araç oldu.

Sendikalar sorunu daha da önemliydi. Bu sorunun çatısı neydi? Ne yazık ki bu sorunu sadece özet olarak ele alabileceğiz. Sendikal soruna yaklaşımda Faşizmin, eski düşünceleri yüzde yüz değişime uğramıştı.

Faşist sendikaların üye sayılarına bakalım. Başlangıçta yok denecek kadar az olduklarını görebilirsiniz. O zamanlar, faşizm kitleleri *örgütlemiyor. örgütsüzleştiriyordu.* 1920 ile 1923 arasında faşist sendikalar yüzbinlerce işçiyi örgütlediler, sınıf sendikalarından ayrılan işçiler ise milyonları buluyordu. Bu dönemde faşizmin hedefi işçileri örgütsüzleştirmekti.

Bu, Matteotti dönemine kadar sürdü. Faşizm işçileri örgütlemeye çalıştı ama başarılı olmadı. Fakat totaliterlik

---

olarak hizmet gördükten sonra, 1924 Haziran'ında İçişleri Bakanı oldu. Bu arada, Farinacci ile, partinin devlet üzerindeki üstünlüğü katı yaklaşımı görüşü üzerinde çatıştı.

Alfredo Rocco (1875 - 1935) 1928'te NFP'ye katılan Nasyonalistlerden biridir. 1925 ten 1932 ye kadar devletin ve toplumun her dalında totaliterliğin kurulmasını getiren yasaların yapılmasına katıldı. Basın, kamu güvenliği, siyasi dernekler, Çalışma Kontratı ve diğer korporasyoncu maddeler ve yeni ceza yasası, Rocco'nun gerici devlet denetimi kavramının damgasını taşımaktadır.

sorunu ortaya çıktığında, faşizm, devletin totaliter biçimde örgütlenmesi yoluna girdiği zaman durum değişti: Faşizm bundan böyle işçileri kendi sendikalarının çatısı altında örgütlemek zorunda kaldı; artık işçileri kendi sendikalarından ayırmakla yetinemezdi, bu işçileri kendi hesabına yazmak zorundaydı.

Bu sorunu nasıl halletti? Burada da epeyce aşamalardan geçildi. Çözümün temel çalışmasını; sendika tekelciliğini kuran ve fabrika komitelerini ortadan kaldıran v.b. 1926 Yasası oldu. Sendika tekelciliğine dayanarak kitlelerin sözde-kazanılması başladı.

Bu arada bir değişikliğin sözkonusu olduğunu hatırlayın. 1926, 27, 28 lerdeki totaliterlik 1931 deki biçiminden farklıydı. Bu son değişiklik, ülkenin ekonomik durumundaki değişimle, İtalyan ekonomisindeki bunalımla oluştu.

Bunalım ne zaman başladı? Bunalım, 1929 sonlarında ve 1930 başında başladı. Fakat, başından beri vurguladığımız gibi, 1927 den beri bunalımın habercileri vardı; üretim aygıtındaki gelişmenin neden olduğu ekonomik çelişkilerin artması, sanayinin yoğunlaşması v.b. kapitalizmin bütünsel teknik ve örgütsel gelişimi gibi nedenlerle beliren bazı işaretler vardı. Bu gelişme, ilk olarak kapasite fazlalığı ile ortaya çıktı. Sonra, 1926 da üretim maliyetlerini kısma gereği keskin bir biçimde kendisini duyurdu ve ücretlere saldırmak bir ihtiyaç haline geldi.

Bundan böyle, faşizm artık totaliterlik yolundan ayrılamazdı. Bu bir zorunluk haline gelmişti. İşçi sınıfına karşı mücadele iyice gelişti ve bugüne dek uzandı.

Bunalım 1929 sonunda keskinleşince gündemdeki sorun değişti. Şimdi kitleleri örgütsüzleştirmek yeterli değildi, başka bir şeye daha gerek vardı. Kitlelerin rejime yabancılaşmaları faşizmin kitle tabanının çökmesi olacaktı. Sorun son derece keskinleşmişti.

Böylelikle faşist siyasetin ikinci görünümü-kitle siyaseti—sahneye çıkmış oldu. Kitle siyaseti, kitle tabanındaki çatlaklarla uğraşabilmek ve anti—faşist hareketlerin gelişmesini durdurabilmek için ekonomik durumun ve sınıf ilişkilerinin İtalyan burjuvazisine dayattığı bir zorunluluktu.

Ortam 1930 dan bu yana da aynı şekilde sürdü; fakat sorun şimdi kesinleşmiştir ve bu kesinleşme konum, mevzi değişiklikleri v.b.'nde yansımaktadır.

Mevzi değişmelerinden biri tayin edici oldu: 1932 ortasında Rocco'nun tasfiye edilmesi. Bu, faşist totaliterlik anlayışında, sözde halkçı politikanın başlangıcını işaretleyen bir değişiklik anlamındaydı.

Şimdi faşizm, kitleleri kendi örgütlerine sokmak ve diktatörlük aygıtına bağlı kılmak için muazzam çabalar harcamaktadır. Faşist Parti'nin, gençliğin, sendikaların, örgülenmesindeki bu sorun hâlâ totaliter bir yaklaşımla, ama çok az bir farklılıkla çözümlenmeye çalışılmaktadır.

Dünkü ve bugünkü derslerde, faşizmin kesin biçimde şekillendirilmiş bir şey olmadığını, gelişim süreci içinde değerlendirilmesi gerektiğini, asla önceden saptanmış bir şey, bir şema, bir model olarak değil reel faktörlerden-ekonomik ortamdan, kitlelerin mücadelesinden- kaynaklanan somut ekonomik ve politik ilişkiler dizisinin bir sonucu olarak incelenmesi gerektiğini göstermeye çalıştım.

Totaliter rejimin mücadele yolumuzu tıkadığını düşünmek, totaliter rejimin kitlelerin demokratik hakları için mücadele yolunu kestiğini düşünmek yanlıştır. Yanlıştır bu. Faşizm bizi böyle düşünmeye itmek istemektedir. Faşizm bizi herşeyin bittiğini, yapılacak tek şeyin kendimizi ortama uydurmak olduğu bir döneme girildiğini düşünmeye itmek istemektedir.

Böyle bir yaklaşım açısından verilecek en küçük tavizle acımasızca mücadele etmek gereklidir. Kitle müca-

delesindeki her türlü değişiklik faşist diktatörlük sorununu yeniden gündeme getirmektedir. Diktatörlükte anlık değişiklikler yaratabilmek için kitle hareketlerini arttırmak yeterli olacaktır. Faşizm kitlelerin her ayağa kalkışında mevzi değiştirmektedir. Şimdiye dek bunu gördük.

Ortaya koymaya çalıştığım Faşizm kavramı, bütün politikamızı, belirlemelidir. Doğru bir politik çizgi ancak bu kavramın temelinde saptanabilir.

*Totaliter rejim mücadele yolunu tıkamaz, aksine yeni yollar açar.*

Biz hatalıyız, faşizmin önümüze açtığı yeni mücadele yollarını herzaman değerlendiremiyoruz.

Sözkonusu hata, tahlilde ve politik yetersizliktedir. Ancak, Parti bunu anlayabildiği ölçüde faşist diktatörlüğün yeniden sorun olmamasını sağlayabilecektir.

## 3.DERS

### NASYONAL FAŞİST PARTİ

Yoldaşların, İtalya'nın konumunda Faşist Parti'nin ortaya çıkışını ve bugün bunun ne anlama geldiğini, daha önceki sözlerimi ve özellikle faşizmin iktidara gelmesinden önceki burjuva güçlerinin politik örgütlenmesine, dahası savaş öncesi duruma ilişkin sözlerini kavramadan iyice anlamalarının kolay olmayacağı kanısındayım.

Burjuvazi hiç bir zaman güçlü, birleşik bir siyasî örgüte sahip olamadı; hiç bir zaman parti biçiminde bir örgütü olmadı. İtalya'da savaş öncesi ortamın özelliklerinden biri de buydu. Savaştan önce siyasî parti ismine ve karakterine sahip hiç bir burjuva politik örgütüne rastlayamazdınız: Bundan, kitlelerle bağıntılı ve belirli bir programı, tüm ülkede aynı olan belli bir hareket çizgisine sahip, merkezi ulusal bir örgütü kastediyorum. Böyle bir örgüt bulmayı deneyin: Araştırmanız boşa çıkacaktır, bulamazsınız.

Bu siyasî olgu İtalyan ekonomisinin yapısının doğrudan bir sonucuydu. Bu, büyük sanayiin birinci dereceden siyasî zaafı gibi görünse de, büyük ölçüde ulusun ekono-

mik yaşamını düzenlemeye gücü olmaması olgusundan kaynaklanıyordu. Tarım ekonomisi İtalyan ekonomisinde hâlâ büyük ağırlık taşıyor, orta katmanlarsa son derece büyük sayıları ve oynadıkları büyük rolle gözardı edilemeyecek kadar önem gösteriyorlardı.

Ne yaparsanız yapın, İtalya'da, İngiltere'deki gibi örneğin iki tipik partinin-liberaller ve muhafazakarlar-, belli bir dayanışma, bir program, ulusal düzeyde uygulanan bir siyaset çizgisi, yakınlaşma gösterdikleri ve iktidarı birbirleri ardından elegeçirdikleri bir ortama rastlamanıza olanak yoktur.

Bunun yerine İtalya'da, burjuva görüşünün tam biçimini ifade eden ulusal bir parti şeklini alamamış bir çok parti ve siyasi grup vardı. Savaş öncesi parlamentosunda çok büyük sayıda parti ve grubun temsilcileri bulunmaktaydı.

Bu parti ve grupların siyasî ve örgütsel sağlamlığına baksanız, aynı sonuca varırdınız: Ayrım noktaları çok kesin değildi, karmakarışıktılar; sözkonusu grup genişledikçe de parti niteliği kayboluyordu. Sayıca en büyük grup Giolitti'cilerdi, ama onlar bile siyasî bir parti oluşturmuyorlardı. Her milletvekili kendi yöresinde, asla bölgenin ötesine taşmayan bir grup tarafından seçiliyordu. Örneğin Torino'da Liberal Monarşist Birliği vardı. Bu kümeler sağlam biçimde örgütlenmiş bir parti kurmaya olanak verecek düzeyde değildi.

Oysa, Sol'a doğru gittikçe emekçi kitleleri birleştiren örgütlere rastlayabilirdiniz. İşte orada Parti vardı.

Savaş öncesinin Millet Meclisinde en güçlü burjuva partisi Radikal Parti idi. Neden? Çünkü üye tabanının büyük bir bölümü Kuzey'in emekçi kitleleriydi. Radikal Parti Sosyalist Parti ile aynı tabandan doğmuş, fakat daha sonra burjuva demokrasisi çizgisine kaymıştı. Ama yine de oluşum döneminde proleter katmanların çıkarları için mücadelede şekillenmiş; bu nedenle daha o zamandan itibaren parti şeklini almıştı.

Savaş öncesi dönemde tek parti, tek gerçek parti Sos-

yalist Partiydi. Sosyalist Parti seçimlerde Milano'da ve Cagliari'de aynı kişiyi aday gösterebilen tek partiydi. Sözgelimi aynı liberal adayın Torino ve Bari'de adaylığını koyması sözkonusu bile olamazdı.

Burjuva güçlerinin cephesi, daha o zamandan, bir dizi parlamenter ve parlamento—dışı uzlaşmalarla sağlanmış durumdaydı. 1890 ile 1898 arasında da-örneğin Giollitti döneminde olduğu gibi -olmuştu.

Üstelik, Kuzey ve Güneydeki burjuuva siyasî grupları arasında da oldukça belirgin bir farklılık görebiliriz. Kuzeyde, daha geniş kapsamlı siyasî gruplara ve liberal parti kurulması yönünde bir eğilime rastlanmaktaydı. Burjuva güçlerini birleştirme sorunu o zamanlar henüz kararlaştırılmış değilse de basında ortaya atılıyor ve tartışılıyordu.

Oysa Güney'e bakın. Orada sorun ortaya bile konulmamıştır. Orada, burjuvazinin örgütlenmesi yerel ve hatta kişisel çıkarlar nedeniyle daha da bölük-pörçük bir durumdaydı. Radikal Parti, Sosyalist Parti, (ileride göreceğimiz gibi, kelimenin tam anlamıyla bir parti değildi. yalnızca bazı yörelerde tabanı olan ulusal nitelik taşımayan bir parti kalıntısını andıran) ve Cumhuriyetçi Parti Güney'de belirli bir yerel nitelik taşımaktaydılar. Örneğin Sosyalist Parti'yi ele alın. Napoli'de Sosyalist Partinin geçmişi İtalya'nın diğer yörelerindekinden farklı değildi. Bazı bakımlardan diğer burjuva örgütlerine benziyordu. Bu benzerlik, gruplar arasındaki mücadelelerde, kişisel entrikalarda vb. ortaya çıkıyordu. Sicilya'da da aynı şey oldu. Orada, örgütlenmiş muhalefet özgül bir biçim alarak ayrı bir parti kurulmasına kadar gelişti Reggio Emilia'nın (1) reformist hizipleşmesi sırasında

(1) Leonida Bissolati ve Giolitti'nin giderek saldırganlaşan sömürgeci politikasının sonucu (1911—1912) özellikle Libya'nın fethinin destekleyicileri olan diğer aşırı sağcı reformistler Reggio'da yapılan 12. Ulusal Kongresinden sonra Emilia'daki ve 1912 Haziran Kongresinden sonra da Sos-

«Sicilya» Reformist Partisinin tabanından kopan bazı gruplar, bir süre için Messina, Katanya v.b. yörelerde ayrı örgütler olarak varlıklarını sürdürdüler.

Aslında İtalyan burjuvazisinin bir birleşik siyasî örgütü vardı: Serbest-Masonlar. Ama bu bir siyasi parti değildi. Savaş öncesinde Serbest-masonlar burjuvazinin tek birleşik siyasi örgütüydü. Yalnız İtalyan devletinin birleştirilmesi ve ulusal bağımsızlık mücadelesinde değil, aynı zamanda İtalyan burjuvazisinin farklı gruplarının politik birleştirilmesi süreci de büyük burjuvazinin küçük ve orta burjuvazi üzerindeki etkinliğinin sağlamlaştırılmasında birinci derecede önem taşıdı. Bildiğim kadarıyla bu dönemde Serbest - masonların bileşimi hakkında rakam yoktur. Ama eğer bu sayıları bulabilseydik, büyük bir çoğunluğunun küçük burjuva ve maaşlı memurlardan oluştuğunu görürdük. Bu olguya dikkat edin, çünkü bu, Nasyonal Faşist Parti için de geçerli olacak. Küçük burjuvazi, legalliğin güvenilir bir şey olmadığı ve bunun hem yönetenler hem de yönetilenler tarafından sık sık ihlal edildiği bir toplumda, çıkarlarını savunacak bir örgüt olarak Serbest-masonlara katılmıştı. Bu, karşılıklı yardımlaşma derneği gibi bir şeydi. Maaşlı memurlar mesleklerinde ilerlemek için, bazıları ise büyük adam olabilmek için bu birliğe girdiler. Fakat tarım burjuvazisi ve sanayiciler de Serbest-masonların arasındaydı. Burjuvazi için bu örgüt savaş öncesi İtalyan toplumunda en etkili ve birleşik yapıya sahip örgüttü...

Savaş sonrası dönemde politik sahnede iki büyük parti belirdi. Savaş öncesi dönemden beri varolan ve savaşın patlak vermesinden aylar önce burjuvazi ile bağlarını koparan (aslında, Serbest-masonlarla kopması savaşın birkaç ay öncesine rastlamıştı) Sosyalist Parti bunlardan ilkiydi. İSP, özerk, sınıfsal nitelikli ve İtalya'da ya-

---

yalist partiden ihraç edildiler. Partinin denetimi, Constantino Lazzari ve Giacinto Menotti Serrati tarafından yönetilen maksimalist kanadın eline geçti.

yılmış bağımsız bir partidir. Bu p[illegible]tinin yanısıra Halk Partisine (2) rastlıyoruz.

Halk Partisi kent ve kır küçük burjuva katmanının, köylülerin, o zamana kadar tüm partilerin tabanını oluşturan çeşitli katmanların örgütü ve siyasî partisini temsil etmekle İtalyan toplumunda yeni bir olguydu. O zamana kadar tüm partilerin tabanı bu kentsel ve kırsal küçük - burjuva katmanlar arasından oluşuyordu.

Halk Partisi kendine özgü programıyla sekter bir taban üzerinde örgütlenmişti. Katolik kilisesinin gözünde, Halk Partisi, Sosyalist Partisinin ilerlemesini yavaşlatmaya yarayan bir örgüt olarak görülüyor olmalıydı (gerçekten de öyleydi). Bu amaca ulaşıldı. Ama aynı zamanda bu parti, İtalyan burjuvazisinin siyasî egemenliğine ilişkin geleneksel yapılarını sarsmaya yöneldi ve bir ölçüde de sarstı. Savaş sonrası bunalımı arttıran olgulardan biri de budur.

Demek ki, savaştan sonra burjuvazinin kendisine iş edindiği sorun kendi özerk örgütünü kurmaktı.

Başlangıçta Faşist Parti bu görevi üstlenmedi. Ancak İşçilere karşı burjuvazinin en gerici katmanlarının diktatörlüğünü kurma mücadelesi sürecinde kendine bu görevi verdi ve bunun için de çaba gösterdi.

Faşist partinin başlangıçtaki görünümünü izledik.

Şimdi de Faşist Parti'nin varlığının ilk döneminde, iktidarı ele geçirmesinden önce ve geçirdikten hemen sonraki durumun inceleyelim. Augusteo'da toplanan Roma Kongresine, (üçüncü kongresi) ilişkin Faşist parti üye istatistikleri var. Bu istatistiklere göre partinin 151 bin üyesi bulunuyor. Parti üyelerinin sayısı bu... 151 bin kişiden, 14 bini tüccar (tüccar sözcüğünün çok çeşitli meslekleri kapsadığını belirtelim zenginler de bu kapsam içinde) bini sanayici, 18 bini toprak sahibi, 21 bini öğretmen ve öğrenci, 10 bini serbest meslek sahibi, 7 bini kamu görevlisi, 15 bi-

(2) Bkz. I. Ders 7. Not.

ni maaşlı memur, 25 bini fabrika işçisi ve denizci, 27 bini ise tarım işçisiydi.

Biraz şüpheli olmakla beraber yine de bir şeyler ifade eden bu sayıları incelerseniz rakam olarak en büyük yeri tarım işçilerinin aldığını görebilirsiniz. Bu tarım işçileri, çoğunlukla Emilia Bölgesinden, faşizmin ilk döneminde başlıca kitle tabanını oluşturan kırsal küçük ve orta burjuvazi katmanlarından gelişmişlerdi.

Sanayiciler, tüccarlar, toprak sahipleri, öğrenciler (gerçekte bunlar öncekilerin çocuklarıdır) ve serbest meslek sahiblerini ele alırsak 67 bin üye; yani toplam sayının yarısını elde etmekteyiz. Ayrıca 22 bin maaşlı memur ve kamu görevlisi vardır ki, gördüğünüz gibi epeyce büyük bir sayı oluşturmaktadırlar. 25 binde sanayi işçisi ve denizci görülmektedir ki en şüpheli sayı budur. Bununla birlikte, bu sayıyı doğru kabul etsek de 25 bin sayısının toplam üzerinden yapılacak yüzdede, parti'nin yapısını belirleyecek ölçüde olmadığını görebiliriz. Parti'nin yapısını belirleyen 67 bin burjuva ve 22 bin maaşlı memurdur. *Faşist parti maaşlı memurlar üzerindeki güçlü etkisi ve işçi sınıfı ile tarım işçileri içinde çalışmalarıyla egemen nitelik bakımından bir burjuva partisiydi.*

İktidarı ele geçirmeden önce, küçük ve orta-burjuva kitlelerin kendilerine özgü damgasını taşıdığı, devrimci eğilimler gösteren talepler önerdiği, *fasci di combattimento*'ların ilk programının henüz tamamen saptanmadığı, Faşist Parti'nin burjuvazinin saldırgan gücü haline dönüşmesinin sürdüğü zamanlarda Faşist Parti'nin karakteri işte buydu.

Faşist Parti iktidarı ele geçirdiğinde kendisine iki hedef seçti. Birinci hedef, hemen saptanmayan, giderek gündeme getirilen, İtalyan burjuvazisinin tüm diğer partilerini ve genel olarak tüm partileri yoketmekti. Bu hedef başlangıçta saptanmamıştı, ancak faşist diktatörlüğün gelişme sürecinde, ortaya çıkan siyasi ve ekonomik güçlükleri halletme yolunda şekillendi.

Faşist—parti ilk adım olarak İtalyan burjuvasinin di

ğer partileriyle uzlaştı. 1921 de, daha iktidara gelmeden önce, kendisini seçmenlere, diğer bazı partilerin bir ittifakı olarak sunmuştu. 1924 seçimlerinde, iktidara gelmiş olmasına ve seçimlerin faşist kontrol altında yapılıyor olmasına rağmen, Faşist Parti, baştan başa faşistlerden oluşan bir adaylar listesi çıkarmadı; bunun yerine, listesinde faşist unsurların yanısıra İtalyan burjuvazisinin, eski muhafazakârlardan eski liberallerden Giollitti'cilere hatta yanılmıyorsam Mussolini ile aynı listede Giolliti'nin bizzat kendisine kadar tüm eski siyasi partilerinin temsilcilerine yer verdi.

Faşist Parti'nin tutumunun ne olduğunu görüyorsunuz. 1921 de, seçimlerde diğer partilerle işbirliğine gitmiş olmasına rağmen ancak otuz milletvekili çıkarabildi. 1924 te ise üçte iki oranında güçlü bir çoğunluğa sahip oldu. Bunu, halkın oylarının yarısını kazandıran ve üçte iki sandalye çoğunluğu sağlayan yeni seçim yasasına ve eski liberal ve muhafazakar İtalyan burjuva partileriyle yaptığı işbirliğine borçluydu. Bu dönemde, eski Giolitti'ci yöntemden arta kalan bazı unsurlar İtalyan burjuvazisinin diğer siyasi kurumlarına karşı takınılan çizgiyi belirledi.

Ama 1923—24—25 lerde diğer siyasî partileri yoketme sorunu birden gündeme geldi. Faşist Parti ilk olarak kitle tabanları faşizmin başlangıçtaki kitle tabanıyla ilişkili olan partilere karşı saldırıya geçti. Böylece Reformist Parti'den önce Halk Partisine, Komünist Partiden önce Reformist Partiye saldırmış oldu. Neden? Bizden önce bu dönemde Halk Partisine ve Reformist Partiye daha bir vahşi biçimde kavga başlatıldı, çünkü bu partilerin kitle tabanları ile faşizmin kendi kitle tabanı birbirine çok benziyordu; bu iki parti Reformist ve Halk Partisi—Ç.) küçük ve orta burjuvazi katmanlarına, köylü katmanlarına yönelmişlerdi; faşizmin, kitle partisi olabilmek için saflarında görmek istediği aynı katmanlara yönelmişlerdi Bu kitle katmanlarını kazanmak ya da saflarda tutabilmek için keskin bir rekabet gelişti ve özellikle yoğunlaşan siyasî mücadelede de ifadesini buldu.

Diğer partileri yoketme programı sürekli olarak genişledi ve ardından eski siyasî partileri illegal ilan eden 1925—26 yasaları getirildi. Üstelik bu yasalar, savaş öncesi dönemde İtalyan burjuvazisinin tek birleştirici örgütünün: Serbest - masonlarında yokedileceğini haber veriyordu.

Faşizm Serbest —masonlara nisbeten geç yöneldi— 1925 te-fakat mücadele çok hızlı gelişti ve doğrudan sonuca ulaşıldı. Faşist Parti Serbest-masonlar'a hoşgörü gösteremezdi; çünkü, Faşist Partinin amacı İtalyan burjuvazisinin tek partisi olmaktı. Tek parti olmak sorunu özellikle 1925 ve 1926 da ortaya atıldı. O andan itibaren Serbest - masonlara hoşgörü gösterilmedi; ölüm çanları çalmıştı. Tüm diğer siyasî partilerin ortadan kaldırılması gerekiyordu.

Bu sıralarda faşizmin siyasî planı genişledi. Burada faşizmin evriminin ikinci aşamasına geliyoruz. Burjuvazinin en gerici katmanlarının açık diktatörlüğüne karşı çıkan partilerin sadece yokedilmesi artık yeterli görülmüyordu; Faşist partinin aynı zamanda bu partilerin kadrolarını kendi saflarında özümlemesi ve böylece egemen sınıflar arasında örgütsel açıdan da birliği gerçekleştirmesi gerekiyordu.

Materyallerinizin 25 inci sayfasında, eski partilerin Faşist Parti tarafından nasıl yokedilip özümlendiğini görebileceğiniz bir indeks bulacaksınız. 1920 de ve 1922 de Romagna ve Emillia Cumhuriyetçilerinin büyük bir kısmı olan Cumhuriyetçi Parti'nin dışında kalan Mazzinici gruplar vardı. 1923 mayısında Nasyonalist Parti ile birleştiler. Bu birleşme iki yönlüydü. Bir yandan burjuvazinin en gerici gruplarının kayıtsız şartsız Faşist Parti örgütsel hegemonyasını kabullendiklerini ortaya koyarken, aynı zamanda Faşist partinin gelişim sürecini değiştiriyordu. Bu tarihten itibaren Faşist partide derin değişiklikler gelişti. Yunan ve Roma için geçerli olan, bu iki parti için de geçerliydi. Birleşmeden önce Nasyonalist Parti küçük bir olaydı. Bazı yerlerde, Faşistler Nasyonalistlere ta-

hammül bile edemiyorlardı. Bir süre bu durumda zaptedildiler. Ama daha sonra onlar zapteden olacaklardı.

Faşist diktatörlüğün niteliğinin anlaşılması açısından bu son derece önemli bir noktadır. Bir Nasyonalist olan Rocco'nun, diktatörlüğün yasacılarından biri olması; Bottai (3) nin bir başka Nasyonalist olarak diktatörlüğün önde gelen kişilerden biri olması tesadüf değildir. Her aşamada Faşistlerle Nasyonalistler arasında devlet ve parti üzerindeki temel sorunların çözümlenebilmesi için mücadele sürdü. Bu sorunların çözümünün özü her zaman Nasyonalist Parti'den geliyordu; bu çözümlerin özü her zaman açıkca gerici ve burjuva olmasıydı.

Üçüncü aşama, İtalyan demokrasisinin—Niti demokrasisi, liberal demokrasisi, radikaller sosyal demokrasi İskoç tipi Serbest-masonlar v.b. —kurumlarının dağıtılmasıdır. Bugün, bu darmadağın edilmiş İtalyan demokratik kurumlarının, savaş öncesinden varolan bu demokrasi temsilcilerinin, hayatta kalabilenlerinin İtalyan ekonomisinin

---

(3) Guiseppe Bottai (1895—1959) Rejimin organik bir ideolojiye sahip olabilmesi için çalışan faal aydınlardan biriydi. 1926 dan 1929 a kadar Korporosyonlar Müsteşarı, 1929 dan 1932 ye kadar Korporasyonlar Bakanlığı yaptı. Bottai, nitelik bakımdan hem sosyalizmden hem de kapitalizmden farklı hayali bir düzen aramaya girişti. Roosevelt'in Yeni Anlaşma (New Deal) politikasının başlangıçta hayranı iken, devletin vesayeti altındaki sınırlı ekonomik demokrasi kavramı ile, faşist düzende burjuva politik ve ekonomik diktatörlüğünün vahşi gerçeğinin arasındaki çelişkiyi bir türlü çözümleyemedi. Üretimi kısıtlayan bir biçimde çeşitli sanayileri himaye etmeye yönelik ek «imdat» mekanizmalarının kurulmasına karşı çıkması üzerine 1932 de Mussolini tarafından hükümetten çıkarıldı. Daha sonra, Bottai 1936 dan 1943 e kadar Eğitim Bakanı olarak çalıştı. 25 Temmuz 1943 te toplanan Faşizm Büyük Konseyinde, faşizmin kendi kendisini pratikte lağvettiği bu birleşimde Mussolini'ye karşı oy kullandı.

önde gelen noktalarında yerleşmiş bulunduklarını görebilirsiniz. İtalyan ekonomisinin en yetkili Beneduce (4) bu partilerden birinin lideriydi. Onun gibileri İtalyan ekonomisinde tayin edici yerlerde bulunmaktadırlar.

1923 de başkanları Cesare Alessandri (5) olan Gironde maksimalistleri Faşist Partiye bağlandılar. 1924 Ağustosunda, Faşist Partiye katılmamış fakat tamamen faşistleşmiş olan Halk Partisinin merkezine sıra gelmişti. 1922 yazından 1925 Ekimine kadar ise, Salandra'dan (6) Giolli-

(4) Walter Beneduce (1877—1944) Bissolati'nin Sosyal Reformist Partisi üyesi; 1921—22 de Çalışma Bakanı olarak 1925'e kadar faşist rejimle açık işbirliğine yöneldi. Daha önceleri yarı—kamuya açık kredi kurumları ile kamu hizmetlerini ve kamu tesislerini finanse eden Beneduce 1933 te Sınai Yeniden kuruluş Enstitüsünün kuruluşunun ardındaki adamdır. SYE'nin bankaları ve sanayi kuruluşlarını sarsmaya yönelik bir tasfiye operasyonu olduğu ileri sürüldü, fakat daha sonra gerçek bir kamu sınai holdingi haline dönüştü. Halka açık oluşu, yine de anonim şirket niteliklerini ortadan kaldırmadı; SYE'nin şubeleri aslında yine özel -mülkiyetli şirketler gibi yönetilmeye devam etti.

(5) Alessandri'nin grubu, rejimle uzlaşmaya varabilme arzusuna atfen, «Gironde» diye adlandırılıyordu. Alessandri (1869—?) kısa bir süre sonra kayıplara karıştı.

(6) Antonio Salandra (1853—1931) Apulya toprak sahipleri sınıfının aşırı—muhafazakar sözcüsü ve politikacısı. 1914 ten 1916 ya kadar başbakanlık yaptı. O ve siyasal danışmanı Dışişleri Bakanı Sidney Sonnino, İtalya'nın I. Dünya Savaşına girmesini perde arkasından düzenlediler. Bu müdahaleye büyük bir halk muhalefeti vardı; fakat Salandra ve Sonnino, savaş koşulları altında devletin baskılı iktidarını destekleyebilmek için bunu iyi bir fırsat olarak görüyorlardı. Eylül 1922 de, Saladra kendisini, «şerefli bir Faşist» olarak ilan etti.

ti'nin partisinin sağ kanadına ve sağ-kanat Libarellere sıra geliyordu. Nihayet, 1927 de resmen faşist Partiye katılmadılarsa da belli bir biçimde kendilerini onlara bağlayan Rigola ve grubunu (7) görüyoruz.

Buraya kadar söylediklerimiz eski örgütlerin yıkılması ve eski kadroların özümlenmesi sürecini göstermektedir; İşte sorun bu noktada kesinleşti; işte bu noktadan itibaren partinin bunalımları başladı. Neden?

Faşist partinin bunalımlarına kısaca göz atalım.

Bu bunalımlar ilk önce İtalyan küçük ve orta—burjuvazisi arasında, burjuvazinin en gerici katmanlarının açık diktasına karşı çıkan faşistlerce örgütlenmiş kitleler arasındaki çelişkilerle patlak verdi.

İtalyan faşizminin bunalımları, başka hareketlerin—örneğin Alman faşizminin—bunalımlarıyla karıştırılmamalıdır. Orada, orta katmanın işsizlerin v.b. memnunsuzluğunun daha büyük bir rolü olmuştur. İtalya'da bunalımların bu karakteri yoktu; o zamanlar emekçi kitleler Faşist parti'de yer alıyorlardı.

Faşist diktatörlüğün baskısını dayanılmaz biçimde hisseden yerel Faşist Parti örgütlerinin küçük burjuva önde gelenleri ve kırsal alanların küçük burjuva kitleleri partiye karşı bir tavır alıyorlar; böylelikle Roma Yürüyüşünden sonra faşizmin tüm yerel örgütlerinde hoşnutsuzluk, parçalanma başlıyordu.

Bu konuda sabık yoldaşımız Pasquini'nin (8) 1925—27 bunalımlarını incelediği makaleden bilgi edinebilirsiniz.

Örneğin Forni! kimdi bu adam? Savaş sonrası dönemin,

---

(7) Bkz. 7. Ders, 1. Not

(8) Pasquini, Secondino Tranqulli'nin illegal adıydı. Bugün İgnazio Silone adıyla tanınmaktadır. Silone 1930 yılında İKP Merkez Komitesinden çıkarıldı. 1931 Temmuzunda da Partiden atıldı. Togliatti'nin bu kişiye otorite olarak atıfta bulunması şaşırtıcıdır. Sözkonusu makale İKP'nin aylık teorik organında çıktı: «Elementi peruno studio del P.N.F.» (Borgesia, piccola borghesia e fascismo) «Lo Stato Opera-

kırsal alan kapitalistleri tarafından beslenen ama yine de kendisinin İtalyan siyasi yaşamında büyük bir rolü olduğunu sanan, tipik öfkeli bir küçük—burjuva... Sala ve Misuri v.b. (9) için de aynı şey geçerlidir. Her faşist örgütte, başkaldıran, isyan etme eğilimi taşıyan ve bunalıma neden olan bir muhalif lider vardı.

Hepsi bunu başaramadı elbette. Büyük bir kısmı devlet aygıtı içinde, burjuvazinin ekonomik aygıtı içinde eritildiler. 1923 de Faşistler başlıca korporasyonları yönetim kurulu üye listelerine, özellikle sigorta şirketlerinin, ta-

---

io», I, 8 Kasım 1927) Sf. 875—890. Faşizmin diğer siyasi güçleri özümsemesi bu derste Togliatti tarafından epeyce ilginç bir biçimde anlatılmış, (belki de «öğrencilerin defterlerinde»de) yedi maddeli bir şema izlenmiştir. Bu sıralamada Silone'nin başka bir makalesine dayanılmaktadır: Secondino Tranquilli, «Borghesia, piccola borhesia e fascismo», **Lo Stato Operaio**, II.4 (Nisan 1928) Sf. 150—160.

(9) Faşist partinin tekdüze olmayan tabanındaki çelişkiler Roma Yürüyüşünün hemen ardından merkezden uzaklaşan akımlara neden oldu. Faşistler iyice belirlenmemiş bir programla iktidarı ele geçirmişlerdi. Mussolini bunu telafi edebilmek için bir yandan eski—model Nasyonalistlerle Monarşistler arasında, öte yandan da parti diktatörlüğü altında devleti yeniden kurmayı amaçlayan küçük—burjuvalar arasında sonuna kadar hokkabazlık yapmayı denedi. «Doğallaştırıcılar»la «Uzlaşmazlar» arasındaki bunalım 1923 Mayısından yüzeye çıktı. Hernekadar ideolojik proğrama ilişkin konularda yürütüldüyse de, bu çatışma çeşitli fraksiyonların liderlerinin kişisel ihtiraslarını ve iddialarını ortaya koyuyordu. Belki de «doğallaşmacılığa» dönmeyi kendisine çok uzak gören Mussolini geçici olarak «uzlaşmazlar»ın yanında yer aldı.

**Cesare Forni** ve **Raimondo Sala**, kuzeybatı İtalya büyük tarımcılarının çıkarlarının sözcüsü olan üst kademe **squadristileri**, Pre—faşist politikacılarla uzlaşılmasına karşıydılar. Perugia'da NFP'den ayrılmak zorunda bırakılan, fa-

yin edici yönetim görevleri olmayan üyeliklerine akın ettiler.

Kökleri, Faşistlerin hile ve demogoji ile kapitalistleşemeye, ekonomide öncü rol oynamaya yönelik olan bu işgalinde aranması gereken birçok yaygın skandal oldu. Bu önemli bir noktadır; çünkü, Faşist partinin İtalyan büyük burjuvazisinin partisine dönüşmesini tüm çelişkisiyle yansıtmaktadır.

Faşizm eğer birleştirici bir parti olmak istiyorsa bu başkaldırıcılığına son vermek zorundaydı. Mussolini bu görevi açıkça gündeme aldı: Faşist Parti kadroları değişecekti. İşte o sıralarda Mussolini şu anlayışı formüle etti: Faşist parti iktidarı ele geçirdiği kadrolarla iktidarı elde tutmaz.

Eski kadrolara karşı mücadele ne kolay ne de tek yönlüydü. Bu kadrolar gruplarına, tabanlarına bağlıydılar. Faşist partinin önde gelenlerini incelersek, kadrolarda gerçek bir değişiklik görebilmek için 1927 ye kadar beklememiz gerekir. Artık onlar 1919'lular değil, tarım kapitalistleri, sanayiciler, kapitalistlerin öğrenci çocukları v.b. yada burjuvazinin ekonomik bünyesi içinde lider olmuş faşistlerdi. Bu nedenle sözkonusu süreç, ancak 1927 de tamamlanmaya yüz tuttu. Ama sorun çok önemliydi ve Faşist Parti içinde bu sorun üzerinde keskin bir mücadele verilmesi gerekti. Bu mücadele, ideolojik açıdan partinin rolü, örgütsel açıdan ise kimin liderlik edeceği sorunu etrafında odaklaşıyordu.

Birinci sorunun—Faşist partinin ve devlete karşı tav-

---

kat daha sonra Faşist—Nasyonalist bileşimine katılan Alfredo Misuri ise daha ortodoksca otoriteliğe bağlı olan muhafazakar tarım kesiminin çıkarlarının sözcülüğünü yapıyordu. 29 Mayıs 1923 te Misuri, NFP'nin devlet gücüne el koymasını kınayan bir söylev vererek normal idari görevlerine karıştığını iddia etti. Altı saat sonra Mussolini tarafından tutulmuş eşkiyalar tarafından dövüldü.

rının, en ilginç yönü gelişimin sonucunda çıkış noktasından tamamen değişik bir anlayışa varmış olduğudur.

Mussolini, Faşist Parti'nin bir *hareket* olduğu anlayışıyla başlamıştı. Bu, partinin egemen olması, herşeyin üstünde yer alması gerektiği anlamına geliyordu. Mussolini'nin başlangıçtaki anlayışı buydu. Fakat bu görüşü Auguesteo Kongresinden itibaren terketti.

Daha sonraları iki yaklaşım görebilirsiniz: Eski küçük—burjuva kadroların Farinacci'nin görüşü olan, partinin önde gelen unsur olduğu görüşü; diğer yaklaşım ise, Nasyonalist Parti'nin eski muhafazakâr unsurları Federzoni ve Rocco tarafından savunulan, partinin devletin astı olması gerektiği (devletin partiden önde geldiği) görüşüydü. 1923 den 1932'ye kadar bu iki görüş arasında sürekli bir yelpazelenme vardı. Son karar ne oldu? Nasyonal Faşist Partinin Tüzüğünü ayrıntılarıyla, zaman yitirmeden, (çetelerin nasıl örgütlendiğine bakarak) siyasi önemi üzerinde durarak incelersek bunu anlayabiliriz.

Madde bir, NFP'nin devletin hizmetinde bir sivil milis olduğunu ifade etmektedir. Bu ne demektir? Bu, parti dendiği zaman, partinin reddedildiği; partinin bir parti değil milis kuvveti olduğu anlamındadır; üstelik devletin hizmetinde bir milis kuvveti. Demek ki egemen olan devlettir.

Parti ile devlet arasında sert çatışmalar oldu. Devlet eyalet valisi tarafından, Faşist Parti ise eyalet parti sekreteri tarafından temsil ediliyordu. 1923 de, mücadele tüm devlet aygıtını çökertti. Parti sekreteri valiye emretmek istedi. Bu tür bunalımları yumuşatmak için çeşitli yollara başvuruldu, faşist valiler atandı v.b.

Bu mücadelede bunalımın en sert anına: 1925 e gelindi. Bu anda faşizm uçurumun tam kenarına gelmişti. Bir noktada iktidarı kaybetmek üzereydi. Bu noktada örgütsel formülünü derhal nasıl da değiştirdiğine dikkat edin. Parti'nin devlet içinde özümlenmesi sürecinin ertelenmesi gerekti. Eski kadrolar geri döndü. 1924 te Farinacci, faşizmi kurtardı. Mussolini bir dizi söylev verdi—Senato

söylevinden 3 Ocak konuşmasına (10) kadar—ama eski ideoloji doğrultusunda, ve partinin eski biçimlere dönüşü temelinde Farinacci tarafından İtalya çapında yürütülen eylem olmasaydı bunların hiç bir yararı olmazdı.

Demek ki, Faşizmin nasıl mevzi değiştirdiğini, devlet ve parti arasındaki ilişkiler sorununun ve Faşist parti'nin egemenliğinin örgütlenmesinin nasıl ortaya konduğunu buradan çıkarabiliriz.

Gördüğünüz gibi 1925'te kritik noktalardan birine gelinmişti. Faşizm Farinacci ve eski kadrolar tarafından kurtarılmıştı. Bu ayrıntı kayda değer; bu noktayı akılda tutalım. Daha yakından bakarsanız, her çetin siyasî ortamın ortaya çıkışında ve kitle hareketleri yaygınlaşmaya yüz tuttuğunda faşizm derhal bu türden manevralara başvurur.

Aynı şekilde 1932—33 de gençlik sorunu ortaya çıktığında ve kitle hareketleri gelişip, Komünist Partinin etkisi arttığında da faşizm yine eski kadrolara başvurdu.

Bununla birlikte, bugün kadro sorunu Faşist Parti'de 1924 te olduğundan farklıdır. Artık o denli tehlike taşımamaktadır. Faşist Parti güçlenmiş ve devlete sağlam bir biçimde kenetlenmiştir. Eski küçük burjuva ideolojisi temel olarak içinde eritilmiştir. Bugün, eski kadrolar, kısmen, tecrit edilmiş, gözden düşürülmüş, hapse atılmış ve gözaltına alınmışlardır. Bazan göçmenler arasında provokatör olarak ortaya çıkmaktadırlar. Ya da Faşist Parti tarafından kullanılırlar ama artık siyaset—yapıcı bir işlevleri kalmamıştır. Artık parti ve devlet ilişkisinin tanımı sorunu o denli çetin değildir.

Bugün, 1932 de onaylanıp, kabul edilen formül ülkede fiilen varolan ilişkileri ifade etmektedir; fakat gerçekleştirilmesi Faşist Parti'ye bir dizi çatışmaya, kişilerin tecrit edilmesine ve mevzi değiştirilmesine v.b. malolmuştur.

Bu dönüşümün 1927 de gerçekleştirilmiş olduğu söyle-

(10) Bkz. 2. Ders, I. Not.

nebilir. Burjuvazinin belirleyici unsurları Faşist Parti örgütünün bir parçasıydılar; Faşist Parti içinde büyük bir maaşlı memur ve kamu görevlisi kitlesi daha o zamandan vardı; fabrika işçileri ve çiftlik işçileri o zaman da küçük bir oranda temsil ediliyorlardı. 1927 deki ortam buydu.

Böylelikle Faşist Parti'nin devletle ilişkisi sorunu çözülmek üzereydi; çözüme doğru ilerleniyordu. Faşist Parti'nin iç yapısı değiştirilmişti.

Nitekim, Faşist Parti parti olmaktan çıktı. Burada, partinin diyalektik gelişimini görebilirsiniz; bir konumdan diğerine yavaş yavaş değişerek bir üst düzeye geçti. Faşist Parti bir parti olmaktan çıktı ve içindeki tüm tartışmalar sona erdi.

Siyasî tartışmalar bitmiştir. Faşist Parti siyasetinde bir değişiklik yaptığında, üyeleri herhangi bir yurttaş gibi bunu gazetelerden öğrenmektedirler. Parti siyasetinin saptanmasında hiç bir ölçüde katkıda bulunmamaktadırlar. İç demokrasinin her biçimi ortadan kalkmıştır. Parti, yukarıdan bürokratik emirlerle örgütlenmektedir.

Tepede, Faşizmin Büyük Konseyi tarafından seçilen Direktörlük vardır; bu bir parti örgütü değil, partinin, devletin, sanayinin, bankaların v.b. temsilcileri bulunan bir devlet örgütüdür. Faşizmin Büyük Konseyi, İtalyan burjuvazisinin faşizme bağlı önde gelen gruplarının örgütsel niteliğini ortaya koymaktadır.

Direktörlüğün gücü de buradan gelmektedir. Direktörlükten yerel yönetimlere ve faşist kurumların taban başkanlarına doğru inen bir güç sözkonusudur.

Faşist Parti'nin iç yaşamının durduğu söylenebilir. Şeklen, her yıl bir genel üye toplantısı yapılarak, üyeler bir dizi ciddi söylev dinlemektedirler. Eski Direktörlüğün yaptıklarını onaylar ve yenisini kabul ederler. Ama bu sadece bir onaylamadır, demokratik seçimlerle hiçbir ilişkisi olmayan bir formalitedir.

Bununla birlikte; Faşist Parti'nin iç yaşamının tamamıyla olmadığına inanmak da hatalı olur. Neden? Çünkü Faşist kadrolar arasında özellikle orta düzeydeki kad-

rolar arasında, düşünmeden, ortamı değerlendirmeden duramayan insanlar da vardır. Tabanla ilişki içinde olan, günlük ilişki içinde bulundukları kitlelerin etkisiyle hareket eden kişiler vardır.

Siyasal tepkiler bu kadrolardan gelmektedir. Nasıl, ne yolla mı? Çelişik bir biçimde. Bu tepkiler, ancak en yüksek düzeye ulaştıklarında ortaya çıkabilmektedir. Örneğin Bolonya'da Arpinati olayına (11) bakın. Faşizmin artık hoşgörü gösteremediği bir grup, resmi proğramdan başka bir proğramla faşizmi ilişkilerini ele aldıklarını belirten bir biçimde ortaya çıktığında bu tepki su yüzüne çıktı.

Bu süreç gözlemlenmeden geçip gitmektedir. Belki de taşradaki Faşist Parti örgütlerinde, kitlesel hoşnutsuzluğun en üst düzeye ulaştığı, faşist örgütlerin kitlelere daha sıkı bir biçimde bağlı oldukları, polisin kurtarıcı elini kentlerdeki kadar kolaylıkla uzatamadığı yerlerde daha iyi görülebilecektir. Bu, son zamanlarda Emillia'da, kitlelerin kızgınlığının en üst düzeyde olduğu büyük boyutlu başkaldırma olgusunun nedenini de açıklamaktadır.

Bu son olgu 1933—34 de faşizmin genel silah altına alma kuralına bir yıl için ara verdiği bir sırada ortaya çıktı. Silah altına alma yıllık faşist askerlik biçiminde gerçekleştirilmektedir; normal yöntem budur. Partinin kapıları ancak bazı zamanlarda açılmaktadır. Bugün bu kapılar kapalıdır. 1933—34 te üyelik mekanizması açık tutulmuş ve işçiler üye kaydedebilmek için büyük çaba harcanmıştı.

İtiraf etmek gerekirse bu kampanya amacına ulaşmıştır. Üye sayısı 700—800 bin artmıştır. 1932 başlarında örneğin FİAT fabrikalarında ve başka fabrikalarda işçilerin Faşist Parti'ye kaydoldukları tekil örnekler vardır. Ama üye sayısında büyük atılım 1934 yılında oldu. Yılın başlarında 1. 099.000 olan üye sayısı, yıl sonunda 1. 850 000'

(11) Bkz. 4. Ders, 8. Not.

e ulaşarak kabaca 800 binlik—şüphesiz büyük çapta fabrika işçisini de kapsayan—bir artış kaydetti.

Bu yeni güçlerin katılımı büroklatikleşen normların güçlenmesini getirdi; kitle konuşmamalıydı. Ama bunun bir başka sonucu daha oldu: Faşist Parti'nin aşırı kanatlarında bazı siyasi—kentlerden çok taşrada hissedilen—yaşam biçimlerinin varlığı...

Bu gelişimin sonuna ulaşmadık. Karşımızda İtalyan nüfusunun belirleyici bir kesimini ve İtalyan burjuvazisinin tümünü kapsayan 1milyon 800 bin üyesiyle bir Faşist Parti vardır. Bugün İtalyan burjuvazisinin başka bir siyasi örgütü yoktur. Çok seyrek istisnalar dışında Faşist Parti üyesi olmayan bir tek burjuva yoktur. Burjuvazinin eski siyasî biçimleri tamamen tasfiye edilmiştir.

Bu, burjuvazi için bir güçlülük unsurudur. Parti, parti niteliğini yitirmesine rağmen İtalyan burjuvazisinin ideolojisini geniş çapta birleştirmiştir. Bu ise burjuvaziye bir güçlülük unsuru sağlamaktadır. Bunu unutmamak gerekir; bu, çok büyük önem taşıyan bir noktadır.

Faşist Parti'de, İtalyan burjuvazisi yeni tip bir siyasî örgüt kazanmıştır; emekçi sınıfları üzerinde açık diktatörlüğünü uygulayabilmek için uygun bir örgütü vardır. Üstelik, Faşist Parti İtalyan burjuvazisine bir dizi başka kuruluş ve bağıntı sayesinde, her zaman için emekçi kitleler üzerinde silahlı baskı uygulayabilme gücünü veren bir örgüt haline gelmiştir. Nitekim, Faşist Parti kendisine paralel olarak bazı dönüşümlere uğramasına rağmen silahlı parti örgütü niteliğini yitirmeyen milisleri yaratmıştır. Milisler Ordu'nun *Carabinieri*'si ile aynı şey değildir; onun sadece bazı özelliklerini almıştır. Milisler sayesinde parti geniş çapta kitleyi denetim altında tutmaktadır. Bu, diktatörlüğün gücünün başlıca temellerinden biridir.

Bu konuda da, çelişmeler olmuştur. Fakat siyasî canlılık eksikliği milislere belirli bir sağlamlık, bir dayanıklılık vermeyi olanaksız kılmıştır; ileride de göreceğimiz gibi, bu bize üzerinde çalışabileceğimiz bir ortam yarat-

ma şansını vermektedir. Bununla birlikte, bu çelişkileri görmemek ve Faşist Parti'nin bir güçlülük unsuru oluşturduğunu gözden kaçırmak hatalı olacaktır.

Tabanda, Faşist Parti üyeliği bir engel; az ya da çok ideolojik, örgütsel bir engel oluşturmaktadır. Bir anlamda, partiye katılan işçilerin bir tür askeri üniforma taşımak zorunda bırakıldıkları söylenebilir. Asker de halinden memnun değildir, ama askerdir, üniforma taşır, kendini teslim eder, emre uyar ve devrimci bir bunalım durumu dışında hiç bir zaman başkaldıramaz.

Bu engeller ancak Partimizce, azimli bir çalışma sonucunda ortadan kaldırılabilir. Bunların kendiliklerinden ortadan kalkacağını düşünmek yanlıştır. Tabanda, fabrikalarda yaptığımız çalışmalarda gösterdiğimiz direnç eksikliği, belki de kısmen bu engellerin nasıl ortadan kaldırılabileceğini herzaman gerektiği gibi anlayamamamızdan gelmektedir. Sloganlarımızı ortama uydurmayı ve üniforma taşımak zorunda bırakılan işçiler için hedeflerimizi sınırlamayı her zaman başaramadık. Düşünce durumlarını ve hangi yolla mücadele içine çekilebileceklerini saptamayı her zaman başaramadık.

Yasal olanaklardan yararlanabilme taktiğimizin pratikteki uygulaması bakımından bu unsuru akıldan çıkarmamalıyız.

## 4. DERS

### FAŞİZMİN ASKERİ VE PROPAGANDA ÖRGÜTLERİ

Buraya kadar, Faşist Parti'nin kuruluşundan ve gelişiminden sözettik; yeni tüzüğünün kabul edilmesinden ve uygulanmasından bu yana, Faşist Parti'nin örgütlenme tipini ve eyleminin siyasal niteliğini tanımladık.

Karakterstik unsurun, tüm iç demokrasi biçimlerinden yoksunluğu, tartışma esksikliği, herhangi bir siyasî varlığın eksikliği olduğunu vurguladık. Faşizmin niteliğinin *sivil milis* olduğunu, parti mevkileri için seçim yapılmadığını, tek kelimeyle demokratik kurumları kaldırarak açık bir diktatörlük olarak ortaya çıkmasının sağladığı diktatörlük özelliğine uyan bürokratik yapısını gördük. Faşist partinin niteliği diktatörlüğün, her türlü demokrasiyi tasfiye etme özelliğine uymaktadır.

İşte bu nedenle Mussolini'nin Lenin'den taklit ettiği, *yeni bir* parti *tipi* yarattığına ilişkin açıklamasında gerçek payı vardır. Gerçekten de her türlü demokrasi biçiminin

tasfiye edilmesi, partinin diktatörlüğe uydurulması unsuru ona yeni özellikler vermiştir.

Ancak partinin örgütsel biçimlerinin kalıcı olmadığını, partinin gelişim sürecinde biçimlenmiş ama Mussolini tarafından da öngürülmemiş biçimler olduğunu hiç bir zaman akıldan çıkarmamalıyız.

Faşist parti'nin örgütlenme biçiminin ve ulusun yaşamı üzerindeki etkisinin kesin sonuçlarından biri de, demokratik bir rejim altında çeşitli partiler arasındaki kavgada açıklanması gereken kaçınılmaz çelişkilerin, mücadelelerin bizzat parti içinde gerçekleşmiş olmasıdır.

Bugün, bir dizi faşist örgüt inceleyeceğiz.

Şimdi ki örgütlenme biçimiyle Faşist Parti, ulusun bütün yaşamı ve nüfusun tüm katmanları üzerinde denetim kurabilir miydi? Kesinlikle hayır! Aşırı bürokratizm ve kendisini kısırlaştıran, tüm katmanların ihtiyaçlarına uygun bir hale gelmesini sağlayacak bir çizgiden uzaklaştıran dış homojenlikten tamamen ayrı olması nedeniyle bu olanaksızdır.

İtalya'da bugün Faşist Parti üyesi olmak ne anlama gelmektedir? Üyelerin bazıları siyasi bakımdan etkindirler, makam işgal etmektedirler; siyasî bir işlev görürler. Fakat üyelerin çoğunluğunu gözönüne alırsanız, geniş bir çoğunluğunun siyasî bakımdan pasif olduklarını görürsünüz. Oysa partiye aittirler. Neden? Çünkü bir dizi kısıtlamalar nedeniyle partiye üye olmak zorunda kalmışlardır. Bu kısıtlamalar doğrudan ve dolaylı almak üzere iki yönlü niteliğe sahiptir. Dolaylı kısıtlamalar, örneğin Faşist Parti üyeliğinin kamu görevlisi olabilmenin, kamu görevleri için açılan sınavlara girebilmenin önkoşulu olması; bugünün İtalyasında parti üyesi olmaksızın memur öğretmen ya da üniversite profesörü olunmaması gerçeğiyle kendini gösteriyor. Kısıtlamanın kapsamı, kısıtlamanın tüm serbest mesleklere, avukatlık, gazetecilik, v.b. ne kadar yayıldığını, bu kişilerin de parti üyesi olmaları gerektiğini düşünürseniz, iyice genişlemektedir. Geçmişte en özgür kesimi oluşturan doktorlar bile bu kısıtlamayla

karşı karşıya kalmışlardır. Zira, Faşist Parti'ye üye olmadan Kamu Sağlığı doktoru olamazsınız.

Böylelikle, çalıştıkları, yaşamak zorunda oldukları; ve yaşamak için çalışmak zorunda oldukları için ne kadar geniş bir küçük ve orta burjuva katmanının Faşist Parti'ye katıldıklarını anlayabilirsiniz.

Diğer kısıtlama biçimi, fabrikalarda işçilere yöneltilen açık baskıdır. Çalışmaya devam etmek istiyorsanız üye olmanız gerektiği kuralı henüz konulmamıştır; ama örneğin iki işsiz kişiden biri işe alınacaksa Faşist Parti üyesi olana öncelik tanınmaktadır. Böylece işçiler arasında da eski geleneksel ilişkilerde bazı değişiklikler olmuştur. İşgücünün satılması, patronlar tarafından satın alınması bakımından ortak bir unsur olduğu doğrudur; ama siyasal örgütlerin unsurları bugün bu geleneksel ilişkilere de sızmaktadır.

Bu tür kısıtlamayı ele alarak Faşist üyeleriyle ilgilenirseniz, onların sadece siyasal bakımdan etkin olmadıklarını politikadan uzak olduklarını değil, aynı zamanda bu bireylerin faşizme nasıl zayıf bağlarla bağlı olduklarını da görebilirsiniz. Bir bölgesel (İKP) lideri raporlarından birinde, büyük bir kooperatif tipi ticari birlikte memurun birinin ağladığını gördüğünü anlatıyordu. Bu olay, büyük bir sanayi kentinde oldu. Ne oldu, diye sormuş yoldaşımız. Adam, kırk liret vererek Faşist Partiye üye olmak zorunda bırakıldığını söyleyerek cevaplamış, Peki niçin girdin diye sorulduğunda ise ilk personel çıkarılması sırasında işten atılmamak için girdiğini söylemiş. Ama sonra Faşist değil misiniz? diye sormuş. Faşist mi?! Faşistleri Allah kahretsin!

**Bu kişiyi ele alalım.** Nasıl etkin bir üye olabilir? Faşist Parti örgütüyle bağları tamamen ekonomiktir. O bir faşisttir, çünkü ailesini beslemesi gerekmektedir. Siyasî bağlar pek zayıftır.

Bu olayı genelleştirirsek her yerde geçerli olduğunu görebiliriz. Genel görünüme bakarsanız kitleleri kontrol altında tutabilmek için faşizmin nasıl daha başka örgüt-

ler yaratmak zorunda olduğunu görebilirsiniz. Neden? Çünkü bu örgütleri yaratmazsa, sözkonusu katmanlar kontroldan çıkacak ya da Faşist partiyi etkileyeceklerdir. Oysa Faşist Parti'nin kendi özü itibariyle bizzat faşizmi tehlikeye düşürmeksizin etkilenmesi olanaklı değildir.

Faşist Parti üyelerinin faaliyetleriyle bir yan örgütün üyelerinin faaliyetlerini; örneğin *Opera Balilla*'nın (1) faaliyetlerini karşılaştırırsanız, *Balilla*'nın Faşist Partiden daha faal olduğunu görürsünüz. Tüm yan örgütler için bu olgu geçerlidir. Karşımızda, içinde sadece küçük bir faal çekirdek bulunan büyük kitlesiyle, geniş bir parti örgütü vardır. Bu çekirdek, özgül çıkarlar temelinde kitleleri örgütlemeye ve örgütlenme biçimlerini faşizmin ulaşmaya çalıştığı somut hedeflere uyarlamaya hizmet etmektedir.

Faşist örgütler üç tipe ayrılabilir: Askeri, askeri-propaganda ve sendikal. Bu üç tip arasındaki ayrım çok belirgin değildir. Birinci tipin karakteristiği olarak Milis'leri ikinci tip için Genç Faşistleri, üçüncüsü içinse faşist sendikaları ele alabiliriz. Bu örgütlerin bazı ortak noktaları vardır. Örneğin askerlik öncesi eğitim gruplarının hem Milislerle hem Genç Faşistlerle ortak yönleri bulunmaktadır. Kamu hizmetleri derneklerinin (memurlar, demiryolcular v.b.) sendikalara benzer yönleri vardır ama bunlar sendika değildirler.

---

(1) 1926 Nisanında kurulan Opera Nazionale Balilla, rejimin İtalyan çocuklarının ve gençlerinin okul-dışı faaliyetlerini kontrol altında tutabilmek için kurduğu paravana kuruluş idi. Başlangıçta erkek çocukları için (ondört yaşındaki Öncüler adını alan ve askerlik öncesi eğitim gören balilla) ve kız çocukları için (Büyüyünce Genç İtalyanlar'a terfi eden Küçük İtalyanlar) bir dizi yan örgütten oluşmaktaydı. 1930 da, ondört-onyedi yaşlar arasındaki gençler için bir Genç Faşistler birliği kuruldu.

Gelin bu örgütlerin bazılarını inceleyelim.

Milis'lerle başlayalım. Bu örgütle ilgili bir çok malzememiz var ama yine de gerekli her şeyi bilmiyoruz. Daha fazlasını bilmemiz iyi olurdu. Mümkün olsaydı, Milislerin tüzüğünü bilmek iyi olurdu.

Elimizdeki bilgiler iki temel noktayı açıklamamaktadır: Faşizmin iktidara gelişinden bugüne Milis'lerin dönüşümü; ve milis üyelerinin ait oldukları sınıflar bakımından değil, görevleri bakımından, askeri ödevleri bakımından iç katmanlaşmasının dönüşümü. Bugün, Militia örgütünün on yıllık bir hizmet süresi olan bir temel çekirdeği vardır. Bu karakteristik bir unsurdur. Daha önce sözkonusu olmayan bir durumdur. Daha önceleri Milis bir *squadristi* örgütü idi. Bugünkü noktaya ulaşması uzun bir zaman aldı. Faşizm başlangıçta Milisi, devletin sorumluluk yüklenmek istemediği eylemlerde (silahlı olmayan) bir *squadrismo* (çetesi örgüt) olarak kullanmak niyetindeydi. Totaliterlik tüm alanlarda örgütlenmeye başlayınca Milis'de bugünkü biçimini almaya başladı.

Bugün Milis'in paralı askerlerden oluşan bir çekirdeği oluşmuştur. Bu örgütün iki işlevi vardır: Kelimenin en geniş anlamıyla, bir siyasî polis gibi hareket etmektedir ve hatta, sadece polis olarak değil toplumsal baskı aracı olarak hareket etmektedir. Burada bir gözlem yapmamız gerekecek: Yakın geçmişte faşizm Milis'i yalnızca çok önemli durumlarda kullanma eğilimindeydi; küçük-çaplı hare ketlerde polisi ve *carabinieri*'yi sık sık görevlendirmekteydi. Bu eğilim bir tür güvensizliği yansıtmaktadır. Bugünün ekonomik çelişkilerinin sınıfsal niteliğini anlamak çok kolaydır; basit bir köylü bile bunu anlayabilr. İşte bu nedenle birçok kereler milisler başkaldıran köylülere karşı harekete geçmediler; onların tarafını tutarak patronlara karşı mücadelede sempatik bir tavır aldılar. Oysa bu davranışta başka bir niyet gizlidir: Milis daha geniş çaplı toplumsal hareketlerde işin içine karışmak, iç savaş halinde harekete geçmek üzere eğitilmektedir. Bu amaçla gerçek bir eğitimden geçirilmektedir. Küçük

çaplı yerel çelişkileri için değil, yaygın kitle hareketlerini bastırmak üzere hazırlanmaktadır. Gördüğü işlev ordununki ile karşılaştırılabilir, fakat fazladan, siyasî disiplin istemektedir. Milis bugün, iç savaşta kullanılan tüm silahları kullanabilmek üzere yetiştirilmektedir: Tüfekler, makinalı tüfekler, tanklar, v.b. Üstelik, uçak, telsiz ve gazbombası v.b. kullanmak üzere eğitilmektedirler. Aynı zamanda siyasî doktrinler öğretilmektedir.

Örgütün ikinci işlevi İtalyan askeri yapısına ilişkindir. Milis geleceğin subaylarının kadrosunu oluşturmaktadır Bunun işlevi, silahsızlandırılmış Almanya'da, 100 bin paralı askerin eğitimini yapan Reichsver tarafından gerçekleştirilen görevin tamamen aynıdır. Bu eğilim, Milis'i gerektiğinde kitleleri hizaya getirebilecek bir kuvvet haline dönüştürme yönündedir. Bu nedenle, İtalya'nın silahlı kuvvetlerini ele alırken, kısa hizmet süresi v.b. ile Ordu'yla kıyaslamak mümkün değildir. Faşizm zorunlu hizmetin süresini de kısaltabilir. Avrupa'nın diğer devletlerinin geleneksel örgütlenmesinden farklı, örneğin Fransız sisteminden farklı bir askeri örgütlenmeye gidebilir. Faşizmin askeri örgütlenmesi hazır—eğitilmiş kadroların varlığı ve kitlesel askerleştirme üzerine kuruludur. Milis bu tür bir örgütlenmeyi gerçekleştirme planının eksenlerinden biridir.

Milis'in toplumsal yapısının Ordu'nun yapısına çok yaklaştığını hatırlamalıyız. Milis'in, köy kapitalistlerinin v.b. desteklediği eski tür çetelerden farklı olduğu olgusunun önemi büyüktür. Örneğin Fransa'da gönüllü servislerinin Ordu'ya asker kaydetmesi gibi yöntemlerle grup grup işsizler bu örgüte alınmaktadır. Bu olgu büyük önem taşımaktadır, çünkü bize, Ordu içinde yapmamız gereken çalışma fırsatlarının aynısın Milis içinde de yaratmaktadır.

Şimdi de sadece askeri değil aynı zamanda propaganda ilişkin örgütlere; *Balilla,* Genç Öncüler, Genç Faşistler örgütlerine geliyoruz. *Balilla* örgütleri çocukları ondört yaşına dek tutarlar. Genç Öncüler örgütü, başlan-

gıçta gençleri Faşist Parti'ye girinceye kadar örgütlemekteydi, daha sonra Öncülerle Genç Faşistler olarak ikinci bir ayrım daha yapıldı. Öncüler onyedi yaşına kadar, Genç Faşistler ise onyedi yaşından sonra Faşist Parti'ye üye oluncaya kadar çocukları yetiştiriyorlardı.

Bu örgüt de birden kurulmadı; bir dizi atılımlar, deneyler sonunda kuruldu.

*Balilla* örgütü 1926—27 ye kadar gönüllü yöntemiyle çalışıyordu. Sonra zorunlu oldu; fakat yüzde yüz zorunlu değil, yüzde doksan zorunlu idi. Ana—babalar çocuklarını *Balilla*'ya kaydettirmeye zorlanıyorlardı. Bu zorunluluğa itaat edilmemesi halinde para v.b. cezalara çaptırılıyorlardı.

Bu örgüt ile Faşist Parti örgütü arasında büyük bir fark vardır; birincisinde zorunlu nitelik daha öndedir. Dar anlamıyla, fabrika işçisi Faşist Parti'ye katılmaya zorunlu değildir. Okula giden oğlu ise *Balilla*'ya kaydolmaya zorunludur. Bu örgütün zorunlu niteliği de buradan ileri gelmektedir. Genç Öncüler için de aynısı geçerlidir; biraz daha yumuşak olmakla birlikte zorunlu olma niteliği mevcuttur. Genç Faşistlere gelince, zorunlu niteliğin nasıl mevcut olduğunu ve özgül biçimler aldığını görebiliriz. Kitle örgütleriyle Faşist Parti arasındaki farklılığı kanıtlayabilmek için üzerinde en uzun durmak istediğim örgüt de Genç Faşistler olacak.

Faşist Parti üyesinin ödevleri nelerdir? Ne yapmak zorundadır? Genel zorunluluklarının—ulusunu sevmek, vatana hizmet etmek v.b. nin —yanısıra, yapması gerekenler çok azdır: Yılda bir kez genel üye toplantısına katılmak, bazı gösterilerde yer almak, semt şubesine gidip gelmek. Aslında, bu son gereklilik bile zorunlu değildir.

Genç Faşistlerin ise, bir kere, satın alıp düzenli bir biçimde giymeleri gereken bir üniformaları ile hemen her Pazar günü sık sık seferberlikleri, askeri eğitimleri v.b. vardır. Üstelik Genç Faşistler tüm üyeliklerini

kapsayan, askerî bir disiplin içindedirler. Manga başkanı tüm gençlerle ilişki içinde bulunan bir kişidir. Üst birimlerden tabandaki son üyeye dek uzanan bir hiyerarşi vardır. Faşist Parti'de bu yoktur. Genç Faşist, hergün manga—başkanının kim olduğunu bilir; manga başının kendisini herhangi bir zaman evden arayabileceğini bilir. Kampa gitmek zorundadır (geçen yıl elli faşist gençlik kampı örgütlenmişti); bu da Faşistlerin parti üyelerinin zorunlu olmadıkları bir durumdur.

Zorunluklara bakarsanız, bu yan kitle örgütünde Faşist Parti'de olduğundan daha geniş kapsamlı olduğunu görebilirsiniz. Bu örgütün ilk özelliği budur.

İkinci özellik, bu geniş kapsamlı zorunluluklara rağmen Faşist Parti'den daha belirgin bir kitlesel karakteri bulunmasıdır. *Balilla* üyelerinin sayısı hakkında son sayılara bakın: Bir milyondan fazladır, neredeyse parti kadar. 1930 da partinin daha bir milyon üyesi var iken bu örgütte sayı, 1,300,000 idi. *Balilla* örgütünün nüfusun bazı yaş sınırları içindeki kesimini yani altı-ondört yaş arasını kapsadığını düşünürseniz, Faşist Parti'nin daha geniş bir nüfus oranına yönelik olmasına rağmen bu örgütün kitlesel karakteri daha belirgin bir biçimde ortaya çıkacaktır. Genç Faşistler için de aynı şey geçerlidir. Kurulduk ları günden bu yana Genç Faşistler örgütünün üye sayısı yarım milyon dolayında dolaşmaktaydı; oysa sadece on sekiz, yirmibir yaşları arasını kapsamaktaydı. Bunu Faşist Parti'nin kapsadığı geniş yetişkin insan kitlesiyle karşılaştırırsanız, örgütün kitlesel karakteri daha belirgin bir biçimde ortaya çıkar. Buna karşılık zorunlulukları da daha fazladır. Bu durumda açık bir çelişki vardır, bu çelişki nasıl çözümlenir? Daha büyük kısıtlamalarla.

*Balillia*'dan önce sözetmiştik. Şimdi de Genç Faşistleri görelim. Faşist diktatörlüğün kritik bir anında: 1930 da kurulmuştu. O sıralarda bunalım başlamakta, kitlelerin militanlaşması artmakta, Komünist Partisinin çalışmaları yükselmekte Katolik Gençlik (2) sorunu da çözüm-

lenmemiş durumdaydı.

Faşist Parti 1930 da Genç Öncülerden gelmekte olup da Faşist Parti'ye girmeyen gençlerin derlenmesini kararlaştırdı. Faşist Parti'nin siyasi bir varlığı yoktu. Genç insanlar diğer örgütlerde olduğu gibi biraraya getirilemezdi. Gençlerin onsekiz yaşına geldikleri tarihten Faşist Parti'ye girişlerine kadar bir zaman aralığı vardı. Faşist Parti Genç Faşistler örgütünü kurarak bu aralığı doldurmayı amaçladı.

Bu örgüt kurulduğunda 380 bin üyesi vardı, 1931 de bu sayı (Katolik örgütlerle mücadele ile) 800 bine yükseldi, 1932 de yarım milyon üye kaybetti, yani üyelerinin yarısı ayrıldı. 1932, mücadelelerin özellikle fazla olduğu bir yıldı. Komünist Parti'nin gelişmesi, Genç Katoliklerin Genç Faşistlerin düşüşünden daha fazla bir artış göstermesi yılıydı. Sonuç olarak, o yıl bir çok Genç Faşist bize katılarak, Gençlik Federasyonumuza yazıldılar;

---

(2) Faşistler Opera Nazionale Balilla'yı tüm gençlik örgütlerinin devlet tekeli olarak düşünüyorlardı. Bu hedefe erişebilmek için, rejimin Katolik gençlik gruplarını bozması gerekiyordu. İlk olarak Katolik Erkek İzcilere saldırıda bulunuldu. 1926 ve 1928 de çıkarılan iki kararname ile bu gruplar dağıtıldı. 1931 yılında rejim Katolik Hareketi örgütlerine karşı daha da büyük bir saldırıya geçti, sözkonusu örgütün faaliyetleri, toplumsal işlem ve siyaset konularına ilişkin idi, başlıca hedeflerinin biri İtalyan Katolik Gençlik Birliği, diğeri de İtalyan Katolik Üniversite Birliği idi. Papa XI. Pius bu saldırı kampanyasının vahşetini kınayan, fakat temelde faşizmi suçlamayan bir bildiri yayımladı. Kısa bir süre sonra, Vatikan'ın, Katolik örgütlerinin manevi-olmayan konularla ilgilenmelerini önleyen ve anti-faşizme yönelmelerini engelleyen önlemler almasını getiren görüşmelere başlandı. Özellikle gençlik örgütleri, için Vatikan, faaliyet alanlarının «dini amaçları olan vakit değerlendirme ve eğitim»le kesinlikle kısıtlanmasını kabul etti.

Emilia, Tuskanya v.b. de büyük örgütlenme yılıydı bu.

Bunun üzerine faşizm bizim ve Genç Katoliklerin üzerine gericiliği saldırıya geçirdi. Genç Faşist örgütü 350 bin üye kazandı, fakat 1933 de yeniden 450 bine düştü.

Bu sallantılar kısmen, üye yazma işleminde uygulanan kısıtlamaya dayanıyordu. Genç insanların parayla işi yoktu. Fabrikalar kaplıydı. Onların tek geleceği işsiz kalmaktı. Üniversiteden çıkan öğrenciler her kapının yüzlerine kapandığını görürler. Bu, şüpheli, tereddütlü, sallantılı, devrimci ideolojinin kolaylıkla yayılabileceği bir kitle yaratır. Faşizm bu yayılmayı durdurmaya çalışır.

Genç faşistlerin kayıtları üzerine farklı raporlar aldık. Bazı bölgelerde kaydolma gönüllü yöntemiyle; diğerlerinde ise zorunludur. Açık bir farklılık vardır. Fakat genel görünüm itibariyle, gençleri Genç Faşistlere kaydetmek için uygulanan baskılarla, yetişkinleri partiye katılmaya zorlama arasında bir karşılaştırma yapılamayacağını gördük. Genç insanlara : Kaydolmazsan iş bulamazsın! denemez. Gençler zaten iş bulamayacaklardır. Bu tehdit onları korkutmayacaktır.

Onlar da, üyelik sorununu «gönüllü» yöntemiyle, bürokratik baskılarla çözümlemek zorunda kalmışlardır, elbette şiddet kullanmaktan da kaçındıkları yoktur. Buradan, Genç, Faşistlerin nasıl çeşitli girişimler karşısında ve diğer örgüt üyelerinden daha zorunlu olduklarını, neden en fazla zorunlulukları ve kısıtlamaları bulunduğunu görebiliriz. Bunları hatırımızdan çıkarsak Gençlik Federasyonumuzun Genç Faşistlerin bu siyasetini kavrayamayız. İşte Genç Faşistlerin bu niteliğinden ötürüdür ki, Gençlik Federasyonumuzun siyasetinin özellikle gözüpek ve atılgan olduğunu söyleyebiliriz.

Askerlik öncesi eğitim gruplarına bakalım. Askerlik öncesi eğitim grupları başlangıçtan parti örgütünden çok, doğrudan Ordu'ya bağlı bir devlet örgütleriydi. Hemen hemen tümü gönüllüydü. Kısıtlamalar, bu eğitime katılanların, askerlik süresinin kısalması, özel birliklere, belirli

yörelere atanma v.b. gibi olanaklardan yararlanması gibi önceliklerden ibaretti. Bu yararlı gönüllü olma niteliğini bir ölçüde azaltıyordu.

Askerlik öncesi grupları bir devlet yasası tarafından zorunlu bir örgüte dönüştürüldü ve Faşist Parti'nin kesin denetimi altına verildi. Faşist Parti bu örgüt sayesinde gençlik üzerinde doğrudan bir etki alanı bulacaktı. Genç Faşistler Örgütünü kurarken faşizm askerlik öncesi grupları lağvetmedi; onları yeniden eğitti. Gençlik sorununun zor bir sorun olduğunu ve iki örgüt ile bir örgütle çözümlenebileceğinden daha kolaylıkla çözümlenebileceğini biliyordu. Askerlik öncesi eğitim gruplarıyla çok şey başarılabilinirdi, ama herşey değil. Üyelikleri bakımından özellikle geniş çapta sarsıntılara konu olduğunu gördüğümüz Genç Faşistler için de aynı şey geçerlidir. Askerlik öncesi eğitim grupları Genç Faşistlere yardım etmelidir, onlar da ötekilere; Genç Faşistler askerlik öncesi eğitim gruplarını desteklemelidirler.

Bu örgütlerin son bir niteliği de, öncülüklerinin Faşist Parti'den gelen faal bir çekirdek tarafından yürütülmesidir. Bu konuda ilginç veriler vardır. Faşizm gençlik örgütlerini siyasî ve askeri bakımdan yönetebilmek için 50 bin Faşistten yararlanmaktadır. Yarım milyon dolayında Genç Faşist bulunduğunu varsayarsak, her on genç için bir yetişkin lider bulunduğunu görebilirsiniz. Bu faal çekirdek, bu eğiticiler çoğunlukla milislerdendi Faşistler bu işten ayrıca para kazanıyorlardı. Faşist Parti'nin faal çekirdeği bütün rejimin bağlayıcı dokusunu temsil etmektedir.

Faşist Parti ile bu örgütler arasındaki bağlantı biçimlerinden bir de bürokrasinin gençlik kuruluşlarını yönetmesinden kaynaklanan örgütsel bağlantıdır. Kısa bir süre öncesine kadar Genç Faşistlerin eyalet parti sekreterlerince *kontrol edilmeleri* gerektiğini bilirsiniz. Şimdi eyalet parti sekreterlerinin Genç Faşistleri *yönetmeleri* gerektiğine karar verilmiştir. Hiyerarşi ile de bu tekrarlanmaktadır; parti sekreteri Genç Faşistlerin kumanda-

nıdır, v.b. Genç Faşistlerin parti tarafından doğrudan yönetilmesi bu şekilde olmaktadır.

Bu, Faşistlerin, Genç Faşislerin faşizmin en önemli sorunlarından birini, en kritik noktalardan birini temsil ettiğini itiraf etmelerinin bir başka biçimi sayılmalıdır.

Sendikalara gelmeden önce Faşist Üniversite Grupları hakkında bir kaç söz söyleyelim. Bunların saflarında 60 bin genç vardır, bu gençlerin tümü küçük ve orta—burjuva unsurlardır. Bunların yanısıra, 230 bin üyeli totaliter örgütleriyle kamu görevlilerinin, 130 bin üyeleriyle demiryolcuların, sendika kategorisine giremeyen faşist birliklerini hesaba katmalıyız. Fakat, bütün bu örgütlerin, faşist diktatörlüğün iç sorunları açısından en ilginç olanı, şüphesiz Faşist Üniversite Gruplarıdır.

Diğer örgütlerin aksine, Faşist Üniversite Gruplarında entellektüel bakımdan faal bireyler vardır. Faşist diktatörlüğün sorunlarını incelemek ve bunları tartışmak eğilimindedirler. Bu sorunlar başka bir yerde tartışılmamaktadır. Bu sorunlar Faşist üst tabaka arasında değil, üniversite öğrencileri arasında tartışılmaktadır. Faşizm onlara bir taviz vermek zorunda kalmıştır: *Littoriali della cultura* (3). Bu, rejimin en ilginç bulgularından biridir. Bunların gazetelerdeki değerlendirmelerini okuyun, çok öğreticidir. Emin olabilmek için bu değerlendirmeler denenmiş ve gerçek gazeteciler tarafından yazılıp gözden geçirilmektedir; buna rağmen ne kadar çok sorun çıktığını görebilirsiniz. Öğrenciler, sınıf işbirliğinin niteliğini, bu işbirliğin şu andaki niteliğini, işçilerle patronların eşit haklara sahip olmadıklarını v.b. tartışmaktadırlar. Diktatörlüğün temellerini tehlikeye sokabilecek tüm sorunların yüzeye çıktığını görebilirsiniz. Sık sık kapitalizmin aşılıp aşılamayacağı sorunu ortaya çıkmaktadır.

(3) Üniversitelerde kültür ve sanat yarışmaları 1934 ten 1940 a kadar ulusal çapta yürütüldü. Şiirden dış politikaya kadar birçok sorunun tartışıldığı konuşmalar birçok genç anti-faşistin yetişmesini sağladı.

İtalyan ekonomisinin niteliği tartışılmaktadır. Elbette tartışmalar faşist terimlerle yapılmaktadır; fakat bu grupların faşizmin izin verdiğini aştıklarını ve faşizmin ideolojik çıkış noktasını ortadan kaldırabilecek eleştirilere doğru yöneldiklerini görebilirseniz.

Bu, bizim çalışmalarımız açısından çok ilginç bir sorundur. Genç Faşistler arasında olduğu gibi, burada da, ideolojik mücadele alanından başlayıp bu kişiler üzerinde dayatılmış ideolojinin çökmesine yönelen özel bir çalışmaya girişme olanağımız vardır.

Şimdi de faşist örgütler içindeki bütün siyasetimizin hareket noktasını oluşturan bir sorunu inceleyelim.

Şimdiye kadar, faşizmin bunalımlarına, bunların özelliklerine, yarattıkları çalışma olanaklarına değindik. Faşist Parti'nin henüz totaliter olmadığı zamanlarda, bu bunalımların özel nitelikleri bulunduğunu belirtmek gerek. Bunları belirleyen, küçük ve orta—burjuva kadrolarının Faşist Parti'nin iktidarı ele geçirmek için harekete geçen şiddetli kapitalist politikasına karşı mücadelesi ve direnişiydi. Bu unsurların, kitlelerin çıkarları adına karşı çıktıklarını sanmayın. Forni, Padovani, (4) v.b. küçük ve orta—burjuvazinin yönetilmek, yöneltilmek ihtiyacını hisseden katmanlarının hoşnutsuzluğunu dile getiriyorlardı. Bu mücadele onları örgütlenmeye karşı bir konuma devletin örgütlenmesine karşı bir çatışmaya yöneltti. Bu-

(4) Cesare Forni için Bkz. not 9 Ders 3. Aurelio Padovani, Napoli ve Cempania da Faşist Parti ve Faşist Milis'in tartışılmaz başkanı iken, 1923 Mayısında «doğallaştırıcılar'la «uzlaşmazlar» arasındaki bir çatışma sonucunda gözden düştü. Padovani, Nasyonalistlerle birleşmenin faşizmin «devrimci» kökenlerine ihanet olacağını ve Güneydeki faşist öncesi kuvvet dengesini bozacağını düşünüyordu. Anti-monarşist ve anti-burjuva demeçleri, yeni rejim için epeyce sorun çıkardı. Matteotti bunalımı sırasında Farinacci Padovani'den NFP'ye katılmasını istedi, fakat bu öneriyi reddetti.

nunla birlikte, bazı yerlerde, örneğin Napoli'de, bu yörelerin özgül koşulları nedeniyle, proletaryanın egemen olmadığı, geniş bir küçük ve orta—burjuvazi katmanı bulunan, ve bir lideri izlemek üzere harekete geçirilebilecek fakat siyasî platformda uyarılamayacak lümpen proleterlerin bulunduğu bu yörelerde kitleler adına ortaya çıktılar. Bu durum o dönemde, başka yörelerde de görüldü: Milano'da Giampaolizm (5), buna örnektir. Giampaoli'nin başkaldırma hareketi, yarı—katiller, lümpen proleterler, eski squadristler gibi Milis saflarında olan ve eski çete eyleminin kendi çıkarlarına uygun yöntemine dönülmesini isteyen kişilere dayanmaktaydı. Fakat Milan'da aynı zamanda geniş bir sanayi proletaryası vardır. Bu nedenle, Giampaoli işçileri de ilgilendiren sorunlar ortaya attı: Örneğin, işçilerin fabrika düzeyinde temsil edilmesi. Bu başkaldırma hareketinin de başlangıçta Napoli'dekine benzer yönleri vardı, fakat büyük sanayi kenti ile ilişkisi içinde farklı bir niteliğe büründü. Gampaoli'nin başkaldırma hareketi açıkça sendikal nitelikliydi.

Bu isyancılığın, Faşist Parti içindeki bunalımların niteliği, Faşist Parti'nin tek, totaliter, kitleleri örgütlemeye çalışan ve askeri, yarı askerî propagandacı ve sendikal faşist yan örgütler kuran bir parti niteliğine bürünmesiyle birlikte değişti.

Bunalıma neden olan olaylar şimdi farklı nitelikler arzetmektedir. 1930 dan bu yana, sınırlı yerel olaylarla işçi sınıfına bağlı unsurlardan gelen bir dizi isyan oldu. Milisler grevlerde yeraldılar, Faşistler patronlara karşı açıkça gösteriler düzenlediler, fabrikalarda yürüyüşlere öncülük ettiler. 1930 da Milano'da patronlara karşı protestolar Faşistler tarafından başlatılmıştı.

---

(5) Mario Giampaoli'nin, (1919'da **fasci italiani di combattimento'nun** kurucuları arasında idi 1920 lerde NFP'nin milano eyaleti örgüt başkanı oldu) kişisel görüşü, üretimdeki işçileri partiye getirebilmek için fabrika düzeyinde parti hücreleri kurulması yönündeydi.

Bu, egemen bir unsurdur, bizim için büyük önem taşıyan bir unsurdur. Ayrıca, Milis içinde özellikle de Genç Faşistler arasında partiden daha etkili bir biçimde görebileceğiniz (Milis sayıca parti kadar geniş değilse de önem bakımından önde gelir) bir unsurdur. Genç Faşistlerin protesto ve isyanları geçtiğimiz yıllarda sayıca sürekli olarak artış göstermiştir. Bu, örgütün yapısının doğrudan sonucudur, bu yapısına daha önce değinmiştik. Kitle kendi doğrudan çıkarları için daha kolaylıkla ajite edilebilir ya da aygıt aracılığıyla v.b. yapılan baskıya karşı daha kolaylıkla başkaldırır. Gençlik örgütleri arasındaki bu ayaklanma olayları özellikle önem taşımakta ve bize çok geniş bir eylem alanı yaratmaktadır.

Bugünün başkaldırma olayları ve fikir ayrılıkları ile geçmiştekiler arasında fark vardır. Eskiden, bu bunalımların niteliğini anlayabilmek için derin bir çözümlemeye girişmek gerekiyordu; iş başında olan küçük—burjuva unsuru görebilmek herzaman mümkün olmuyordu. Bugün ise, bu hareketlerin niteliğini ayırdetmek çok kolaydır.

Örnek olarak Almanya ile bir karşılaştırma yapılabilir. Böyle bir karşılaştırma iki diktatörlük biçimi arasındaki farklılıkları ve benzerlikleri açıkca ortaya koyabilecektir. Bu iki faşizmin karıştırılmaması üzerinde her zamanki gibi ısrar ediyorum. Aralarındaki farklılığın temel unsuru Alman faşizminin, daha iktidarı ele geçirmeden önce geniş bir kitle hareketi olmayı başarması olgusundan ileri gelmektedir. Demokratik temelli seçim aracılığıyla iktidarı ele geçirmeyi başarmıştır; bu demokrasi oldukça sınırlıdır, şiddet olaylarıyla da daha sınırlı hale getirilmiştir, fakat yine de yüzde kırktan fazla oy sağlamışlardır. Farklılığın ilk unsuru budur.

İkinci unsur, iktidarı ele geçirmeden önce, küçük ve orta—burjuvazi ve tarım işçilerinin yanısıra Alman faşizminin saflarında işsizler kitlesini bulundurmakta olması ve bunlar sayesinde, fabrika işçilerinin bazı kesim-

lerinde ve büyük köylü kitlelerinde etkinliğini genişletmesi olgusundan ibarettir.

İşte bu nedenle Alman faşizminin bunalımları ve iç mücadeleleri tamamen farklı özellikler göstermektedir: Aralarındaki ortak unsurlar, küçük ve orta faşist liderlerin, büyük burjuvazinin açık diktatörlüğüne karşı başkaldırmalarıdır. Fakat bu başkaldırmalar Almanya'da kendilerini daha şiddetle hissettirmişlerdir. Aynı zamanda, faşizmin birçok sorunu, özellikle (ekonomik) bunalım sorununu çözebileceğini sanan ve şimdi faşizmin hiç bir sorunu çözemediğinin farkına varmış bulunan, fabrika işçilerinin, işsizlerin saflarına kazanılmış köylülerin, faşizm tarafından örgütlenmiş, ya da en azından etkilenmiş bu kitlelerin hoşnutsuzluğunu yansıtmaktaydı.

Bu olgu İtalya'da daha sınırlı bir ölçüde gözlemlendi. İşçilerin ve köylülerin Faşist örgütlerdeki hoşnutsuzluğu çok sonraları, ancak yakın zamanlarda yüzeye çıktı. İşte bu nedenle de, kitleler geçmişte, birçok eski örgütün yapısı içinde sıraya sokulmuş iken, bugün Faşist Parti ve yan örgütleri tarafından, totaliter bir yapı içinde birleştirilmektedirler.

30 Haziran'la (6) Matteotti bunalımını karşılaştırın. Benzer unsurlar vardır. İki durumda da, bazı düşmanlar —Matteotti ve bazı faşist liderler— öldürüldü. Faşizm tarafından örgütlenmiş küçük—burjuva katmanlar sallantı içindeydi; Matteotti döneminde Milisler seferberlik emirlerine uymadılar; 30 Haziran'da Kara Gömlekliler büyük hoşnutsuzluk gösterdiler, dağıtılarak yeniden örgütlenmeleri gerekti.

İtalya'da başka partiler vardı ve kitlelerin hoşnutsuzluğu diğer partilerin, Aventine partilerin (7) kararsız

(6) Hitler 30 Haziran 1934 te Nazi Partisindeki muhaliflerini tasfiye etti. Ernst Röhm ve diğer SA liderleri kanlı darbenin başlıca kurbanları oldular.

(7) Bkz. Not 1 Ders 2

lığında ifadesini buluyordu. Almanya'da buna benzer yönler vardı, fakat ana özellik bu değildi. Almanya'da ana özellik, faşist partinin bunalımıydı. Kara Gömleklilerin fabrika örgütlerinin koruyucu çetelerin dağılması sözkonusuydu. Orada da bunalım aynı sürece girme eğilimi gösterdi. Sosyal demokrasiyi, Katolikleri v.b. yeniden örgütleme çabası ortaya çıktı. Matteotti bunalımı sırasında İtalya'da ortaya çıkana benzer bir olgu gerçekleşti; fakat bu Almanya'da yine embriyon halinde olup İtalyadaki gibi temel bir olgu değildi. Almanya'da kitle daha o zamandan, faşist örgütlerin içindeydi; İtalya'da ise büyük çapta eski örgütlerinden çıkmış olmalarına rağmen henüz yenilerine katılmış değillerdi.

İtalya'da faşizmin iktidarı ele geçirmesinden itibaren giderek uzaklaşır ve bugünkü döneme gelirsek, kitlelerin hoşnutsuzluğunun faşist örgütlerde kıran kırana mücadeleleri arttırmak eğilimi gösterdiğini görürüz. Gitgide daha çok başkaldırma olayları şeklinde, eskiden olmadıkları bir biçimde ortaya çıkıp, fakat türlü sloganlar altında faşist örgütlere karşı ve acil talepler doğrultusunda bir kitle mücadelesi biçimini almaktadır.

En son olayı, Arpinati olayını (8) ele alalım. Bu muhalif hareket daha şimdiden öncekilerden daha üst düzeydedir. Hiçkimse, ne Sala ne de Giampaoli, Faşist Partininkinden farklı hükümet programları formüle edecek kadar ileriye gitmemişlerdi; muhalif hareket kendisini ye-

(8) Leandro Arpinati (1892-1945) başlangıçta uzlaşmazlar tarafında idi, 1929 Eylülünden 1933 Mayısına kadar içişleri Müsteşarında bulundu. 4 Mayıs 1933 te küçük bir izleyici grubu ile birlikte NFP'den atıldı. Ertesi yıl Arpinati Mussolini'ye karşı suikast girişimi gerekçesiyle beş yıl kürek cezasına mahkum edildi. 22 Nisan 1945'te Bolonya yakınlarıda partizanlar tarafından öldürüldü. Arpinati'nin örgütlenmiş karşıtlığı, ekonomide devletin rolünün genişletilmesine ve NFP'nin devletin görevlerine karışmasına muhalefeti etrafında odaklaştır.

rel parti örgütleri içinde tuttu. Oysa Arpinati diktatörlüğün örgütlenmesinden farklı bir tasarı sunmaktadır. Bu, ileriye doğru bir adımdır, faşist örgütlerin içinde oluşan dönüşümlerin sonucu olan bir ileri adımdır. Bugün, bu liderler kitlelerle ilişki içindedirler, oysa eski squadlar 1924 ve 1925 te bu ilişki içinde değillerdi. Bugünün bunalımları daha derin bazı şeyler ifade etmektedir. Arpinati İtalyan faşizminin temelini oluşturan Emilia küçük ve orta tarım burjuvazisini hoşnutsuzluğunu dile getirmektedir. Yüksek kiralarla, küçük toprak mülkiyetinin yıkılmasıyla, çiftlik ürünlerinin fiyat düşüşleriyle, büyük çiftçiliğin ürünlerinin rekabetiyle yoksullaştığı için hoşnutsuz olan bir küçük ve orta burjuvazidir.

## 5.DERS

### FAŞİST SENDİKALAR

Bu ve bundan sonraki derslerde en karakteristik kitle örgütleri olan faşist sendikalar ve Dopolavoro. (1) nun daha ayrıntılı bir incelemesine girişeceğiz. Hernekadar sendika dersinizde daha önce gördüyseniz de, bir kez daha faşist sendikalardan sözedeceğim, çünkü sendikalardan sözetmeden faşizm üzerine bir ders vermeye olanak yoktur. Bununla birlikte, konuyu daha önce görmüş olmanız nedeniyle, bu defa siyasî açıdan derinlemesine inceleyeceğiz. Böylece hem belleğinizi tazelemeniz, hem de sorunu, siyasî ve gelişimci açıdan kavrayarak, faşist sendikaların çeşitli gelişim aşamalarından geçerek nasıl bugüne kadar geldiklerini anlamanız mümkün olacaktır.

Faşist sendikalar faşizmin başlıca kitle örgütleridir. fakat her zaman böyle olmamıştır. Faşizmin her zaman

(1) **Dopolavoro**, kelime anlamı «iş—sonrası». Faşist rejimin işçiler için kurduğu boş vakitleri değerlendirme ve eğlenme örgütleri sistemi.

sendikal örgütler kurma yönünde bir eğilimi olmuştur; fakat bu eğilim kendisini her zaman aynı biçimde ortaya koymamıştır. Faşizmde neden sendikal örgütler kurma eğilimi vardır? Faşizm herzaman işçi katmanlarını—fabrika işçilerini, çiftlik işçilerini v.b.— doğrudan etkileyebilme ve örgütsel bir biçim altında onları kendisine bağlayabilme sorununu karşısına koymuştur. Demek ki, sendikal sorun Faşist Parti için her zaman güncel bir sorundur.

Bu eğilim faşizmin özgül niteliklerinden biridir. Aynı zamanda savaş öncesi Fransız milliyetçilerinde de bu eğilime rastlayabilirsiniz, fakat onlar sorunu farklı olarak koyuyorlardı. Sadece İtalyan faşizmi (ve diğer faşizmler), gericiliğin elinde gerekli bir araç olarak ulusal bir sendikal örgüt kurulması sorununu ortaya atmaktadır.

Bunu söylerken, faşizmin kadrolarının kimler olduğunu ve büyük bölümünün sendikacılıktan geldiğini hatırda tutmalıyız. Bunlar sendikal bölünme sırasında İş Konfederasyonundan ayrılan ve bölücü girişimler karşısında (2) da sendikalizmde kopan unsurlardır. Bu adamların kitle hareketleri hakkında oldukça derin bilgileri olup; bu hareketlerin nasıl örgütlenmesi gerektiğini bilirler. Birtakım teoriler geliştirerek belirli bir milliyetçi sendikalizm anlayışına ulaştılar, bu anlayış faşist sendikal ideolojinin kökünde yatmaktadır.

Bu anlayışın kökenleri nelerdir? Bu anlayış, ileride gelişerek faşist ideolojiyi oluşturacak tüm unsurları embriyon halinde taşımaktaydı. Başlangıçta, kendini Marksist olarak nitelendiren ideolojilerden bazı kalıntılar içermekteydi. Bunlar ulus kavramını sınıf kavramıyla bir-

(2) Anarko—sendikalistler Sosyalist Parti ve Genel İş Konfederasyonu ile ilişkilerini 1907 yılında koparark, İtalyan Sendikalar Birliği'ni (İSB) kurdular. 1914'te İtalya'nın Birinci Dünya Savaşı'na katılması üzerine işçi hareketinin görüşünün saptanması konusunda çıkan tartışma sonunda savaşa katılma taraflıları İSB den ayrıldılar.

leştirmeyi amaçlayan sinsice çabaları yansıtmaktaydı. Sonraları, sınıflarüstü ulustan v.b. sözetmeye başladılar.

Sadece gerici burjuvalar değil, aynı zamanda, o zamanlar ve bugün hâlâ kısmen işçi hareketinin saflarında etkin olan kişiler milliyetçi sendikalizmin teorisyenlerine bütün yolları açtılar.

Bu kişiler İtalya'nın yoksul bir ulus alduğunu öneren savlar öne sürüyorlardı: Kapitalist uluslara karşı proleter İtalya. Bu tür fikirler, Sosyalist parti üyesi ve sendikacı olan unsurlar tarafından ortaya atılmıştı: Enrico Ferri, Labriola, v.b. (3) Bu temelde, sendikal harekette savaş patlak verdiğinde bir parçalanma vardı. Faşist Parti içinde sendikal sorunu ortaya atan ve bugünün faşist sendikalarının başkanları olan kadrolar koptular.

Rossoni'nin (4) çiftlik işçilerinin örgütleyicisi olduğunu ve belirli anlarda Po ovasında çok büyük rol oynadığını hiç bir zaman unutmamalıyız. Onun gibi Apulia'da çiftlik işçilerinin örgütleyicisi olan Razza'yı (5) da unut-

---

(3) **Enrico Ferri** (1856—1929) Başlangıçta Sosyalist, daha sonra sendikacı oldu, 1922 de faşizme yöneldi ve sonunda Mussolini savunuculuğunda karar kıldı. En önemli İtalyan anarko—sendikalisti Arturo Labriola, 1911 de Libya'nın sömürgeleştirilmek üzere işgalini ve 1914 te İtalya'nın Birinci Dünya Savaşı'na girişini destekledi. 1920—21 de Fiolitti'nin Çalışma Bakanlığını yaptı. Anti—faşist olarak Kurtuluş'tan sonra 1948 de Senato'ya seçildi.

(4) **Edmondo Rossoni**, Amerika'da yaşarken Dünya Sanayi İşçileri örgütünde etkin olan anarko—sendikalist. 1915'te İtalya'ya döndü ve 1921 de faşist harekete katıldı. 1922 den 1928'e kadar Faşist Sendikalar Konfederasyonu başkanlığı, 1935'ten 1939'a kadar da Tarım Bakanlığı yaptı.

(5) **Luigi Razza** (1892—1935) Faşist Tarım Sendikaları Konfederasyonunun başkanı idi. Etiopya'ya saldırıya geçmeden önce hükümette yapılan bir değişiklik sırasında Mussolini tarafından Kamu İşleri Bakanlığına getirildi, fakat Razza kısa bir süre sonra bir uçak kazasında öldü.

mamalıyız. Mussolini de Sosyalist Parti başkanlarından biriydi, bunu da unutmayalım. Bu kişilerin geçmiş deneyimleri kendilerine kitleleri geçmişin hükümet liderlerinden daha iyi biçimde kontrol edebilecek şekilde girişimde bulunma olanağı vermektedir.

Faşizm, başlangıçtan bu yana sendikal sorunu ortaya attı, fakat her zaman aynı yöntemi uygulamadı. Çözüme —sendikal tekelciliğe— bir çok girişimden, deneyden sonra ulaştı. Kitlelerin mücadelesi, faşist sendikacılığın çeşitli deneylerini adet asit testine tâbi tutmaktadır. Onu farklı çözümler bulmak zorunda bırakmaktadır; onu sendikal sorunun çatısını oluşturan yöntemi değiştirmeye zorlamaktadır.

*Faşist sendikaların alanı, faşist diktatörlüğün ve faşizmin yapısı içinde en hareketli alandır; en hareketlisidir çünkü orada sınıfsal ilişkiler doğrudan ve derhal yansıtılmaktadır.*

Bu en gerici bile olsa, her işçi kitle örgütünün, kaçınılmaz olarak sınıf kavgasının bir sahnesi, sınıf kavgasının sıçrama noktası olduğu şeklindeki Leninist önermenin doğruluğunun kanıtıdır.

Faşist sendikaların içindeki çalışmamızda taktiklerimizi saptarken hareket noktamız budur.

İtalya'da sendikal hareketin gelişiminin çeşitli aşamalarını incelemek ilginç olacaktır. Defterinizde veriler var, ancak bunlar biraz karışıktır. Yine de İtalya'daki ortamın çeşitli dönemlerinde Genel İş Konfederasyonuna bağlı güçlerle faşist sendikalar arasında bir karşılaştırma yapmak ilginç olacaktır. Savaş öncesinin verileriyle hemen savaş sonrasının verilerini 1921—22 ye kadar; ve 1923—24 verilerini, yani faşizmin iktidara gelişini izleyen dönemin verilerini karşılaştırmak da ilginç olacaktır.

Bu veriler bize neyi göstermektedir?

Herşeyden önce GİK (6) in, savaştan önce 600 000

(6) Genel İş Konfederasyonu.

üyesi olan örgütün 1919 da bir milyon sayısına ve 1920 de 3 6000 000 e ulaştığını, 1921 de de bu sayıyı koruduğunu göstermektedir. Savaş öncesi verileriyle, savaş sonrası verileri arasında bir sıçrama, bir uçurum görünmek tedir, hele 1919 la 1920—21 arasında daha da büyük bir sıçrama görülmektedir. Bu sayılar, İtalya'daki ortamın sendika üyeleri açısından geçirdiği değişikliği ifade etmektedir. İtalyan toplumunda kitlelerin hamlesi kendisini şiddetle hissettirdi; direnemeyecek durumda olan İtalyan toplumu için bu hamle işçilerin ve emekçilerin çoğunluğunun sınıf sendikalarına, katılmakta olduklarını ve *disiplinli bir mücadeleye atıldıklarını* ifade ediyordu. Bu dirençli sınıfsal güç İtalyan toplumunun sahnesinde ortaya çıktı ve reformist liderlere rağmen mücadelesini aralıksız sürdürdü.

Toplumsal ilişkilerdeki bu değişiklik siyasî ilişkilerde de yansımak zorundaydı: Ya kitlelerin devlet yapısını kabullenmelerine ya da proletarya diktatörlüğüne yolaçacaktı. İtalyan kapitalizmi kitlelerin devlet yapısını kabullenmelerine izin verebilirdi. Nitekim, faşizm bunu bir sıçrama noktası olarak kullandı. Faşizm sınıf örgütlerini yoketti, fakat daha sonra işçi sınıfının örgütlerini yeniden inşa etmeyi ve onları faşist diktatörlük bünyesine almayı kararlaştırdı. Genel teorik açıdan, sorun şu şekilde ortaya atılmıştı: Kitleleri örgütlü bırakın, fakat onların örgütlerini gerici bir karektere dönüştürün.

Giolitti aslında aynı olan hedefe farklı bir yoldan ulaşmayı önerdi. İzlediği yol, reformist liderleri yozlaştırmaktı. Fakat Giolitti'nin siyaseti başarısızlığa uğramaya mahkumdu, çünkü kitlelerin baskısı çok güçlüydü.

Kendiliğinden ortaya çıkan başka bir yol iktidar için mücadele etmekti. İşçi sınıfı kendini örgütlediğinde, kendisi yeterli olgunluk, örgütleri ise yaygınlık kazandığında, iktidar sorununu ele almamak imkansızdır. Fakat iktidar sorunu ortaya çıktığında burjuvazi işin içine girer. Böylelikle üçüncü yol kendiliğinden ortaya çıkar: Faşist diktatörlük.

Eldeki veriler de yalnızca iki çıkar yol bulunduğunu belirtmektedir: Ya proletarya diktatörlüğü, ya da faşist diktatörlük. Bu verileri ele alalım.

GİK'nun 31 Aralık 1920 itibariyle 2 180 000 üyesinin 760 000'ni çiftlik işçisinin oluşturduğu yoğun bir kitlenin bulunduğunu görüyoruz. Ardından inşaat işçilerinin, metal işçilerinin, tekstil işçilerinin v.b. herbiri 140 000 ila 180 000 arasıda üyesi bulunan büyük örgütleri geliyordu. Büyük kitlenin çiftlik işçilerince oluşturulduğunu görüyoruz. Genel İş Konfederasyonu'nun, daha sonraki değişikliklerde belirleyici ağırlığı olacak toplumsal yapısı buydu.

Daha sonra, faşizmin iktidarı ele geçirmesinin hemen ardından, Konfederasyonu'nun resmi yıl sonu istatistikleri toplam 212000 üye sayısı vermektedir. Bu 212 bin üyenin bir tahlilini yaparsak alacağımız sonuç karşısında şaşkınlığa düşeriz: 760 000 çiftlik işçisi 20 000'e düşmüştür. Bu zorlayıcı güç neredeyse tümüyle ortadan kaybolmuştur.

Şimdi de faşist sendikaların verilerini ele alalım. Faşizm iktidara gelmeden önce sendikalarının, yarısı — 276 000 i— tarım kesiminden gelen 558 000 üyeleri vardı Faşist sendikaların 1924 te ise 1 764 000 üyeleri vardı; bun ların 694 bini çiftlik işçisi idi. Bütün bu veriler tartışma konusudur; ne dereceye kadar doğru oldukları tartışılabilir. Fakat bir gerçek ortadadır, bu da bir çok örgütlü işçinin faşist sendikalar safına geçme eğilimidir. Bu, faşizmin Genel İş Konfederasyonuna vurduğu, kırsal bölgelerdeki tarım işçi örgütlerine yönelik başlıca darbe oldu. Faşizmin başarısıyla övündüğü ilk olay bu olmuştur. Aslında bu övünmenin haklı tarafı vardır. Yukarıdaki sayılar uydurma değildi; kırsal alanlardaki sınıfsal kaymayı, bazı köylü kitlelerin faşist sendikacılık ağına doğru kaydığını doğru olarak yansıtıyordu. Bu olguyu daha iyi anlayabilmek için faşizmin, ortakçılları, çiftlik kahyalarını v.b. de sendika üyeleri arasında saydığını unutmayalım.

Şimdi 1924'e geliyoruz; faşist diktatörlüğün ilk döne-

mindeyiz. Bu dönemde sendikal sorun nasıl ortaya konuyordu?

İlk bakışta —yani dışardan bakınca— sendikal sorun diğer sendikalarla rekabet temeli üzerine oturtulmuştu. Başlangıçta, faşizmin iktidara geldiği zamana kadar bu hareket hiç bir işe yaramadı. Şurada burada bazı sonuçları vardı, fakat bunlar, kitleyi fethetme sorununa çözüm getirmiyordu. Fetih, ancak iktidarı ele geçirdikten sonra dıştan görünüşte rekabetçi nitelik korunurken öte yandan devlet aygıtının baskısı işin içine girdiği zaman başladı. Bu dönemde son derece ilginç bir olgu da her branşta faşist sendikalar lehine sayısal bir kaymaydı. Kitlenin bir bölümü Katolik örgütlerde kaldı, fakat bugünkü konumuzda buna girmeyeceğiz.

Bu dönemde grevleri kim yönetti? Fabrika komitelerini kim denetledi? GİK.

Bu ne demekti? Bu, en ileri işçilerin çekirdeğinin örgütün belkemiğinin sınıfsal sendikalarda kaldığı anlamına geliyordu. Kitle ise, hatta kitlenin faşist örgütlere geçen kısmı bile, GİK tarafından yönetilmeye devam etti. On bin metal işçisi İMİF (7) da kaldı örneğin. Fakat bu on bin kişi bütün diğer metal işçileri üzerinde büyük etkileri olan bir çekirdek oluşturdular. GİK kartı dahi taşımayanlar bile onların talimatlarına uymaktydı.

1925 FIAT metal işçilerinin grevine bakalım. İlk girişim faşist sendikalar tarafından yapılmıştı. On binlerce işçiyi rekabet koşulları altında saflarına çekmeyi başarmışlar ve şimdi de, aynı koşullarda kitleyi, ücret talepleriyle ve götürü iş ücretlerinde artış talepleriyle kendi yanlarına çekmeye çalışıyorlardı. Bu girişimleri başlangıçta başarısız oldu. Neden? Çünkü Tarino'da Komünist sendikal yönetici çekirdek, sorunu doğru olarak koydu: Öyle mi diyorsunuz? Demek grev yapmak istiyorsunuz? Peki, öyleyse grev var! Grev ilan edildi ve İMİF'un insiyatifine geçti. Bu, incelenerek ders alınabilecek

(7) İtalyan Metal işçileri Federasyonu, GİK'nun bir bölümü.

bir fırsatları değerlendirme örneğidir. Rekabet koşullarında faşist sendikacılığın gelişmeyeceğini kanıtlamaktadır.

İtalya'nın tüm fabrikalarında fabrika temsilcilerinin seçimi sırasında da aynı şey oldu. Faşist sendikaların çoğunluğu elde ettiği bir tek yer bile hatırlamıyorum. Hepsinde yenilgiye uğrayarak, oyların çok küçük bir oranını elde edebildiler. Ancak bir ya da iki yerde, örneğin FIAT Lingotto fabrikasında 1925 te reformistlerle işbirliğine gittiklerinde, yüksek oranda oy alabildiler. Orada da, Komünistler tek başına idiler ve İMİF'un kent liderliğini 1923'te kaybetmişlerdi.

Faşist sendikaların gelişmesini anlayabilmek için akılda tutulması gereken belirleyici olgulardan biri, devlet aygıtının ağırlığı sayesinde kitlenin başına geçebilmek için elde ettikleri etki olmuştur. Bunu unutmamalıyız. Fakat unutmamamız gereken bir şey de, işçilerin faşist sendikalara geçmeden önce ortaya koydukları büyük direniştir. Bu, sözkonusu sendikalarda, çalışmalarımız için hazır bir alan bulunduğunu gösterir.

*Faşist sendikalar, çelişkileri ve çelişmeleri olmayan bloklar olarak görülmemelidir. Faşist sendikalar, üzerinde sürekli mücadelelerin ayrıntıları ile karşımıza çıktığını görebileceğimiz bir alan oluşturmaktadırlar, bu alanda sınıfsal ilişkilerin ve örgütlenme biçimlerinin sürekli değiştiğini görebiliriz.*

Faşizm, sorunu rekabet koşulları altında çözümleyemedi. Reformistlerin yardımına rağmen başarıya ulaşamadı. Faşizm, kendi örgütü mevcut olmasına rağmen, sınıf örgütlerine egemen olamıyordu. Bir çelişki ortaya çıkar çıkmaz faşist sendikalar bir kenara itiliyor ve mücadele Komünistlerin önderliğinde sürdürülüyordu. GİK liderliğiyle anlaşmaya giderek faşist sendikalara canlılık kazandırma girişimleri yapıldı. 1923 ten 1926 ya kadar GİK içinde oluşan değişiklikleri böylece açıklamış oluyoruz. 1926 nın GİK'u 1922 nin GİK'u değildi. Örgütlenme açısından tümüyle farklıydı. Faşistleştirilmişti. Verona Toplantısında biraraya gelen ve herşeye rağmen 800 000

oyluk bir azınlık sağlayabildiğimiz aynı örgüt değildi artık. 1923 te Konfederasyonun Milano Toplantısında bu artık mümkün değildi. GİK'nun yapısı değişmişti. 1924 te bütün örgüt bürokratikleştirilmiş ve yukarıdan örgütlenmişti. Bu durum, burjuvazinin kendi gerici sendikalarını kurmaya başladığı zaman ortaya çıkıyordu. GİK'nun reformist başkanları burjuvaziyle aynı yöntemi kullandılar ve tekrar tekrar burjuvaziye hizmetlerini sundular. Fakat faşizm sorunu bu koşullar altında bile çözümleyebilmekten acizdi.

Genel İş Konfederasyonunun dönüşüne karşı koyama yarak, ortaya koyduğu dolaplara rağmen, çekirdeğinden biraz önce sözettiğimiz üyelerinin kitlesi gittikçe Komünistlerin etkisi altına giriyordu. Bu bir karar anıydı. Liderlerin faşistleştiği ve kitlelerin isyanının onları Komünistlere yaklaştırdığı zaman olağanüstü yasalar sahnede göründü.

Bu nedenle 20 Şubatın (8) bizim için muazzam önemi vardır. *Kitlelerin reformist başkanları tarafından izlenen çizgiden koptuklarını belirtiyordu. Bu yüzden, 20 Şubatın bizim için son derece önemli siyasî ve tarihi değeri vardır.*

Sorunu rekabet koşulları altında çözümlemenin olanaksızlığı karşısında reformistlerin de yardımıyla, faşist sendikaların önünde tek çıkış yolu bırakılmış oluyordu: Totaliterlik koşullarına başvurmak. Böylece faşist çalışma yasaları dizisi ortaya çıktı: Vidoni Sarayı Paktı, 3 Nisan Yasası, Çalışma Yasası, v.b. (9) Bu yasalar faşist sendikaların tekelini kuruyordu.

---

(8) Genel İş Konfederasyonunun reformist başkanları, örgütü 4 Ocak 1927 de kendi istekleriyle lağvettiler. Bunun üzerine Komünistler 20 Şubat'ta Milano'da gizli bir toplantı düzenleyerek sınıfsal emek merkezinin ulusal siyaset yapan kurumunu kurabilmek üzere toplandılar.

(9) Sanayi Konfederasyonu ile faşist sendikalar arasında 2 Ekim 1925'te imzalanan Vidoni Sarayı Paktı, faşist sendi-

Faşist sendikalar, tek yasal sınıfsal örgüt, toplu iş sözleşmeleri yapma yetkisine sahip tek örgüt haline geldiler. Hâlâ gerçek sendikalar kurma hakkı vardı, ancak bunlar toplu iş sözleşmeleri imzalayamıyorlardı. Bu hak kın geçerliliği yoktu.

Elimizdeki notlar gerçek sendikalar kurabilmek için tek şık olduğunu göstermektedir. Bu arada, Katoliklerin Hareketinin içinde, iki yıl öncesine kadar inceleme grubu (10) denilen sendika—tipi örgütler kurduklarını hatır-

---

kalara, toplu iş sözleşmelerinde Konfederasyona dahil iş kollarında işçileri temsil hakkını verdi ve fabrika işçi komitelerinin dağıtılması ve faşist—olmayan sendikaların kapatılmasını kararlaştırdı.

3 Nisan 1926 Yasası, Sanayi Konfederasyonuna ve ekonominin diğer kesimlerinde yönetim birliklerini yasal statü sağladı ve faşist sendikaları ve yönetim birliklerini resmen tanıyarak işçilerin referandum hakkını tamamen ortadan kaldırdı. Bu örgütler arasında imzalanan sözleşmeler üye olmayan işçileri dahi kapsıyordu. Aynı zamanda grev hakkı da kaldırıldı.

Çalışma Yasası, Büyük Faşizm konseyi tarafından 21 Nisan 1927 de onaylandı; aslında bir yasa değil, demokratik emek örgütlerinin yasaklanmasından doğan yasal boşluğu doldurmaya yönelik ideolojik bir bildirgeydi. Belirsiz bir korporasyoncu manifesto olarak Yasa, emekle sermaye arasındaki çelişkileri, daha üstün bir «Millet» kavramı ile altederek çözümlemeyi öne sürüyordu. İşçi «toplumsal bir ödev» olarak tanımlarken asgari ücret v.b. yoluyla işçilere hiç bir güvence sağlamıyordu. Yasa'nın ilkelerinin yasal yorumlanması hükümetin eline bırakılıyorken, hükümette bunu korporasyoncu devletin otoriter ve bürokratik yapısını kurmak yönünde kullandı.

(10) 3 Nisan 1926 Yasası, bir zamanlar çok geniş bir şebeke oluşturan Katolik sendikaların sonu oldu. 19 Nisan 1926 da Katolik Hareketi üyelerinin faşist sendikalara katılmasına izin verdi ve inceleme yoksullara yardım ve öğrenim dal-

layalım Bu örgütler Kilise ile faşizm arasındaki son çatışmaya dek varlıklarını sürdürdüler.

Faşizm, sendikal alanda totaliterliği yerleştirdiğinde sorun hallolmuştu. Ama sonra yeni biçimlerde ortaya çıkacaktı. Burada tipik bir cephe değişikliği görüyoruz.

Başlangıçta faşizmin tüm çabaları sınıfsal nitelikli kitle örgütlerini ortadan kaldırmaya yönelikti. 1926 dan sonra ise bu çabalar faşist kitle örgütleri kurmaya yöneldi. Bu değişiklik, sendikalarda diğer alanlardan daha belirgindi. İstatistikler, eski sınıfsal sendikal örgütlerin yok oluşunu ve faşist örgütlerin gelişimini ortaya koymaktadır.

Vidoni Sarayı Paktı ve 1926 sendikalar yasası üzerinde ayrıntılarıyla durmayacağım. Gereken bilgileri elinizdeki notlarda bulabilirsiniz.

1926 Yasasından sonra sendikal yapının yeknesak olmadığını söylemek gerek. Yapılacak ilk gözlem, iş dalları arasında varolan büyük farklılıktı. Faşist sendika iş dalından iş dalına farklılık gösteren bir kurumdu. Bu, bazı iş kollarında faşizmin eski sınıf sendikalarına sızarak ve mevcut Konfederasyon aygıtını tamamen ele geçirerek kendi sendikalarını kurmuş olması gerçeğine bağlı bir durumdur. Diğer dallarda sınıf örgütü tamamen tahribedilmiş ve faşist sendika *yeniden kurulmuştu.*

Matbaa işçileri buna örnek teşkil eder. Matbaacılık

---

larında faaliyetler yürütebilmek için çeşitli kollar kurulması görüşünü ileri sürdü. Ekonomik bunalımın patlak vermesiyle bu kollar, çalışma alanlarını genişletme eğilimi gösterdiler ve bunun sonucu olarak faşist sendikaların ve korporasyon kurumlarının sözcülerinin saldırılarına uğradılar. Sonunda Eylül 1931'de devletle yapılan bir anlaşmayla Vatikan, Katolik Hareketi'nin meslek birlikleri ve sendikalar kurmaya girişmemesi konusunda anlaştı. Vatikan aynı zamanda inceleme gruplarının manevi ve dini konularla kısıtlanmasını ve sınıflararası uzlaşmayı sağlamak için korporasyon örgütlerine yardımcı olmalarını kabul etti.

alanında, faşistler Konfederasyona bağlı olan örgütleri yıkmaya güç bulamadılar. Konfederasyona—bağlı örgüt kadrolarını ve üyelerini uzun zaman birarada tutabildi. Matbaa işçileri örgütünün direnişinin kökleri bu, lonca benzeri nitelikte aranmalıdır. Neler oldu? Örgüt herşeyi ile faşizme devroldu. Faşist sendika örgütüne kaydolmamış bir tek matbaa işçisi bile olmadığı söylenebilir. Matbaacıların faşist kanada geçmelerinden sonra matbaa ışçilerinin sınıf örgütünü kurma girişimlerimiz başarısız oldu. Bu örgüt tamamen faşist sendikalara geçmişti, çünkü matbaa işçilerinin örgütlenme biçimleri bu kanat değişimine izin verir haldeydi. Cam işçileri, şapkacılar ve birçok benzeri lonca—tipi iş kolunda aynı şey oldu.

Fakat metal işçilerine, kimya işçilerine, tekstil işçilerine—tek kelimeyle sınıfsal tabanlı örgütlere—gelince, bu işçilerin örgütlerini yıkmak ve yenilerini kurmak sorunu vardı.

Matbaa işçilerinin faşst örgütlernde taban düzeyinde büyük değişiklikler olmamıştır. Aynı örgütlenme biçimleri korunmuştur. Aynı memurlar bırakılmıştır. Tahsildarlar, iş dallarına ve alt dallara bölünme, bir daldan diğerine, birbirini kontrol etme v.b. sistemi korunmuştur. Toplu iş sözleşmesinin yapısında bile değişiklik yapılmamıştır. Diğer örgütler için aynı şey söylenemez.

İkinci bir gözlem, faşist sendikaların 1926 dan bu yana geçirdikleri süreci ele almaktadır. Faşist sendikalar dörtbeş defa biçim değiştirmişlerdir. Şimdiki biçimleri ise bir dizi girişim ve mücadelenin sonucudur. 1927 de faşist sendika liderleri Genel İş Konfederasyonu'na benzer bir işçi örgütü kurmak istediler. Örgütün iskeleti, bir konfederasyon altında birleştirilecek olan—Faşist Sendikalar Konfederasyonu—iş kolu federasyonlarına dayanmaktaydı. Faşist sendikalar alanındaki çalışmamızın en büyük hatasına bu noktada düştük.

İş Konfederasyonu ile aynı yapıya sahip olmaları nedeniyle bu örgütler yeniden ortaya çıkmayacak fırsatların doğmasına neden oldular. Ancak şu sıralarda bu örgüt-

lerde kısmen de olsa yine aynı olanaklar doğabilmiştir. 1927—28 de faşist sendikalar hiç bir şey yapmamamıza rağmen bunalım içindeydiler. Bu bunalımın belirtileri, fabrika temsilcilerinin tartışmalarında, faşist sendikaların 1928 Roma Kongresinin toplanma biçiminde v.b. ortaya çıkmaktaydı.

Fabrika temsilcileri olayına bakarsak, faşist sendikaların nasıl, sadece Genel iş Konfederasyonunun örgütsel biçimini korumakla kalmayıp, aynı zamanda aynı hak taleplerinde bulunduklarını görebiliriz. Fabrika içinde temsilci bulundurmak istediler. Oysa Vidoni Sarayı Paktı bunu yasaklamıştı Pakt, hiç bir örgüt fabrika içine bırakılamaz, diyordu. O zaman, fabrika temsilci kurullarını ortadan kaldırma sorunu ortaya çıktı. Yani, faşist sendika liderleri Vidoni Sarayı Paktının gözden geçirilmesini istiyorlardı. Mussolini'nin hakemliğine başvuruldu. Bu, patronlardan yana bir hakemlik oldu; Mussolini şöyle diyordu: Fabrika içinde sadece bir tek iktidar olmalıdır.

Roma Kongresi de oldukça birçok ilginç gerçeği sergilemektedir. Faşist subaylar kongrede hiç bir zaman üzerinde çalışmamış olmalarına rağmen, bugün bizim, yoldaşlarımızdan faşist sendikalarda konuşmalarını istediğimiz şekilde konuşarak ortaya çıktılar. Patronların almakta olduğu önlemlerin sert bir eleştirisini yaptılar.

Faşist sendikaların yapısı bir denetim aracına dönüştürmek üzere değiştirilmeliydi. Sayısız değişiklikler o zaman başladı. Bu değişiklikler her zaman yerel sendikaların işlevleri sorununu da içerdi.

İlk olarak, sendikalar yerel örgütlere dayanmaktaydı. Sonra, bunlar bir kenara bırakılarak eyalet temelinde kongreler toplanmaya başladı. Böylelikle, sürekli sarsıntılarla 1932 ye geldik. Faşist sendika aygıtı faşist örgütsel şema disiplinini bozmaya ve yerel sendikalar doğurmaya başladı. Faşist sendikaların sürekli olarak talepte bulunma yönü vardı ve nitekim fabrikalarda sendika temsilciliği hakkını kazandılar. Fabrika düzeyinde faşist sendika temsilciliği yayılma eğilimi gösterdi ve hemen heryerde

ortaya çıktı. *Yerel sendikalar ve fabirka temsilcilikleri faşist sendikalar için en zorlu alanlardı.*

1932—33 te yerel örgütlere ve fabrika işçi temsilciliklerine ağır bir darbe indirildi, bu, 1932'de faşist sendikalar içinde yayılmaya başlayan kitle hareketlerini bastırabilmek için alınan bir dizi önlemin sonucu olan Ocak 1933 Yasası ile gerçekleştirildi.

Bazıları bunun faşist sendikacılığın sonu olduğu görüşündedirler. Bu doğru değildir; ya da sadece kelime anlamıyla doğrudur. Çünkü yasa ile birlikte faşist sendikalar, sorunlar hâlen vardır. Eylül 1934 Yasası bunun ifadesidir.

Bu yasa yerel sendikaları kabul etti ve onlara toplu iş sözleşmesi yapma hakkını ilk aşamada verdi. Bütün faşist sendikal örgütler, alt—düzeydeki görevlilerin seçimle gelmesi temeline bağlanmış oluyordu. Daha önce bu görevliler yukarıdan atanmaktaydı. Şimdi ise, liderler—başlıca, işçi temsilcileri yerel sendikaların sekreter ve yönetim kurulu üyeleri—üye toplantılarında seçilmektedir.

Bizi en çok ilgilendiren nokta budur. Bu değişiklikler neden 1934 te gerçekleşti. Bunun açıklaması şudur: faşizm o sırada korporasyoncu devleti örgütleme işiyle meşguldür; 1934 sendikalar yasası da bu örgütlenmenin ögelerinden biridir. Yasa, korporasyoncu devletin demokratik ya da yarı demokratik bir temel üzerinde örgütlenmekte olduğu kanısı uyandırmak için çıkarılmıştı; hem de bu, her türlü burjuva demokrasisinin bir yana bırakıldığı, Parlamentonun feshedilmesinden sözedildiği ve ikinci plebisitin (11) toplandığı bir zamanda yapılıyordu. Faşizm sendikal aygıtı, kitlelere daha yakın gösterebileceği bir manevraya doğru çekmektedir.

Çalışmalarınız sırasında bazı en önemli yasaların kar-

(11) 24 Mart 1929'da yapılan ilk halk referandumunda halktan Lateranların Vatikan'la yaptıkları antlaşmanın onaylanması isteniyordu. Beş yıl sonra 25 Mart 1934'te rejim ikinci bir referandum düzenleyerek parlamento seçimlerinin ye-

şılaştırmalı tahlilini yapmalısınız. 1933 Yasası da bir mücadele yasasıdır. ama işçilerin, faşist sendikaların içindeyken çıkarlarını ifade edebilme çabalarına karşı mücadele yasasıdır. Yasa, sendikaların asgari bürokratikleştirilmesini getirdi. 1934'te bir başka yalpalama daha görüyoruz: Kitlelerle sendikalar arasında daha yakın bir ilişki kurabilmek için daha «demokratik» yöntemlere başvurma girişimleri.

Faşist sendikaların en zayıf noktaları nelerdir, çalışmalarımızı hangi noktalarda odaklaştırmalıyız?

Başlıca üç nokta vardır: 1) fabrika ve fabrika düzeyinde sendika temsilciliği; 2) yerel sendika ve üye toplantısı; 3) toplu sözleşmenin yapılışı.

Faşizm bu noktaları sürekli olarak tartışmaktadır, sürekli olarak örgütsel biçimlerini değiştirmektedir. Çalışmalarımızı bu noktada odaklaştırmalıyız.

En son önlemlerden sonra İtalya'da faşist sendikaların asla yeknesak olmadıkları unutulmalıdır. Tabandaki yoldaşlarımız ve bölge liderlerimiz raporlarında belirgin bölgesel farklılıkların bulunduğunu belirtmektedirler. Tutumumuzun saptanmasında bu önemli bir noktadır.

Örneğin Sendika toplantıları, katılmalı mıyız, katılmamalı mı? Önceleri Parti, bunların boykot edilmesi emrini vermişti. Bazı kentlerden faşist sendikalar işçileri toplantıları izlemeye zorladılar. Bugün ise, bu toplantılara katılmamız gerekmektedir. Bugün, faşistler toplantılara katılma konusunda zorlayıcı davranmamaktadırlar; toplantılara kendiliğinden gelinmesi eğilimi vardır. Fakat Parti kaynaklarına göre, Güney'de hatta Kuzey'in bazı bölgelerinde sorunu hâlâ 1927 de olduğu gibi ele alındığı anlaşılmaktadır. Hâlâ, toplantılara gitmeyi reddeden ve çekimser tavır alan bir kitle vardır.

---

rine geçtiğini açıkladılar. Seçmenler sorulan soruya evet ya da hayır şeklinde cevap verilmesi gerekiyordu: «Büyük Faşizm Konseyi» tarafından saptanan milletvekilleri listesini onaylıyor musunuz?»

Örneğin, bir toplantıda, konuşmacının biri nefeslenmek için susar ve işçiler söylevin bittiği kanısındaymışcasına salonu terkederler. Bu bir gösteridir, ancak pasif bir direniş gösterisidir. Hiç bir mücadele yönü yoktur. Örneğin Napoli'de, Faşist Üniversite Gruplarından propagandacıların söylev verdiği sendika toplantıları yapılmaktadır. Bu toplantılar çalışma koşullarını tartışmak üzere toplanmamaktadır. Ne yapmalıyız? Bu toplantıları, sendikal sorunların tartışıldığı toplantılara dönüştürmeliyiz. Oysa yoldaşlarımız, bir sabotaj taktiğine girişmişlerdir. Konuşmacıları rahatsız edecek biçimde zamansız alkış tutmuşlardır, toplantıların rahatlıkla yapılmasını engelleyecek her yönteme başvurmuşlardır. Apulliа'da ise sendika toplantısı yapılmamaktadır, hatta işçilerin sendika binalarına bir kişiden çok olarak girmelerini bile engellemek istemektedirler. Burada yeni bir sorun ortaya çıkmaktadır. Ne yapmalıyız? Kanımca, faşist sendikanın mutlaka toplantı düzenlemesini istemeliyiz. Faşist sendika görevlisine, bizim çıkarlarımızı nasıl savunduğunuzu bir anlat bakalım! demeliyiz. Bu noktadan hareket etmeliyiz.

Fakat sadece farklı yörelerde, değil aynı yörede bile çeşitli uygulamalar vardır. La Spezia'da örneğin, geçen yılki gösterilerden sonra toplantılar yasaklanmıştı. O zamandan bu yana yoldaşlarımız ne yapmaları gerektiğini bilmediler ve eylemlerini kesintiye uğrattılar. Ne yapmamız gerekirdi? Özellikle hazırlıklı unsurlar aracılığıyla kendimiz toplantılar düzenlemeliydik.

*Bizim çalışmalarımızın faşist sendikaların örgütlenme ve yaşam biçimlerine göre uyarlaması en zor işlerden biridir. Bu alanda, birçok hatalar ve başarısızlıklar vardır.*

Toplu sözleşmelerin imzalanması da başka bir zayıf nokta oluşturmaktadır. Sözleşmeleri kim imzalamalıdır? Yasaya bakılırsa yerel sendika. Fakat bildiğimiz kadarıyla böyle olmamaktadır. Sözleşmeler bölgesel çapta imzalanmakta ve daha sonra onaylanması için Fabrikalar Konseyine götürülmektedir. Bu, bizim çalışmalarımız için daha büyük olanaklar yaratmaktadır. Fakat burada da çalışma

alanı çok çeşitlidir. Toplu sözleşme bölgesel çapta yapıldığında şöyle demeliyiz: Sözleşmenin yerel düzeyde yapılmasını istiyoruz. Bu noktada faşist yasa temelinde hareket etmiş oluyoruz, fakat bu temellerden hareket etmemizin nedeni faşist örgütler içindeki çelişkileri keskinleştirmek ve kitleleri seferber etmektir.

Ancak, Faşist sendikal örgütlerdeki çalışmalarımızın eksenini faşist işçi temsilcileri oluşturmaktadır. İşçi temsilcilerinin varlığını ve seçimle gelmelerini istemeliyiz.

Bilinmesi ilginç olacak şartlar sözleşmelere girmektedir. Örneğin FIAT'taki sözleşme, işçi komitelerine, götürü usûlü çalışmaların uygulamasını denetleme yetkisi vermektedir. Yoldaşlarımız bunun farkına hiç varmamışlardır, oysa bu çok önemli bir noktadır.

Bu durumda, gerektiğinde en geri biçimlerden hareket ederek, sözkonusu olduğunda, bir sendika aidatı tahsildarının tayin edilmesi için bile baskı yapmalıyız. Daha sonra aidat tahsildarından yararlanıp, onun görev alanını genişleterek işçi temsilciliğinin kurulmasını sağlamalıyız.

Bu sorunu her ortaya attığımızda, mesele çıkmakta, sorun daha keskin bir biçimde ortaya gelmekte ve faşizm önceki emirlerini geriye almak zorunda kalmaktadır.

Faşist sendikalarda yasal olanaklarımızı değerlendirme çalışmalarımızda, bu örgütün nasıl bir sınıf ilişkileri organı oluşturduğunu; faşizmin gelişiminin çeşitli dönemlerinde, hatta aynı dönemde, çeşitli yerlerde faşizmin farklı ortamlara göre, bu örgüte nasıl farklı biçimde yaklaştığını hiç bir zaman hatırdan çıkarmamalıyız.

Bu konuda, tartışma saatimizde daha uzun boylu konuşacağız.

## 6. DERS

### «DOPOLAVORO» (1)

Faşizmi, çeşitli kitle örgütleri arasındaki farklılıkların üzerinde durarak inceledik; bu farklılıklar temelinde taktiklerimizi, tavrımızı nasıl saptamamız gerektiğini ve bu örgütler içindeki çalışmalarımızda hangi biçimleri uygulayacağımızı—içerde ve dışarda olmak üzere—gördük. Önce siyasî örgütü kitle örgütü olma eğilimi gösteren partiyi gördük. Daha sonra, en karakteristik olanı: Genç Faşistlerle askeri ve propagandacı örgütlerden sözettik ve kitlesel niteliği zorla yaptırım olduğundan öncekiler kadar kapsamlı olmayan sendikalar üzerinde durduk.

(1) Dopolavoro adı, faşist rejimin işçiler için uygulamaya koyduğu boş vakit değerlendirme örgütleri ile çeşitli klüpler, dernekler ve birlikler aracılığıyla işleyen sisteme verilen addır. Ulusal Dopolavoro Sistemi 1925 te kuruldu, başlıca altı çalışma alanı vardır: Örgütlenme, idare, spor, gezintiler, sanat ve yoksullara yardım.

Bugün faşist örgütlerin en kapsamlısına geliyoruz. Örgüt kelimesini kullanırken, kelimenin dar anlamında kullanıyorum, bunu belirtmemin nedeni başka türlü örgütler de olmasıdır: Kış yardımı tüm diğer faşist örgütlerden daha geniş bir kitleyi kapsar, ama ne üyelik kartları, ne dernekleri, ne de üyelik aidatları vardır.

Dopolavoro eskiden beri faşizmin sayısal bakımdan en geniş örgütü olmamıştı; fakat amaçları, kökenleri, örgütsel biçimleri bakımından en geniş örgütüydü. Faşizm, Dopolavoro'yu daha *fasci di combattimento* zamanında kurmuş olmakla övünmektedir. Bu doğru değildir. Bunların spor ve kültürel faaliyetler v.b. yaptıkları doğrudur, ama o zamanlar daha Dopolavoro halinde değildi. Ancak daha sonraları; ancak, olağanüstü yasaların yürürlüğe konulmasından önce, 1926 da faşizm gerçek bir kitle örgütü kurmak sorununu önüne koydu.

Bu örgütün-tarihlerini akılda tutmanız iyi olacaktır; faşizmin gelişimi üzerine fikir edinmiş olursunuz-1926 da kurulmuş olduğu söylenebilir. Faşizmin gelişimi üzerine söylediklerimizi hatırlarsanız, bu kitlesel örgütlerin korporasyoncu devletin kurulabilmesi için alınmış önlemler olduklarını daha kolaylıkla görebilirsiniz. Dopolavoro kurumu korporasyoncu devletin örgütlerinden biriydi.

Dopolavoro ortaya çıktığında rekabetle karşılaşmadı. Diğer (faşist) örgütlere benzer koşullarla kuruldu. O zamanlar—1926 da—sendikalar da rekabet koşulları altında değillerdi; tekel halindeydiler ve rekabet diye bir sorunları yoktu. Daha başka nedenler de vardı: *Kitlelerin eğitsel, kültürel ve sportif ihtiyaçlarını karşılayacak merkezi bir sınıfsal örgüt yoktu ve İtalya'da böyle bir örgüt hiçbir zaman varolmamıştı.* İtalyan işçi hareketinin, özellikle savaş sonrası hareketin en ciddi eksikliklerinden biri de buydu. Bazı girişimler olmuştu, ama, bunlar salt yerel nitelikteydi (örneğin Torino'da). Önceden varolan örgütsel biçimlere bağımlı birlikler de vardı. Örnegin Venedik'te, (Venezia Guilia) geniş bir kültürel dernekler ve klüpler ağı v.b. vardı; fakat bu İtalya'ya, Veneziaya Guilia'nın İtalya ta-

rafından ilhak edildiğinde Avusturya sosyal demokrasisinden miras kalmıştı.

Bu alanda ne tür örgütler vardı? Bunların tümünün ortak niteliği, akşamları boş vakitleri değerlendirmekten, bir bardak şarap içilecek bir yerden, bu türden işlere yaramaktan öteye gitmeyen çok basit hedeflerdi. Zamanın örgütlerinin büyük bir bölümü bu açıdan değerlendirilmelidir. Emilia'da bu amaçla kurulmuş birçok şarapçı derneği vardı. Kitleler şarap bunalımı ile mücadele edebilmek için bir araç olarak bu örgüt türüne başvurmuşlardı. Novara'da bu klüplerin üyelerinin her hafta belli bir miktarda şarap içmek zorunda olmaları bu anlamda ilginç bir olgudur.

Güney'de bu dernek türleri yoktu, en azından çok sınırlı bir ölçüdeydi; bunun nedeniyse Güney'de emekçi halkın örgütlenme biçimlerinin çok sınırlı oluşuydu.

Spor klüpleri savaştan çok kısa zaman önce ve hemen ardından ortaya çıkmıştı. Sosyalist Parti bu alanlarda kendi örgütlerini kurma yönünde girişimlerde bulunmuş, fakat parti içindeki spora karşı önyargıların da aralarında bulunduğu birçok nedenler yüzünden çok sınırlı sonuçlar alabilmişti.

Ancak son yıllarda 1922, 23, 24 ve 25 yıllarında, gerçek sınıf örgütleri yok edildiğinde ya da yok edilmeye başlandığında, sendika kurulları, sınıf sendikaları, kooperatifler v.b. kapatıldığında, tahribedildiğinde, işçilerin semt çapında, zaman zaman kent çapında, bazan da fabrika çapında spor klüpleri kurma eğilimleri görülmeye başladı.

İşçilerin daha önce spor klüpleri olmadığını söylemek istemiyoruz. Örneğin, Torino'da büyük bir dağcılık klübü vardı. Milano'da ve Lombardiya'da çok sayıda küçük klüp vardı. Fakat bunların daha çok sınırlı bir yerel niteliği vardı. İtalya'da hiçbir zaman ulusal bir örgüt olmadı, mevcut örgütlerin bir kongresi yapılmadı.

Kitleler klüplerden, kooperatiflerden v.b. koparılarak, bu örgütlere girme eğilimi gösterdiler. Sanayiciler bu akımı mı destekleyerek, fabrika spor takımları kurulmasını kolaylaştırdılar. Birçok fabrika spor klübü, özellikle futbol

kulüpleri kuruldu. Bunlar belirli bir başarı elde ettiler. Örneğin FIAT işçilerinin spor klübü oldukça iyi bir düzeye yükseldi, fakat bu patronların katkısıyla oldu. Patronların girişimiyle, *işçileri sınıf mücadelesinden uzaklaştırmak amacıyla* pekçok boş zamanları değerlendirme derneği kuruldu.

Bu konuya girmemin nedeni taktiklerimizin belirlenmesinde temel bir nokta oluşturmasındandır. Faşist diktatörlük, Dopolavoro'yu kurdu ve kitleleri bu kuruluşa katılmaya zorladı, onlara bazı kazançlar sağladı, İtalyan emekçi kitlelerinin ihtiyaçlarını bir ölçüde tatmin etti.

Dopolavoro'nun İtalyan işçilerinin bazı ihtiyaçlarını tatmin ettiği cümlesi karşısında şaşırmayın. Neyi anlatmak istediğimi açıklayacağım.

Önceleri, Güney'de Kentlerde, köylerde ve kırsal alanlarda kurulması olanaklı tek klübün şehir klüpleri olduğunu hatırdan çıkarmayın. Bügün hemen her kasaba da Dopolavoro'nun bir şubesi vardır. Bu örgütleri «zorunlu» olarak tanımlayabiliriz; fakat işçi, akşamlarını geçirebileceği, hava soğuk olduğunda ısınabileceği, iskambil oynayabileceği eğer parası varsa bir bardak içki içebileceği v.b. bir yer bulmuştur kendisine. Bu örgütler kitle örgütü olarak çok önemlidirler; çünkü, faşizmin kitleleri kendisine bağlama çabalarının bir zincirini oluşturmaktadır.

Faşizm, iki milyon üyesi bulunan ve nitelik bakımından farklı olup kendilerini Faşist parti'den hatta faşist sendikalardan daha yüksek bir eylem düzeyi ile ayrılan binlerce şubesiyle bu en geniş kapsamlı örgütü kurmayı nasıl başarabilmiştir? Böyle bir örgüt nasıl kurulmuştur?

Faşizm kısmen yeni örgütler kurmuş kısmen de kitlelerin Dopolavoro kurulmadan önce kendileri için biçimlendirdikleri tüm boş zamanları değerlendirme ve kültür örgüt biçimlerini kendi içine almak ve bu dönemde kurulmuş bulunan tüm yeni örgütleri kendisine katmak için elindeki tüm fırsatları kullanmıştır. *Bu nedenle, Dopolavoro faşist diktatörlüğün en karmaşık örgütlerinden biridir.* Dopola-

voro Faşist parti gibi yekpâre bir örgüt değildir; Genç Faşistler gibi homojen yapılı bir örgüt değildir; faşist sendikalar gibi tek bir kalıptan elde edilmemiştir.

Dopolavoro karmaşık bir örgüttür. Çeşitli dalları olmakla kalmayıp, tabanda, örgütün izlemekte olduğu amaçlara, ilişki içinde bulunduğu kitlelere ve aynı zamanda sözkonusu yörede, sözkonusu temelde eskiden mevcut olan örgütlenme biçimlerine bağlı olmak üzere farklı türlerden şubeleri vardır.

Önce ilk ayrıma bakalım: Çeşitli dallar ve çeşitli faaliyetler arasındaki farklılık. Bu alanda, kitlesel niteliği çok sınırlı bazı örgütlere rastlarsınız. Örneğin Dopolavoro ile birleşen bazı spor klüplerinin profesyönel bir niteliği vardır. Genellikle klüp halindeki tüm spor dernekleri—örneğin Juventus—ne katılabilmek için ya zengin ya da profesyonel olmanız gerekir.

Bunlar kitle örgütleri değildir. Bütün faaliyetleri, bölgelerindeki en iyi sporcuları seçerek onları profesyonel yapmaktan ibarettir. Sözcüğün en dar anlamında sanatla uğraşan örgütler, örneğin *il Carro di Tespi* (2) de bu türden derneklerdir. Faşizm aynı zamanda bir kitle tiyatrosu yaratmaya çalışmış fakat başarılı olamamıştır. Geçen yıl Floransa'da Roma Yürüyüşü üzerine bir oyun sahnelenmeye çalışılmıştır. Bu girişim tam bir fiyaskoyla sonuçlanmış, bu, faşist gazetelerin satırlarına bile yansımıştır. Kitleler yavaş yavaş sıkılmış ve kopmuşlardır. Kitle tiyatrosu ile faşizmin ideolojik temeli arasında bir çelişki vardır. Bu girişimler vatansever, milliyetçi doğrultuya yöneltildiğinde çok uygun düşmektedir. Bu anlamda, ulusal duyguları nedeniyle bu tür girişimlere karşı etkilenmeye hazır bireyler olabilir. Fakat bu alanda fazla bir çalışma yapılmamaktadır. İtalyan Risorgimento'sunun en popüler simaları—örneğin Garibaldi—itilmiştir. Zira, onlar faşizm için zararlıdırlar, faşizm uygun düşmemektedirler. De-

(2) Rejimin 1928 de, bütün İtalya'da açık hava temsilleri vermek üzere kurduğu tiyatro grupları.

mek ki bu örgütler kültürel bakımdan daha yüksek bir tabakaya hitap etmektedirler.

Dopolavoro örgütlerinin büyük bir kısmı ise farklı nitelik taşımaktadır; bu gerçek bir kitlesel niteliktir. İşçi kitlesiyle doğrudan ilişki içindedirler, işçilerin bazı ihtiyaçlarını karşılarlar. İşçilerin kendileri tarfından kurulmuş ve faşizm tarafından Dopolavoro'ya katılmış büyük sayıda derneği içermektedir.

Faaliyet dallarına göre bölünmelerinin yanısıra dernek türü olarak da ayrım varolduğunu söylemiştik. Bizim açımızdan, iki temel dernek türü vardır: *Dopolavoro tarafından ilhak edilmiş eski—işçi dernekleri ve baştan Dopolavoro klübü olarak kurulanlar.* Bir tür daha ayırdedebiliriz: Fabrika düzeyindeki ve yerel Dopolavoro'lar.

Farklı türler arasındaki sayısal bağıntı nedir? Eski ve yeni örgütler arasındaki ayrımı çizebilmek için rakamlar elde etmeye olanak yoktur; faşizm bu ayırımı çizmemeye özen göstermektedir. Ancak, biz bölge liderlerimiz ve tabandaki örgütlerimiz tarafından sağlanan bilgilerle birbirlerinden nasıl ayrıldıkları hakkında bir fikir edinebiliriz. Kırsal alanlarda eski derneklerin, kentlerde ise yenilerinin çoğunlukta olduğu ortaya çıkmaktadır; işçi sınıfının kültürel örgütlerinin bir ağ oluşturduğu fakat bir noktada direnmeyi bırakarak Dopolavoro sistemine katıldığı bölgelerde eski klüpler önde gelmektedir. Örneğin Novara eyaletinde, geniş bir dernekler ağı vardı. Bu derneklerin görevlileri, zamanı geldiğinde örgütlerinin ortadan kaldırılmasını önleyebilmek ve biriktirmiş oldukları fonları elde tutabilmek için örgütlerini faşistleştirmeyi yeğlediler. Üyeler başlangıçta direndiler fakat sonunda kendiliklerinden boyun eğdiler.

Torina'da ise faşizmin ilerlemesine sonuna kadar direnildi. Faşistler sendikaları, kooperatifleri yokettiler, semt klüplerini birer birer kapattılar. Semt klüpleri, Sosyalist üyelerinin verdikleri mücadele sonucu derin bir siyasî nitelik taşımaktaydı. Derneklerin çoğunluğunun eski türden olduğu Novara'nın tersine Torino'daki örgütlerin

çoğunluğu silbaştan kuruldu. Bununla birlikte Torino'da bile bazı eski tür örgütler var olmakla birlikte Kızıl Yıllar boyunca neredeyse tamamen ihmal ettiğimiz örgütler bunlar olmuştu. Aile dernekleri semt dernekleri, spor dernekleri v.b., bunların bazıları uzun süre bağımsız kaldılar. Bu tür örgütlerden biri : Torino Ailesidir. Yoldaşlarımızın çok geç katıldıkları bu dernek şimdiyse Dopolavoro sisteminin bir parçası olarak eski yapısını korumaktadır.

Torino'daki Dopolavoro'larda eski semt derneklerine rastlayamazsınız; Novara'da, Emila'da, Venedik'te ve Lombardiya'da hatta Milano'ın dış semtlerinde bu derneklere rastlayabilirsiniz.

Başka bir noktaya geçelim : Şirket ve bölge örgütleri. 1933 te 18 000 Dopolavoro'dan sadece 3 bini şirket düzeyinde kuruluydu. Mutlak bir azınlık oluşturuyorlardı. Bu nokta, Dopolavoro'nun karakterini çok iyi yansıtmaktadır. Dopolavoro'nun üye istatistiklerine bakarsanız toplumsal bileşiminin de karakteristik olduğunu görürsünüz. 1930 da, Dopolavoro daha henüz bugünkü 2 milyonluk sayısına ulaşmamışken, 1 300 000 ile 1 400 000 arasındaki üyelerinin 600 000'i sanayi işçisi, 260 000'i köylüydü. Toplumsal bileşimini ele alırsanız, sanayi işçilerinn nasıl ağır bastığını, kabaca toplam örgütlü güçlerin yarısını, istatistiklerde eksik olan demiryolcuları ve diğer ulaştırma işçilerini de eklersek yarısını geçtiğini görebilirsiniz.

Fabrika düzeyindeki şubeler için 1933 yıllarını ele alırsak, toplam 2 milyon üyenin sadece bir bölümünün şirket şubelerinde yer aldığını görebiliriz. Bu, bütün işçi kitlesinin şirketler düzeyindeki örgütlerde olmayıp, yerel örgütlerde olmayıp, yerel örgütlerde de yer aldıklarını gösterir. Dopolavoro sistemi oldukça dallı budaklıdır. Dopolavoro şubesi gerçekte nedir ? Şirketlerinde bir Dopolavoro bulunan işçiler bunun yerine yerel bir Dopolavoro'ya yazılmayı yeğlemektedirler; çünkü orada kendilerini verebilecekleri özel faaliyet alanları bulabilmektedirler.

Çeşitli örgüt biçimleri arasında yapısal farklılıklar da vardır. Eski ve yeni dernekler arasındaki farklılık açık-

tır. Eski bir dernek Dopolavoro sistemine katıldığında ne olur? Görevliler tartışmalara girişirler, ne yapılması gerektiğini konuşurlar v.b. Bu tartışmalar denetçiler tarafından kontrol edilmeyi de içerir. Kural olarak, örgütün içine bir kez denetçi girdi mi demokratik kurallar baskı altına alınmak zorundadır. Fakat bu kısa sürer. Kısa bir süre sonra eski statü çoğu durumlarda geçerlilik kazanır. Birkaç yıl sonra yeni bağlar gevşer, eski gelenekler kabullenilir.

Oysa yeni kurulan derneklerde örgütlenme tipik olarak faşisttir. Oralardaki ve etkiledikleri kitle şiddet ya da dolaylı zorlamalarla bu örgütlere katılmaya itilmişlerdir. Kesinlikle hiç bir demokratik örgütlenme biçimi yoktur. Bu örgütlerde, ancak görevlilerin seçilmesi sorunu ortaya çıktığında kitle dağılabilecektir. Fakat kitleden gelen baskı karşısında bu dernekler bile daha demokratik bir niteliğe bürünmekte, görevlilerin seçimle gelmesine yönelmektedir; böylelikle kitlenin güvenini kazanmış unsurlar ön plana çıkmakta ya da görevlere talip olmaktadırlar.

Böyle bir eğilim vardır. Bu eğilim temelinde ve bu örgütlerin üyelerinin bazı ihtiyaçlarını tatmin ettiği olgusundan hareket ederek tatkiklerimizi belirlemekteyiz.

Şirketler düzeyindeki dernek daha da az demokratik olup daha sıkı bir biçimde denetlenmektedir; bunların içinde çalışmak daha güçtür. Bir fabrika Dopolavoro'sunda çalışma yapıldığını hiç hatırlamıyorum. Bu başka bir olguya dayalıdır: Fabrika Dopolavoro'sunda üyelik çoğunlukla zorunludur, çünkü üyelik aidatları aylıklardan kesilmektedir. Böylelikle kural olarak, şirketin tüm çalışanları eğer varsa Dopolavoro'ya üyedirler. Ama Dopolavoro'ya kimler gelip gitmektedir? Bütün işçiler değil. Yaşlı işçiler gitmezler, yalnızca genç işçiler gitmektedir.

Torino'da semt dernekleri ve şirket Dopolavoro'ları vardır. Bu ikinciler daha çekici, daha iyi donatılmışlarsa da yaşlı işçilere rastlayamazsınız. Şirket Dopolavoro'sunda hemen tümüyle yeni işçilere, avantajlar ve gezintiler, kayakçılık, patencilik v.b. gibi olanaklar tanıdığı gençlere

raslarsınız; bu ve benzeri birçok olanak yaşlı işçilerin alışık olmadıkları ve çekici bulmadıkları şeylerdir. Yaşlı işçi burada kendisini başka bir ülkede gibi hissedecektir. Oysa semt Dopolavoro derneklerinde kendisine daha rahat bir ortam bulmaktadır. Orada bir kadeh şarap içebilir. Orada olmak kendisini bu denli rahatsız etmemektedir.

İki tip arasındaki bir başka fark, şirket Dopolavoro'sunun faal, önde gelen unsurlarının küçük—burjuvaların tüm niteliklerini taşımalarıdır. Dayanışma Kooperatifi Dopolavoro'sunun en sadık gelip gidenlerinin büro işçileri olduğu bir yoldaşımız tarafından bildirilmiştir. Üretimde çalışan işçiler buraya pek az gelir. FİAT Dopolavoro'sunda en faal üyeler büro işçileridir.

Burada bir tehlike vardır. Proleter karakterini kaybetme eğiliminde olan unsurlar öne çıkmaktadır. Bu örgütlerde, hâlâ küçük burjuva karakteri taşıyan işçilere girişimde bulunuyor. Bazıları şöyle düşünmeye başlıyor: Eğer, ben patron veya ustabaşı ile iyi geçirsem belki de daha iyi olacağım. Ve böylece sınıf mücadelesinden vazgeçiyorlar.

Bu, mücadele etmemiz gereken bir tehlikedir. Buna karşı gerektiği kadar mücadele etmemekteyiz, bu büyük bir hatadır.

Dopolavoro şubleri ne yaparlar? Birçok faaliyetleri vardır. İşçilerin kazançları çok yönlüdür. Özel ilişkileri vardır, tiyatro ve sinema biletlerinde indirim yapılır, bazı dükkanlardan yapılan alışverişlerde yiyecek ve giyeceğe indirim yapılır, gezintilerde az para alınır. Böylece belli bir zenginlik biçimleri de vardır. Bazen Dopolavoro karşılıklı yardım işlevini yüklenir ve örneğin yoksul ailelere ve malûl işçilere yardımda bulunur v.b., v.b.

İşçilerin sporla ilgilenmemeleri gerektiğini düşünmekten vazgeçmenin zamanı gelmiştir. En küçük avantajlar bile işçiler tarafından gözden kaçırılmamaktadır. İşçi herzaman payını arttırabileceği en küçük şeyi bile gözetmektedir. Bir odada oturarak akşamını radyo dinleyerek geçirebilmek bile zevk veren bir şeydir. Kapısında Faşist

amblemi bulunduğu için bir işçinin buraya girmey kabul etmesini kınayamayız.

*Dopolavoro'nun faşizmin en geniş örgütü olduğunu; taktiklerimizin başka örgütlere göre daha geniş olması gerektiğini, çünkü Dopolavoro'nun kuruluş yöntemi, bakımından ancak böylece diğer örgütlere göre daha geniş katmanlarla ilişki kurabileceğimizi unutmamalıyız.*

Gençlik Federasyonumuzun ve Partimizin Dopolavoro'ya karşı tavrı her zaman bugünkü gibi olmamıştır. Gençlik Federasyonu'nun aldığı ilk tavır: *Dopolavoro'lardan çıkılmalıdır!* oldu. 1926 ve 1927 deki tavır buydu. Bu konuda tartışma çıktı, bazı yoldaşlarımız bu tavrın doğru olmadığını söylediler, fakat bu çizgi saptanmıştı. Bu tavır Parti ve KGE (3) tarafından eleştirilerek yeni bir tavırla yer değiştirdi, bu ileri bir adım oluşturuyordu fakat o da yanlıştı : *Dopolavoro'yu yıkmak üzere Dopolavoro'ya katılalım.*

Bu tavırlar niçin hatalıydı? Çünkü kitleleri onlara sunduğu avantajlar nedeniyle Dopolavoro'lara katıldıkları sürece onları örgütten uzak tutmamıza olanak yoktur. 1926 sonunada böyle bir olanağımız artık kalmamıştı. Şimdi kitle nereye giderse biz de oraya gitmek zorundayız. Fakat sözkonusu tavırların yanlış olmasının başka nedenleri de vardı. Dopolavoro'nun yıkılması gerektiğini düşünüyorduk. Ama *bugün* biz bunların yerine fabrika işçilerine, köylülere büro, işçilerine ne verebileceğiz? Hiç bir şey. Bu tavrı almak işçilere şunu söylemek anlamına gelir: Spor yapmamalısınız; yeraltı kültürel faaliyetlerinden başka kültürel faaliyetlere girişmemelisiniz, boş zamanlarınızı geçirmek için herhangi bir yere ihtiyacınız yoktur. Bu direktifler, kitlelerin bu ilkel ihtiyaçlarını tümüyle ihmal eden Sosyalist Parti'nin köhne tavrından esinlenmekteydi.

Kitlelerin, faşizmle mücadele sorununu birçok belirli ihtiyaçlarını tatmin etme sorunuyla birleştirdikten sonra, bu örgütlere gitmelerinin iyi bir şey olduğunun farkına

(3) Komünist Gençlik Enternasyonali

varmalıyız; madem ki bu örgütleri direniş merkezleri, faşizme karşı mücadele merkezleri haline getirebiliyorlar.

Ayrıca tek, tek yerel şubeler arasındaki farklılıklara ağırlık verilmelidir. Birçok bölgelerde, üyelerinin, zorlayıcı sayılmayacak olan örgütleri sempati ile karşıladıkları işçi dernekleri vardır.

Fakat bu değerlendirme bir yana, *çekimserlik yolunu ya da engelleme yolunu seçersek, genç işçi kitlesi içinde örgütlenme şansımızı yoketmiş ve yanlız genç işçiler için değil genel olarak tüm işçiler için bu şahsı kaybetmiş oluruz: Bir kütüphanenin, küçük bir gezintinin v.b. birşeyler ifade ettiği ve bu örgüte üye olan üyeler arasında örgütlenme şansınızı kaybederiz. Bu tavrı kabul edersek, kendimizi kitlelerden yalıtlamış oluruz.*

Bizim çizgimiz, karamsarlığa düşmeden ve kayıt koymadan Dopolavoro'ya girmek olmalıdır. Dopolavoro içinde, sınıf mücadelesine faşist sendikalarda olduğundan daha ileri biçim ve hedeflerle önderlik gibi özel bir görev yapmalıyız.

Dopolavoro'ya girme sorununun kendisini nasıl gösterdiğine bakalım. Bu alanda inatçı bir direnişle karşılaştık, hâlâ da karşılaşmaktayız. Bu direnişi ortaya koyan yoldaşlarımız, reddetmekte olduklarının sadece kitle örgütlenmesi olanağı olduğunun, kişisel açıdan, polis tarafından izlenme açısından da elverişsiz bir durumda kaldıklarının bilincine varamamaktadırlar. Oysa Dopolavoro üyesi olduğunda, polis tarafından en yakından tanınan yoldaşımız bile bu kontroldan kurtulabilmek için birçok olanak elde edecektir.

İşte kanıtlayıcı bir olgu: hapisten çıkan yoldaşlarımız hiç bir zaman kendiliğinden Dopolavoro'ya gitmemektedirler. Soruyoruz: Hapisten çıktığınızda bir zamanlar üye olduğunuz derneklere yaklaşmayı hiç denediniz mi? Bu yoldaşlarımızın hemen hiçbirinin bu örgütlerden herhangi birine gitmediklerini görüyoruz. Bunun ahlâksızlık olduğuna, bağışlanamaz bir tabu olduğuna inanmaktadırlar. Bunlar faşist örgütler olduğundan gitmemeleri gerektiğine inan-

maktadırlar. Mümkün olan en açık çizgiyi saptamalıyız: *En eski, en yeni tanınan yoldaşlarımız bile Dopolavoro'ya katılmalı ve atılıncaya kadar orada kalmalı, kalmaya direnmelidirler.* Onları ihraç etme girişimleri bile böyle zamanlarda büyük bir mücadele konusu olabilir. Israr eder ve orada kalmak istediklerini, aidatlarını düzenli olarak ödediklerine v.b. göre üyeliklerini sürdürmeye hakları olduğunu ileri sürerlerse kitleyi kendi taraflarına çekmeleri ve sempatisini kazanmaları olanaksız bir şey değildir. Onların aldıkları yanlış tavır aynı zamanda Faşist ambleme korkuyla bakan eski unsurların, yaşlı işçilerin tavrını yansıtmaktadır. Onların bu duygusu, ilkenin ne demek olduğunu gösterdikleri için saygı göstermek gereken bir duygudur. Fakat tavırları yanlıştır, kişinin ilkelerine bağlı kalmasının yolu bu değildir; bu çıkar yol olsaydı; münzevi olur, bir koruya gider ve orada komünizme ibadet ederdik.

*Bizim ödevimiz bu örgütlere katılmak ve orada ilkelerimiz doğrultusunda bir mücadele yürütmektedir:* Mücadelede, en esaslı noktalardan hareket etmeliyiz, ve faşizme en esaslı direnişi de kesinlikle bu örgütlerde gösterebileceğiz. Bu örgütlere girmemizin nedeni de kesinlikle budur. Parti merkezinde bile bazı yollaşlar yanlış tavrı yinelemekte devam etmekteydiler. Fakat bunlar altedilmiştir. Onlara şunu söyledik: Fabrika işçilerinin kitlelerle bağ kurmalarına yardım etmek yerine faşizm tarafından saptanmış ve faşizmin eski işçi sınıfı ve Parti militanları üzerinde kurduğu baskıyla yaratılmış siyasî sınırlamaya boyun eğiyorsunuz.

Demek ki bu örgüt içinde çalışmamız gereklidir. Ama nasıl çalışabiliriz? İşte bu noktada taktiklerimizi genişletmemiz gerek. Biz bu örgüte, onu yıkmak veya orada büyük kitleden kopuk olarak çalışmak üzere girmiyoruz. Örneğin bazı yoldaşlar şu formülü önermişlerdir: Dopolavoro'ya katılmak ve ayrı faaliyetler örgütlemeliyiz; Dopolavoro gösteri düzenlediğinde yoldaşlarımız başka yerlere gitmeliydiler. Bunun bir tek doğru unsuru vardı; elbette, yol-

daşlarımız birbirleriyle ilişki kurup, bir fraksiyon, bir muhalefet grubu olarak çalışma yürütmeliydiler. Fakat bütün bunlar kitlenin içinde,kitleyle ilişkiyi de kaybetmeden yapılmalıydı. Nasyonalist amaçlarla düzenlenmiş olsa bile büyük gösterilere katılmamak büyük bir hatadır. Nasyonalist bir gösteri varsa —örneğin, Savaş Şehitleri Anıtı'na ziyaret— yoldaşlarımız bu gösteriye katılmalı mıdırlar, katılmamalı mı ? Katılmaları gerektiği açıktır. Ancak bazı durumlarda gitmemeleri daha uygun olabilir: Yoldaşlarımız kitleye gitmeme kararı aldırabilecek kadar güçlü olduklarında örneğin. Fakat bu düzeye ulaşmak bile kitleyi kazanmış olmak anlamına gelir. Bin ya da iki bin işçi bir gösteriye katılıyorlarsa elli yoldaşımız, da, kitleyle temas kurmak, onunla konuşmak, şüphe yaratmak, gösterinin örgütleyicileriyle kitle arasında çelişkiler doğurmak üzere bu gösteriye katılmalıdırlar. Bizim görevimiz budur.

Bugün bizim izlemekte olduğumuz temel çizgi, *Dopolavoro örgütlerinin işçiler tarafından ele geçirilmesidir.* Bu da epeyce tartışılmıştır; daha önce bundan sözettik. «*Dopolavoro işçilere*» sloganı haklı olarak eleştiriliyordu, çünkü Dopolavoro sisteminin olduğu gibi ele geçirilip bir sınıf örgütüne dönüştürülebileceği yanılgısını yaratabilirdi. Faşist diktatörlükte bir parçalanma olmaksızın bu olanaksızdır. Fakat bir Dopolavoro şubesi elegeçirilebilir mi? Evet. İşçiler bu yönde eğilim göstermekte midirler? Evet. Örgütlerde şimdiden bunun başlangıcı görünmektedir. İlkin Dopolavoro merkezi ele geçirilmiştir. Daha sonra, Dopolavoro merkezlerinde yıkıcı marşlar söylendiğine dair raporlar bile gelmiştir. Bu bile bazı özgürlüklerin kazanıldığı anlamına gelmektedir. Daha da sonra yönetimi ele geçirmek üzere girişimler başlamıştır. Bu, gizli bir biçimde yapılmaktadır: Eski bir görevli denetleyiciyi kabullenmekte fakat kendi uygun gördüğü biçimde yapmaya kendini şartlamaktadır. Bu ilginç fakat tehlikeli bir eğilimdir. Biz bu eğilimin başına geçmez ve yönlendirmezsek, sadece faşizme zararsız olmakla kalmayıp mevcut ortama örgütün uyması sonucunu getirecektir. Faşizm kendi-

sini uyarlar, böylece faşizme uymadığını düşünen eski görevli aslında sonunda kendisini faşizme gerçekten uydurmuş olur. İşte tehlike buradadır: İşçilerin ve eski görevlilerin faşizme uyarlanması.

Bu tehlikeyle mücadele yolu, bu eğilimin başına geçmek ve bir sınıfsal içerik kazandırmaktır. Kitlenin bilinçsiz olarak yaptığını, biz bilinçli olarak yapmalı, ve bunu ileriye götürmeliyiz. Bu örgüt faşizme karşı çok çeşitli biçimlere bürünebilecek bir eylem merkezi haline getirilmelidir.

Şunu söyleyemeyeceğimiz açıktır: Mussolini'nin öldürülmesini isteyin. Bunu ileri sürmekle kendimizi sergilemek hatasına düşmüş olurduk. Kendimizi Dopolavoro'dan atılmış buluverir, kitle bizi izlemez ve herşey bu noktada biterdi. Oysa eylemimizin çıkış noktaları Dopolavoro'nun içinde bulunmalıdır. Dopolavoro'ya ilişkin —spor, kültür v.b.— ve demokratik konularda talepler öne sürmeliyiz.

Birinci alanda çok az şey yaptık. Gençlik Federasyonunun bu niteliği taşıdığını söylenebilecek talepler konusunda bazı çalışmaları olmuştur. Spor alanında, şovenizme mücadele alanında bazı faaliyetler yürütülmüştür, fakat diğer alanlarda hiç bir şey yapılmamıştır, yakında yapılacağa da benzememektedir. Örneğin kültürel alanda çok az şey yapılmıştır... Sınıfsal içeriği olan kitaplardan oluşmuş bir kitaplık kurmak konusunda girişimde bulunan yoldaşlarımıza pek az rastlanmıştır. Rastlanan durumlarda da işin ancak yarısı yapılmıştır. Kültürel çalışmaları yükümlenmek, Gorki'nin Tolstoy'un ve diğerlerinin, bugünün İtalya'sında yıkıcı olabilecek ve faşizmin düşünce sistemini aktaran kitaplardaki görüşlere karşıt içerikteki kitapları elden ele geçirmeli ve açıklamalıdır. Bu alanda bile çelişkiler yaratılabilir. Fakat güçtür. Herşey bir yana, bu biçimin en üst düzeyine ulaştırılması, ulusal bir karşı koymaya dönüşmesi güçtür. Güçtür ama olanaksız değildir.

SSCB'den sözeden kitapların getirilmesini —İtalya'da

böyle birçok yasal kitap vardır— ve Sovyet sorunu üzerinde tartışma başlatmak gereklidir. SSCB dostlarının yasal, ya da yarı—yasal bir örgütlenmesi böylece kurulmuştur. SSCB'ye bir gezi düzenleyerek Odessa'ya kadar giden ve yerel örgütlerle ilişki kuran Trieste Dopolavoro'su karakteristik bir örnektir. Dönüşlerinde bütün geziye katılanlar tutuklanmıştı. Buna rağmen bir şeyler başarılmıştı. Bir de bu olayın yoldaşların düşman örgütlerinde çalışmanın ne demek olduğundan bir şey anlamadıkları ve bu çalışmaya girişmek için en isteksizlerden oldukları Trieste'de meydana geldiğini gözönüne alın.

Bir başka faaliyet talepte bulunmaktır. Örneğin : Faşist denetleyici defol! Yönetimin üyeler tarafından denetlenmesi. Görevlere seçimle gelinmesi...Özellikle en küçük olay bir sıçrama tahtası olarak kullanılmadıkça hiç bir yararlı iş yapılamaz. Derhal bu olayın içeriğini gözden geçirme sorununu ortaya atalım.

Şirket Dopolavoro'ları çok güç bir alan oluşturmaktadır. Orada, üyeler için seçim talebi çok ileri bir taleptir. Bütün örgütsel yapının sarsılması anlamına gelmektedir. Bu ancak çok çalışma yaparak başarılabilir. Ne yapmalıyız? Her Dopolavoro'ya iki yüz işçi sokmalı ve bir dizi kitlesel çatışma ve çelişki ile sımsıkı bir güç oluşturmalıyız.

Dopolavoro'ların semt şubelerini ele geçirmek zorundayız, bunu yapabiliriz. fakat bu, onların faşist markalarını hemen söküp atacağımız anlamına gelmez. Ama bu örgütler aslında bir faşizme muhalefet ruhu içinde çalışmakta olup içerde demokratik örgütlenme biçimlerini hâlâ korumaktadır. Dopolavoro'ya katılmalı ve orada Komünist hücreler kurmalıyız.

Dopolavoro'nun aynı zamanda Parti hücreleri ve sendikal gruplar v.b. için bir paravan görevi görebileceğini unutmamalıyız. Bu olarak, birçok yerde özerk örgütler kurabilme olanağımızla bağıntılıdır. Özerk bir örgüt kurmak mümkün olduğunda, bunun kurmalyız. Bazı çalışmaların yapıldığı durumlar olmuştur, fakat bunlar da sayılıdır.

Belirli bir noktada, bu örgütler Dopolavoro'ya katılmaya zorlanmaktadır. O zaman ne yapmalıdırlar. Durumu tartışmalı ve sonuna kadar direnmelidirler. Fakat başka çare kalmayınca (Dopolavoro'ya katılmak ya da katılmamak), o zaman Dopolavoro'ya katılmalı ve sürekli olarak kitlelerle ilişki içinde bulunmalıdırlar. Gerçekten de, bu örgütler bir çok durumda bize diğer bölge Dopolavoro'larıyla ilişki kurabilmek için sağlam destek noktaları hizmeti görebilir.

Değinmem ve tartışma saatimiz için ortaya koymamız gereken konular için zaman kalmadı. Bununla birlikte, sanıyorum Dopolavoro'da faydalanabileceğimiz fırsatların ve bunların en geniş biçimde değerlendirilmesi gereğinin genel hatlarını verebildim.

## 7. DERS

### KORPORASYONCULUK (1)

İki dersimizi korporasyonculuk sorununa vereceğiz. Aslında bu konu iki dersi kapsayacak kadar uzun değildir, fakat bu derste bu konuda Politbüromuzda çıkan tartışma hakkında bilgi edinmeliyiz.

Bu tartışma korporasyonculuk sorununun ilk bakışta göründüğünden daha karmaşık olduğunu göstermiştir; görüş farklılıklarının ve korporasyonuculuk sorunundaki yanlış anlamaların Parti'nin önde gelen unsurları arasında bile varolduğunu kanıtlamaktadır. İşte bu nedenle, korporasyonculuk sorununu, kendimizi (aslında doğru olan) korporasyonculuğun, faşizmin, finans kapitalin en gerici ve en şoven katmanının sınıf diktatörlüğünü gizlemek için

(1) Faşist rejimin terminolojisi ve ekonomik kurumlarının çevresinde yarattığı efsanelerin karışıklık yaratan uzantıları olmuş, bunların bir kısmı kasten, bir kısmı da faşist ideolojinin çapraşık doğasından ötürü ortaya çıkmıştır. Korporasoynculuk üzerine bu derste okuyucu, corporazio-

kullanmaya çalıştığı bir dizi sözcük, slogandan ibaret olduğunu söylemekle sınırlamadan incelemeye girişmek gerekmektedir. Bu, temelde, fakat yalnız kısmen doğrudur. Kendimizi sadece bununla kısıtlamak, sorunun bütünü hakkında açık bir görünüş kazanamamamız, korporasyon-

---

ne sözcüğünün (korporasyon ya da lonca'dan) 1922 ile 1943 yılları arasında birçok kuruluş türüne verilen bir ad olduğunu hatırda tuttuğu takdire dersi daha iyi anlayabilecektir. Bunun gibi sindicato (sendika) sözcüğü de hem işçi hem de işveren birliklerini tanımlamak için kullanılıyordu. (Bu nedenle işçi kuruluşları için bu çeviride sendika sözcüğü kullanılmıştır.) Corporazione sözcüğü ilk kez 1922 yılında, henüz iktidarda olmayan Faşistler, bütün faşist «sendikaların» tüm mesleki, zenaat ve teknik faaliyet ;ler için beş «korporasyon» altında toplanmaları gerektiğini öne sürdüklerinde kullanılmıştı. Bu öneriye işçi ve işveren birlikleri de dahildi. Sözkonusu korporasyonlar aynı zamanda «karışım sendikalar» adıyla da anılıyorduysa da sadece sözde kaldı. işçi ve işveren birlikleri birbirlerinden bağımsız olarak çalışmalarını sürdürdüler.

2 Haziran 1926'da rejim Korporasyonlar Bakanlığı'nı kurdu, fakat 1931'e kadar korporasyonlar kurulamadı. 1931 yılında Korporasyonlar ulusal Konseyi altı bölüme ayrılarak herbirine «korporasyon» adı verildi; bunlar, tarım, sanayi, ticaret, deniz taşımacılığı, kara taşımacılığı, kredi ve sigortacılık ve meslekler dallarında özgür sorunlarla uğraşacaklardı. Sonunda 5 Şubat 1934'te rejim, yirmi iki «sektöryel korporasyon» kurdu. Gu korporasyonlarda, hammadde, işlenmiş metalar ve hizmet «üreticileri», toptan ve perakendeci tüccarlar, yirmi iki özel «daire»ye (tahıl, yün tekstil, inşaat, hizmetler, sigorta ve kredi, yurtiçi haberleşme, v.b.) üye oldular. Sektöryel Korporasyonların yönetim kurulları kapitalistleri temsil eden 268, rejim tarafından işçileri temsil etmek üzere seçilmiş 268, Faşist Parti sözcüsü 66 encümen üyesini ve belirsiz bir sayıda uzman ve büyük bürokratı içermekteydi.

culuğun sadece bir propaganda aracı, faşizmin kitleler için kullandığı bir proganda aracı, demogojik bir slogan değil, bir gerçeklik olduğu gerçeğini küçümsemek anlamına gelecektir. Korporasyonculuk, faşizmin İtalyan toplumuna ve özellikle devletin faaliyetlerinin bazı kesimlerine verdiği ve vermeye çalıştığı örgütsel biçimdir.

Faşizm kendisini herzaman korporasyoncu olarak nitelemiştir. Fakat *korporasyonculuk* sözcüğü her zaman aynı anlamda kullanılmamıştır. Faşizmin kendisini her zaman korporasyoncu olarak nitelendiğini tekrarlıyalım. Bu tekrarı Mussolini'nin, faşist devletin totaliter olmakla yetinemeyeceği, aynı zamanda korporasyoncu olması gerektiği şeklindeki sözlerinde de görebilirsiniz. *Korporasyon* sözcüğünü Faşist Parti'nin daha ilk belgelerinde, partinin ilk tüzüğünde bulabilirsiniz; fakat bu sözcüğe ilişkin gerçek faşizmin gelişiminin çeşitli zamanlarında çeşitli şekillerdedir. Faşizm kişiyi kendisinin akılcı gelişimine inanmasına ve son aldığı tedbirleri faşizmin gelişiminin çeşitli aşamalarında tasarlamış olduğu bir eylem çerçevesinde alındığına düşünmeye itmek istemektedir.

Bu noktada faşizmin isteği reddedilmelidir. Fakat korporasyonculuk bir anlamda devletin faşist örgütlenmesi eyleminin çerçevesi içinde değerlendirilmelidir. Üstelik, uluslararası alanda *faşizm* ve *korporasyonculuk* kavramlarının bugün eş anlamlı olarak kabul edildiğini unutmamalıyız Tipik bir faşist diktatörlüğü bulunan ülkeleri ele alalım, örneğin -Almanya, Avusturya- orada korparasyoncu bir devlet yaratma girişimleri göreceksiniz. Korporasyonculuk Almanya ve Avusturya faşizminin parolasıdır. Faşist hareketin hâlâ gelişmekte olduğu ve henüz iktidarı ele geçirmediği ülkeleri ele alalım. ideolojik ve propaganda motiflerinin biri de korporasyonuculuktur. Örneğin Fransa'ya bakın, *korporasyonculuk* sloganı faşist grupların slogan cephanesinin bir bölümüdür. Bu *korporasyonculuk* parolası, devletin örgütlenme biçimine ve mevcut ekonomik düzene muhalif olarak tanımlanmaktadır. Korporasyonculuk bir başka düzenmiş gibi gösterilmektedir. Faşist

hareketin büyük çapta etkili olmadığı, fakat bir ölçüde geliştiği ve gelişibileceği bir ülke olan İngiltere'yi ele alın. Çeşitli nedenlerle, İtalyan faşizmine en yakından bağlı olan hareket buradadır. Elbette, orada da temelde korporasyonculuğu örgütleme programı alınmıştır; İngiltere'yi korporasyoncu temellerde de örgütlemek önerilmektedir. Faşist devletin ve bu devletin faşistleştirilmesi eğiliminin şimdiden varolduğu başka ülkelerde, korporasyonculuk o ülkelerin faşizimlerinin ayrılmaz parçalarından biridir.

Bu söylediklerimize bir unsur daha eklenmelidir: Şimdilik faşist olarak tanımlanamayacak, ekonomik alanda müdahaleciliğe eğilimi olan hareketler vardır. Fakat bu durumda, faşizm böylesine müdahaleleri korporasyonculuk, kendi ilkelerinin uygulanması olarak görmektedir. Roosevelt örneği bunlardan biridir.

Bu, bize korporasyonculuk konusundaki sorunları incelemenin büyük önemini ve faşist propagandanın maskesini indirmenin, korporasyonculuğun özellikle İtalyan deneyimi temelinde gerçek yüzünün ortaya çıkarılmasının gerekliliğinin büyük önemini göstermektedir.

Değinmek istediğim bir başka nokta ise korporasyonculuğun ideolojisidir. Bu noktada dikkatli olmamız gerekmektedir. Korporasyonculuk bölünemez değildir; kendi mantığı içinde yarolan, fakat son derece çeşitli ve karmaşık bir şeydir. Korporasyonculuğun birçok yorumları vardır. İtalya'da «sosyalist» olarak adlandırabileceğimiz *Problemi del Lavoro* (2) tarafından yapılan bir yorum vardır. Buna göre, korporasyonculuk, ekonominin örgütlenmesi alanında sınıf uzlaşmacılığı ilkesinin gerçekleştirilmesi olarak değerlendirilmektedir.

Fakat başka yorumlar da, faşist kampın kendi içinde bile vardır. Bizim «aşırı—sol olarak adlandırdığımız aşırı bir düşünce akımı bulunduğunu biliyorsunuz. Bunlar korporasyonculuğun mülkî korporasyonlar temelinde ör-

(2) Bkz. not 1. Ders 7.

gütlenmesi gerektiği görüşünü öne sürmektedirler. Bu yoruma göre, korporasyonlar üretim faktörlerinin mülkiyetinde olmalıdır. Bu, Profesör Ugo Spirito'nun Ferrara Konferansında (3) ileri sürdüğü iddiadır, çoğunluk tarafından mücadelesi verilmiştir. Fakat bu iddia o zaman bu yana savunulmaktadır. Ferrara Konferansında bile Spirito hepten reddedilmemişti. Ve bu iddia bugün bile hâlâ ortaya atılmaktadır; küçük dergilerde yorumlarını ve açıklamalarını bulabilirsiniz.

Korporasyonculuğun bu yorumu korporasyonculuk kavramının nasıl, bütün iyileri, hatta «yıkıcı» kabuledilebilecek iyileri—örneğin mülkî korporasyonculuk gibi kaçınılmaz olarak kapitalistlerin mülksüzleştirilmesini getirecek olanlarını—kapsayarak faşizme manevra olanağı sağladığını göstermektedir.

---

(3) Ugo Spirito, idealist filozof ve korporasyonculuğun teorisyeni. İkinci Sendikalar ve Korporasyonlar Üzerine İncelemeler Konferansında (Ferrara'da 5—8 Mart 1932'de toplandı) «mülkiyet olarak korporasyon» fikrini ortaya attı. Spirito bireyle devlet arasındaki çelişkinin, sermayeyle emek arasındaki çelişkinin «kapitalizm—sonrası» korporasyoncu bir ekonomi ile çözümlenebileceğini öne sürdü. Bu öneriye göre devletin rolü, sermayeyle emek arasında arabuluculuk yaparak onları birleştirecek kadar geniş tutuluyor, bunun ana kurumu da üretici korporasyon oluyordu burada, hisseler işçilere «özgül hiyerarşik düzeylerine göre» dağıtılacaktı. Üretimin örgütlenmesinde ve yönetiminde doğrudan etkin olmayan kapitalist çıkarlar böylelikle kamuya maledilmiş olacaktı. Spirito'nun görüşlerine vurulan «sol—korporasyonculuk» damgası aslında yanlış düşmektedir, çünkü Spirito'nun tasarısı faşist sendikaları ortadan kaldırıyor, böylelikle işçilerin elindeki son toplu sözleşme hakkını da gasp ediyordu. Üstelik, kârların—bölüşümü sistemiyle dağıtılan «kârlarla» işçilerin ücretlerinin doğrudan çalıştıkları şirketlerin kârına bağlanmaktaydı.

Bu yorum çeşitliliği, korporasyonculuğun incelenmesini daha da güçleştiren, çünkü korporasyonculuğun teorisyenlerinin hangisinin gerçeği söylediğinin yanlış anlaşılması tehlikesi yaratan sorunlardan biridir; yapılanlar hakkında neler söylendiği, İtalya'daki yaşamın gerçekleri hakkında faşizmin iddiaları gibi konularda yanılma tehlikesi doğmaktadır.

Başlıca sorunlar nelerdir? Orto Çağ'da bir lonca ne ne idi? (4) Hepsi aynı zenaatı yapanların—ayakkabıcılar, terziler v.b.—birliğiydi. Ortaçağ loncası böylelikle birleşik bir niteliğe sahip olmuştu. Çünkü o zamanlar kapitalist sistem gelişmemişti, üretimin temeli hâlâ el zenaatlarından oluşmaktaydı ve proleterlerle kapitalistler arasında hiç bir fark yoktu Demek ki lonca bugün kendisine benzetilmeye çalışılandan farklı bir şeydi.

Faşizm korporasyonu iki unsurun sentezi olarak tanımlamaktadır: Kapitalist ve proleter. Ortaçağ loncasında bu özellik yoktu. Faşizmin ortaçağ loncasına tüm benzetme çabaları —geçtiğimiz yıllarda daha sık idiyse de, bugün de sürmektedir— anlamsızdır. Bugünün gerçeği olan kapitalist rejim, hem de yalnız kapitalist rejim değil, çelişkilerin sınıf mücadelelerinin en yüksek noktaya ulaştıkları ve kapitalist düzenin yıkılması güncel bir görev olarak ortaya konması gerçekliği Orta Çağdan çok farklıdır.

İkinci sorun korporasyonculuğun uzlaştırmacı yönüdür. Burada gerçekten esas ve temele ilişkin unsurla karşı karşıya geliyoruz. İtalya'da faşistler korporasyonculuktan sözetmeye başladıklarında ve bugün sözederken sınıf uzlaşmacılığının ve sınıf mücadelesinin uzlaşma yoluyla ortadan kaldırılmasının gerekliliğini iddia etmektedirler. Bu sadece İtalya'da değil, bütün ülkelerde böyledir; korporasyonculuk ortaya çıktığı her yerde sınıf mücadelesini ortadan kaldırmaya çalışır. Böylelikle faşist sendikaların neden nitelikleri bu olmadığı halde başlangıçta kendilerini

(4) Burada **corporazione** sözcüğü **lonca** şeklinde çevrilmiştir.

sendikal korporasyonlar olarak adlandırdıkları şimdiden anlaşılmış olmaktadır. Kuruluş kongresinde faşist sendikalar *korporasyon* adını aldılar çünkü işveren ve işçi, kapitalist ve proleter bunlara katılmıştı, ya da katılabilirdi. Faşist sendikacılığın bu lonca —iddiasındaki yorumu, faşizmin kendi korporasyoncu ideolojisi temelinde bir kuruluşa girişme çabalarından biridir.

Fakat sınıf uzlaşmacılığı olarak korporasyonculuk asla faşizmin bir buluşu değildir. Bir yandan sosyalizmin aşırı sağ akımlarından; ikinci Enternasyonal içerisinde ortaya çıkmış küçük — burjuva, anti — Marksist akımlardan hareket etmektedir. Daha ileri gidersek Fransız Sosyalist hareketinin Proudhonculuğun bazı unsurlarını taklideden sağ kanadının özelliklerini de görebiliriz. Bu, açıkca reformist bir sapmadır, işte bu nedenle korporasyoncu saflarda örneğin *problemi del Lavoro'ya* rastlanabilmektedir. Bu aynı zamanda bazı Sosyalist siyasî sürgünlerin bazen bu alanda ortaya çıktıklarını da açıklamaktadır; örneğin zaman zaman *Avanti* (5) de korporasyonculuğa tamamen uygun önermelerle karşılaşabilirsiniz!

İkinci köken, ya da korporasyonculukla sınıf uzlaşmacılığı arasındaki ikinci bağlantı noktası Katolik toplumsal, ideolojiden gelmektedir. *Rerum novarum ve Quadrogesimo anno* (6) genelgelerinde, faşizmin korporasyoncu propagandasını ortaya koyan bölümler, sözler bulabileceğinizi —Katolik hareketten sözettiğimizde bunu daha açık bir biçimde görebileceksiniz.— biliyorsunuz. Katolik Kilisesi ile Vatikan'ın İtalyan korporasyonculuğunu esas olarak

---

(5) Sosyalist Parti'nin resmi günlük gazetesi. 1926 Ekiminde İtalya'da yasaklanmasından sonra Paris'te basılmaya devam etti.

(6) Papa XIII. Leo tarafından 15 Mayıs 1891 de yayımlanan Rerum novarum genelgesi Katolik Kilise'sinin, kapitalizmin ondokuzuncu yüzyıldaki yayılması ve işçi hareketinin geleşmesinin karşısında sosyal sorunlar alanına ilk müdahalesi oluyordu. Aslında anti—sosyalist bir belge ola-

kabul etmeleri ve faşizmin de İtalya'dakinden daha sıkı olarak Katolik kilisesine bağlı olduğu Avusturya'da devlet aygıtını derhal korporasyoncu bir temelde örgütlemeye girişmesi raslantı değildir.

Sınıf uzlaşmacılığı korporasyoncu ideolojinin vurgulanması gereken bir sorunudur.

Amacı sınıf uzlaşmacılığını, kapitalistlerin ve proleterlerin ortak örgütlenmesi sayesinde gerçekleştirmeye çalıştığı halde korporasyonculuk mümkün müdür? Bu konudaki sonuçlar bunun cevabını vermektedir. *İmkansızdır.* Bu sorun üzerinde fazla durmayacağım; faşizm derslerimiz sırasında bunu daha önce kanıtladık. Faşizmin politikasının sınıf çelişkilerini azaltmak yerine keskinleştirmektedir. Bir ölçüde bu çelişkilerin kılığını değiştirmeyi başarmaktadır ama onları ortadan kaldırmakta başarılı olamamaktadır, nitekim korporasyonculuk alanında da böyle olduğunu göreceğiz.

Fakat ikinci bir nokta var ki, bunu, bugün vurgulama-

---

rak, genelge mülkiyeti Tanrı vergisi doğal bir hak olarak tanımladı ve devleti bu hakkı korumaya çağırdı. Kamu yetkililerinin emeğin korunmasındaki rolü (her ne kadar dinlenme günlerinin, çalışma saatlerinin, çocukların çalışmasının düzenlenmesi konusunda belirsiz öneriler taşıyorduysa da) konusunda oldukça muğlak idi. Önceleri mücadelede taraf tutmazken Katolik çevrelerin Katolik sendikalar ile işçi ve işverenlerin karışım loncaları arasında seçme haklarını kullanması, ve teorik olarak ikincileri seçmesi Katolik sendika örgütleyicilerine belirli bir eylem özgürlüğü sağladı.

**quadragesimo anno**, Papa XI. Pius tarafından 15 Mart 1931 de, **Rerum Novarum**'un yayımlanmasının kırkıncı yıldönümü dolayısıyla yayımlanan genelge. Ülkedeki gelişmelere müdahale görevini yaparak, sınıf işbirliğini düzenli bir biçimde güvence altına almak ve sosyalist işçi örgütlerinin ortadan kaldırılmasını sağlamak için faşist korporasyoncu sistem övülmekteydi.

mız gerekiyor. Yeni bir ekonomik örgütlenme biçimi yaratma girişimi olarak korporasyonculuktan sözetmek istiyorum. Bugün, faşizmin en önemli sorunu budur. Bu anlamsız sayılmamalıdır; gerçek bir doğrulanması vardır. Önceki dönemin korporasyoncu propagandasını incelerseniz bu *sorunu görebilirsiniz,* fakat o zamanlar bu önemli bir sorun değildi. Özellikle yakın zamanlarda *öncelik kazandırılmış* ve temel bir soruna dönüştürülmüştür. Korporasyonculuğun bu ikinci unsuru, yani, sosyalist rejime karşı yeni bir rejim olarak öne sürülmüş olmasına karşılık aynı zamanda kapitalist rejimi aştığı düşünülen bu unsur ancak sonradan egemen bir konuma gelmiştir. Bu yaklaşımın Mussolini'nin söylevlerinde ifade edildiğini görebilirsiniz. Musollini önceleri, kapitalist rejimin varlığının haklılığını söyleyerek kapitalist toplumu *açık savunmakta* hatta, bazı liberal iddialar dahi ileri sürmekteydi. Sonraları, bunun aksine, yeni unsurun ortaya çıktığını görüyoruz. Belirli bir aşamada, Mussolini bu bunalımın «sistem içinde bir bunalım mı, sistemin bunalımı mı» olduğu konusunda şüpheye düşmüştür; daha başka bir aşamada bunalımın sistemin kendisinden geldiğini ilan ederek kapitalist sistemin aşılması gerektiğini önerir. Bu türden açıklamaları, az, yada çok açık bir biçimde yapmıştır. Bunların en belirginini Milano'da (7) fabrika işçilerine yaptığı konuşmada bulabiliriz. Ayrıca, bir çok faşist belgede de bunlara rastlayabilirsiniz; 13 Aralıkta Yüksek Korporasyonlar Konseyi tarafından onaylanan teklif gibi... Bu belgede şu çözümü göreceksiniz : «Ulusal Korporasyonlar Konseyi, devletin himayesi altında, İtalyan halkının refahını, siyasal gücünü ve mutluluğunu arttırmak üzere, üretim güçlerinin bütünsel, organik ve birleşik disiplinini sağlamaya yönelik bir vasıtadır.»

Bu çok önemli bir sözdür Milano da verilen bir söylevinde de —biraz yumuşakça da olsa— bu söze rastlayabi-

(7) 6 Ekim 1934 te verdiği bu söylevde Mussolini korporasyonculuğun komünizm karşı tek seçenek olduğunu öne sürdü.

lirsiniz. Fakat en önemlisi, ekonminin bütünsel, birleşik örgütlenmesinin korporasyonlar sayesinde gerçekleşeceği kavramıdır. Son zamanlarda faşizmin korporasyoncu propagandasında egemen olan kavram budur.

1934 te rejimin özel toplantısmda verilen söylevde de bu kavrama tekrar rastlayabilirsiniz. Bu kavram tekrarlanmış, «sistemin bunalımı» vurgulanmıştır. Bunu anladıktan sonra, diyor Mussolini, «bir başka sisteme, bizim sistemimize doğru çalışmalarımızı yöneltmek gereklidir», didiplin altına alınmış, güçlendirilmiş ve uyumlu hale getirilmiş, her şeyden önce üreticilerin kendilerinin «girişimciler, teknisyenler, işçiler, devlet tarafından yaratılmış olgunun diğer yüzünü, tüketim dünyasını da içeren bütünü temsil eden kollektif çıkarlarını gözeten bir ekonomi».

Burada kavram daha da tam ve daha geliştirilmiş bir biçimde ortaya çıkmaktadır. Bu demeçler neden geçtiğimiz bir kaç yıl içinde ortaya çıkmıştır? Çünkü bu yıllar bunalım yıllarıdır. Faşizmin korparasyoncu propagandasından sınıf uzlaşmacılığı propagandasına geçişinde, yeni bir sistemin propagandası için nesnel bir taban mevcuttu; bu sistem örgütlenmiş bir kapitalizm olarak bile değil, kapitalizmi de yıkan örgütlü bir ekonomi olarak sunulmaktadır.

Bütün bunların gerçek bir tabanı mevcuttur. Faşizm çok çetin bir ekonomik bunalımla; ülkenin bütün ekonomisinde yankıları olan ve sınıf ilişkilerinin değişmesine yolaçan bir bunalımla karşı karşıya gelmektedir. Faşizm kapitalizmin bu bunalımını hafifletmek için ne yapmıştır? Görmüş olduğumuz gibi sermaye birikimini destekleyen, finans, kapitalin ülke ekonomisinde baştan sona egemen olmasına yolaçan bir siyaset izlemiştir. Faşizmin birikimi sürecini nasıl desteklediğini ve siyasetinin bütünü olarak finans kapitalin konumunu güçlendirmeyi amaçladığını gördük. Korporasyonculuğun gerçek tabanı; korporasyoncu propaganda ve ideolojinin en son görünümlerinin gerçek tabanı budur.

Bu gerçek taban yanlızca İtalyan faşizmi ile sınırlı de-

ğildir. İtalyan faşizmi ile birlikte bir çok başka ülkeye de özgü bir durumdur. Bu anlamda faşist korporasyonculuk ozgun değildir. Her ülkede bir çıkış yolunu varolan durumu anlatabilmek için önerilen çözüm yolunun daha karmaşık daha organik olarak sunulmasından başka bir şey değildir; bu kapitalist girişimleri güya «planlama» olarak gösterme yolundan başka bir şey değildir. Her yerde plandan sözedildiğini biliyorsunuz. Burjuva teorisyenleri, burjuva ekonomistleri ekonomiyi planlamak ihtiyacından kalkarak üretimi örgütleyerek anarşiyi aletetme iddialarından bıkmamışlardır. Bu sorunun bir çok yönleri vardır. Fakat tabanda bir tek şeye dayanmaktadır. Burada Burjuvazinin bazı gruplarının mevcut bunalım karşısında proleter devriminden korkularını ve aynı zamanda yine burjuvazinin bu bunalımı durdurmak üzere giriştiği yolları maskelemek için kullandığı araçları görebiliyoruz: Tüm ülke ekonomisinde finans kapitalin egemenliğini örgütlemek, güçlünün zayıf karşısında egemenliğini sağlamak, bir çok önlemlerle işçi sınıfına emekçi kitlelere karşı saldırıyı örgütlemek bu araçlardan bazılarıdır. Gerçek budur; ekonomik örgütlenmesinin ideoloji ve propagandası için uyguladığı taktiklerin temeli budur.

Bu plana uygun olarak ekonomiyi örgütlemek istediklerini söylemektedirler. Bu mümkün müdür? İlkeler doğrultusunda cevabımızın ve bunun kanıtının imkansız olduğunu biliyorsunuz. Neden imkansızdır? Bu imkansızdır çünkü ancak kapitalist ekonominin üzerinde kurulu olduğu ilkeler ortadan kaldırılmadıkça hiç bir plan uygulamaya konulamaz. Kapitalist ekonomi anarşiktir. Sadece kapitalistlerin iyi niyetli insanlar olmadıklarından değil, kârâ dayalı olduğundan. Ancak, kaptalist toplumun üzerinde kurulu olduğu ilkeleri ortadan kaldıran bir devrimden sonra planlamadan sözedilebilinir. Ekonomiyi planlamak başka türlü, *mümkün değildir*. Sovyetler Birliği'nde ekonomi planlanabilir, çünkü kapitalist düzen yıkılmıştır ve işçi sınıfı ekonomisini yeni ilkeler üzerinde örgütlemektedir.

Burjuva ekonomisinin alanında planlama girişimleri ne işe yaramaktadır? Bunlar, kapitalizmin belirleyici, en güçlü katmanının bir müdahalesini ifade etmektedirler. Finans kapitalin ülke ekonomisinin devlet aygıtı, devlet makinası aracılığıyla örgütleme müdahalesini ifade etmektedirler. Kapitalist bir planlama programı girişimleri bunalımın baskısı altında oluşanların propaganda açısından, formüle edilmesinden, bütün büyük emperyalist ülkelerde, finans kapitalin egemenliğini genişletti ve kendisi dışındakileri hariç tutmaya çalıştığı ülkelerde olanların toplumsal demogoji terimleriyle formüle edilmesinden başka bir şey değildir.

Planlama girişimleriyle temel çelişkiler ve çelişmeler ortadan kaldırılmakta mıdır? Hiç de değil. Daha da şiddetlenmektedir. Gelişmekte olan üretim güçleriyle sürekli olarak azalan tüketim kapasitesi arasındaki temel çelişki şiddetlenmektedir. Diğer çelişkiler de keskinleşmektedir. Büyük tekel tröstlerinin genel yayılması ile kapitalist gruplar arasındaki mücadele keskinleşmektedir. Üretim anarşisinin kökü olan serbest rekabet açıkça baskı altında kalmakta, ama gerçekte tek, tek tekellerin içinde ve aralarında daha geniş çapta yeniden doğmaktadır.

İtalya'da planlı ekonominin hangi unsurları vardır? Burada da herhangi bir iddiada bulunmak için dikkatli olmak gerekir .Devlet müdahalesinin İtalya'da üretim güçlerinin gelişimini sınırladığını iddia etmenin doğru olmadığı görüşündeyim. Yeni fabrikaların açılmasını sınırlayan yasanın bile bilinçli bir kısıtlama olduğunu sanmıyorum, bazı unsurları güçlendirmeye yönelik bir devlet müdahalesinden başka bir şey değildir. Aslında bir kaç olay dışında, yeni fabrika açma başvuruları kabul edilmiştir. Bu yasa devletin elinde olan bir örgüt aracılığıyla, egemen konumdaki grupların yönetiminden ve onların durumunun gittikçe güçlendirilmesinden başka bir anlam taşımamaktadır. Bu, ekonomik bir plan değildir. Devlet onlara artık ayakkabı üretmeyin, derken kimsenin ayakkabı istemediğini ve satamayacaklarını kastetmemektedir. Bu mü-

dahale ile devlet büyük kapitalistler tarafından üretilen ayakkabıların fiyatlarının daha bu fabrikalar açılır açılmaz ödenmesini amaçlamaktadır. Sanayide, tarımda da bu tür müdahalelere rastlanmaktadır : Tarımda sadece taban fiyatın saptanmasında değil, başka yollarla, tarımın en güçlü unsurlarının çıkarlarını destekleyen ve orta ve zayıf unsurların üzerinde egemenliğini kurmaya yönelik «buğday kavga»sının örgütlenmesinde de görülmektedir. Planlama şuna indirgenmektedir : Bir yandan yeni tekellerin kurulması, varolanların güçlendirilmesi ve üretim alanındaki egemenliklerinin güvence altına alınması; öte yandan da emekçi kitlelere karşı saldırının örgütlenmesi.

İtalyan basınında sık sık ortaya atılan bu yasalar, korporasyoncu bir pamuk fabrikatörleri konsorsiyumunun standart bir iplik ya da ürün için kurulması aslında ne anlam taşımaktadır? Üretimin büyük bir tüketiciler kitlesinin çıkarları doğrultusunda örgütlenmekte olduğu anlamında mıdır? Kesinlikle hayır. Bu tedbirler, yeni makinalar, yeni tezgahlar satın almaya gücü olmayıp da küçük tekstil tezgahlarına sahip olarak sözkonusu standartta meta üretemeyenlerin üretim sürecinden uzaklaştırılmasına yöneliktir. Devletin müdahalesi (en güçlü tekel gruplarının müdahalesi) bu amaca hizmet etmektedir, devletin yasalarıyla İtalyan ekonomisinde üstünlüklerini sürdüren egemen unsurları desteklemektedir.

Fakat daha önce sözünü ettiğimiz bir unsur daha sözkonusudur : Devlet, emekçi kitlelere karşı, saldırıyı desteklemek üzere müdahalede bulunmaktadır. Başka hiç bir ülkede İtalya'da olduğu gibi devlet, ücretleri dondurmak, bunu çapını ve araçlarını bildiğiniz yollarla uygulamak yoluna gitmemiştir. Kapitalizmin örgütlenmesi belki de budur? Bunun emekçi kitlelere saldırıdan başka bir şey olmadığı açıktır. Bu anlamda korporasyonculuğun üçüncü unsuruna bağlı faktörler vardır, bu faktörleri şimdi inceleyeceğiz,

Faşizm bu doğrultuda neler başarmıştır? Doğrudan doğruya, hiç bir şey başaramadığını söylemek hata ola-

caktır. Bir kere, emekçi kitlelere karşı saldırının güçlenmesini başarmıştır; ikincisi, yalnız emekçi kitlelere karşı değil, aynı zamanda büyük üreticiler ve egemen olan büyük sanayiciler tarafından ezilen ve bir kenara itilen orta ve küçük burjuvazi kesimlerine karşı saldırısını da örgütlemeyi başarmıştır. Fakat başka bir unsur daha sözkonusudur : Faşizm, bu büyük tekelleri de etkileyen bunalımın sonuçlarını hafifletmeyi sağlayabilmiş midir? Şüphesiz faşizm, burada başarılı olmuştur. Bu nedenle bunalımın özelliklerini incelerken, üretimdeki düşüşü incelerken bu olgunun taşıdığı önemi hiç unutmamak gerekmektedir. Bu olgu, emekçi kitlelere karşı saldırıyı sürdürmeyi ve Mussolini'nin samimi olarak söyleyebildiği gibi «Gitmeli ve kafanızı kırmalısınız!» sözünde ifadesini bulan en zayıf unsurların safdışı edilmesini değil, aynı zamanda tekel gruplarının bunalımdan daha az etkilenmeleri olanağını da yaratmıştır. Demek ki bunalımın gelişimini, biçimlerini ve sonuçlarını incelerken korporasyonculuğun ikinci görünümünde gözönüne alınmasını ihmal edemeyiz ; korporasyonculuğun bu ikinci görünümü, yalnız sınıf uzlaşmacılığını değil, sanayiin, bankaların, tek kelimeyle finans kapitalin en üst katmanının egemenliğini örgütlemekte olan bir unsur oluşudur.

Demek ki bu yeni bir düzen sorunu değil, kapitalist düzenin en üst aşaması, emperyalizm aşaması sorunudur. İtalyan emperyalistti diğer ülke emperyalizmlerinden daha belirgin bir niteliği vardır. İtalyan emperyalizminin hakkında söylediklerimiz doğrudur : Hammadde yoksunluğu v.b. nedeniyle en zayıf emperyalistlerden biridir. Fakat örgütlenme ve yapısı açısından, hiç şüphesiz en gelişmişlerindendir.

Şimdi üçüncü unsura geliyoruz. Şimdiye kadar iki unsuru inceledik : Uzlaşmacılık unsuru ve örgütlenme unsuru. Üçüncü unsur ise şudur : *Faşist devlet olmadan korporasyonculuk mümkün değildir, düşünülmesi olanaksızdır ;* korporasyonculuk Faşist Parti olmadan düşünülemez; bütün demokratik özgürlükler sisteminin yıkılması olmadan

düşünülemez. Faşizmin belgelerinde bu konuda açık ve samimi görüşlere rastlayabilirsiniz. Örneğin Ferrara Konferansı ile ilgili *Gerarchia* (8) da yeralan bir yorumda, özel bir önem taşımayan, korporasyon sisteminin temel direklerini kabataslak anlatmaya çalışan bir makalede şöyle yazılmaktadır : «Bir : korporasyon örgütünün herhangi bir bilimsel irdelenmesi Faşist devrim ve onun ruhunu oluşturan siyasî yaklaşımın tarihsel gerçeğinden hareket etmeden yapılamaz.»

Bu itirafın özel bir anlamı vardır; bu anlamda aynı görüşteyiz : Korporasyonculuk faşizm olmadan düşünülemez. Çeşitli ülkelerdeki faşizm uygulamalarının korporasyoncu propagandasını ele alın. Her yerde, parlamentarizme karşı polemiklere, 89'un ilkelerine karşı polemiklere bağlı olduğunu, her zaman demokratik özgürlükleri yoketmeye, demokrasiyi yıkmaya yönelik mücadeleye bağlı olduğunu göreceksiniz.

Korporasyonculuğun İtalya'da neden geç örgütlendiğini de bu durum açıklamaktadır. Korporasyonculuk, ancak tüm demokratik özgürlükler kaldırılıp, işçiler temsil edilmek hakkından alıkoyulup, bütün siyasî partiler kapatılıp, sendika özgürlüğü, basın özgürlüğü, toplantı özgürlüğü hertürlü söz söyleme özgürlüğü ortadan kaldırıldığı zaman örgütlenebilmişti. Korporasyonculuğun siyasî ön koşulu buydu. Faşizm siyasî bir diktatörlük, Faşist Parti diktatörlüğü uygulamak için bir araç olarak varolmaksızın korporasyonculuk düşünülemez. Faşist Partinin korporasyolarda nasıl sonsöz sahibi olduğunu şimdi görebiliriz. Korporasyonların belli bir önemi varsa da Faşist Parti tarafından onaylanmayan hiç bir şey yapamazlar. İşverenlerin 268 temsilcisinin yanısıra, işçilerin 268 temsilcisi, onların yanında teknik uzmanların 137 temsilcisi, Faşist Partinin ise 66 temsilcisi vardır. İşçilerin temsilcileri sanayicilerin ellerinden alet olmayan gerçek temsilciler olsa bile partinin nasıl da girişimcilerin üstünlüğünü güvence

(8) NFP'nin aylık teorik dergisi.

almış olduğunu görüyorsunuz. Korporasyon ilkesi İtalya'da nasıl örgütlenmişti? Bu ilke, uzun bir süreçten sonra, dönemeçler, sarsıntılar, deneylerden sonra örgütlenmişti. Faşist parti, ve faşizm, her zaman korporasyonculuktan sözetmişlerdi. Fakat yasallaştırılması, korporasyonlar Bakanlığı ve Korporasyon Merkez Komitesi'nin kurulma zorunluğu ortaya çıktığı zaman (3 Nisan 1926) olmuştur. Fakat korporasyonların kendileri örgütlenmemişti. Böylelikle 1926'dan 1934'e ve bugüne kadar çelişik bir durumla karşı karşıya kaldı : Korporasyonlar bakanlığı vardı, fakat korporasyonlar yoktu.

Bununla birlikte ekonomik yaşama devletin müdahalesi uygulamaya konmuştu; bu, korporasyonlar bakanlığı ve çeşitli ekonomik bakanlıklar tarafından uygulanmaktaydı. Resmen yasallaşması ancak yakın yıllara, ekonomik bunalımın en son dönemine, faşizmin, bunalımın en düşük noktasından bir çöküşe geçişin özgül sorunlarıyla karşılaştığı bir zamana rastlar. Bu geçiş işsizlikte herhangi bir azalma ve işçi sınıfının yaşam koşullarında her hangi bir iyileşme ortaya koymuyordu. Bu ortam, emekçi kitleler üzerinde baskı uygulanmasına ve egemen grupların konumunu güvence altına alan bir önlemler dizisine yolaçtı. Bu nedenle özellikle geçtiğimiz bir kaç yıl içinde devletin bu alanda müdahalesini arttırdığını gördük. Bankalar sistemini merkezileştiren büyük mali kurumların yaratılışını, Bankaları sarsmak için kredi kısıtlaması tedbirlerini, Mussolini'nin «Bize milyarlara maloldular» diyerek itiraf etmekten kaçınmadığı bu müdahaleleri gördük. Bu sırada korporasyonlar yasal alana girdiler ve korporasyonlu bir korporasyonculukla tanıştık. Bu noktada faşizmin ekonomik politikası, ülkenin ekonomik yaşamında finans kapitalin egemenliğinin örgütlenmesi en yüksek düzeye ulaştı.

Bütün bunlar korporasyoncu rejimin gerçek ilişkiler temelinde örgütlendiğini kanıtlamaktadır. Gerçek ilişkilerin ekonomik bunalımdan doğanlarını örtmeye yarayan demogoji ve propagandadan başka bır şey değildir; çeşitli kapitalist grupları arasında gerçek çelişkinin bir örtüsün-

den başka bir şey değildir. Bu, İtalyan korporasyonculuğu ile diğer ülkeler korporasyonculuğu arasındaki farklılıkları da açıklamaktadır.

Alman korporasyonculuğunda çok farklı bir yasal görüş saptayabiliriz. Alman korporasyonculuğunda sendikaların aynı şekilde olmaması bakımından yapısı farklıdır. Almanya'da neden aynı şekilde sendikalar olmadığını daha önce açıkladık. İtalyan korporasyonculuğu faşizm örgütlerini yıkmak üzere işçi sınıfına karşı saldırıyı başlattığı; işçi sınıfının mevzilerinde gerilemeyi getiren bu saldırıyı başlattığı zaman örgütlenmişti. Oysa Alman korporasyonculuğu sendikaları ortadan kaldırmadan iktidarı elegeçirmiş olan bir harekete bağlıydı. Bu nedenle sendikaları sürdürmek İtalya'da olduğundan çok daha tehlikeli olacaktı. İtalyan faşizmi Alman korporasyonculuğunun sendikalar olmadığına göre korporasyonculuk sayılmayacağını ileri sürerek Alman faşizmi ile tartışmaktadır. Alman işçi sınıfının gücü çok büyüktür. Her hangi bir sendikal örgüt İtalya'dakinden çok daha fazla muazzam riskler doğurmaktadır.

Fakat İtalya'da da sendikaları bozarak korporasyonlara dönüştürme eğilimi vardı. Bu eğilim 1932 - 1933'de kendini hissettirdi. Bu dönemde partili fabrika işçileri ekonomik bunalımın baskısı altında sendikaların içinde direniş göstermeye eğilimlilerdi. Bu eğilimde, sendikaları bozmak yönünde sanayicilere çok yakından bağlı faşist gruplardan gelen öneriler vardı. Sendikacılığın tasfiye edilmesi sanayicilerin işine geliyordu zira, şimdi örgütlenmiş oldukları şekilde bile sendikalar hâlâ işçilerin yararlanabileceği bir sınıf örgütü oluşturmaktaydılar. Bu nedenle açıklığa kavuşturmak için «aşırı sağ» olarak adlandıracağımız —sendikaları ortadan kaldırmayı amaçlayan— eğilim ortaya çıktı.

Biz bu eğilimi fazla önemsedik. Bu konuda yoldaş Nicoletti tarafından *stato Operaio* (9)'da yazılan makalede

(9) Mario Nicoletti, Guisppe Di Vittorio'nun illegal takma

yoldaşın sendikaları zor durumda olduğunu düşündüğünü göreceksiniz. Fakat faşizm sendikaları kapatamazdı. Çünkü Faşist Partinin içinde buna karşı bir muhalefet yükseldi. Sendikaların kapatılması denetleme sorununu daha da çetinleştirecekti. Sendikaları kapatarak faşizm ihtiyaç duyduğu aletlerinden birini yitirmiş olacak, oysa ileride kitleleri denetim altına almak için buna ihtiyacı olacaktı. İşin bir başka yönü de devlet müdahalesini ayrıcalıkların kaldırılması için bir yol olarak destekleyen Spirito tarafından temsil ediliyordu. Elbette ki buna yalnızca söylevlerde ve gazetelerde rastlanıyordu.

Tutulan yol sendikaları sürdürürken korporasyonları örgütlemek oldu. Fakat sendikalar korporasyonlarda temsil edilmekte midir? Bakalım. Bu önemli bir sorundur. Sendikalarla korporasyonlar arasında bir fark var mıdır? Bazı yoldaşlar bu farklılığın sadece rütbe farkı olduğu, korporasyonların sendikaların devamı olduğunu söylüyorlar. Bu görüş hatalıdır Farklılık nicel ya da rütbe farklılığı değildir, nitelik farkıdır. Sorun sadece devletin daha fazla müdahalede bulunması değildir. Asıl sorun, başkadır : Sendikalar kitle örgütleridir. Korporasyon ise bürokratik bir organdır. Faşizm farklılığın sadece rütbede olduğunu ileri sürmektedir. Fakat biz gerçeğe bakmalıyız; sendikalarda, az ya da çok, şöyle ya da böyle sesini duyurabilen bir kitle vardır. Oysa korporasyonlar işçilerin erişemediği bürokratik bir organizmadır.

Korporasyonlar nasıl örgütlenmiştir? Yapıları nedir? Yasaya göre işlevleri nelerdir ve nasıl çalışmaktadırlar? Biliyorsunuz 22 korporasyon var. Birinci grup tarımsal üretim sürecini, ikinci grup, sınai bir üretim sürecini, üçüncüsü ise hizmetler grubunu kapsamaktadır. Bunlar, korporasyonların ilki olan tahıl korporasyonundan turizm

---

adı. İkinci Dünya Savaşından sonra İşçi Konfederasyonunun başkanı. Sözkonusu makale: Guiseppe Di Vittorio, «Le corporazioni di categoria», Lo Stato Operaio, VII, 9-10 (Eylül. Ekim 1933) Sf. 544—556.

korporasyonuna kadar uzanmaktadır. Uzun süre şu soru tartışıldı : Korporasyonlar ticaret dallarına göre mi ürünlere göre mi örgütlenmelidir? Bu anlamsız bir tartışma değildi. Korporasyonların ticaret dalları tabanında örgütlenmesi ne anlama gelecekti? İşçilerin ve patronların temsilcileri yine de burada karşı karşıya gelecek, sınıfsal çelişkiler yine ortaya çıkacaktı. Oysa, ürün tabanında örgütlenme, işçilerin ve patronların her daldan belli bir ürünün üretimine katkıda bulunan temsilcilerinin örgütlenmesiydi. Örneğin tahıl korporasyonunda değirmenlerden, fırınlardan, pasta endüstrisinden, tahıl tüccarlarından, ziraat uzmanlarından v.b. oluşan patronların ve işçilerin temsilcileri vardır. Çiçekçilik ve bahçecilik korporasyonunda limon yetiştiricileri ile meyve özü üreticileri ve hatta ilâç endüstrisinin temsilcilerine rastlayabilirdiniz.

İki korporasyon türü arasında fark vardır. Faşizm neden bu yolu seçti? Söylev ve makalelerinde bunun cevabı verilmektedir : Ticaret tabanında örgütlenme, sınıfsal çelişkilerin korporasyonlara yansıtılması, patronların ve işçilerin yine karşı karşıya konulmaları demekti. Bu, iki sınıf sendikal örgütünün uzlaşma organı olmaktan öteye gidemeyeceği anlamındaydı.

Ürünlere göre kuruluşta ise başka bir unsur, ön plana çıkmaktadır : Bu en güçlü grupların en zayıfları üzerinde isteklerini dayatma yönünde müdahalesidir. Korporasyonlarda ne gibi sorunlar tartışılmaktadır? Gazetelere bakarsanız tartışılan şeylerin sadece çeşitli sanayici grupları arasındaki ilişkileri ilgilendiren sorunlar ve üretimin örgütlenmesi sorunları olduğunu görürsünüz. Fakat faşizmin bu yolu seçerken korporasyonların niteliğini, sendikalarla korporasyonlar arasında kesin bir ayrılığı işaretlemek olduğunu gösteriyordu.

Bir korporasyonun yapısı nelerden oluşmaktadır? Korporasyon işçilerin ve işverenlerin, teknik uzmanların ve Faşist Partinin «eşit» temsil edilmesine dayalıdır. «Bu eşitlik» sadece bir yanıltmacadır. Daha önce de gördüğümüz gibi memurların (sendika görevlileri arasından bü-

rokratik yollarla seçilen) temsilcilerinin işçilerin gerçek temsilcileri olsalar bile üstünlüğün Faşist Parti ve teknik uzmanların temsilcileri tarafından patronlara sunulacağı açıktır. Korporasyonların bir tek başkanı vardır: Mussolini. Sadece bu olgu bile korporasyonların örgütlenmesinde siyasî faktörün etkinliğini göstermektedir.

Yasaya göre korporasyonların görevleri nelerdir? Korporasyonların «üretim faaliyetlerini koordine etmek ve örgütlemek görevi» vardır. Bu, danışma ve aracılık görevidir. 44. Madde, korporasyonlara üretimi geliştirmeye yönelik tüm girişimleri desteklemek, cesaretlendirmek ve hızlandırmak üzere yetki verildiğini belirtmektedir. Danışmanlık görevleri açısından bu örgütler üretimle ilgili tüm sorunlarda görüş bildirebilirler. Aracılık görevleri arasında da, işçilerle girişimciler arasında çıkacak anlaşmazlıklarda uzlaştırıcılık görevini yükümlenmek korporasyonlara verilmiştir.

Korporasyonların kanun yapıp yapamayacağı sorusu da epeyce tartışılmıştır. Bottai (10) bu görüşü tutanlardan biridir. Korporasyonlarm aynı zamanda kanun yapma yetkisine sahip olmaları gerektiğini, yani, başlıbaşına bir parlamento idi. Ortaya çıkmaları gerektiğini öne sürüyordu. Gerçekte hiçbir şey olmadı. Bütün bunlar, korporasyonculuk gerçeğinin, faşizmin kampanyasının öne sürdüğüyle karşılaştırıldığında ne kadar güçsüz olduğunu göstermektedir.

Korporasyonların işlemesi açısından söyleyeceğimiz pek fazla şey yok. Şimdiye kadar üç korporasyon toplanmıştır : Tekstil, canlı et - balık ve ulaşım. Hangi sorunlar tartışılmıştır? Bakalım. *Lavoro fascista* (11)'da çıkan röportaj ve makaleler çok şiddetli tartışmalar çıktığını, bunların patronlarla işçiler arasında değil, sanayiciler arasında olduğunu göstermektedir. Carrara'da mermer sanayiinde daha önce çimento fabrikatörleri ile olan kav-

(10.) Bkz. Not 3; Ders 3

(11.) Faşist sendikalar tarafından çıkarılan gazete.

gaya benzer bir örnek vardır. Mermer üreticileri ürünlerini satabilmek için İtalya'daki her evin mermerden yapılmasını istiyorlardı. Çimento fabrikatörleri ise buna karşıydı; böylelikle aralarında mücadele başladı. Canlı hayvan korporasyonun toplantısında büyük baş hayvan ithalatını düzenleyen bir karar alınmasını sağlayacak bir komitenin kurulması kararlaştırıldı. Mezbahaları ve et-balık pazarlarına ilişkin tüzüklerin gözden geçirilmesini öneren bir teklif oylandı. Ve nihayet *tuna(!)* ticaretinin nasıl tanımlanacağı yolunda bir uzlaşmaya varılması talep edildi.

Başka bir korporasyon toplantısında Parmesa peynirinin üretiminde zorunlu bir tek konsorsiyum uygulanmasını kararlaştırdılar. Bu yeni bir şeydi. Tekelin kurulması için ileriye doğru bir adımdı.

Demek ki, korporasyonların bütün faaliyetinin devleti koruyucu tarifler v.b. tedbirlerle müdahale etmeye çağırmak ve aynı zamanda yeni tekellerin yaratılabilmesi için devlet müdahalesinin sağlanmasına indirgenmiş olduğunu görüyoruz; toplantılar kapalı kapılar arkasında yapılmakta sanayiciler hadise çıkarmakta ve hükümet kararlaştırmaktadırlar.

Dersi bitirmeden önce son bir noktaya değinmek istiyorum. Korporasyonlar nereye kadar başarılı olabileceklerdir? Önemleri nedir? Yarın üretimi tekellerin üstünde ve üzerinde olarak düzenleyebilecek gerçek bir değerleri olabilecek midir? Bir şey yapabilecekleri açıktır. Geçmişi, savaş yıllarını, savaş amacıyla ekonmiyi örgütleyen sanayi seferberliği komitelerinin kuruluşunu hatırlayın; korporasyonlar da bu görevleri yürütebilir. Bu görüş açısından korporasyonların bünyesi savaşa göre ayarlanmış bir üretimin örgütlenmesi için alt yapıyı oluşturmaktadır.

Sonuç olarak hatırlanması gereken temel noktalar şunlardır : 1) Korporasyon rejimi, bütün siyasî gericilikten ve tüm demokratik özgürlüklerin ortadan kaldırılmasından ayrılmayacak bir rejimdir : 2) Korporasyon rejimi ileri bir ekonomik aşamaya karşılık, gelir ve finans

kapitalizminin ülke ekonomisindeki konumunu güçlendirmek için kullandığı bir biçimdir; 3) Devlet biçimi geniş emekçi kitleleri denetimi altında tutmak için totaliter olmak zorundadır ; 4) Korporasyonlar emekçi kitlelerin özgürlüklerini kazanmaya yönelik her türlü girişimini bastırmak için kullanılan bir araçtır ; 5) Korporasyonlar sınıf uzlaşmacılığının ideolojik propagandası için bir araçtır ; 6) «Anti-kapitalist» ideoloji maskesi ardına saklanarak korporasyonlar kapitalist düzenin en gerici örgütünü oluşturmaktadırlar.

## 7. DERS (DEVAM)

### KORPORASYONLARA KARŞI POLİTİKAMIZ

Geçen derste korporasyonların ne olduğunu gördük ; ve yalnızca faşizmin demagoji ve propagandasında değil, gerçekte, İtalyan siyasi yaşamının ve faşist diktatörlüğün örgütsel yapısının bir modeli olarak ne olduklarını da gördük. Korporasyonların, 1) Siyasal gericiliğin bir bölümü ve parçası; bütün demokratik özgürlüklerin ve işçilerin hertürlü örgütlenme olanağının sonu olan bir örgüt olduğunu; 2) Finans kapitalin İtalyan ekonomik yaşamında egemenliğini güvence altına alabilmek için kullanılan bir devlet eylemi biçimi olduğunu; 3) Korporasyoncu sistem sayesinde devlet müdahalesinin sistemli bir biçimde yürütülerek işçi sınıfına karşı saldırıya geçebilmesine izin verildiğini; 4) Korporasyonların, uzlaşmacılık propagandasının bir aracı olduğunu; 5) Ve nihayet, İtalyan ekonomisinde egemen konumları elde tutanların, siyasetlerinin huzur içinde devam etmesini sağlarken anti-kapitalist bir

demagojinin arkasına saklanarak kitleleri mücadeleden uzaklaştırmak için kullandıkları bir çerçeve oluşturduklarını gördük.

İşçi sınıfının korporasyonlara karşı tavrı sorunu ortaya nasıl konulmuştur? Parti'mizin tavrı ne olmalıdır? Bu iki soru birbiriyle bağıntılıdır. Bu nedenle, genel olarak işçi sınıfının ve işçi hareketinin bu sorun karşısında alması gereken tavrı inceleyeceğiz.

Çözümü doğru bir ilke tabanına, ülkedeki kuvvetler dengesini göze alan bir siyasî incelemeye, işçi hareketinin ve Parti'nin taktik sorunlarının doğru bir çözümüne oturtulmadıkça, bu sorunun gerektiği gibi çözümlenmesi olanaksızdır.

Sosyal demokrasinin korporasyonlara karşı tavrının ne olduğunu görerek başlayalım. Defterinizde sosyal demokrasinin tam bir açıklanmasını bulacaksınız. Sosyal demokrasi içinde üç düşünce akımı vardır (bunlar aslında ikiye de indirgenebilir). İlk akım İtalyan sosyal demokrasisinin belirli bir aşamasında öne çıkıp, resmi, ya da yarı-resmi konuma ulaşmıştır. Daha sonra bu ortam, Parti'mizin etkin müdahalesinin de katkısıyla değişti. Tek kelimeyle bu akım *Problemi del Lavoro,* Caldara ve onu izleyenler (1) tarafından temsil edilmekteydi.

Onlar, korporasyonlara karşı, uzlaşmacı, boyun eğen

---

(1) İşçi Sorunlarının İncelenmesi Ulusal Birliği ve dergisi olan **Problemi dellavoro**, Genel İş Konfederasyonu eski genel başkanı Rinaldo Rigola tarafından 1927 yılında kuruldu. Aynı yılın 4 Ocak tarihinde Rigolo ve diğer reformist sendika liderleri kendi istekleriyle GİK'nun dağıtılması yönünde oy verdiler. On iki gün sonra Rigola ve reformist arkadaşlarından oluşan bir grup Milano'da bir araya gelerek, korporasyon «deneyimine» yapıcı eleştiriler ve eylemleriyle katkıda bulunmaya söz veren bir belge imzaladılar. Grup, ne sınıf kavgası gerçeğini ne de sosyalizmin nihai bir amaç olarak geçerliliğini yadsıdıklarını fakat rejimin «reformlarına» ve toplumsal progra-

bir olumlu tavır aldılar. Bu olumlu tavrın anlamı nedir? Bu, korporasyon kurumuna faşizmin işçi sınıfının yararına atmış olduğu bir adım gözüyle bakmak anlamındadır. Rigola ve Caldara'nın tavırlarını en iyi böyle açıklayabiliriz. Fakat Rigola'nın ve Coldara grubunu izleyenlerin makalelerini okursanız *(Avanti!* nin Paris basımında yayınlanmış bulunan bu yazılarda) daha önemli noktalara da rastlayabilirsiniz. Örneğin *Avanti!* de yayınlanmış ve «K» imzalı yazıya bir göz atacak olursanız şöyle demektedir : «İtalya'da biz kendimizi tek-cepheli bir zorunluluk ortamında bulduk. Çalışma yapma, görüşlerimizi belirtmek için hiçbir olanak, hiçbir çıkış yolu yoktur. Ülkenin siyasî yaşamına el atabilmek için korporasyonlara sarılmak zorundayız.»

Burada iki iddia ileri sürülmektedir. Bunlarm birincisinin, başka biçimlerde Sosyalist Parti'nin resmi liderleri tarafından, Pietro Nenni'nin bazı yazılarında ve daha başka yazılarda tekrarlanmakta olduğunu görüyoruz. Bu iddia şudur: Rigolo ve Caldara'nın korporasyonlar karşısındaki tavırlarının temeline inersek, faşizmin etkin bir biçimde kapitalizmi aştığını, kapitalist olmayan bir üretim sistemi ile sosyalizme doğru ilerlediğini ifade ettiklerini görebilirz.

---

mına olumlu bir değer biçtiklerini açıkladılar (3 Nisan 1926 Yasası ile daha sonra çıkarılan Emek Yasası sözkonusuydu). Manifestolarında, korporasyonculuğa kayıtsız şartsız muhalefetin işçilerin çıkarları doğrultusunda olmayacağını, faşist toplumsal ve ekonomik siyasete «pragmatik» bir yaklaşımla işçilerin çıkarlarına en iyi hizmetin verilebileceğini öne sürerek işbirlikçi bir tavır alıyorlardı; böylelikle yanlış bir gerçekçilik anlayışına düştüler. On yıl boyunca, zararsız eleştirilerinden daha önemli olan aşırı—reformistlerin işbirlikçiliği açısından derginin çıkarılmasına hoşgörü gösterildi. Milano Sosyalist Belediye Başkanı Emilio Caldara'da **Problemi del lavoro'ya** katkıda bulunanlar arasında idi (1914—1920).

Bu iddialar nasıl sunulmuştur? Bunlar, kitleleri değilse de, —çünkü bunlar kitleye genellikle erişememektedirler,— az çok bu sorunları tartışmaya alışkın unsurları yanıltması mümkün bir şekilde sunulmaktadır.

Marksizmin önermelerinden birine göre sosyalist toplumun unsurlarının kapitalist toplum içinde olgunlaştığını biliyoruz. Bu Marksist önerme, Lenin ve Stalin tarafından ve bütün sağlam oloktrincilerin ağzından tekrarlanmıştır. Bu önerme, kapitalizmin yıkılmasının zorunluluğunu güvence altına alan faktörlerden biridir. Geçmişte de, işçi hareketi liderleri bu önermeye dayanarak Marksizmi devrimci bir kaderciliğe indirgemişler ya da içinde bulunulan aşamadaki sorunların Alman kapitalizminde çözümlenmiş durumda olduğunu söylemişlerdir. Her aşamada, her ülkede bu tavra rastlayabilirsiniz. Daha sonraları özellikle Rusya'da ekonmistlerde bunu görebilirsiniz. İtalya'da gelmiş geçmiş tek Marksist olan Antonio Labriola (2) yı iyice incelerseniz, onda da bu kaderciliğin izlerine rastlayabilir ve burjuvazinin içinde bulunulan aşamadaki gelişme düzeyine, yaptıklarına, emperyalizmin gerçekleştirdiklerine, diğer ülkeleri köleleştirme mücadelesine, yayılma mücadelesine, bizi sosyalizme doğru götürdükleri için kabullenmemiz gereken şeyler olarak görme eğilimini saptayabilirsiniz.

Bu temelden hareket ederek Labriola İtalya'nın Afrika'daki yayılmacılığını da onaylamıştı. (Ünlü 1904 röportajında aldığı tavır herkesçe bilinmektedir.) Bu yayılmayı desteklemeliyiz, diyordu, çünkü bizi sosyalizme daha yakınlaştırmaktadır. Tavrının Marksizmle ne kadar ilgisiz olduğunu görebilirsiniz. Buradan, kişinin nasıl doğru bir

---

(2) Antonio Labriola (1843—1904) Benedetto Croce, Gramsci ve Togliatti'nin entellektüel oluşumlarını etkileyen Marksist bir filozof. Togliatti'nin aşağıda atıfta bulunduğu konuşma Roma gazetesi İl Giornale d'İtalia'nın 1904 tarihli sayılarından birinde değil 13 Nisan 1902 tarihli gazetede çıkmıştır.

tavırdan açıkça yanlış tavırlara yönelebileceğini, daha önce incelenmiş olan günün koşullarını unutarak, sosyalizmin bu koşullar üzerinde kurulduğunu unutarak ve mücadelenin gerçek koşullar üzerine kurulması gerektiğini unutarak nasıl yanlış bir tavır aldığını görebiliyorsunuz. Demek ki kapitalizmin bizzat kendisinin, kendi ekonomik koşullarının itişiyle sosyalizmi sorun olarak ortaya koyabileceğim ve çözüme ulaştırabileceğimde söylenebilecektir.

Rigola ve Caldara'nın tavrı budur, temelde, Pietro Nenni'nin başlangıçtaki ideolojik tavrı da buydu. Caldara'nın korporasyonculuk sistemini nasıl sunduğunu görüyorsunuz. Şu temel önerme ile korporasyonculuğu sunmakta ve onaylamaktadır : Bu sistem sayesinde burjuvazi sosyalizmin bir kesimini kurmaktadır. Bu, finans kapitalin ülkenin ekonomik yaşamında egemenliğinin, sosyalizmin bir kesiminin gerçekleşmesini sağladığını ileri sürmekle aynı şeydir. Bu formüle göre sosyalizm ne demektir biliyor musunuz : Caldara sosyalist devrimin nesnel temelleri ile sosyalist hareketi karıştırmaktadır. Bu temel bir hatadır. Bugün, kapitalist ekonomi geleceğin sisteminin temellerini oluşturmaktadır, fakat sosyalizmi gerçekleştirmemektedir. Caldara ise bir şeyi tersine dönüştürmeye, burjuvazinin en gerici, en eksiksiz diktatörlüğünü tersine —işçi sınıfı diktatörlüğüne— dönüştürmektedir. «Sosyalizm propaganda aşamasını aşmış ve günlük yaşama girmiştir» ve «Burjuvazi tam ihtiyaç duyduğu kadar sosyalizmi mükiyetine geçirmiştir» v.b. gibi formüllerle (Sosyal demokrasi hakkındaki defterlerin 18-19 uncu sayfalarındaki bazı sözler buraya nakledilmemiştir— *Yazıları derleyenin notu)* yalnızca korporasyonculuk onaylanmakla kalınmamış «Herşey devletle beraber» formülü; işçilerin baskı altında tutulmasını sağlayan bu formül de sosyalizm olarak sunulmuş olmaktadır! Caldara'nın tavrı budur. Korporasyonlarla ilgili olarak yazdığı makale ve yorumlarda bunu görebilirsiniz.

Fakat Rigola daha da ileriye gitmektedir. Rigola yaptıklarında özgür davranmaktadır. 1927 den bu yana,

faşizmle açık işbirliği yolundadır. Daha ileri giderek şunu söylemektedir : Korporasyonlar kabullenilebilir, iyi ve yararlıdırlar, ama korporasyonlara özgürlük verilmelidir. Tek kelimeyle : Korporasyonlar olduğu gibi bırakılırlar, fakat aynı zamanda demokratik biçimde örgütlenirlerse sosyalizmi gerçekleştirebilirdik. Bu akımın matematiksel formülü şöyleydi : Korporasyonlar + özgürlük = sosyalizm. Belirli bir aşamada *Avanti!* nin ve Sosyalist liderlerin formülü buydu. (Bu arada, yoldaş Ercoli defterin 20. sayfasından Nenni'nin tavrını açıklayan sosyal demokrasi hakkında bölümler okudu— *Yazıları derleyenin notu.)*

Korporasyonların kurulmasının hemen ardından gelen dönemde, bu temelde daha geniş bir propaganda geliştirilerek, Sosyalist Parti'nin sağ-kanadı ve Fransız neo-sosyalistleri tarafından daha da ileri götürüldü. Bu formül şuydu : Korporasyonculuğa özgürlük ekleyin sosyalizme ulaşırsınız. Rigola faşizmle işbirliğini bu temelde daha da yoğunlaştırdı, Caldara işte bu temelde, korporasyoncu rejim bünyesi içinde işbirliğini önerdi. Bu arada Sosyalist Parti'de bu tavra doğru yönelmekteydi. Sosyalist Parti'nin bu eğilimi, elinden gelen herşeyi yapacak olan Partimiz tarafından engellendi.

Bazı yoldaşlar deneyerek şu sorunu ortaya koyabilirler : Bu eğilimin yolunda devam ederek Sosyalist Parti'nin daha kolaylıkla teşhir edilmesini tercih etmemiz gerekmez miydi? Soruna bu açıdan bakmak hatalı olurdu. Sorunu siyasî hareket adamları olarak değil, propagandacılar gibi değerlendirmiş olurduk. Sosyalist Parti faşizmle açıkça işbirliğine gitseydi, bu işçi hareketine bir darbe olurdu : Önemi küçümsenmemesi gereken, karşı konulması gereken, fakat buna rağmen aynı derecede önemini sürdürecek olan bir darbe olurdu. Kitlelerin bir bölümünü korporasyonculuğun yanına çekerdi. Sosyalist Partiye katıldık, birleşik cephe anlaşmasına girdik ve bu darbeyi önledik.

Sosyal demokrasinin yanlış tavrının köklerinin neye dayandığını görebiliyor musunuz? Birçok ilke hatası, bir-

çok hatalı siyaset tavrı görebilirsiniz. Rigola'nın, Caldara'nın ve Nenni'nin korporasyonlar üzerine yazılarının hepsini okuyun. Devrimci mücadelelerin gelişmesi olanağına yaklaşımlarında her zaman olumsuz bir vurgulama ile karşılaşacaksınız. Caldara halkın tutuculaştığını ileri sürmektedir, binlerce işçi sınıfı militanının hapiste olduklarını, fakat halkın onları hatırlamadığını ya da hayalperest aldatılmış kişiler olduklarını düşündüğünü söylemektedir. Bu siyasî bir yanılgıdır; önceki yanılgı ise ilkesel bir hata idi. Ayrıca taktik hatalar da vardır : Kendimizi bir zorunluluk içinde bulduk, ülkenin yaşamında etkili olabilmek için bir şeye yapışmak zorundayız. Bunun korporasyonlar olduğu anlaşılmaktadır. İlk bakışta bu tavrın bizim tavrımızla ortak yönleri olduğu düşünülebilir, biz de ülkenin yaşamında etkili olmamız gerektiğini, faşist düzenin olanaklarından yararlanmamız gerektiğini, kitleleri harekete geçirebilmek için yasal olanakları kullanmamız gerektiğini önermekteyiz. Fakat iki tavrın ne kadar farklı olduklarını görebilirsiniz: Bizim tavrımız yalnızca kitlelerin mücadelesinin gelişmesine, devrime yöneliktir; Caldara'nın tavrı ise burjuvazi ile işbirliğine, burjuvazinin üzerinde bulunduğu temele, tek kelimeyle faşist diktatörlüğe yöneliktir. Bizim taktiklerimiz ileriye yöneliktir, onlarınki ise geriye. İki tavır arasındaki farklılık Lenin ve Stalin tarafından, devrimci ve reformist taktikler arasındaki farklılıktan sözederken görkemli bir biçimde belirtilmiştir.

Tavrımızı özetlemek gerekirse, Partimiz *Stato Operaio* (3) nun 1933 Aralık sayısında çıkan çağrıdan itibaren korporasyonculuk karşısında bir tavır almıştır. Bu çağrı korporasyonculuğun dayandığı ilkelere ilişkin formülleri içermekte ve siyasetimizi belirlemekteydi. Korporasyon-

(3) «Agli operai, ai contadini, ai lavoratori, a tutti gli sfruttati, a tutti gli oppressi dal capitalismo e dal fascismo», Lo Stato Operaio, VII,11—12 (Kasım—Aralık 1933) Sf. 621—636.

culuğu, faşizmin egemenliğinin bir biçim finans kapitalin en gerci, en şoven katmanlarının bir kurumu v.b. olarak tanımlamaktaydı. Bu çağrıda, Faşistlerin önerdikleri çıkış yoluna karşıt olarak —faşist korporasyonculuk yoluna karşılık— varolan durumdan devrimci yolla çıkmak önerilmiştir. Bu aslında sadece propagandaya yönelik bir çelişkidir. Bizim tavrımızı : Korporasyonculuğa karşı tutumumuzu belirlemek, dönülmez biçimde ona karşı çıkmak ve koorporasyon örgütünün karakterine karşı tutumumuzdan, gerici sınıfsal karakterinin tanımlanmasından ve kitlelerle ilişki kurabileceğimiz ve faşizme karşı geniş bir kitle hareketini geliştirebileceğimiz bir temelde eyleme geçmekten oluşmaktaydı.

Kısmi mücadelerlerle kitlelerin hareketini gittikçe yaygınlaştırmak zorundayız . Parti, İtalya' daki ortama uygun, doğru sloganlar atmayı, kitleleri, faşizmin legalliğine karşı harekete geçirecek, sadece kısmi taleplerle onları durdurmayacak sloganlar atmayı bilmelidir. Bu hedef, yani faşist legalleşmenin sarsılması, daha üst düzeyde bir eyleme girişme olanağını sağlamalıdır : Bu, en küçük taleplerden işçilerin en acil istekleri doğrultusundaki taleplere, fabrika temsilcilikleri, sendikalarda temsil edilme v.b. mücadelesine geçebilme ve sonunda greve gidilmesini sağlama olmalıdır. Bizim yolumuz budur. Hatta ücretlerde indirim olmadan kırk saatlik iş haftasının kabul edilmesi için ücretlerin düşürülmesine karşı mücadele etmeli ve işi sendika seçme özgürlüğü için talepte bulunmaya ve mücadele etmeye kadar götürmeliyiz. Bu hareket geliştiği takdirde, daha ileri bir siyasî nitelik taşıyan sloganların atılması acil nitelikte bir sorun haline gelecektir. Fakat bu da koşullara uydurularak yapılmalıdır; tartışma saatimizde bundan sözedeceğiz.

Önceki tartışmamızla ilgili bir kaç söz daha.

Bu tartışmanın sınırları ve çıkış noktası, Parti'nin korporasyonlarda işçi temsilcilerini seçme özgürlüğü talebi ajitasyonunun merkezine yerleştirmesi gerektiği iddi-

asıydı. Bu tartışma sözkonusu isteği içermekteydi ve ortaya atılan tüm iddialar da bu görüşü desteklemekteydi.

Parti'nin bu talebi kabul edemeyeceği ve reddetmek zorunda olduğu açıktır. Bu görüşü desteklemek için hangi iddialar ileri sürülmüştür, bunlara nasıl cevap verebiliriz? Bakalım :

Faşist sendikalarla korporasyonlar arasındaki ilişkiler, gerçekte, nelerdir? Sendikalarla korporasyonlar arasındaki farklılık nitel bir farklılıktır : Sendikalar kitle örgütleridir, korporasyonlar ise bürokratik organlardır. Bazı yoldaşlar korporasyonculuğun faşist sendikalizmin bir devamı olduğunu, ya da korporasyonların faşist sendikaların tamamlayıcısı olduklarını ileri sürmektedirler. Sorunu bu şekilde ortaya koymak hatalıdır; Faşistlerin çizmeye çalıştıkları portre de budur. Korporasyonlar kitle hareketlerini frenlemektedir.

Bu konuda bir çok örnek verebilirim. Faşist sendikaların içinde kitle mücadelesi gelişmeye başladığında sorunun çözümlenmesi korporasyonlara devredilmektedir. Ajitasyon sona erdirilir. Bu işi ileriye götürebilecek bir yoldaş çıkmadığı takdirde bu iş burada bitmiştir. Delegasyon Roma'ya gitmek zorunda bırakıldı mı bu onun sonu demektir. Heryerde bu tür örnekler görülmüştür. Özellikle ilk tavır, korporasyonların sendikaları tamamladıkları, yanlıştır.

İleriye sürülen ikinci iddia, korporasyonların ne olmaları gerektiği ile gerçekte ne oldukları arasındaki çelişkinin teşhirini içerir .Bugün, yeni bir aşamaya girmekteyiz. Daha önce, örgütün eşit temsil hakkı üzerine temellendirileceği söylenmişti. İddia edildiği gibi bu örgüt var olsaydı, bu temelde, eşit değilse de demokratik temelde çalışmanın nesnel olanağı olurdu. Fakat işçi temsilcileri işçi değilledir; işverenlerin ve Faşist Parti'nin temsilcileridirler. Galiba şunu söyleyebiliriz : Faşizm korporasyonlarla ilgili olarak verdiği sözleri tutmamaktadır ve bunları sadece bürokratik bir kurum olarak yaratmaktadır.

Bu ayrım doğru mudur? İlk olarak faşizmin bugün ol-

mak isteğinden ne kadar farklı olduğunun kavramak gereklidir: faşist propagandanın hangi teriminin karşılaştırma için konu olarak alınması gerektiğini görmek gereklidir. Üç korporasyonculuk anlayışı bulunduğunu biliyoruz 1) Yekpare korporasyonculuk yani mülki korporasyon; 2) Sendikaların kapatılmasını öneren korporasyonculuk; 3) Sendikalarla birlikte varolon korporasyonculuk.

Hakiki korporasyoncu ideoloji nedir? Gerçekte korporasyoncu ideoloi diye bir şey yoktur. Çeşitli ideolojilerden parçalar vardır: Uzlaşmacılık, anti-kapitalizm, gericilik, Bunların hiçbiri birbirinden ayrılmaz; bügün yeni birşey olarak sunulabilecek herhangi birşey sözkonusu değildir. Bir atılım yoktur, mantıki bir gelişme vardır.

Salt korporasyonculuk iddiasında ne vardır? Bu iddia en tehlikelisidir. Bu iddia, işçiler için korporasyonculuk faşizmin eski konumuna göre bir ilerleme ifade ediyorsa, geçmişte olduğundan daha fazla işçi sınıfının çıkarlarını koruyabilme olanağı bulunup bulunmadığı sorusunun anahtarı niteliğindedir.

Fakat bu soruyu yöneltmek faşist propagandanın bir bölümünü olsun, kabul etmek demektir. Bu iddiayı doğrulamak, faşistlerin korporasyoncu rejimle ilgili olarak söylediklerini doğru, gerçek olarak kabul etmek olacaktır. Korporasyonculuk, işçi sınıfının sesini duyurabileceği ve kendi çıkarlarını daha ileri bir noktaya götürebileceği bir yeni düzen biçimi değildir. Korporasyonculuğun karakteri üzerinde durmakta ısrar ederken kişi, temelde korporasyonculuğun hiç de kötü bir şey olmadığı sonucuna varabilecektir. Kişi, korporasyonculuk şu ya da bu yönden iyidir, diyerek işe başlayacaktır. Sonunda ise, korporasyonculuk eğer bugünkü biçiminden farklı olsaydı... v.b. ye varacaktır.

Korporasyonculuk başka bir biçimde örgütlenebilir mi? Bir mücadele alanına dönüşebilir mi? Şüphesiz hayır. Bu görüşe, faşist propaganda ve demogojide rastlayabilirsiniz; fakat bu görüşten hareket ederek işin aslına, kor-

porasyonculuğun şimdiki durumda ne olduğuna ulaşabiliriz.

Üçüncü sorun siyasî bakımdan en kapsamlı olanıdır. Şöyle denilmektedir : Daha önce İtalyan toplumu parlamenter kurumlar temelinde örgütlenmişti. Bugün ise parlamento artık yoktur, parlamentarizm devri sona ermiş olup kapitalist toplum farklı tabanlarda örgütlenmektedir. Neden korporasyonculuğa karşı da parlamentoya karşı takındığımız tavrı almayalım? Biz parlamentoya karşıydık, ama yine de parlamentoya girdik. Korporasyonlar için de aynı şeyi uygulamalıyız.

Bu, tipik bir doktriner görüştür. Görünüşte doğrudur. Bu iddiaya dayanarak, çekimserlikle suçlanabiliriz. Oysa işin aslı nedir? İşin doğrusu, bu şekilde düşünen yoldaşların gerçeği basitleştirdikleri ve şemaya indirgedikleridir.

İlk olarak biz herzaman parlamentarizme karşı değiliz. İlke olarak, biz Sovyetlerden yanayız; fakat parlamento talebinde bulunan Komünist partileri örneğin Bulgar, Romen ve Yugoslav—vardır. Bu, sözkonusu talep kitleler tarafından kuvvetle istendiği ve devrimin esas niteliği burjuva—demokratik olan özgül koşullarda bu durum ortaya çıkar.

Oysa biz parlamentoya neden katılıyoruz. Lenin şöyle demişti: «Burjuva parlamentosunu ve hertürlü diğer gerici kurumu ortadan kaldırabilecek gücümüz oluncaya kadar, bu kurumlarda çalışmalıyız». Bu, korporasyonculuk için de geçerli midir? Evet, eğer burada durursak. Ancak Lenin devam etmektedir: «Çünkü işçiler buradadır, kitleler buradadır.» Lenin hiç bir zaman tüm burjuva kurumlarına girilmesini önermemiştir. O, kitlelerin içinde bulunduğu tüm kurumlara girilmesini önermiştir. Lenin'in parlamentoya karşı tavrı, parlamentonun bir anlamda, kitle örgütü olduğu, kitlelerin gözlerinin yöneldiği bir kürsü, kitlelerin kulak kesildiği bir kürsü olduğunu varsaymaktadır.

Farklılığı ayırdetmenin kriteri budur, sendika ile ko-

porasyon arasındaki, parlamento ile korporasyon arasındaki. sınır çizgisi budur. Şu ya da bu düzeyde, parlamento herzaman bir sonuçtur. Bir varış noktası, kitlelerin devrimci bir kazanımıdır, burjuva-demokratik devrim bir kazanımıdır. Burjuva-demokratik devrimini hangi kitleler yapmıştır? Proleterler, yarı-proleterler ve köylüler kitlesi. İşte bu nedenle parlamento, kitlelerle ilişkili bir kurum olarak görülmelidir. En gerici parlamentoları bile ele alırsanız, örnegin Duma, devrimci kazanımların bir kalıntısı olduğu, çıkarlarının savunucusu olmasını bekledikleri bir kürsü olarak gördükleri için kitlelerle ilişkili bir kurumdur.

Oysa kitleler korporasyonları gerçekten izlemekte midirler? Bir korporasyon yeni gümrük tarifelerinin uygulanmasını, Parmesa peynirlerinin bir konsorsiyumda birleştirilmesini başarınca, kitleler kulak kesilmekte midirler? Eğer korporasyonlar, kişinin konuşabileceği kürsüler olsalardı, onlara karşı farklı bir tavır alırdık.

Peki, parlamentarizm döneminin sona erdiği doğru mudur?

Avrupa'da faşist ülkeler vardır. Bütün dünyada yalnızca üç büyük demokratik ülke vardır. Faşist diktatörlük burjuva diktatörlüğünün eğemen biçimine dönüşme eğilimindedir. Fakat bu, parlamenter yolun kapandığını mı ifade etmektedir? İspanya'da ilginç bir örnekle karşılaşıyoruz. İspanya'da kendine özgü bir faşist diktatörlük biçimi vardı. çünkü İspanya burjuva—demokratik devrimin birçok unsurlarının hâlâ varolduğu bir ülkeydi. Bununla birlikte Primo de Rivera'nın faşist diktatörlüğü devrildi. Kimin tarafından? Kitlelerin mücadelesi tarafından. Burjuvazi Kurucu Meclis ve parlamento aracılığıyla kitlelerle kesinlikle ilişki kurmayı amaçlıyordu.

Korporasyonların ne olduklarını inceleyince ilk bakışta, onları parlamento ile karşılaştırmasını anlamsız olduğunu anlıyoruz.

Fakat bazıları, onları açıklayabilmek için özgürlük talebinde bulunmak gerektiğini söylemektedirler. Yineliyoyorum, bu bir doktrin hatasıdır. Faşistlerin sloganlarının

temeli yapabilmek için söylediklerini okuyup inanmak hatalıdır. Örneğin *Lavoro faşcista*'da işçilerin kontrolü ile ilgili bir yazı okudum. Bugünün İtalya'sında işçi kontrolü ne demektir? Ücretlerin kısıtlanmasına gidilmek istenmektedir, işçiler, müdürlük odasına girmekte orada sanayicilerle, kendilerini korkutan ve asgari ücrete ulaşıldığına ikna eden Faşistlerle karşılaşmaktadırlar. Tek amaç şudur: Sınıf mücadelesini harekete geçirmek yerine işçileri uzlaşmacılığa yöneltmeliydik. Komünist Enternasyonal şunu önerirken doğru söylemektedir: İşçilerin kontrolü yalnızca devrimci bir ortamda doğru bir slogandır.

Bazı yoldaşlar bu talebin yönetilmesinin tehlikeli olmadığını çünkü zaten gerçekleştirilemeyeceğini söylemektedirler. Yoldaşlar, kitleler gerçekleşmeyecek hedefler için harekete geçmezler. Bu talebi yöneltmek, faşist rejimin demokratik bir reformunu istemek anlamındadır; Caldera'nın yaptığı gibi, bir özgürlük zerkini istemek anlamındadır; acil değil, geçişken, bir politik sloganla ortaya çıkarak faşist rejimin demokratikleşmesini istemek anlamındadır.

Bizim sloganlarımız şu anda nelerdir? Sorunun özü buradadır. Bu sorun faşizmin kitleler üzerindeki etkisinin doğru değerlendirilmesine, kitlelerin hareketinin gelişme derecesine, faşizmin ve İtalya'daki ortamın geleceğine yakından bağlıdır. Eğer bu üç soruya doğru cevap verilmezse, Parti çizgisinin sapması ve en büyük hatalara düşülmesi mümkündür.

Faşizmin kitleler üzerindeki etkisi nedir? Korporasyon örgütünün bir zamanlar parlamentonun taşıdığı önemi taşıdığını söyleyebileceğimiz kadar kitleler üzerinde etkisi var mıdır? Böyle bir etki hiç olmamıştır. Parlamentonun ne olduğunu hatırlayın? Herkes, kişilerin gazeteyi eline aldıkları zaman baktıkları ilk yerin parlamento sütunu olduğunu bilir. Burjuva basın da parlamenter düzene uydurulmuştu; baş sayfalarını parlamento haberlerine ayırırlardı. Parlamento tüm ülkenin izlediği bir kürsüydü. Faşizm, kitleleri ajite edebilmeye yarayan bir ku-

rum olduğu için onu ortadan kaldırdı. Korporasyonların buna benzer bir niteliği var mıdır? Kesinlikle hayır. Faşizmin kitleler üzerindeki etkisinin, kitlelerin faşist rejimi destekledikleri anlamına geldiğini kitlelerin faşist rejimi, demokratik rejimi destekledikleri gibi desteklediklerini düşünmek yanlıştır. Kitleler arasında ideolojik bir etki vardır; kitlelerin bazı ihtiyaçlarını tatmin edebilecek bazı faşist örgütlerin desteklenmesi de sözkonusudur. Fakat geniş kitlelerin korporasyonculuğu bu kadar desteklenmesi sözkonusu değildir. En fazla, korporasyonculuğun neye dönüşeceğini görelim bakalım, diyecek işçi grupları olabilir. Apulya'da: «toprağın köylülere verilmesi gerektiğini söylüyorlar, bekleyelim ve korporasyonculuğun ne olduğunu görelim.» diyorlardı.

Örneğin FIAT'ta işçilerin Bedaux sisteminin (4) ne olacağını görmek üzere bekledikleri şüphesizdir. Faşizmin bu anlamdaki etkisinden söz etmek mümkündür. Kitleler bazı faşist kurumları desteklemektedirler, ya da, daha çok bazı acil ihtiyaçlarını karşıladıklarını ölçüde onlara yaklaşmaktadırlar.

Partimizin eylemini yürütmesi gereken alan acil talepler, kitleleri harekete geçirebilecek talepler alanı olmalıdır. Milano'lu bir işçiye: «Ücret kısıtlaması olmayan kırk saatlik iş haftası için mücadele etmeliyiz, ücretlerin dondurulmasına karşı çıkmalıyız v.b.» dersek kitle miting-

(4) Fransız mühendis Charles Bedaux (1888—1944) tarafından önerilen ve ilk defa ABD'de 1918 yılında kullanılan zaman ve hareket değerlendirme yöntemi. Amacı, emeğin en fazla yoğunlukta sömürülmesini sağlamaktı. Bedaux sistemi aslında sermaye yatırımının üretkenliğini artırmayı değil, yalnızca bir işçinin bile bir işçi gerçekleştirme süresini kısaltmayı amaçlıyordu. 1920 lerde İtalya'da da kullanılmaya başlandı ve birçok sanayi kollarında, daha yüksek «bilimsel olarak saptanmış» üretim kotaları saptayarak ve fazla mesaiyi kaldırarak ücretlerin büyük çapta düşürülmesine olanak sağladı.

leri protestolar, kitle hareketleri doğurabilirsiniz. Bunun yerine, «Korporasyonlara bir delegasyon gönderelim.» diyelim, hiç kimse dinlemeyecektir bile. Sizi dinlemeyeceklerdir bile, çünkü bu talep *faşizmin kitleler üzerindeki etki derecesine karşılık gelmemektedir*. Faşizmi teşhir etmenin anahtarı *en ilkel acil ekonomik talepler, yasal fırsatlardan yararlanma ve kitlelerin ajitasyonu ve onları mücadeleye yöneltme çabalarıyla oluşmaktadır*.

Hepsi bu mudur? Hayır. Bunlarm yanısıra Partimizin politik sloganları olması gereklidir, aksi halde ekonomizm hatasına düşebiliriz. Politik taleplerimiz olmalıdır. Ama hangileri? Bu talepler demokratik bir içeriye sahip olmak zorundadır; halkçı özgürlükler egemen olma zorundadır. Hangi demokratik talepleri öne sürebiliriz?

## 8. DERS

### FAŞİZMİN KIR SİYASETİ

Bugün inceleyeceğimiz konu en geniş, en karmaşık ve en güç konulardan biridir. Bir tek derste faşizmin kır siyasetinin temellerini açık bir biçimde ortaya koymak zorundayız. İtalyan ekonomisi ve Parti politikamızın süreci içinde birçok yoldaşımızın bu soruyla karşı karşıya kaldıklarını tahmin ediyorum. Onlar için bu bir tekrar olabilir; oysa diğerleri için konuyu kavramak daha zor olacaktır. İşte bu nedenle elimizdeki sınırlı zaman içinde çok ayrıntıya inmeden, dersi boş yere ağırlaştırmadan sonuca ulaşmaya çalışacağım.

Bu derste faşizmin kırda yaptıklarını bütün ülke ekonomisinde yapmış olduklarıyla karşılaştırarak kısa, genel bir görünümünü vermek istiyorum. Faşizmin politikasının son birkaç yıldaki son ekonomik bunalım yıllarındaki ekonomik ve toplumsal sonuçlarını kısaca belirtmeye ve bunun sonuçları üzerinde kendi siyasetimizi saptamak üze-

re hangi tabana dayanmamız gerektiğini kanıtlamaya çalışacağım.

Defterlerinizin 4. sayfasında bulunan bir sözle başlangıç yapmak istiyorum. Bu sayfada şöyle denilmektedir : «Şimdi, tarım işçilerinin çeşitli katmanları günden güne artan bir biçimde yoksullaşmaya terkedilmişlerdir.»

Bu cümle doğru mudur? Ve ne ölçüde doğrudur? Bu cümle ne şekilde yorumlanmalıdır? Bu sorulara cevap vermemiz gerekmektedir.

İlk olarak, faşizmin kır siyasetine ya da kırsal bunalıma ilişkin cümleleri, faşizmin siyasetinin ve kırsal ekonomik bunalımın kırsal alanların insanlarının genel yoksullaşmasını ifade ettiği şeklinde yorumlamaktan kaçınmalısınız. Bunu iddia etmek yanlış olurdu; çünkü bunalımın *bütün* kırsal katmanların yoksullaşmasını getirdiği doğru değildir. Bunalım, *bazı kırsal katmanların* yoksullaşmasına neden olurken, diğerlerini güçlendirmektedir.

Bu nokta üzerinde uzun uzun duramayacağım. Fakat kabaca, olayları şu şekilde değerlendirebilirsiniz : Kırda, emekçi köylülere, zengin köylülere, tefecilere ve bankalara rastlarız. Bunalım tarım ürünlerinin fiyatlarında düşüşe neden olmakta ve küçük orta —çiftlik sahiplerini; kendi işletme giderlerini, borçlarını ödemekten aciz olanları zor duruma düşürmektedir. Fakat bu borcun alacaklısı kimdir? Eğer parayı veren biri varsa, elbet bir de alan olması gerekir. Borç daha zengin bir toprak sahibi ya da tefeci veya banka tarafından verilmektedir. Bu olgu yaygınlaştığında, olayın karşılıklı iki cephesini görebiliriz : Bir yanda, günden güne borca batan, taahhütleri günden güne artan bir kırsal nüfus öte yanda ise borç veren günden güne zenginleşen bir katman oluşmaktadır. Bu son katmanda kimler vardır? Daha önce de söyledik : Zengin köylüler, tefeciler, bankalar. Bu basit gerçekten hareket ederek bile sorunun iki yönünü ayırdedebilirsiniz : Bir yanda giderek daha yoksullaşan

yoksullar, öte yanda giderek daha da zenginleşen zenginler...

Bu gerçeğin sonuçlarını incelerseniz, ne görürsünüz? Yoksul ve orta köylü katmanlarının, borçlarını ödemenin olanaksızlığı karşısında, topraklarını kaybetmeye engel olmadıklarını ve satmak zorunda kaldıklarını görürsünüz. Fakat bu noktada da sorunun iki yönü vardır : Eğer birisi toprağını satarsa onu alan biri olması gerekir. Yoksul köylü ve orta köylü, vergi ya da borçların baskısı altında topraklarını satmak zorunda kalmaktadırlar. Oysa bu topraklar onlara borç verenler, zengin köylüler, daha büyük toprağa sahip olanlar, tefeciler ya da banka tarafından satın alınmaktadır.

Bu çok basit bir örneklemedir, oysa olgunun daha derin yönleri vardır.

Aynı olguyu bunalım açısından inceledik. Şimdi de faşizmin siyasetinin kırsal alanlarda nasıl gerçekleştiğini görelim. Faşizm kır siyasetini uygulamaya ekonomik bunalımından önce başladı. Daha önceleri tarımsal bir bunalım sözkonusuydu; fakat bu bunalım 1926-1927 de daha keskin bir biçim aldı. Tarım ürünleri fiyatlarında ilk büyük düşüş bu döneme rastlar.

Şu iddiayı kabul etmek hatalı olacaktır : «Faşizmin kır siyaseti bütün köylülerin yoksullaşmasına yol açmıştır.» Bu doğru değildir. Olayları nesnel açıdan, politik açıdan ele almalıyız. Bu türden bir iddiada bulunmak, faşizmin kırda kitle tabanı edinmek, siyasî taban desteği bulmak için tüm olanakları yitirdiği ya da yitirmek üzere olduğu anlamına gelecektir; oysa faşizmin bu siyaseti yıllardan beri sürdüğüne göre şimdiye kadar şansı kalmamış olmalıydı. Bu doğru değildir. Kırda faşizmi destekleyen katmanların bir analizini yapalım. Bu katmanlara ne oldu bugün. Kırda faşizmi kim desteklemektedir? Şüphesiz bir değişim olduğunu görebiliriz. Fakat bu değişim hiç bir zaman, faşizmin kırdaki tabanının kaydığını ortaya koymamaktadır. Kitle tabanında bir kayma oldu, fakat sınıfsal tabanında değil.

Faşizmin iktidara geldiği dönemde, kırdaki tabanını kim oluşturmaktaydı? İtalyan kırsal nüfusunun, 1911 — 1921 arasındaki rakamlara göre sınıflandırılışına bakarsanız, faşizmin aynı yıllarda yapılan resmi istatistiklerine göre kırsal mülkiyet sahiplerinin artış gösterdiğini, bunun sadece genel bir artış değil, aynı zamanda küçük ve orta —katman toprak sahiplerinde de bir artış olduğunu göreceksiniz. Bu durum 1911 - 1921 arasındaki dönemi belirlemektedir. Bu dönemde olanları hatırlıyor musunuz? Bütün gelişme ve sonuçları ile savaş... Savaşı hemen izleyen dönemde ise yeni bir küçük toprak sahipleri katmanı oluşturma eğilimi vardı.

Bu konuda da olgunun iki yönünü görmeliyiz. Yalnızca bir yönünü gözönüne almak yanlış olacaktır. Toprak satın alma aracılığıyla küçük toprak sahiplerinin oluşturulması eğilimi ve aynı zamanda, kamulaştırma aracılığıyla, köylüler tarafından toprak işgalleriyle küçük mülkiyet sahipleri yaratma yönüne yönelten bir eğilim vardı.

Her iki konuda dikkatli olmamız gerektiğini neden söylüyorum? Çünkü eğer toprak satın alınmasına doğru bir eğilim varsa, siyasî bir ortam söz konusudur. Bu durumda, yoksul ve orta-katman köylü katmanının bir bölümü «zenginleşir» ve toprak sorununu satın almalarla çözümleme eğilimi gösterir. Tarım reformunun izlediği yol budur. Bunun anlamı nedir? Bu, hareketin, tarım alanında mülkiyet ilişkilerini, devrimci bir süreç izleyerek değil, yeni bir köylü katmanı tarafından toprak satın alınmasıyla çözümlenmesini hedef aldığını gösterir. Bu eğilimin bazı görünümleri örneğin Emilia'da, hem de yalnız dağlık köylerde değil aynı zamanda ova köylerinde de yaygın bir durum olarak ortaya çıkmıştır.

Ama İtalya'da bu iki olgunun hangisi daha büyük önem taşınmaktaydı? Reform mu, devrimci yol mu? Bu hareketlerden devrimci olanı şüphesiz çok daha önemliydi. İtalyan köylülüğünün öncü kitleleri devrimci eylemle toprağa sahip çıkıyorlardı. Toprağın devrimci bir yoldan

elde edilmesi yönündeki bu eğilim yeni toprak satın alınması, toprak sorunun tarım reformu yoluyla çözümlenmesi eğilimlerine kıyasla egemen bir toplumsal ve siyasî olguydu.

Bu durumda faşizm ne yaptı? Savaşı hemen izleyen dönemde hangi katmanın desteğini gördü? Başta tarım kapitalistlerinden destek gördü, ilk hamleyi onlar sağladılar. Fakat faşizmin tek taban desteği tarım kapitalistleri değildi. Kırda, özellikle Emilia'da faşizmin kitle tabanını sağlayan, orta-katman köylülerinin bu sıralarda az çok zenginleşen ve daha çok toprak satın alarak çiftliklerini genişletmek ve yaymak isteyen çeşitli katmanlarının desteğini sağlamış olmasıydı.

Bu katmanlar neden faşizme yöneldi? Çünkü savaş sonrası ortamında kendilerini, Sosyalist Partinin yanlış bir çizgiye saptırdığı tarım işçilerinin hareketinin ve kırsal yöre hareketinin, baskısı altında buldular. Bu yanlış çizgi söz konusu katmanlarm kent proletaryası ve kır kitleleri ile ittifaka girmesini engelliyordu.

Faşizme bu sürükleniş, kişilerin zenginliklerini arttırma eğilimi ile şiddetlenmekteydi. Örneğin Bolonya ve Ferrara eyaletlerinde yalnız orta-katmanın değil en yoksul katmanların bile faşizmden yana çıktıklarını görebilirsiniz. Bir köyün ne olduğunu hatırlayın. Köy, sınıf mücadelesinin henüz gelişmediği bir toplum biçimi oluşturur. Köylerde sınıf mücadelesi çok yavaş gelişir. Bir grup belirli bir yöne dönerse, diğerleri de toplumsal konum olarak farklı durumda olmalarına rağmen aynı yolu izlerler. Onları izlerler çünkü, borçlusu, işçisi, v.b. olduklarından birincilere bağımlıdırlar. Sınıfsal konumları henüz kesinkes belirlenmemiştir. Avukatın, noterin, borç verenin konumları önem taşımaktadır; çünkü, bunlar, nesnel bakımdan bu konumdakilerle çelişki içinde bulunan unsurlardaki kaymaları belirlemektedirler. Savaştan sonra faşizmin kırda taban kazanması bu yollarla oldu.

Bu arada, faşizmin başlangıçtaki programının ne olduğunu biliyorsunuz. Bildiğiniz gibi, daha sonraları bir ke-

nara bırakılan bazı köklü öneriler taşımaktaydı. Faşizm devrimci harekete karşı bir tavır aldı. Açıkca karşı bir tavır. Daha açıkcası, bu tavır, söylemek gerekirse, fabrika işçilerine bile yönelmeden ücretli tarım işçilerinin hareketine ve kırdaki devrimci hareketin gelişimine karşıydı. Faşizm esas şimşeklerini şu yöne çevirdi : Tarımsal bir devrim eğiliminin yayılmasını ve gelişmesini önlemek... Bu sıralarda tarım reformu akımını desteklemekteydi.

1921'lerin faşist yayınlarında, özellikle Emilia eyalet bölgesinin gazetelerinde, faşizmin proleter örgütlerinin gelişimini durdurabilmek için yeni bir küçük ve orta toprak sahipleri katmanı yaratma yönündeki isteğini açıkladığını görürsünüz. Bu yeni toprak sahipleri katmanı toprak satın almak suretiyle yaratılacaktı.

Faşizmin iktidara geldiği sıralarda kırdaki nesnel tabanına kısa ve süratli bir göz gezdirdik. Faşizm iktidara geldiğinde kırda neler yaptı? Faşizmin iktidara geçer geçmez politikasının neye dönüştüğünü iyi bilirsiniz. Bu politika, ücretlere karşı doğrudan bir saldırıya geçmeden, kapitalistlerin mevzilerinin açıkca güçlendirilmesini derhal başlatan, kapitalistlere kendi işlerinde ve ülkenin ekonomik yaşamında etkinlik sağlayan, sanayi sermayesinin, banka sermayesinin egemenliğini; bunların başında sanayiin kalkınmasını destekleyen bir politikaydı. Derslerimiz sırasında, faşizmin İtalyan sanayiini geliştirmek için hiç bir şey yapmadığını düşünmenin yanlış olduğunu vurgulamıştık. Faşizmin iktidara gelmesinden sonra, hem nicel açıdan hem de teknik ve örgütsel bakış açısından sanayide güçlü bir gelişme görüldü. İlk yıllarında faşist diktatörlüğün ekonomik siyasetinin karakteristik niteliklerinden biri bu oldu.

Bu siyaset kırda derhal tepkiyle karşılandı. Bunun sonuçları, yalnız kitle tabanının tümüyle yitirmesiyle kalmayıp, kırda derin bir hoşnutsuzluk yaratarak, —doğrusu— yeni bir küçük ve orta-toprak sahiplerin katmanının yaratılması sürecini durdurdu, ya da durmasına neden ol-

du. Bu süreç bir duraklama geçirdi. Küçük toprak sahipliğinin ortadan kalktığı söylenemez. Ama gözümüzün önünde oluşan olgu neydi? Genel olarak ekonomide, finans kapitalin ve sanayi kapitalinin konumunun güçlendiğini görebilirdiniz. Sanayiin gelişmesi kırın yoksullaşmasına neden oldu, çünkü sanayi yalnızca geniş çapta sermaye sömürmekle kalmamış, aynı zamanda faşizm, emekçi çiftçiye karşı sanayi yararına olan bir mali politika izlemişti.

Özellikle Matteotti bunalımı sırasında kırsal katmanların sallantısını böylece açıklayabiliriz. Bu sallantılar, kırsal küçük ve orta-burjuvazinin, iktidarı ele geçirir geçirmez faşizmin başlattığı politika karşısında korkuya kapılarak, hiç beklemedikleri bu politika karşısında aldıkları tavra bağlıydı. Faşizmin politikası diğer toplumsal katmanların konumlarını —bankerler ve kapitalistler— sağlamlaştırıyordu; kırsal küçük ve büyük burjuvazinin konumunu değil.

Bu ortamı düşünürsek, faşizmin kendi tarım politikasıyla daha çok uğraşması gerekiyordu. Totaliter devleti kurma sorunu ortaya atıldığında da sorun da iyice ortaya çıktı.

Faşizmin bu politika sayesinde başardıklarına gözümüzü kapamamalıyız; elde edilen sonuçları, incelememizi gerektiren konuları gözardı etmemeliyiz. «Buğday mücadelesi», «kapsamlı toprak ıslahı»; «tarımın ekonomik örgütlenmesi», «tarımda gündelik çalışmanın kaldırılması» gibi sorunlara gülüp geçmek hatalı olacaktır. Bu tür bir yaklaşım büyük bir hatadır. Bütün bu alanlarda, gerçekler, bazan etkileyici gerçekler karşımızdadır; bunlar, faşizmin ortaya attığı sloganlardır; İtalyan kırındaki sınıfsal ilişkileri dönüştürmeye yönelik gerçeklerdir. Bunların, hayran olmamız gereken siyasî sonuçları olmuştur.

Faşizmin genel sloganlarından hangilerini kısaca inceleyelim? Gelin ilk önce «buğday mücadelesi»ni; ikinci olarak «kapsamlı toprak ıslahı»nı; üçüncü olarak tarım ekonomisini (güya konsorsiyumlar kurarak) örgütleme girişimlerini, sonra da «tarımda gündelik çalışmanın kal-

dırması» politikasını yani «yurtiçi sömürgeleştirme» politikasını ele alalım. Başlıca konular bunlardır. Bunları derinlemesine değil, kısaca inceleyeceğiz.

«Buğday mücadelesi»ni ele alalım. Hepiniz bunun amacını biliyorsunuz. Faşizm bu kampanyanın amacının İtalya'nın buğday üretimini arttırmak olduğunu ileri sürmektedir; «her İtalyan'a yetecek kadar buğday üretmek». Başka bir deyişle, onlara bakılırsa, her zaman tarım ülkesi olan İtalya'nın yurtiçi tüketimi için buğday ithal etmesini durdurmak gerekmektedir. Bu kampanya, basit ve demagojik bir biçimde şöyle sunulmaktadır : «Her İtalyan kendi ekmeğini yemek zorundadır. Eğer bunu başaramazsak, savaş zamanında herkesi doyurabilecek kadar ekmek üretemeyiz.»

Oysa «buğday mücadelesi»nin gerçek anlamı nedir? «Buğday mücadelesi» İtalyan tarımsal ekonomisinin daha fazla buğday üretebilmek için nerdeyse tümüyle değiştirilmesi gerektiği anlamındadır. İtalya'da geniş ölçüde işlenmemiş toprak bulunmadığını bilirsiniz. Sürülmemiş duran küçük çaptaki topraklar ise ürün verebilmesi için büyük sermaye yatırımı yapılmasını gerektiren topraklardır. Bu, verimsiz, belki de hiç bir zaman işlenemeyecek bir topraktır. Demek ki buğday üretimini arttırabilmek için İtalyan tarımsal ekonomisinin eksenini değiştirmek gerekmektedir. Faşizm bunu nasıl yaptı? Bu alanda sonuç elde edebildi mi? Etmedi diyemeyiz! Buğday hasadının miktarında kayda değer bir artış gösterdi. Ama bu ilerlemeyi nasıl başarabildi? Bunun iki yöntemi oldu. Birincisi, buğday bugün hemen her yörede, daha önce tek yetiştirilenin meyve ürünleri, meyve ağaçları v.b. olan topraklarda bile yetiştirilmeye başlanmıştır. Buğday ekili toplam çiftlik arlanlarında artış olmuştur. Fakat bu en önemli nokta değil dir. En önemli nokta, bugün İtalya'da hektar başına ortalama buğday hesadımı eskisine oranla çok daha fazla oluşudur. Bugün İtalya'da bir hektardan ortalama 14

kental (1) ürün —bu oldukça yüksek bir ortalama ürün düzeyidir— alınmaktadır. Eskiden, ortalama hasat 10 ila 11 kental arasında seyrederdi. Bugün ise 14 kental üretilmektedir, öyleyse bunu gerçekleştirebilmek için bir şeyler yapılmış olması gerekir. İşte sorunun ne olduğunu görmeye başlıyoruz. 10 yerine 14 kental ürün almanın anlamı nedir? Bu, toprak üzerinde daha yoğun olarak çalışıldığı, daha iyi makinalar kullanıldığı, ya da ilkel aletler yerine makinalar kullanıldığı anlamına gelmektedir; bu, daha fazla gübre kullanılmış demektir. Tek kelimeyle, eskiden olduğuna oranla daha fazla sermaye harcanmış demektir.

Bu noktada, ekonomik konudan toplumsal ve politik konulara geçiyoruz. «Buğday mücadelesi»nin başarılı sonuçlarına ulaşmak için buğday yetiştirirken hektar başına daha fazla sermaye yatırmak gerektiğini görebilirsiniz. Fakat buğday yetiştirmek için daha fazla sermaye yatırılınca daha yüksek bir buğday fiyatı ortaya çıkmaktadır; aksi takdirde büyük miktarda sermaye yatırılmazdı. Demek ki faşizm buğdayın fiyatını yüksek tutması gereken bir politika izlemiştir : Buğday ithalatına gümrük koymuştur. Buğday ithalatına konulan gümrük, «buğday mücadelesi»nin en önemli noktasıdır. Buğday ithalatına gümrük koymaksızın «buğday mücadelesi» olanaksızdır. Buğday ithalatına konan gümrüğün İtalya'daki buğday fiyatları ile dünya piyasalarındaki fiyatlar arasında muazzam bir farklılık yaratmıştır. Fakat, devletin buğday üretiminde hektar başına bir artış sağlamak için müdahalede bulunduğu durumlar da sözkonusudur : Buğday üreticileri için prim, yarışmalar, gübre kullananlar için özel kredi vadeleri v.b. Bununla birlikte, bunlar ek biçimlerdir; temel destek buğday üzerine ithal vergisi konulmasıdır.

Soruyu daha ayrıntılı bir biçimde inceleyebilmek için bu konuda bir şeyler daha söylemek gerekecek. Günlük

(1) 1 Hektar, 10,000 metre kareye eşittir. Bir kental ise 100 kilogramdır.

dille anlatmak söz konusu olduğundan, işin en güç noktasına geliriz. Yine de size bunu anlayacağınız biçimde anlatmaya çalışacağım.

İtalya çapında elde edilen ürünün heryerde 14 kental olduğunu sanmayın. Hiç de öyle değildir. İtalya çapında her hektar 14 kental vermez. 14 kentallik ortalama, çok farklı sayılardan elde edilmiş bir ortalamadır. Sardunya'nın ortalaması 10 kentalin altındadır. 9'a hatta 8'e kadar düşmektedir. Lombardia'nın bazı bölgelerini ele alırsanız, aksine bu ortalama hektar başına 30 kentalden fazladır. Şimdi, 8 kental üreten çiftçinin koşulları ile 30 kental üreten çiftçinin içinde bulunduğu koşullar düşünün; biraz düşünürseniz, faşizmin kırdaki politikasının ne olduğunu anlayabilirsiniz.

Tarlasından hektar başına 30 kental ürün alan kimdir? Hektar başına 30 kentalden fazla ürün ancak büyük toprak sahibi, en verimli toprağa sahip olan, en büyük ve en özel donatıma sahip olan ve toprağına yatırabileceği büyük miktarda parası bulunan, böylelikle büyük ölçüde verimlileştirici kimyasal maddeler v.b. kullanabilen toprak sahibidir. Hektar başına 30 kental buğday üretmenin birim başı maliyeti, hektar başına yalnızca 8 kental buğday üretmenin birim maliyetinden çok daha fazla olduğu açıktır. Bu, buğday ithal vergisi hektar başına 8 kental ürün alanları desteklemiyor, 30 kental ürün alanları destekliyor demektir. Elbette bu mutlak anlamda doğru değildir. Eğer buğdaya ithal vergisi olmasaydı 8 kental alan çiftçiler hiç buğday ekemeyeceklerdi. Bunlar genellikte, kendi ürettiklerini kendileri tüketen küçük çiftlik sahipleridir. Piyasa için üretimde bulunmadıkları için ithal vergisi onları etkilememektedir. Oysa orta-katman köylüsü, piyasa için üretim yapmaktadır; genellikle sermaye sıkıntısı çeker, ürününü henüz olgunlaşmadan tarladayken satmak zorundadır. Daha fiyat saptaması yapılmadan satmak zorundadır. Bu açıdan, faşist politikanın karakteristik bir niteliğiyle karşı karşıyayız. Bazı yıllar hasadın arefesinde ithal vergisi arttırılmıştır; yani orta—

katman köylüleri bu sırada ürünlerini satmış bulunmaktadırlar. Burada eşitsizliğin ortada olduğunu görüyorsunuz. Buğday hasadı büyük kapitalistler, tefeciler ve bankalarca elverişli bir biçimde satın alınmaktadır. Bu ise, hükümetin, büyük çiftliklerine yatırdıkları sermaye karşılığında büyük buğday yetiştiricilerine verdiği bir ödüldür.

Buğday ithal vergisi ve «buğday mücadelesi» yüksek verimlilikteki ve yüksek ürün ortalaması bulunan çiftlikleri desteklemek üzere tasarlanmıştır. Bütün elverişsizlikler, bütün ürettiğini tüketen, eskiden ürettiği bitkilerin fiyatları bunalım nedeniyle düştüğü için buğday ekmeye itilmiş olan küçük çiftçinin sırtına binmektedir. Büyük üreticiler, büyük çiftlikler, tarım kapitalistleri ve hatta bazan büyük çiftlik işletmecileri ve ortakçılar bunun yanısıra muazzam çıkarlar elde etmektedirler.

Fakat «buğday mücadelesi» aynı zamanda bütün halk için ekmek fiyatının artması demektir. Bu nedenle bütün işçilerin, bütün halkın sırtından, büyük üreticilere, en zengin kırsal katmanlara bir bağış verilmektedir. «Buğday mücadelesi» kırda bir farklılaşma sürecine, faşizmin kurduğu ve şiddetlendirdiği ama aynı zamanda kısmen teşvik ettiği bir süreçtir. «Buğday mücadelesi» sayesinde kırda elde edilen temel sonuç nedir? Tarıma daha büyük miktarda sermaye yatırımı. Bu, daha büyük miktarda sermaye yatırılarak, bu mücadelenin kırda sermayenin konumunun, bankaların, parası olanların konumunun güçlendirilmesi anlamına gelmektedir. «Buğday mücadelesi» sayesinde gübre, çiftlik makinaları v.b. üreten tröstler korkunç bir düzeye ulaşmışlardır. Örneğin Montecatini gübre üretiminin % 100'ünü kontrol altında bulundurmakta olup, bunları, tekel konumunda olması sayesinde yüksek tutabildiği fiyatlardan satmaktadır. Finans kapital, bankalar kırsal bölgelere giderek daha fazla sızmaktadır. «Buğday mücadelesi» kırda finans kapitalin egemenliği demektir.

Genelde «buğday mücadelesi»nin başlıca sonuçları şunlardır : Üretimin artması esas olarak daha fazla sermaye yatırımına dayalıdır; hektar başın ürün artışı bü-

yük çiftlikleri, büyük kapitalistleri güçlendirmektedir. Özellikle buğday ithal vergisinin sayesinde elde edilen bu artış ise kırda en güçlü unsurların —tarım kapitalistleri, bankalar, finans kapital— konumunu sağlamlaştırmaktadır.

Şimdi de faşist politikanın kırdaki bir başka sloganına bakalım : «Kapsamlı toprak ıslahı.» Bu nedir? Bu konuda da faşizmin öne sürdüklerine gülüp geçmemeliyiz. Faşizm iki milyon hektar toprak ıslah edebilmek üzere iki milyar liret gerektiren dev bir plan hazırlamıştır. Faşizm bu planı gerçekleştiremedi. 1932-33 de kendi planını (hatırlatıyorum : Kendi planım) % 9 oranında kısıtlamak zorunda kaldı; 1933-34 te planın çapı % 36 oranında, 1934-35 te % 56 azaltıldı; ve nihayet 1935-36 da % 79 luk bir azaltma öngörülmekteydi. Tekrarlıyorum, bu azaltmalar plan üzerinde yapılmıştır; uygulanması sırasında plan ayrıca epeyce kısıtlamayla karşılaşmıştır.

Islahın ne olduğunu bilirsiniz. Toprağı ıslah etmek, işlemek, bir yana üzerinde oturulması bile olanaksız bir bataklık araziyi üretim yapılabilir hale getirmek demektir; bu, suyunu kurutmak ve daha sonra da işlemek demektir. Başka bir deyişle iki tür ıslah gereklidir : Çalıların temizlenmesini içeren hidrolik ıslah, toprağın sürülmesi ve ekilmesi...

Bu planları uygulayabilmek için gerekli olan nedir? (Yine tekrarlıyorum, faşizmin yaptıklarıyla alay etmemeliyiz. Alay edebileceğimiz ne vardır? Toprak ıslahıyla mı yoksa faşizmin yüksekten atmasıyla mı? Nitekim, sonuçlar oldukça sınırlıdır. Fakat bunun taşradaki toplumsal sonuçları, sınıfların ve sınıfsal gruplaşmaların kapsamlı toprak ıslahı ile uğradığı kaymalar hiç de sınırlı değildir.) «Kapsamlı toprak ıslahı» toprağa, tarıma sermaye yatırımı anlamındadır. «Hidrolik ıslah»için büyük miktarda sermaye gerekmektedir. Tarımsal ıslah için ise daha da büyük miktarda sermaye gereklidir. Devletin kararlarına göre toprak sahipleri ıslah işlemine başlamak zorundadırlar, devlet bunları bazı yardım biçimleriyle desteklemektedir.Toprak sahipleri konsorsiyumlar kurmak zorundadır-

lar. Büyük ve orta büyüklükteki toprak, sahipleri bu konsorsiyumlara katılırlar. (Küçük toprak sahipleri yalnızca bazı bölgelerde, örneğin Istriya'da, Sardunya'da v.b. bu konsorsiyumlara katılmaktadırlar.) Küçük ve orta büyüklükteki toprak sahipleri yıldan yıla bu konsorsiyumun giderlerini karşılayamamaktadırlar. Böylelikle, bu konsorsiyumlarda küçük toprak sahipleri eritilmekte ve orta büyüklükteki toprak sahibi de borca girmekte ve topraklarını kaybedebilecek duruma düşmektedir. Büyük toprak sahiplerinin gruplaşmaları küçük ve orta büyüklükteki toprak sahiplerine karşı, konsorsiyumlarda konumlarını güçlendirme olanağını sağlamaktadır. Bütün bunlar, bugünün enaçık toplumsal sonuçlarıdır. Ve bunların alaya alınması doğru olmaz.

Toprak ıslahının İtalya'da belirleyici bir önemi vardır. Örneğin Lombardiya gibi verimli bir bölgeyi ele alın : Yüzyıllardan beri sermaye yatırılarak ıslah edilmiş ve verimlileştirilmiş topraklar buradadır. Bu yatırımlar bugün de sürmektedir; bunalım nedeniyle daha yavaş bir hızla ama yine de sürmektedir. Bu, aynı zamanda son derece ilginç bir toplumsal olguyla; kırda daha büyük bir sınıfsal farklılaşmaya, zenginlerin daha zengin ve yoksullada dahada yoksullaşmasına neden olan bir olguyla birlikte ortaya çıkmaktadır.

Ama bugünün toprak ıslahı ile dününki arasında bir farklılık yok mudur? Bazı yöreleri için evet, diğerleri için hayır! Savaştan önce İtalya'nın çok geniş bir göç akımıyla karşı karşıya kaldığını unutmamak gerek. Bu akıma özellikle, köylüler gündelikçi tarım işçileri kapıldılar ve çalışmak üzere Amerika'ya göçerek İtalya'ya para gönderdiler. Bazı bölgelerin tarımsal gelişmesine bu olayın katkısı oldu, gelin buna bazı katmanların «zenginleşmesi» diyelim. Ama bu, savaş öncesi yılların bir özelliğiydi. Bugün, göç olgusu ortadan kalkmıştır. Dış ülkelerdeki tarım emekçilerinin ve küçük köylülerin biriktirdikleri paralarla kurulan küçük ve orta-çaplı toprak holdingleri sayesinde

tarım işçilerinin göçetme eğilimi artık kayda değer bir toplumsal olgu olmaktan çıktı.

Yeni toprak holdingleri nelerdir? Gelin faşizmin sözde yerli sömürgeleştirme için aldığı tedbirleri görelim. 1928 lerden itibaren altı bin çiftlik ailesi bir bölgeden diğerine göçettirilerek yerleştirildiler. 1933-34 te bu ailelerin sayısı iki bini buldu. Bu aileler, suyun kurutulması bitirilerek tarımsal çalışmaların başladığı arazilere yerleşmişlerdir. Bu durum, ailelerle konsorsiyumlar arasında bir dizi ilişkinin doğmasına neden olmuştur; bu yeni sözde «toprak sahipleri», konsorsiyumlara borçluluk sayesinde ortaya çıkabilmişlerdir; bu, borç tarımdaki bunalım keskinleştikçe artmaktadır. Fakat kırsal olgunun karakteristiği bu değildir. Karakteristik olgu, kapitalist sızma ve faşizmin siyasetinin doğurduğu ve kapitalistlerin, büyük toprak sahiplerinin, ve finans kapitalin konumlarını güçlendirmeye yönelik birçok değişiklikle ortaya çıkmaktadır. Şimdi, konsorsiyumlardan sözetmek istiyorum.

Konsorsiyumlar nedir? Bunlar, belli bir ürün üreticilerinin katılmak zorunda oldukları, ürün fiyatlarını saptamaya yönelik birliklerdir. Bu konsorsiyumlarda küçük ve orta-büyüklükteki yetiştiriciler, büyük yetiştiricilerle karşı karşıyadırlar; bunlar, büyük yetiştiricinin vicdanına terkedilmişlerdir. Konsorsiyum büyük yetiştiricilerin, küçük ve orta-büyüklükteki yetiştiricileri buyrukları altına alabilmek için kullandıkları bir araçtır. Ürünlerin fiyatları büyük yetiştiriciler tarafından saptanmaktadır. Daha önce toprk ıslahı konsorsiyumlarında gördüğümüz gibi, bu konsirsiyumlarda da küçük ve orta toprak sahiplerini sınırlama ve kamulaştırma eğilimi vardır.

Faşizmin kır siyaseti hakkında söylediklerimize toprak sahibi işletmeciyi ezmeye yönelik malı politikayı da eklemeliyiz. Toprak sahibi işletmeci, çalışmayan toprak sahibine oranla iki kat vergilendirilmektedir : Bir defa çiftlik işletmecisi olarak, bir defa da emekçi olarak vergilendirilmektedir. Bugün, özellikle kırdan ne kadar fazla vergi alındığını biliyorsunuz. Saban alabilmek, domuz, köpek

besleyebilmek, silah taşıyabilmek için çeşitli vergiler ödenmektedir. Bu yıkıcı vergiler özellikle küçük ve orta yetiştiriciler üzerinde ağır bir yük oluşturarak içinde yaşadıkları koşulları kötüleştirmektedir.

Bunun sonucu ne olmaktadır? Bunun sonucu, 1927 den bu yana İtalyan kırında da küçük ve orta yetiştiricilerin sayısındaki azalma ve küçük ve orta büyüklükteki çiftliklerin savaş sonrasındaki yayılmalarını durdurarak kaybolmaya eğilim (eğilim diyorum çünkü buna bir *oldu bitti* gözüyle bakmamaya dikkat etmemiz gerekir) göstermesi olmuştur. Dağlık ve tepelik arazilerde, ovalardakine oranla bu eğilim daha güçlüdür; ama heryerde vardır. Burada da faşizmin ekonomik politikasının nasıl en güçlülerin —tarım kapitalistlerinin, zengin köylülerin, finans kapitalin— konumlarını güçlendirdiğini görebiliriz.

Kırsal mülkiyetlerin haraç mezat satılmasını gösteren rakamlar oldukça karakteristiktir. Bunlar, 1927 de 1 620 kadardı; 1929 da 2 600 e çıktı; 1930 da 3 400'e, 1931 de 4 000'e ve 1932 de de 5 800'e ulaştı. 1927 den 1932 ye kadar kabaca dört katına çıktığını görebiliriz. Aynı eğilim bütün İtalyan tarımsal ekonomisinde de görülebilir. Faşizm tersini iddia etmektedir. Faşizm eğilimin, topraksız çiftlik işçilerinin kalmaması ve yeni bir ortakcılar ve küçük çiftçiler katmanının yaratılması yönünde olduğunu ileri sürmektedir.

Bu gerçek midir? Hayır, gerçek değildir! Yoldaş Marabini'nin yazılarını dikkatle okuyun, bunun gerçek olmadığını kanıtlayan geniş bir belgelendirmeyle karşılaşacaksınız. (2)

Gelin, kısaca «tarımda gündelik çalışmanın kaldırılması» faşist siyasetinin ne anlama geldiğini inceleyelim. Neden «tarımda gündelik çalışmanın kaldırılması» siya-

(2) Andrea Marabini, «I risultati dela bataglia del grano,» **Lo Stato Operaio** VII, (5) Mayıs 1934, Sf. 392—406, ve «Spostamenti de classe nelle campagne italiane,» **Lo Stato Operaio**, VII, (7) Temmuz 1934, Sf. 507—518

setinin uygulandığı ileri sürülmüştür? Çünkü bölük bölük işsiz tarım işçisi alınmış en zengin köylülerin en kötü toprak parçalarına yerleştirilmiş; yapılan kontratlarla topraksız gündelikçi tarım işçisi hiç bir şekilde toprak sahibine benzer bir konuma getirilmemiştir. Bu kontratlar tarım işçisini özel kontrat şartlarına göre işlenmesi gereken bir toprağa bağlayabilmek için kullanılan bir araçtan başka bir şey değildir. Bu kontratların şartları ortakçılık kontratlarının koşullarından çok daha kötüdür; feodal ilişkilere geriye dönüşü işaretlemektedirler. Bir de tarım gündelik işçisine verilen toprağın nasıl bir toprak parçası olduğuna bakalım : Bu bölgede bulunabilecek en verimsiz topraktır. Emekçi, çakılları temizlemek için çok çalışmak zorundadır; belirli bir ürünü ekmek ve tarım aletleri kullanmak zorundadır; böylelikle her zaman yarıdan az, hatta bazan hasadın üçte birinden az bir pay alabilecektir.

Onun payı genelikle üçte bir dolayındadır. İşsiz tarım işçileri böylelikle belli bir toprak parçası üzerinde sabahtan akşamaka kadar çalışmak ve çoğunlukla kontratla saptanan bir biçimde ailelerini de çalıştırmak zorundadırlar. Faşizm onları artık gündelikçi işçiler olarak görmektedir. Bu, İtalyan ekonomisine faşizmi soktuğu köleci bir biçimdir. Bu köleci ekonomik biçimler kırsal alandaki sınıfsal ilişkileri gittikçe kötüleştirmektedir. Demek ki, kırdaki eğilimin hiç de yeni bir çiftçiler katmanı yaratmak değil, daha çok topraksız çiftlik işçilerinden daha kötü durumda olan bir yarı-proleter katman yaratmak yönünde olduğunu görüyoruz; çünkü bu kişiler çiftlik işçisi niteliğini yitirmişler, çiftlik sahibi konumuna da gelmemişlerdir.

Faşist diktatörlük «tarımda gündelik çalışmanın kaldırılması» hakkında pek çok konuşmaktadır. Bunun az ya da çok etkisi de olmuştur. Tarımda gündelik çalışma biçiminin kaldırılması siyasetinin ne olduğunu, ne anlama geldiğini herkes anlamamaktadır. Birçokları faşizmin demagojisine kanmaktadır. Bazı kırsal bölgelerde bir takım yoldaşlar bile bu propagandadan etkilenmişlerdir. Bize, «Herşeye rağmen en azından babamın bugün yiyecek bir

lamlaştırmıştır. Acaba bu, feodalizmin kalıntılarının ortadan kalktığını mı ifade etmektedir? Bu, henüz Partimizin incelemeye girişmediği bir noktadır. Örneğin, Partimiz Sicilya'da, diğer bölgelere göre gözle görülür derecede daha güçlü olan feodalizmin kalıntılarını henüz incelememiştir. Fakat bu feodal kalıntıların var olduğu yerlerde, örneğin Sicilya'da faşizmin bu katmanlarda destek arayacağı için onları yoketmediğini söyleyebiliriz. Büyük arazi sahipleri, baronlar, faşizme yakından bağlı bir katman oluşturmaktadırlar. Ama bu, finans kapitalin Sicilya'da hiç bir ilerleme göstermediği anlamına mı gelir? Banco Di Sicilia kırsal yöre bankası olarak muazzam bir gelişme kaydetmiştir. Fakat kime borç vermektedir? Büyük arazi sahiplerine. Demek ki kırda latifundiyaların (büyük arazilerin) düşüşünü getiren bir sermaye girişinden çok lokma ekmeği var. Demek ki bir ilerleme kaydedildi.» diyerek karşımıza çıkan bir Parti görevlisiyle bile saatlerce konuşmak gerekmektedir. Bu «ilerleme»nin aslında ne olduğunu kanıtlayabilmek için derin bir tartışmaya girmemiz gerekiyor.

Şimdi, genel olarak, kırda faşist siyasetin sonuçları ne olmuştur buna bakalım. Bugünkü ortam savaşı hemen izleyen yıllardakine oranla tümüyle değişiktir. İtalya'da her zaman iki şey söylenirdi : Bir yandan, İtalyan kırında feodal ekonominin büyük kalıntıları bulunduğu, öte yandan ise, kırda, temel dürtüsü toprak sahibi olmak olan bir orta mın; burjuva-demokratik devrimci hareketin unsurlarının da bulunduğu bir ortamın var olduğu söylenmekteydi. (Proletarya devrimi, ihtiyacı olan köylülere toprak sağlamak sorununu çözümlemek, İtalyan köylülüğünün temel arzusunun gerçekleştirmek zorunda kalacaktır.)

Faşizm her hangi bir şeyi değiştirmiş midir? Evet faşizm, sanayiin durumunu İtalya tarımına göre daha güçlü, daha sağlam bir hale getirmek yönünde bir şeyler yapmıştır; ülke çapında bankaların konumunu güçlendirmiştir; ekonomi çapında finans kapitalin mevzilerini sağ-

feodal unsurlara sermaye girişi; yani, bu unsurların konumlarının güçlendirilmesini getiren bir giriş vardır.

Faşizmin mafiaya karşı mücadelesi temelde oluşturulmuş olan toprak sahipleri katmanına, bir yandan devrimci harekete karşı çıkarken bir yandan da büyük arazi sahiplerini yıpratan bu katmana karşı bir mücadeleydi. Mafia'nın niteliğini ve karmaşık bir olgu olduğunu biliyorsunuz. Sicilyalı baronlarla köylüler arasında, büyük çiftlik sahipleri, kiracılar, kiracı çiftçilerden oluşan bütün bir aracılar katmanı vardır. Mal sahibi ile işçi arasında bir dizi rütbe bulunur. İşte Mafia bunlar arasından çıkar. Bu grupların her biri bir yandan feodal baronla mücadele ederken bir yandan da köylüyü kendi hakimiyeti altında tutmaya gayret eden bir klik oluşturmaktadır. Faşizm sınıfsal konumları kaydırmak üzere değil, büyük arazi sahiplerini desteklemek için işin içine girmiştir. Sicilya'da da böyle oldu.

Diğer bölgelerde olduğu gibi, genel olgu sermaye, makinalar ve gübrelerin daha yaygın kullanımından oluşmaktadır. Hektar başına daha fazla ortalama ürünün, daha fazla sermaye yatırımı demek olduğunu daha önce gördük. Toprak sorunu bugün bunun sonucunda daha farklı bir biçimde mi ortaya çıkmıştır? Bu, cevaplanması gereken politik bir sorundur.

Büyük çiftlik işçileri kitlesi topraksızdır; bunlar, büyük çapta ya tümüyle ya da hemen hemen tümüyle işsiz, yarı-proleter konumuna indirilmiş tarım işçileridir. İstedikleri nedir? Toprak sorununu eskisine göre farklı bir biçimde çözümlemeye yönelebilecekler midir? Toprak sorununu reform görüş açısından ortaya koyabilmek için nesnel koşullar var mıdır? Hayır, bu nesnel koşullar yoktur. Bugün, yoksul katmanların zenginleşebilmesi yönünde bir eğilim yoktur, tersine, karşı bir eğilim vardır. Kesin yok edilmelerine yönelik bir eğilim...

Öyleyse toprak sahibi olma dürtüsü karakterini mi değiştirmiştir? Hayır! Çiftlik işçilerinin kitlesi toprak istemektedir; devrimle toprak sahibi olmak istemektedirler.

Tarım reformu değil ama tarım devrimi : Sorun bu şekilde ortaya konmuştur.

Faşizm feodal kalıntıları korumuştur; ortakçılık kontratlarının, bu kalıntıların en karakteristik ifadesi olan kontratların uygulanmasını yaygınlaştırmıştır; finans kapitalin ve ülke çapında kapitalizmin tüm mevzilerinin sağlamlaşmasını sağlamıştır; fakat toprak sorununu reform yoluyla çözümlemeye yönelik bir eğilim yaratmamış, tersine, toprak sorununu devrimle çözümlemek eğilimini güçlendirmiştir.

Faşizmin kır siyasetinin genel sonuçları faşizmin başlangıçtaki tabanının daralmasına neden olmuştur. Bugün faşizmin tabanı kimlerdir? Bu taban tümüyle kapitalisttir. Kırda bunlar, büyük çiftçilerden, büyük toprak sahiplerinden oluşmaktadır. Zengin köylüler katmanı da faşizme bağlıdır; ama bunalımın baskısı altında, onların arasında da etkin bir hoşnutsuzluk yayılmaktadır.

Kırsal emekçi nüfus için, toprak sorunu eskisine oranla şimdi daha çetin bir sorundur. Proletarya ile tarım işçileri kitlesi arasında işbirliği için nesnel koşullar bugün geçmiştekine oranla daha elverişlidir. Ancak, bu, işbirliğinin kendiliğinden, otomatik olarak oluşacağı anlamına gelmez. Nesnel koşullar daha kolay oluşur, öznel koşulların oluşturulması çok daha güçtür. Kapitalizmin kırda güçlenmesi devrimci çalışmaları daha da güçleştirmiştir. Kırda eskiden daha zayıf olan kontrol yöntemleri kayda değer biçimde güçlendirilmiştir.

Bu durum bize çetin acil görevler yüklemektedir. Bu, Partimizin tarım programının, kırdaki ajitasyonumuzun ve çalışmalarımızın bugün geçmişte olduğundan daha büyük önem taşıdığı anlamına gelir.

# EK

## İTALYA FAŞİZMİNİN GÜCÜ NEREDEDİR? (1)

İtalyan faşizmi, uluslararası alanda hâlâ büyük ilgi uyandırmaktadır, ancak bu, faşizmin yeni gelişmekte olduğu ve faşizmin özünü anlayabilmek için ilgi gösterildiği geçmişteki günlere göre farklı bir ilgidir. Bugün artık bu konuda aramızda anlaşmazlık yoktur. Komünist Enternasyonal Kongrelerinde ortaya konulduğu şekliyle, hatta Komünist Enternasyonal Yürütme Kurulunun 13. Birleşik Oturumunun kesin bir biçimde belirlediği haliyle faşizmin tanımı yalnızca tam anlamıyla doğru, Komünist Enternasyonal tarafından yıllardan beri yürütülmekte olan çalışmaların sonucu olmakla kalmayıp, henüz Komünist Partilerin doğrudan etkisi altında bulunmayan önemli bir işçi, küçük-burjuva ve aydınlar katmanı tarafından doğru olarak kabul edilmektedir. Tek kelimeyle, faşizmin burjuvazinin en gerici gruplarının açık diktatörlüğü olduğu yak-

(1) L'Internationale communiste, XVI, 19 (5 Ekim 1934) Sf. 1254-1270. İmza : Ercoli.

laşımı bugünün tarihsel koşullarında çok yaygın bir halk görüşüdür. Fakat faşizm kapitalizmin işçi sınıfı ve büyük emekçi kitleler üzerindeki iktidarını, burjuvazinin uğraşmak zorunda kaldığı gitgide kötüleşen —ekonomik ve politik ortam— koşullarında **nasıl olup da savunup sürdürebilmiştir?**

Elbette bu sorun yeni bir sorun değildir. Hepimiz ve herbirimiz faşizmin açık şiddet ve terör yöntemiyle, işçilerin varoluş koşullarına karşı acımasız bir saldırı başlatarak, işçi hareketinin hertürlü olanağını ortadan kaldırarak ve büyük kitlelerin örgütlenme özerkliğini yıkarak, kamu oyunu yanıltarak v.b. burjuvazinin iktidarını savunduğunu ve sürdürdüğünü, ezbere biliriz. Hepimiz bunları ezbere tekrarlayabiliriz. Fakat bunların doğru önermeler olması, olayların gerçeğini iyice açıklayabildikleri anlamına gelir mi? Faşizme karşı mücadele etme yönetimini incelerken genel anlamlı iddialarla kendimizi sınırlayabilir miyiz? Bunun yerine faşist politikanın çok daha somut bir tahliline girişmemiz gerekmez mi?

İtalya örneğini ele alalım. İtalya'da faşizm on iki yıl iktidarda kalmıştır. İktidarı ele aldığı anda, bir dizi ciddi siyasi güçlüklerle karşı karşıya kalmıştır, fakat ekonomik koşullar ancak birkaç yıl için izafi olarak (bu izafi istikrar dönemidir). lehine yürüdü. O zamandan bu yana ekonomik ortam gittikçe kötüye dönüştü; başlangıçta yavaş yavaş, daha sonra hızlı adımlarla kötüleşti. Dünyadaki bunalım ciddi zaaflarla önceden zayıflamış bir İtalyan ekonomisiyle karşılaştı (1926-27 mali bunalımı ve uzantıları, çetin tarımsal bunalım v.b.) ve ekonomiyi fena halde sarstı, bir dizi ciddi çelişkiyi kızıştırdı. Buna rağmen faşizm ayakta durabildi. 1927 den bu yana ücretlerde yüzde elliyi aşana ortalama reel düşüş kaydedildi. Sürekli işsizlik olgusu İtalyan ekonomisinde yeniden ortaya çıktı ve yüzbinlerce kişiyi etkiledi. Fakat savaş öncesinde bu durum sadece kırla sınırlı iken ve sonuçları güçlü ve sürekli bir göç akımıyla hafifleştirilirken, bugün işsizlik kentlere ve sanayi proletaryasına da sıçramış, göç akımı ancak önemsiz bir düzeyde kalmıştır. Emekçi kitlelerin yaşam koşulları, özellikle bazı tarım bölgelerinde, son ve inanılmaz derece düşük bir düzeye düşmüştür ki, altmış yıl öncesinin

ulus-devlet birliği dönemiyle karşılaştırılamayacak haldedir. O zamanlar bizzat burjuvazi kitlelerin perişan hali karşısında üzülmüş görünerek ve bazı devlet adamları, bugün hâlâ okunan araştırmalar incelemeler yaparak bu ortamı sergilemişlerdi. Kitlelerin düşürüldüğü kötü koşullar ve ülkenin ekonomik ortamı yani şimdiki durumla faşizmin yirmi yıl önce ilk programında söz verdiklerinin karşılaştırılması bugün çelişik görülebilir.

Ancak faşizm ayaktadır. Bu direncinin temelleri nelerdir? Bana göre, İtalyan faşizminden sözederken bu sorun özel bir önem taşımaktadır. Bu sorunun sistematik bir tartışması mutlaka biz İtalyan Komünistleri —çünkü tartışarak kaçınılmaz olarak yaptığımız birçok ciddi hatanın farkına varıyoruz— ve başka ülkelerdeki, bizim deneyimlerimizden birçok şey öğrenen yoldaşlarımız için son derece öğretici olacaktır.

Bu arada, çeşitli ülkelerde faşizmin gelişmesini ve siyasetini incelerken İtalyan faşizminin gelişiminin deneyimlerini diğer ülkelere uyarlamanın mekanik bir hal almasına karşı sizleri bir kez daha uyarırken okuyucudan bu tekrardan ötürü özür diliyorum. Aynı zamanda, sadece faşizmin yapısı tartışılırken değil, bu siyasetin somut biçimleri ayrıntılı olarak değerlendirilirken de, kalıpçılığa ve anlamsız sözlere yönelme tehlikesinin epeyce arttığını da eklemek istiyorum; demek ki şimdi her zamandan çok, yanlış benzetmelerden kaçınmak gerekmektedir. Faşist diktatörlük olan diğer ülkelerdeki yoldaşlarımız ve çarlık otokrasisine karşı yasa dışı mücadele deneyimine sahip Bolşevik Komünist Partisinin yoldaşları için, sözünü ettiğimiz gerçekleri incelemenin, bunları kendi deneyimleri ile karşılaştırmanın ve bizim sorunlarımızın incelenmesini derinleştirmemize yardımcı olmalarının ve bizim deneyimizde, diğer ülkelere uygulanabilecek genellemeleri ve bunların uygulama olanaklarını saptamalarının yerinde olacağına inanıyorum.

**BURJUVA PARTİSİ'NİN YENİ BİR TİPİ FAŞİT PARTİ :**

İlk değinmek istediğim nokta şu : Faşizmin, burjuvazinin politik örgütlenmesi alanında, nesnel ortama ve aralarında devrimci hareketin zayıflığının da bulunduğu, hem de bir hayli

önemli unsurlara dayanarak başardığı şeyler. İtalyan burjuvazisi, faşizmin öne çıkışına kadar güçlü bir siyasî örgüte sahip olamadı. Bu tartışılmaz bir olgudur. İtalya'da pek çok sayıda parti vardı, ama bunlar seçim bölgesi, ya da yöre tabanlı, iyice belirlenmiş programları ve örgütleri kadroları olmayan partilerdi. Burjuva devlet adamları, özellikle sanayi burjuvazisinin, bankaların ve monarşinin savaş öncesinde ve sonrasında sağkolu olan Giovanni Giolitti, iyice belirlenmiş programları olan ve sağlam biçimde örgütlenmiş, donatılmış burjuva partilerinin ortaya çıkmasından kuşku duyduklarından, böyle partilerin kurulmasını engelliyorlardı. Onların hükümet etme yöntemi, daha çok, varolan partilerin parçalanmasına ve uzlaşmalarla, yozlaşmayla, manevralar v.b. ile parlemanter bir çoğunluk sağlamaya dayanmaktaydı...

Bu nedenle, savaşın hemen ardından iki büyük, sağlam iyi örgütlenmiş ve disiplinli kitle siyasî partisinin —Sosyalist Parti ve Halk (Katolik) Partisi— ortaya çıkması ve ülkenin politik yaşamında kendilerini güçlü bir biçimde ortaya koymaları karşısında İtalyan burjuvazisinin bütün hükümet düzeninin keyfi kaçırılmış oluyordu.

İtalyan burjuvazisinin sadece bir tek birleşik örgütü vardı : Serbest Masonlar. Açık diktatörlüğünü örgütleme amacına Serbest Masonların ideolojisi uygun düşmüyordu. İşte bu nedenle faşizm bir noktada, şimşeklerini Serbest Masonlar üzerine yöneltti.

Faşizm yalnızca sağlam, birleşik bir burjuva politik örgütünü kurma görevini önüne koymakla yetinmedi aynı zamanda bu görevini yerine getirdi de. Faşizm İtalyan burjuvazisine her zaman eksik olan şeyi, güçlü, disiplinli, kendi silahlı kuvvetleriyle donatılmış tek partiyi sağladı.

Faşist Parti'nin kelimenin gerçek ve geleneksel anlamında bir parti olmadığı yapısının ve çalışmalarının demokratik olmadığı, düzenli yönetmeliklerinin ve tabanda görevlilerin seçimle işbaşına gelmeleri yönteminin geçerli olmadığı söylenerek karşı çıkılabilir. Bütün bunlar doğrudur, fakat bu itirazlar yalnızca, Faşist Partinin özel bir burjuva partisi tipi olduğunu kanıtlamaya yarar; bu burjuvazinin kapitalizmin çökü-

şü ve proletarya devrimi döneminin ortaya çıkardığı koşullara uyarladığı, herşeyden önce burjuvazinin proletarya ve büyük emekçi kitleler üzerinde açık diktatörlüğü koşullarına uyarladığı, «yeni tip» bir partidir.

Bugün burjuvazi, her ülkede bu tür partiler kurma eğilimindedir. Bu tip bir burjuva partisinin varlığı, faşist diktatörlüğün örgütlenmesinin karakteristik özelliklerinden birini oluşturmaktadır.

Şüpheniz olmasın, bu tip partinin kurulması, birçok güçlüklerle karşılaşmaktadır; genellikle, çelişkilerle, kaypaklıklar ve sapmalarla dolu karmaşık bir süreçtir. Bu açıdan, faşist diktatörlüğün ilk yıllarında birçok kereler bu süreç üzerinde tek yönlü bir yargı belirttiğimizi hatırlatmak isterim; dikkatimizi sadece köhne burjuva politik kurumlarının faşizmin yürüyüşüne karşı gösterdikleri direnişe yöneltmiştik; o zamanlar, bütün bu direniş örneklerinin başa çıkılmaz bir «siyasi bunalım» için gerekli koşulları yaratabilmek için derhal gelişti-rilmesi gerektiğini düşünüyorduk. Nitekim, bu arada, faşizmin üstünlüğünü azaltabilecek tek unsurun kitlelerin anti-faşist mücadelesi olduğunu unuttuk. Bu değerlendirmenin yanlışlığı, ortamın gelişiminde yanlış uzantılarla arttı, aynı hataya başka ülkelerde de düşüldü ve bugün bile hâlâ düşülmektedir.

Şüphesiz, burjuvazinin yeni «tip» bir parti yaratmasının kapitalizmin egemen sınıfları arasındaki uzlaşmazlıkları baskı altında tuttuğu doğru değildir; bunu ileri sürmek ciddi bir teorik hata olacaktır. Tersine, böyle yeni tip bir partinin kurumasının, söz konusu çelişkilerinin derinleşmesine bağlandığını vurgulamak gerekir. Bununla birlikte, bu çelişkilerin ancak çok derinleştiğinde açıklığa çıktığını görerek burjuva egemen sınıfları, kendilerini kitlelere birleşik ve kaynaşmış bir güç olarak göstermeyi başarmaktadırlar.

İtalyan emekçi kitlelerini örnek olarak ele alalım. Sekiz yıldan beri, Komünist Partinin yeraltı basınını izleyemediklerinden faşist yayından başka bir şey okuyamamak durumunda bırakıldılar. Faşist basın ise, egemen sınıfları ayağa kaldıran uzlaşmazlıkları gizlemeyi ve burjuvazinin güçlerini birleşik, sımsıkı bir biçimde faşizmin saflarında göstermeyi en

başta ve en önemli şey olarak görmektedir. Bu faşist etkinliğin kitleler arasında yayılmasının önde gelen faktörlerinden biridir. Bu, en yüksek psikolojik önem taşıyan faktörlerden biridir. Yasa dışı başının geniş bir dolaşımını güvence altına alarak faşizmi kitlelerin gözünden düşürmeye, sözleriyle yaptıklarının çelişkisini ortaya koymaya, kampanyalarının gerçek ruhunu açığa çıkarmaya v.b. gücümüz yetmediği takdirde etkilerinin durdurulabilmesi de olanaksızdır. Fakat sadece kitlelerin mücadelesi faşizmi yıkabilir. Ne kadar sınırlı olursa olsun bir kitle hareketi patlak verdiğinde her seferinde faşizmin saflarında şaşkınlık yaratır, bunu hemen izleyebiliriz; bu hareketler çoğalıp arttığında, bu şaşkınlık, faşizmin resmi siyaset çizgisinin geçerliliği üzerinde şüphelere dönüşür. Böylelikle yerel ya da bazan ulusal çapta, faşist örgütlenmede «bunalımlar» ortaya çıkar; bu biçimde, yakın zamanda Mussolini'nin sabık İçişleri Bakanı, önde gelen 200 başka Faşistle birlikte, sosyal-demokrasiye doğru bir değişime yöneldikleri gerekçesiyle tutuklanmışlardı. (*)

---

(*) Bu tür bunalımları önleyebilmek için faşizm kadrolarına aşırı dikkat göstermekte ve sık sık değiştirmektedir. Bu tür en önemli operasyon, faşizm «totaliter» devleti örgütlemeye giriştiğinde uygulanmıştı.

Bu olayda, Mussolini, **faşizmin devleti, iktidarı ele geçiren kadrolarla örgütlenemeyeceği** buyruğunu katı biçimde uygulamıştı. Bütün eski çete başkanları, küçük burjuva kökenli sınıfsızlaştırılmış bu kişiler, eski subaylar v.b. ellerinden alınan liderlik koltuklarını Faşist Parti'nin yerel örgütlerinde ele geçirdiler. Bunların büyük bir kısmı büyük şirketlerin, sigorta şirketlerinin yönetim kurullarına sığınarak zenginleştiler ve kimseyi rahatsız etmeden tam burjuva oldular. Bu dönemde, yerel liderlik makamları sanayi ve tarım burjuvazisinin doğrudan temsilcilerine verilmekteydi, daha sonra, kitle hareketleri tehlikeli olmaya başlayınca Mussolini yine eski kadrolara başvurdu. Matteoti bunalımı sırasında onu uzlaşmaz bir çizgiye çekerek kurtarmış oldular — (Togliatti)

Faşizmin kendi kendine, kendi rejiminde varolan iç çelişkilerin kendiliğinden patlaması ile çökeceği kanısının ne kadar tehlikeli olduğu böylece açık bir biçimde ortaya çıkmaktadır. Sosyal demokrasi ve yaşlı demokrat liderler tarafından, bu kanı bütün İtalya'ya yayılmış ve aynı zamanda Partimiz saflarına da sızdırılmıştı. Bir şey yapmadan önce durumun değişmesi için «bekleme» yönündeki oportünist eğilimler böylece ortaya çıktı. Parti'yi kendi içine eğilerek, öz işlevlerinin ve işçi sınıfının faşist diktatörlüğe karşı mücadeledeki işlevlerinin doğru anlayışından uzaklaşması, günlük kitle örgütlenmesinden vazgeçmesi ve böylelikle kendisini kitlelerden yalıtlanması dürtüsü de böylece ortaya çıktı.

Faşist diktatörlüğünün kurulmasının burjuvazinin çeşitli grupları arasındaki çelişkileri sindirdiğini düşünmek ciddi bir teorik ve politik hatadır. Fakat, birleşik bir burjuva partisi kurarak, nüfusun büyük çoğunluğunu ve onların tüm yaşantısını kapsayan faşist bir örgüt kurarak faşizmin sonunda faşist diktatörlüğün sınıfsal kapsamı ile saptırmaya ve köleleştirmeye çalıştığı işçi sınıfının ve büyük emekçi kitlelerin çıkar ve arzuları arasındaki temel uzlaşmazlığı sonunda sindirebileceğini düşünmek daha büyük bir hatadır. Aksine, bu sayede, «totaliter» ve monolitik düzen maskesiyle, kapitalist sömürü epeyce artacak, sınıf mücadelesinin —bu mücadele ancak belli bir dönem için durdurulabilecek, sonunda bütün gücü ve itmesiyle patlayacaktır— son derece keskinleşmesi için nesnel koşulları yaratacaktır. Bu açıdan, faşizmin yıllardan beri kendisine seçtiği temel sloganlar hiç bir somut ve gerçekçi bir tabana oturmamaktadır; «korporasyoncu devlet», yani sınıf çelişkilerinin ve farklılıklarının sözde sindirildiği devlet sloganı temelsizdir. İktidarının ilk yıllarında Faşizm, siyasetinin topluca ekonomik gelişmeyi desteklediği kanısını yaratmayı başardı. Oysa bu aslında, izafî istikrar döneminin sonucuydu. Dünya savaşında ve devrimci işçi sınıfı hareketi üzerinde zafer kazandıktan sonra, italyan emperyalizmi, («yoksul» emperyalizm,) üretimi arttırarak kendisine bir parça destek bulabilmiştir. Faşizm, devrimci örgütleri yıkarak ve kapitalistler ve bankerlere yan çıkarak bu yayılmaya katkıda bulundu. An-

cak, nesnel ekonomik çelişkiler, üretimin artmasıyla birlikte birdenbire keskinleşti, ortam değişti ve ekonomik bunalım patlak verinceye kadar güçlükler birbiri ardına yığıldı. Buna paralel olarak, sınıfsal çelişkiler ekonomik bunalımından da hızlı adımlarla keskinleşti. Faşizmin «totaliter düzen»e diğer toplumsal gruplarla uzlaşmacılığı izleyen bu sisteme yönelişi parlamentarizmin tamamen ortadan kaldırılması, baskının ilerlemesi, olağanüstü yasalar (bu «olağanüstü durum» (!) sekiz yıl bizimle kaldı) ve nihayet, kitlelerin faşist örgütlere çekilmesi, bu, sınıfsal uzlaşmazlıkların keskinleşmesine faşizmin bir tepkisiydi.

Ama, bu tepki, hiç bir şekilde sorunu çözümleyemedi. durmak bilmeyen çabalarına rağmen faşizm, «sınıflarüstü» korporasyoncu devlet kurmanın olanaksızlığını, bu yüzden sınıf mücadelesini ortadan kaldıramayacağını anlamaktadır.

İşçilerin ve büyük emekçi kitlelerin mücadelesi, her zaman yeni koşullar, yeni biçimler ve yeni umutlarla yeniden gelişir. Faşizmin kendisine seçtiği, «sınıflar üstü» devlet kurma görevinin saçmalığını, faşist örgüt biçimlerinin çeşitliliği ve istikrarsızlığı kadar daha iyi hiç bir şey ortaya koyamaz: Faşizm sürekli olarak, nesnel ortamın ve kitlelerin mücadele azminin kendisi için oluşturduğu tehlikeyle mücadele edebilmek için örgütsel yöntem ve biçimlerini değiştirmek zorunda kalmaktadır.

Faşist rejimin üstesinden gelemeyeceği nesnel çelişkiler, Partimizin geçmişte olduğundan daha geniş biçimde yararlanması gereken ve içinde bulunduğumuz durumda etkin biçimde değerlendirmesi gereken mücadele olanakları yaratmaktadır.

## İŞÇİ SINIFI, TERÖR ve KİTLELERİN FAŞİST ÖRGÜTLENİŞİ

İtalyan burjuvazisi, işçi aristokrasisi yaratmak ve işçi sınıfı hareketi «liderlerinden» bazılarını saptırmakta başarılı olmuştur. Faşizmin iktidarı ele geçirmesinden, özellikle ekonomik güçlükler hissedilmeye başladığından beri, kırda tarımsal bunalım kötüleştiği ve bütün ülke ekonomisi kendisini bunalımın batağında bulduğundan bu yana, bu alanda derin de-

ğişiklikler oluşmuştur. Bununla birlikte, faşizmin fabrika işçilerinin, emekçilerin tüm katmanlarını aynı düzeye indirgediğini düşünmek hatalı olacaktır. Aralarında ayrımlar vardır ve bunlar küçümsenemez.

Kırda en enerjik eşitleme eylemi yürütülmektedir. Örneğin gündelikçi tarım işçisinin Güney'deki ve Po ovasındaki ücreti arasında hâlâ farklılıklar vardır; Güney'de ücretler daha düşüktür, yoksulluk daha büyüktür. Fakat faşizmin ilerlemesinden önce, Po vadisinde, genel anlamda, her yıl belli bir çalışma gününü örgütlenme ve mücadele sayesinde güvence altına aldıkları için ayrıcalıklı sayılabilecek oldukça önemli gündelikçi tarım grupları vardı. Bugün bu grupların ortadan kalktığı söylenemez; bence bu, kitle hareketlerinin çoğunluğunun kırda ve özellikle tarım gündelikçileri arasında ortaya çıkması olgusunu en iyi şekilde açıklamaktadır.

Sınayi işçilerini ele alırsak işin değiştiğini görürüz. Hâlâ, diğerlerine oranla, «ayrıcalıklı» niteliklerini kurumuş olan bazı iş dalları işçileri—örneğin matbaa işçileri—vardır. Matbaa işçilerinin ücretleri de düşürülmüştür, ama yine de ortalama düzeyin üstündedirler. Üstelik, bu korporasyona dahil olan faşist sendika, matbaa işçilerinin eski reformist örgütünden farklı değildir. Öz olarak örgüt aynı örgüttür, ama Faşistlerin, reformistlerin kitlesel direnişiyle karşılaşmadan sendika saflarına yerleşmiş olmaları farkıyla. Aslında, reformist liderlerin yardımı ve cesaretlendirmesiyle sendikaların patronu olmuşlardır. Bugün, bu örgüt eskisi gibi yönetilmektedir. Yanılmıyorsam geçmiş yıllarda matbaa işçileri arasında sadece ekonomik nitelikli iki hareket olmuştu. Birçok iş dalı için aynı şey geçerlidir: Örneğin reformist örgütleri önceden korporasyoncu nitelikte olan şapka yapımcıları. Denizcilerin bağlı olduğu örgütlerin eski görevlilerinin Faşistlerle işbirliği oldukça uzun bir süre devam etti. Böylece Faşistler bütün örgütü ele almayı ve kitle üzerindeki etkilerini güçlendirmeyi başardılar.

Öte yandan sanayi proletaryasının temel kategorilerini (metalürji, ecza, tekstil, inşaat v.b.) incelersek, faşizmin, en küçük bir iz bırakmamacasına eski yasal sınıf örgütlerinin ta-

mamen yokettiğini görürüz; hem terimin kendi anlamında bir sendikal örgüt olarak, hem de fabrika örgütü olarak (fabrika temsilcileri) bunları ortadan kaldırmıştır. Bu korporasyonlardaki faşist sendikal örgütün eski örgütle hiç bir ortak yönü yoktur. İş sözleşmesinin türü bile farklıdır. Fakat bu koşulların tüm korporasyonlarda aynı olduğu sanılmamalıdır. Metal işçilerinin ücretleri—yani faşistlerin iş sözleşmeleriyle saptanan ücretler—diğer iş dallarındakine oranla daha yüksektir, metal işçileri arasında bile bazı bölgelerde (örneğin en önemli metalürji merkezi olan Torino'da) heryerdekinden daha yüksektir.

Fabrikalardaki durum biraz daha karmaşıktır; çünkü faşistlerin iş sözleşmesi genel olarak tüm işçiler aynı biçimde uygulanmamaktadır. Patronlar işçiler arasında büyük ücret farklılıkları koymakta, en düşük düzeydeki koşullarda olan işçi, işten atılmak ve işsiz kalmak korkusuyla bu duruma hiç karşı çıkmamaktadır.

Kalifiye işçi sayısının genellikle korkunç derecede düştüğü söylenebilir. İş güçü özellikle seri imalatta, «yarı—kalifiye işçilerden» ve niteliksiz işçilerden oluşmaktadır. Sanayide istihdam edilen kadın işçi sayısı yükselirken, bir yandan da işçilerin yetenek düzeyi genel olarak düşmüştür. Bu görüş açısından, gerçekten eşitleme sözkonusudur. Fakat aynı zamanda, yeni bir durumla karşı karşıya kalmaktayız: Fabrikalarda faşizme diğer işçilerden çok daha sıkı bir biçimde ideolojik ve organik bakımdan bağlı küçük işçi grupları oluşturulmuştur. bugün bunlar politik açıdan özel bir «Aristokrasi» oluşturmaktadırlar Bütün bu unsurlar, ne kalifiye işçilerin, ne de «ustabaşı»ların arasından çıkmaktadır; fakat yine de faşizmin fabrikalardaki dayanak noktasını oluşturmaktadırlar. İşverenler de bu dayanak noktasını koruyabilmek için çok çaba göstermektedirler. Bir işyerinde faşizmin güvenebileceği güçleri değerlendirirken yalnızca Faşist Parti üyesi olan işçilerle kıyaslamamak gerekmektedir (üyelik yarı-zorunludur ve bazan işe girerken üye olunmaktadır) Bunun, ancak politik ve organik bakımdan faşizme bağlı olan işçilerin sayısıyla ölçebiliriz.

Bu olgular üzerinde ısrar etmemin nedeni, kanımca,

İtalyan faşizminin oniki yıllık diktatörlüğü boyunca terör sorununun nasıl ortaya konulduğunu çok iyi göstermeleridir. Faşizmin kitleler arasında sağladığı dayanak noktaları, halkı örgütlemesinin gelişmesi ve sürmesi için hizmet görmüştür ve görmektedir. Faşist diktatörlüğün emekçi kitlelerle ilişkilerinin karakteristik yönü, açık şiddet ve terör yöntemleri ile kitlelerin Faşistler tarafından kurulan bir örgüte az çok baskıyla sokulması yöntemlerini birleştirmesi olmuştur. Komünist Partiye karşı, kadrolarını ve kitlelerle ilişkilerini sarsmak ve çalışmalarını olanaksız kılmaz için sürekli olarak; çekinmeksizin, var gücüyle ve vahşetle, açık şiddet ve terör uygulanmaktadır. Bizimkiler gibi dağıtılmış ve yasadışı ilan edilmiş olan sosyal—demokrat partilerin kadrolarına gelince, durum değişmektedir: Onlara Bize karşı uygulanan terör uygulanmamakta bunun yerine kolaylıkla yozlaştırma girişimleri ne, faşist hiyerarşi içinde makam sunmaya ve benzeri yöntemlere başvurulmaktadır. Kitlelere karşı uygulanan faşist siyaset ise, terörü sürekli bir tehdit olarak kullanmak, ancak onlara karşı bu aracı hep aynı ve kitlesel yöntemle uygulamamak biçimindeydi. Örneğin Floransa'da en tanınmış «yıkıcı» unsurlar (çoğunlukla Komünistler) bölge Faşist odaklara çekilmekte ve ciddi bir gerekçe olmaksızın sık sık dövülmektedir.

Fakat aynı yöredeki Faşist klüpler aynı zamanda sözde «halkçı» kitle eylemleri düzenlemektedirler. Bir koca karısını döver de kadın Faşist klübe şikayet ederse bölge görevlileri savunmayı ele almakta, kocayı kınamakta ve bu uygulamaya son vermesinin ihtar etmektedirler. Keza, toprak sahibi tarafından atılmakla tehdit edilen bir kiracının lehine klüp görevlileri işin içine girmekte, hatta ihtiyacı olan bir aileye borç para yardımında bile bulunabilmektedirler. Aynı kentte, son referandumda olumsuz oy verenlerin tümü Faşist yuvalara götürülmüş ve eşi görülmedik bir barbarlıkla dövülmüşlerdir.

Fakat terörün en çok rastlananı «ekonomik» terör diyebileceğimiz biçimidir. Her işçi, faşist örgüte üye olmadığı takdirde sadece iş bulamamakla kalmayıp anti—faşist duygularını kapalı bir biçimde olsun hissettirse bile, faşist gösterilere

katılmasa, faal bir anti—faşist olduğundan şüphe edilir edilmez işini de kaybedeceğini bilmektedir.

Üstelik, kitle eylemlerinin yayılmaya ve derinleşmeye başladığı zamanlarda yerel Faşist görevlilerin vaadlerle ve küçük tavizlerle bu mayanın bozulamayacağının farkına vardıklarında, kitlelere karşı aşırı bir şiddet uygulanmaktadır.

Faşizm, bütün bu yöntemleri birleştirerek tüm emekçi kitleleri bir ya da daha çok faşist örgüt saflarında toplamak ve işçiler üzerinde bile sürekli bir geliştirilmiş kontrol sistemi kurmak gücünü bulmaktadır; bu, kaçınılması çok güç ve faşist ideolojinin teşitli biçimlerinin işçilerin saflarına sızmasını olanaklı kılan bir sistemdir.

Elbette, kitlelerle ilişkilerini bu şekilde kuran bir rejime karşı mücadelenin ilk şartı düşman örgütlerine sızmaktır. Komünist öncü kolunun yeraltı örgütüne ve sınıf sendikalarına dayanarak ve Partinin gerçek yüzünü hiç bir zaman saklamadan, ajitasyona ve son hedefe yani faşist diktatörlüğün devrimle yıkılmasına yönelik mücadeleyi sürekli olarak yürütmelidir. Bunlar yapılmadan ve komünist öncü kolu kitle çalışmasının odağını bu örgüte sokmayı başaramadan mücadelenin gelişemeyeceği açıktır. Bununla birlikte, faşizmin kitlelere karşı takınmak zorunda kaldığı tavrın, ve onları yola getirmeye ve etkilemeye yönelik çabalarının, kitleleri faşizme karşı seferber edebilmek için çok yönlü yasal ve yarı—yasal çalışma olanakları yarattığı da açıktır.

## FAŞİZMİN MANEVRALARI VE ÇEŞİTLİ ÖRGÜTLENME BİÇİMLERİ

Faşist örgütlerin ülke nüfusumuzun hemen tümünü kapsadığı iddiası istatistiklerle doğrulanmaktadır. (*) Fakat bu

---

(*) Son istatistiklere göre, faşist örgütlerin 12 milyon üyesi olup, bu üyeler şu şekilde dağılmaktadır:

| | |
|---|---|
| Faşist Parti | 1.096 000 |
| Faşist Gençlik | 336 000 |
| Balilla ve Genç İtalyanlar (15 yaşına kadar gençler) | 3.659 000 |
| Üniversite Grupları | 53 000 |

iddianın yoldaşlarımızın, faşist rejimin sağlam, sımsıkı, kişinin kafasını vurması hiç bir işe yaramayacak olan bir duvar olduğu kanısına kapılmalarını istemiyorum. Tersine, faşist diktatörlükle, örgütleri içinde saflaştırdığı işçi kitleleri arasında derin, ölçüye sığmaz bir çelişki vardır. Ekonomik güçlüklerin ve faşist siyasetin ağırlığı altında nesnel olarak giderek kötüleşen bir sınıfsal uzlaşmazlık sözkonusudur; faşist siyasetin çapulcu karakteri burjuvazinin en gerici gruplarının çıkarı doğrultusunda olmasıyla şiddetlenmektedir. Bu çelişki, faşist örgütsel yapı içinde ve kendi biçimleri içinde büyük istikrasızlığa neden olarak açıkca kendini ortaya koymaktadır.

İş kolundan iş koluna, faşist sendika tipi büyük çapta değişmektedir (bunun nedenlerini daha önce görmüştük.) Ama bu tip, bölgeden bölgeye, dönemden döneme de değişiklik göstermektedir. Torino ve Milano'da faşist sendika görevlileri işçileri örgüte bağlamaya çalışmakta, onları sendika toplantılarına katılmaya zorlamakta, bu toplantıları fabrikanın çalışma saatleri içinde, düzenlemekte, çıkış kapılarını tutmaktadırlar. Kitlelerin yoksulluğunun heryerden çok olduğu Apulya'da ise (Güney İtalya) şiddetli ve kendiliğinden kitle hareketlerine güçlü bir eğilimin varlığından ötürü faşist sendikalar hemen hemen hiç toplantı düzenlememektedirler. Sendika merkezlerinin kapılarında çift nöbetçi bulunur, tarım işçilerini birer birer ve yalnızca kısa bir konuşma için içeri bırakmakta, kapıların dışında herhangi bir toplantıya da izin vermemektedirler. Önemli bir sanayi merkezi olan La Spezia'da birçok hata ve tereddütlere rağmen 1933 yılında örgütümüz Faşistlerin topladığı birçok sendika toplantısından, kitleleri müca-

---

| | |
|---|---|
| Faşist Öğretmenler Birliği | 83 000 |
| Faşist Kamu Görevlileri Birliği | 110 000 |
| Devlet Sanayii İşçileri Birliği | 32 000 |
| Faşist Demiryolcular Birliği | 99 000 |
| Posta İşçileri Birliği | 48 000 |
| Faşist Sendikalar (1 659 000 sanayi işçisi dahil) | 4. 042 000 |
| Dopolavoro | 2. 000 000 |
| Karşılıklı Yardımlaşma Birlikleri | 1. 200 000 |

deleye ve greve yönelterek yararlanmayı bilmiştir. Bunun üzerine, sendikanın üst kademesinden, bir daha toplantı düzenlenmemeesi yönünde emir geldi. Örgütümüzün, bir ajan yüzünden ortadan kaldırılmasına kadar toplantı yapılmadı. İşin kötü yanı, örgütümüzün, (Partinin) yeraltı aygıtının merkezinin bir ajan tarafından yıkılmasından sonra kitle çalışmamızın duracağı bir biçimde örgütlenmiş olmasıydı.

Genel olarak, faşist sendikaların örgütlenme biçimi 1927 den bu yana tekrar tekrar değişti. Başlangıçta örgüt, iş kolu temelinde kurulmuş ve merkezi federal bir kurul bütün iş kollarını yönetmişti. Sonuç olarak, bu kurulun birinci kongresi boyunca Faşist görevlilerin bizzat kendileri tarafından—işçilerin baskısı karşısında—kitlelerin hoşnutsuzluğu ortaya konuldu. Bunu da öylesine iyi başardılar ki, bir skandal patladı. Merkez yönetimi lağvedildi, yalnızca sendikalar bırakıldı ve fabrika işçi temsilcileri ağı aracılığıyla fabrikalara bağlamak üzere yerel sendikalara başvurma girişimi yapıldı. Ama işler daha da kötüye gitti: Sanayiciler işyeri temsilcilerinin kaldırılmasını, yerel sendikaların da ortadan kaldırılarak eyalet çapında organlarla yer değiştirmesini istediler. Örgütün bürokratik yapısını arttıran bu sistem, Faşist görevlilerin kitlelerle doğrudan ilişkilerinin kopmasına neden olduğu anlaşılınca kaldırıldı.

Faşist sendikal örgütün geçirdiği tüm dönüşümleri teker teker saymak niyetinde değilim. Yalnızca bu dönüşümlerin önemini vurgulamak istiyorum; çünkü bu dönüşümler, herşeye rağmen, faşizmin kitleleri kendi yanına çekmekte başarılı olamadığını ve bunu sağlam biçimde başaramayacağını ve kitlelerle ilişki içinde bulunabilmek onların hareketini engellemek elinden geldiği kadar kontrol etmek için sürekli olarak mücadele etmeye manevralar yapmaya zorunlu olduğunu kanıtlamaktadır.

Bütün bu olguların iyi bir biçimde anlaşılması, bizim aynı zamanda, faşist örgütün içinde çalışma sorununu yerine oturtamamıza ve çalışma söz konusu olduğunda yalnızca öne çıkardığı «tehlikelere» dikkati çekmek olan, faşist kitle örgütünü kaynaşmış, sımsıkı, sınıfsal faaliyetlerini yürüten herhan-

gi bir kişiyi emebilecek ve özümleyebilecek güçte bir örgüt olduğuma inanan ve bunun sadece «tehlikelerine» dikkati çeken kişilerin düşüncelerine karşı çıkabilmemize olanak verecektir Oysa bu örgüt değişken ilişkilerin karışımı, faşizmle kitleler arasındaki mücadelenin, açıkca yüzeye çıkmamakla birlikte sabit olarak sürdüğü bir alandır.

Faşizmin, diktatörlüğün temel sınıfsal karakterini korurken, yeni ve daha güç ortamlarda mücadele edebilmek için tavırlarını dönüştürme yeteneği, yakın yıllarda Faşistler tarafından yürütülen kampanyalardaki demagoji göz önüne alındığında daha belirginleşmektedir. En ilginç nokta da, 1930 dan bu yana (yani dünya çapında bunalımın patlak vermesinden beri) İtalyan faşizminin kitleler üzerindeki ekonomik baskısını inanılmaz derecede arttırması, bütün propagandasının odağına, «kitlelere gitmek» sloganını yerleştirmesi olmuştur. Bunun anlamı nedir? Bu, durumunun daha da kötüye gittiğini gören faşizmin, emekçi kitleler üzerindeki etkisini sürdürebilmek ve mümkün olduğu kadar genişletmek, nesnel güçlüklerin örgütsel yapısını çökertmesini önlemek üzere varını yoğunu ortaya koyduğu bir mücadeleye girdiği anlamındadır. Faşizmin demagojisini yenilmek, kitle propagandasının tonunu değiştirmek için 1930 dan beri, her altı ayda bir yeni bir atılıma giriştiği söylenebilir. Bir süre için, bütün propaganda, kapitalizm ve sosyalizmden farklı bir sistem olarak gördükleri «korporasyonculuk» üzerinde odaklaştırıldı. Bugün, Mussolini'nin diktatörlüğün ekonomik «başarısızlığını» itiraf etmesinden sonra bile, Faşist yetkililer, referandum kampanyası öncesinde, altı ay önce söylediklerinden farklı önerilerle karşımıza çıkmaktadırlar. O zamanlar, korporasyonculuğun, İtalya'nın bunalımın sıkıntılarını diğer ülkelerden daha az hissetmesini sağladığını ileri sürüyorlardı; bugün ise, ülkenin içinde bulunduğu ekonomik durumun ciddiyetini gizlemeyerek, yalnızca korporasyonculuğu, fedakârlığın tüm sınıflar arasında eşit biçimde paylaştırmasından sözederek savaşı kaçınılmaz ve güncel güçlüklerden bir çıkış yolu olarak tanımlamaktadırlar.

Sloganlar aracılığıyla manzara yapma ve örgütsel biçim-

leri dönüştürme yeteneği İtalyan faşizminin «gücünün» en önemli faktörlerinden birini oluşturmaktadır. Bu faktör, akılhca, gözüpek, dirençli ve ileri görüşlü Parti eylemi olmaksızın etkisiz bırakılıp ortadan kaldırılamaz.

Böylece sorunun yüreğine yani siyasetimiz ve eylemimiz sorusuna geliyoruz.

## KİTLELERİN HAREKETİ ve KOMÜNİST PARTİ'NİN İHMALİ

Komünist Enternasyonal'in Dördüncü Kongresinde verdiği söylevde Lenin, Üçüncü Kongre'nin Komünist Partilerin yapısı ve çalışmalarının yöntem ve içeriği üzerindeki kararını tartışarak, yabancı yoldaşların Bolşevizm ve Rus deneyiminin bütününü «incelemeleri» gereğine değinmişti. Çok kısa bir süre önce faşizmin iktidara gelişini gören İtalyan yoldaşlara da bizzat doğrudan seslenen Lenin şöyle diyordu: «Belki de Faşistler İtalya'da, İtalyanlara, henüz yeterince aydınlanmış olmadıklarını ve ülkelerinin Kara Yüzlere (2) karşı güvence altına alınması gerektiğini anlatarak, bize yararlı olacaklardır.»

Partimiz, yoldaş Lenin'in bizlere söylediği bu son sözlere, yalnızca geniş kitle çalışmasının, Partinin tutarlı mücadelesinin ve yasadışı çalışmayla yasal çalışmayı birleştirmenin faşist çeteleri durdurabileceğini faşist etkinin çeşitli işçi katmanlarına sızmasını kontrol altında tutabileceğini ve engelleyebileceğini çok açık bir biçimde ortaya koyan bu görüşe yeterli derecede dikkat etmedi. Sadece Partimizin genel durum tahlillerini ve genel siyaset sorunlarını değil de aynı zamanda günlük politik ve örgütsel çalışmalarını (zaten bu ikisi birbirinden ayrılarak incelenemez) ele alırsak, bütün olarak bu faaliyetlerde, faşizme karşı mücadele sorunlarının ortaya konulmasında ve bunları pratikte çözümlemekte çok geç kalındığını görürüz.

Partimizin, faşist diktatörlükle mücadele etmek zorunda kalan Enternasyonalin ilk Partisi olması ve bizden fazla de-

---

(2) Lenin, Seçme Eserler, (12 cilt) (Moskova : SSCB'de Yaşayan Yabancı İşçiler Yayın Kooperatifi, 1938), Cilt 10, Sf. 333

neyimi olanların yeterince yardımını alamayışımız lehimizde bir noktadır. Biz çok ve gözüpek mücadele ettik, kitleler bizim yanlarından hiç ayrılmadığımızı gördüler; ama yine de, anti—faşist mücadelenin nasıl etkin bir biçimde yürütülebileceği ve diktatörlük planlarına karşı çıkılabileceğini kavramakta nasıl yavaş davrandığımızı inkâr etmek mümkün değildir.

1927—28 de Partimiz merkezinde şu sorun üzerinde derin tartışmalar gelişti: Faşist diktatörlüğün totaliter bir biçimde kurulması, proletarya diktatörlüğünden başka rejim biçiminin faşizmi izleyemeyeceği anlamına mı gelmektedir, yoksa daha başka tarihsel ve siyasî olasılıklar var mıdır? İlginç tartışmalar oldu. Ama biz bu sorunları tartışırken, faşizm kitle örgütlenmesinin temellerini kuruyordu, Partimizin örgütleri ise gericiliğin darbeleri ile kısırlaşıyor kendi içlerine kapanıyor, son derece içe dönük ve sekter bir yaşamla yetiniyorlar kendilerini kitlelerden koparıyorlardı. Proleter devrimin tarihsel kaçınılmazlığını ilan ederken, esas olanın, işçi sınıfının devrimci mücadelesini muzaffer bir biçimde geliştireceği siyasî ve organik koşulları oluşturmak olduğunu unutuyorduk. Basınımız, faşist fabrika temsilcileri sorununu—1927—28 de faşist sendikal aygıt tarafından keskin bir biçimde karşı çıkılan bu sorunu—ilginç yorumlarla inceliyor, ama bu yorumlar ancak Mussolini'nin emriyle bu konuda karar alındıktan sonra yapılabiliyordu. Aynı sorun 1931 de faşizmin yeni kitle siyasetinin parçalarından biri olarak yeniden ortaya çıktığında, biz, fabrika temsilcilerinin bir bölümünü bile yasal eylemlerimizi yaygınlaştırmak için kullanmanın ve bir şirketin işçilerini harekete geçirmenin doğuracağı nihai «tehlikeleri» tartışmakla yetiniyorduk. İşte ancak bugün, 1934 te, birden bire anladık ki, yoldaşlarımız herhangi bir yerde taban hareketleri, fabrikalarda grevler örgütlemek istedikleri zaman kaçınılmaz olarak faşist fabrika temsilcilerinin bir kısmından yararlanmak zorundadırlar.

Bu örnekler çoğaltılabilir. Bana kalırsa asıl olan şudur: Partimiz, totaliter faşist diktatörlüğün kurulmasının Komünist öncü kolunun politik eyleminin ve «manevralarının» hedeflerini daraltmasını değil, genişletmesini gerektirdiği; cü-

retli biçimde «politika yürütmesi», düşmanla ateşkes yapmaması, onu bıkmadan izlemesi ve her alanda mücadele etmesi gerektiğini tam olarak ve zamanında anlayamamıştır. Bu gereklilik anlaşıldığında bile olanaklardan bütünüyle yararlanmayı bilemedik.

Partimizin ihmali demek ki politikti ve temelde politiktir. Belli bir dönemde, (1927) kitleye bildiri dağıtmakla gazete ulaştırmakla yetindik ve bunların sayısının artmasıyla pek çok şeyin gerçekleştirebileceğini düşündük. Başka dönemlerde, (1929 ve daha sonra 1933 te) Partinin bağlarını yeniden kurabilmek üzere çok çalışmamız gerekti; çünkü çalışma tarzımız gücümüzü boş yere harcamıştı. kadrolarımız da bunların başında olmak üzere hızla erimişti. Fakat, politik ve örgütsel alanda yaptığımız tüm hataların anahtarı, bütün çalışma yöntemlerimizin hızla ve kökten, faşizmin etkilemeye çalıştığı ve binbir yolla saflarında tuttuğu hiç bir halk katmanı ile bağlantısını kaybetmeyecek biçimde dönüştürülmesinde başarılı olamamamız gerçeğinde aranmalıdır. Partimizin merkez liderliği ancak 1931 de bu dönüştürmenin sorunlarını ortaya koymaya başladılar; bu sorunları çözümleme mücadelesi ise ancak 1932'nin ortalarında etkin bir biçimde başlarken biraz da merkez içinde doğan direniş buna neden oluyordu.

Partinin Politik ihmalinin sonuçları başlıca üç alanda hissedilmektedir: Kitle hareketlerinin gelişme şekli, faşizmin iç «bunalımları»nın kendilerini hissettirme biçimi ve gençlik sorunumuzun çetin bir şekilde ortaya çıkışı.

Çapları sınırlıysa da İtalya'da 1930 dan bu yana epeyce kitle hereketi, protesto eylemi, sokak gösterisi ve hatta grevler yapıldı. Bu hareketlerin ve Parti'nin rolünün niteliğini özenli bir incelemesini daha sonraki yazılarımızda incelemeyi düşünüyoruz. Şimdilik, karakteristik ve temel unsurları saptamakla yetineceğiz: Gösterilerin kısa süreli oluşu, kitlelerin bunlara daha geniş boyut kazandırmakta karşılaştıkları güçlükler, hareketlerin engellenme ve faşist manevralarla ya da bazı küçük ekonomik tavizlerle yumuşatılmasındaki kolaylık. Yanılmıyorsak, Almanya'daki kitle hareketlerinin karakteri de bugün aynıdır. Kanımızca, uzun yılların deneyimiyle, bu karak-

ter Komünist öncü kolunun kitlelerle son derece sağlam ve geniş kapsamlı siyasi ve organik bağlar kurmasına kadar sürecektir, diyebiliriz. Ama bu hedefe ulaşabilmek için bildiri dağıtmak ve ajite etmek yeterli değildir. Bizimki gibi bir ortamda tüm faşist kitle örgütlerine organik olarak ve geniş ölçüde sızmak ve bu örgütlerin kitle çalışmamızın ana alanını oluşturması kaçınılmazdır. Çelişik görünebilir ancak şu olmuştur: Genel bir çağrı yapmanın Partimiz için yeterli olacağı, (Faşizmin kitleleri kendi örgütlerine sokmayı ve bir ölçüde de onları ideolojik olarak etkilemeyi başardığı anda tüm işçilerin faşist diktatörlüğe karşı ayaklanacakları, hareketlerin kendiliğinden gelişerek genel kreve ve isyana ulaşacağı kanısı saflarımızda baş gösterdi. Bu oportünist yaklaşım, kendiliğindencilik doktrininin tipik bir görüntüsüdür. Bu, bizi oldukça yaraladı; çünkü Komünist Parti'nin kitle hareketlerini faşist diktatörlüğe karşı yöneltebilmek istediği anda, zorunlu olduğu politik ve örgütsel görevlerin genişliğinin farkına varamadık.

Faşizmin «bunalımları» konusuna geldiğimizde ortaya çıkan durum daha da ilginçtir. Ülkemizde de faşizmin bunalımları olmuştur. Bizim basınımızın dağıtımını yapan ve buna istekli olan birçok Faşist vardır. Aynı zamanda yoldaşlarımızla birlikte protestolara, gösterilere ve grevlere katılan Faşistler vardır. Örgütlerimizden birinin konferanslarından birini güçlü bir silahlı Faşisler grubunun korumasıyla yapabildiğini hatırlıyorum. Ama sonra ne olmaktadır? Bizim etkilediğimiz hatta bazan yanımıza kazandığımız birey ve gruplar daha sonra ne olmaktadırlar? Bütün bu grupları ve tek tek bireyleri, faşist rejimin ya da önemli organlarından birinin açık bir bunalımına neden olacak biçimde bir harekete dönüştürebilmiş miyiz?

Hayır, bunu hâlâ gerçekleştirebilmiş değiliz. Bunun nedeni, bireysel bir tabanda faşist örgütün «ezilmesi» küçük çaplı görevini yüklenip, bu örgütlerin içinde, henüz Komünist ya da sempatizan olmayan hoşnutsuz ve mutsuz olduklarından mevcut düzene karşı birçok kişinin arasında bağlantı merkezi olarak çalışabilecek geniş bir muhalif akım oluşturarak

büyük—çaplı siyasî bir görev yüklenmeye yönelmemiş olmamızdadır.

Alman yoldaşlarımız özellikle dikkatlerini bu noktaya odaklaştırmak zorundadırlar. Hitler'in «fırtına çeteleri» içlerinde Faşist Milislere oranla çok sayıda işçi barındırdığından hoşnutsuzluklarla doludur. Koşullar bu yüzden çok elverişlidir. Bununla ibrlikte, Faşist şeflerin manevraları şüphesiz, Komünist Parti'nin enerjik siyasi ve örgütsel tedbirlerle sözkonusu hoşnutsuzluğun yönlendirilmesini ele alıp ve kesin siyasi hedeflere yönelteceği zamana kadar, Hitler rejiminin genel bunalımının patlak vermesini engelleme fırsatı yaratacaktır.

Sonuç olarak, Faşistler tarafından yola getirilmiş, örgütlenmiş ve etkilenmiş kitlelerin, günün birinde kendiliğinden faşizminden uzaklaşacakları, bunun sonucu olarak da bize gelecekleri ve proleter devrimine yönelecekleri düşünülmemelidir. Bu kitleleri arayıp bulmalı ve saflarımıza dönüşlerini örgütlemeliyiz.

Gençlik söz konusu olduğunda sorun epeyce önem kazanmakta; bu önemlilik diğer noktalarda da ortaya çıkmaktadır. Gençlik konusunda da Parti nin kitlelerden kopukluğu özellikle göze çarpmaktadır. Faşizm, sınıf mücadelesinde ancak pek az bir deneyime sahip bulunan gençliğe özel bir özen göstermektedir. En kaygı yaratan olgu da bazı durumlarda yalnızca Parti ile gençlik arasında değil gençlik ile geçmiş kavganın deneyimine sahip ve hiç bir zaman faşizme teslim olmamış eski işçi sınıfı kadroları arasında da büyük bir uçurum göze çarpmaktadır. Acaba bu uçurum, gençlik kitlelerin hoşnutsuz ve militan oluşlarından ileri gelebilir mi? Kesinlikle hayır. Genç işçiler faşizmin kendilerine dayattığı koşulları çoğu zaman yetişkinlerden daha büyük bir şiddetle protesto etmektedirler. Fakat bütün gençlik faşist örgütlere kayıtlıyken, yetişkinler genellikle gençleri bulmak, onlarla ilişki kurmak ve geçmişin kavgasının deneyimini onlara ileterek onları bugünün, kavgasına yöneltmeye karşı «ahlakî» bir nefret duymaktadırlar. Böylelikle gençler, bir anlamda, genç kitlelerle bağlarını kurabilmek için çalışmaları ve manevraları-

nı yapan, gösterileri ya da sporla propagandayı, ya da bu bağı kuracak hiç bir şeyi ihmal etmeyen faşizme kendilerini «terkedilmiş» bulmaktadırlar.

Son olarak, faşizmin kitleler arasında farklı ve çok yönlü bir çalışma yani her duruma, her kategoriye, her fabrikaya, her gruba ve her özgül katmana göre biçilmiş bir eylem yürüttüğünü; bu eylemin, Partinin, kitle içindeki çalışmasının faşist örgütünün ve politikanın halkalarının birer birer kopması ve kitlesel baş kaldırmaya giden yolun açılması için yeterince usta, hazırlıklı ve gözüpek olmadığı için etkili bir biçimde karşılık bulmadığını söylemeliyiz. Kanımca, bugün İtalyan faşizminin direncinin ve gücünün kökeninde yatan budur.

Belki de burada, faşist örgüt ve etkilediği kitleler arasında çalışmanın ve bu alana sızmanın Partimize sunduğu olanakları bizzat ayrıntılarıyla belirtmem yerinde olurdu, fakat bu, İtalya'daki durumun ve Partinin ödevlerinin tam bir tahlilini yapmamı gerektirir; oysa bu, makalenin amacının dışına taşmaktadır. Bir örnek yeterli olacaktır. Bu yılın ilkbaharında çıkarılan, fakat şimdiye kadar emekçi kitlelerin direnişine protesto ve mücadelelerine neden olmaması için düzenli olarak uygulanmayan kararnamenin emriyle yapılan son ücret kısıtlamalarından bu yana, işçilerin hoşnutsuzluğu ve mücadele azimleri özellikle ağır sanayide, hızla artmıştır. Emekçi kitlelerin faşist örgüt üzerindeki baskısı da artmaktadır. Sendika toplantılarında şiddetli protestolarla, işçilerin fabrikalarda taleplerini ortaya koymak ve savunmak üzere kurdukları sayısız işçi komiteleriyle vb. bu baskı dile gelmektedir. Aynı zamanda, işverenlere ve Faşistlere karşı bazı gösterilerle ve açık mücadele örnekleriyle (işi durdurma, işi yavaşlatma grevleri v.b.) de ortaya çıkmaktadır. Bu durum karşısında faşizmin korkuları neleredir? Faşizm, bu hoşnutsuzluğun ve emekçi kitlelerin bu atağının bir dizi açık mücadeleye dönüşerek özellikle faşist örgütün alanında ve kendi içinde gelişerek, sonunda boyutlarını aşarak faşizmin yasallığını yıkmasından korkmaktadır. Kitleler tarafından verilen ve Komünist Parti tarafından yöneltilen mücadelenin bu hedefe ulaşmasını önle-

yebilmek için, faşizm genellikle ikili bir eyleme girişmektedir. Bir yandan terörü arttırmak: Lombardiya'da, işçilerin kitle halinde faşist toplantılara katıldıktan ve fabrika komitelerini seçtikten sonra, taleplerinden hiç biri tanınmadığı için oturma grevine gittikleri iki olay hatırlayabiliriz. Bunun üzerine fabrikanın çeşitli bölümleri, tehdit ve şiddet kullanarak işçileri işbaşı yapmaya zorlayan muhafızlarla doldurulmuştu. Hoşnutsuzluğun en üst düzeyde olduğu ve açıkca ortaya konulduğu Milano'da işçi sınıfı semtlerinde yüzlerce tutuklama olmuştu. Faşizm aynı zamanda ikinci bir manevraya daha girişmektedir : Faşist sendikalara üye olan işçilerin bundan böyle (tabii birçok kayıtla) şubelerinin sekreterlerini seçme hakkına sahip olacaklarını, iş sözleşmelerini de şubelerin imzalayacağını birdenbire ilan etmektedir. (Daha önce bu hak, yalnız bölgesel ve ulusal çaptaki sendikalara tanınıyordu.) Bu manevra, çok geniş bir siyasî alanda geliştirilen ve bir ölçüde propaganda özgürlüğü ve faşist aygıtta (başta sendikal aygıtta) bazı makamlar vererek reformist partinin eski lideriyle korporasyoncu rejimin koşullarını kabul etmeleri şartıyla açıkca işbirliğine gitmeyi başarmaya yönelikti Bütün benzeri durumlarda faşizmin izlediği yöntemleden biri de bazı, eski, çok iyi tanınmış Sosyalist liderleri kitlelere, büyük sendika şubelerinin tepedeki makamlarına aday olarak göstermektedir. Alışıldığı üzere farklı düzeylerde ve çok çeşitli yöntemlerle gelişmekte olan faşizmin bu politik eylemine nasıl karşı çıkılabilir? Partinin ve sınıf sendikalarının yasa dışı çalışmalarıyla yasal olanakların en yaygın biçimde değerlendirilmesi birleştirilmedikçe bunun ustaca ve cesurca başarılmasının olanaksız olduğu açıktır.

Parti, kitlelerin hoşnutsuzluğuna ve mücadele azmine kesinlikte güvenmelidir. Her yolu kullanarak, en sınırlı talepler için, fabrikada, her şirkette her gün ortaya çıkan bu talepler için dahi kitlelerin mücadelesini hareketlendirmek zorundadır. Yasa dışı ajitasyonlarını genişleterek, Parti ve GİK Faşistlerin manevralarını ve demagojilerini teşhir etmeli, bu manevraların ve demagojinin ardında neyin gizli olduğunu somut olgular ışığında ortaya koymalı ve diktatörlüğü devir-

me mücadelesinin hedeflerini ve zorunluluğunu açıkça belirlemelidir. Aynı zamanda faşist rejime açıkca destek vermeye hazır olan Sosyal—Demokrat liderleri de teşhir etmelidirler. Sosyal—Demokrasinin sürgündeki liderliğine karşı yürüttüğümüz birleşik cephe eylemi şimdiden bize yararlı olmaya başlamıştır ve Komünist işçilerle Sosyal Demokrat işçileri ayıran duvarları çökertmekte ve işçilerin kendi güçlerine olan güvenini genel anlamda yeniden sağlamakta çok yararlı olmaktadır. İşçileri talepleri için ve faşizme karşı acil mücadelede bütün siyasî akımlardan işçilerin tabandaki eylem birliğini sağlamak yolunda attığımız her adım, faşist manevraların gelişmesine bir engel oluşturacak, bugün yürütülen mücadelelerden daha büyük mücadeleler için harekete geçmek için bir adım olacaktır. Fakat Partinin bütün bu siyasî ve örgütsel eylemi, bizzat faşist manevraların sunacağı yasal olanakların en geniş ve en gözüpek biçimde kullanılması ile bileştirilmedikçe yetersiz kalacaktır. Somut olarak söylemek gerekirse: Komünist öncü kolu, sendika sekreterliğinin seçimini, hatta daha çok, Faşistlerin kendi örgütlerinin içinde gerçekleştirilmesini istedikleri düzenlemeleri, yaygın yarı—yasal ya da yasal ajitasyonunu canlandırmak, yönlendirmek ve yönetmek için kullanmalıdır; hoşnutsuzluk akımlarını ve açık muhalefetleri güçlendirmek yönünde kullanmalıdır; kitleleri seferber edebilmek, faşizme karşı ekonomik ve siyasî mücadelenin sloganlarını halka yaymak, kitle mücadelesinin cephesini genişletebilmek, faşizmin yasallığının yıkılmasını hızlandırmak için—bütün eylemimizin hedefi ve faşizme karşı mücadeleye gerçek ve kesin bir devrimci nitelik verebilmek için temel koşullardan biri de budur—bu ortamdan yararlanmalıdır. Enerjik bir biçimde çalıştığımız ve yukarıda belirttiğim yönlerde eylemimizi gerçekleştirdiğimiz takdirde çalışmalarımızın sonuçları şüphesiz büyük ve lehimizde olacaktır. Faşizmin, işçilerin yaşam düzeyini daha da düşürmeye yönelik saldırısı böylelikle daha da büyük bir direnişle karşılaşacaktır; bu direnişle başa çıkabilme yeteneği sürekli olarak azalacaktır; manevra yeteneği epeyce daralacaktır; demagojisi kitlelerin hareketiyle pratikte sergilenecektir; ve faşizm kendi kazdığı kuyuya düşmek-

ten kurtulamayacaktır. Kitlelerin mücadelesiyle rejimin düşürüleceği güç durum karşısında burjuvazinin yönetici katmanlarında tereddütler artacaktır. Burjuvazinin çeşitli grupları arasındaki çelişkiler keskinleşecek, bu ise kitlelerin ve Partinin mücadele olanaklarını kesinlikle genişletecek ve bizim öne çıkmamızı sağlayacaktır. Faşist diktatörlüğün sınıfsal niteliği ile, faşizmin etkilemeye çalıştığı kitleler arasındaki çelişki daha da açıkca ve şiddetle su yüzüne çıkacaktır. Diktatörlüğün bütün siyasi ve örgütsel sistemi bunun sonucunda sarsıntıya uğrayacaktır. Fakat oportünist bekleyiş ve pasif tavrımızı ortadan kaldırmadıkça; bir mezhep gibi içe dönüklükte, kitlelerden kopuk olmakta, geniş kapsamlı siyasi eylemle onlarla ilişki kurmaktan, ve onları yöneltmekten aciz kalmakta devam ettikçe bu sonuçların hiçbirine ulaşamayız.

Palmiro Togliatti, (Cenevo 1893-Yalta 1964) İtalyan Komünist Partisinin kurucularından olup, uzun yıllar İtalyan Komünist Partisi Genel Sekreterliğini yapmıştır. Kendisinden önceki Parti Genel Sekreteri Antonio Gramsci'nin politikasını izleyerek, İtalyan Komünist Partisi'nin Batı'nın en güçlü Komünist Partisi olmasına büyük katkıda bulundu. Faşist baskılar sonucu yurt dışına çıktı ve partisini dışardan yönetti «Ercoli» takma adıyla Komüntern sekreterliğini yapıp, yürütme kurulunda İtalyan Komünist Partisini temsil etti. İspanya içsavaşında Siyasî Komiserlik yaptı. 1944 yılına kadar Sovyetler Birliğinde kaldı. Elinizdeki kitapta, Togliatti'nin 1935 yılında Moskova Lenin Okulunda, o dönemde İtalya'dan Rusya'ya kaçan işçilere verdiği Faşizm konusundaki dersleri yer almaktadır. Kısa bir dönem önce Moskova ve İtalya'da yayınlanmış olan bu dersler, o dönemin, Uluslararası Lenin Okulu'nda saklı tutulmuş olan belgelerin ilk yayınlananlarıdır. 1930 ların İtalya ve Uluslararası düzeyde Faşizmin gelişimi ve tahliline ayrılmış olan, Togliatti'nin Faşizm Üzerine Dersler'i, günümüzde de faşizmin değerlendirilmesi ve ona karşı mücadele konusunda büyük bir anlam ve önem taşımaktadır.

25000.00